

Muhammed b. Abdulvahhab

KİTÂBU'T TEVHÎD

Şerh: Allâme Abdurrahman es-Sa'dî

کتاب التوحید

الغرائب
guraba

6. BASKI

Yazarın Özgeçmişi

Muhammed b. Abdulvehhâb, hicrî 1115 (m. 1703) yılında Uyeyne/Yemame beldesinde doğdu. Babası Üstad Abdulvehhâb b. Süleyman'ın gözetiminde küçük yaşta Kur'ân'ı okudu, öğrenime ve fıkha yöneldi. Uyeyne kadısı olan babası büyük bir fakih, kıymetli bir âlimdi. Bülûğa erdikten sonra haccetti. Haccın akabinde Mekke'de kalmaya karar verdi ve Harem-i Şerîf'teki bazı hocalardan ilim tahsil etti. Ardından Medine'ye gidip bir müddet ikamet etti ve buranın âlimleriyle biraraya geldi. Burada meşhur büyük iki âlimden; (Abdullah b. İbrahim b. Seyf en-Necdî ve Muhammed Hayâtu's-Sindî'den) ders aldı. İlim talebi için daha sonra Basra'ya geldi. Buradaki âlimlerden oldukça istifade etti. Tevhîd davetine burada başladı ve insanları sünnete çağırdı. Müslümanlara gerekli olanın, dinlerini doğrudan Kur'an ve sünnetten öğrenmeleri olduğunu söyledi. Bu hususta oradaki âlimlerle münakaşa, müzakere ve münazaralarda bulundu. Buradaki hocalarından Muhammed el-Mecmûî meşhurdur. Basra'daki bazı bid'atçı/tassubçu âlimler ona karşı ayaklanınca, kendisi ve hocası birtakım eziyetlere maruz kaldığı için Basra'dan ayrıldı, önce Zubeyr'e, oradan da İhsâ'ya geçti. Burada âlimlerle bir araya geldi ve kelâma dair bazı meselelerde müzakerelerde bulundu. Ardından Hureymilâ beldesine yöneldi. Oraya yerleşti, babası 1153 (m. 1740) yılında vefat edene kadar

ilim, tedrîsât ve davetle meşgul olmayı sürdürdü. Bazı kimseler onu öldürmek bile istediler ki, ona buğzetmelerinin sebebi, emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münker'de bulunması; emîrleri, insanları soyan, onlara eziyet eden ve mallarını yağmalayanları cezalandırmaya teşvik etmesiydi. el-Abîd denilen kimseler de bu sefiller gürûhundandı. Bunlar onun karşılarında olduğunu, yaptıklarına razı olmadığını, emîrleri onları cezalandırmaya ve şerlerine engel olmaya teşvik ettiğini fark edince ona buğzettiler ve öldürmek istediler. O da Uyeyne'ye döndü. O vakit oranın emîri Osman b. Muhammed b. Muammer idi. Uyeyne'ye varınca yanına gitti, emîr onu güzel karşıladı. Ona "Kalk, insanları Allah'a davet et, biz seninle beraberiz, yardımcınız." dedi; davetini benimseyip sevgi ve muvafakat gösterdi. O da öğretmeye, irşada, Allah'a, hayra, herkesi birbirlerini Allah için sevmeye davete başladı. Uyeyne'de şöhret bulup ünü etrafa yayıldı ve civar beldelerden insanlar gelmeye başladılar.

Muhammed b. Abdulvehhâb, Allah'ın dinini ilan etmek, insanları Allah'ı tevhîde irşad etmek, dine katılan hurafe ve bid'atları reddetmek; hakka tabi olmaya mecbur etmek, bâtıldan men etmek, ma'rûfu emretmek ve münkerden nehyetmek için kıyam etti.

Akidesi

Kasîm halkına yazdığı bir mektubta, akidesini şöyle açıklar:

* "Allah'ı ve meleklerden yanımda bulunanları şahit tutarım, sizleri de şahit tutuyorum: Bilinsin ki benim akidem, kurtulan fırka ehl-i sünnet ve'l-cemaat'ın akidesidir. O da Allah'a, meleklerine, kitaplarına, rasullerine, ölümden sonra dirilişe iman etmek ve hayrıyla, şerriyle kadere imandır.

Allah'ı, kitabında ve Rasulünün lisanıyla kendi zatını vasfettiği gibi tahrifsiz ve ta'tilsiz vasfetmek de Allah'a imandır. Ben, ta'til ve tahrifin tam aksine Allah Teâla'ya, **"O'nun bir benzeri yoktur, O işitendir, görendir."** diye itikad eder, ne kendi zatını vasıflandırdığı şeyleri O'ndan nefyederim ne kelimeleri tahrif edip yerlerinden oynatırım, ne de isimlerinde ve ayetlerinde ilhada saparım. Ne keyfiyetini takdir ederim ne de O'nun sıfatlarını yaratılmışların sıfatlarına benzetirim. Çünkü O yüce zatın ne bir adaşı ne dengi ne de benzeri vardır. Ve O, yarattıklarıyla kıyaslanamaz. O, kendi zatını da, başkalarını da herkesten daha iyi bilen, kelamı en doğru, sözü en güzel olandır.

* Ehl-i sünnetin muhaliflerinden olan tekyif ve temsil ehlinin O'nu vasfettiği şeylerden, tahrif ve ta'til ehlinin O'ndan nefyettiği şeylerden O'nu tenzih ederiz.

"Senin Rabbin Rabbu'l-İzzet, onların vasıflandırmalarından yüce ve uzaktır. Selam rasüllerin üzerinedir. Övgü âlemlerin Rabbi Allah'a aittir." (Saffat 180-182) Kurtulan fırka, Allah'ın fiilleri konusunda Kaderiyye ve Cebriyye arasında vasattır. Allah'ın tehditleri konusunda Mürcie ile Vaidiyye arasında vasattır. İman ve din konusunda Hurûriyye ve Mutezile ile Mürcie ve Cehmiyye arasında vasattır. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı konusunda Rafiziler ile Hariciler arasında vasattır.

* İtikad ediyorum ki Kur'an; Allah'ın kelamıdır, indirilmiştir, mahlûk değildir. O'ndan başlamıştır ve yine O'na dönecektir. O Subhanehu ve Teâlâ, onu gerçekten konuşmuş; kulu, Rasûlü vahyinin emini ve kulları ile kendi arasındaki elçisi peygamberimiz Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e indirmiştir. İman ederim ki Allah, her dilediğini

yapandır, O'nun iradesi olmaksızın hiçbir şey olmaz. Hiçbir şey O'nun meşiet-i dışına çıkamaz. Âlemdaki hiçbir şey O'nun takdiri haricinde kalamaz. Sudur eden hiçbir şey O'nun tedbiri dışında olmaz. Hiç kimsenin tesbit edilmiş kaderden kaçacak yeri yoktur. Hiç kimse levh-i mestur'da kendisi için çizilmiş sınırı aşamaz.

* Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in, ölümden sonra olacak şeylere dair verdiği haberlere iman ve itikad ederim. Kabir fitnesine ve nimetine, ruhların cesedlere iadesine, insanların yalınayak, çıplak ve sünnetsiz olarak Rabbi'l-Âlemîn için kalkacaklarına, güneşin üzerlerine yaklaşacağına, mi-zan kurulacağına iman ederim.

"Her kimin terazisi ağır gelirse, işte onlar umduklarına erenlerdir. Her kimin terazisi hafif gelirse, işte onlar nefislerini zarara uğratanlar ve cehennemde ebedî kalıcıdırlar." (Mu'minun, 102-103)

* Yine divanların dağıtılacağına, kiminin kitabını sağıyla, kiminin de soluyla alacağına iman ederim.

* Kıyamet meydanındaki Nebimiz Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in havzına, onun suyunun sütten daha beyaz, baldan daha tatlı olduğuna, kaplarının gökteki yıldızlar sayısınca olduğuna, ondan bir kez içenin bir daha ebediyen susamayacağına iman ederim. Sıratın cehennem üstüne, bir yamacından diğer yamacına kurulacağına, insanların onun üzerinden -amelleri ölçüsünce- geçeceklerine iman ederim.

* Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in şefaatine de iman ederim. O, ilk şefaatchi ve şefaati ilk kabul edilendir. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in şefaatinin bid'at ve dalalet ehlinde baş-

kası inkâr etmez; ancak şefaât, izin ve rızadan sonradır. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Onlar da O’nun razı olduğundan başkasına şefaât etmezler.” (Enbiya, 28)

“Kimmiş, izni olmadıkça O’nun katında şefaât edecek olan?” (Bakara, 255)

“Göklerde nice melekler vardır ki onların şefaâtle-ri, dilediği ve razı olduğu kimse hakkında, Allah’ın izin vermesinden sonra olması müstesna, hiçbir işe yara-maz.” (Necm, 26)

* Allah subhanehu ve teâla, tevhidden başkasından razı olmaz; tevhid ehlinden başkasına da izin vermez. Müşrik-lere gelince şefaâten onlara hiçbir nasip yoktur. Nitekim yüce Allah şöyle buyurur:

“Onlara, şefaât edenlerin şefaâtları de fayda ver-mez.” (Müddessir, 48)

* İman ederim ki cennet ve cehennem yaratılmıştır, iki-si de bugün mevcuttur. İkisi de yok olmazlar. Müminler kıyamet günü Rablerini, gözleriyle -tıpkı dolunay gecesi ayı gördükleri ve onu görmekte bir zorluk çekmedikleri gibi- göreceklerdir.

* İman ederim ki Peygamberimiz Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*, nebilerin ve rasullerin sonuncusudur. Ku-lun imanı, onun risaletine iman etmedikçe ve nübüvveti-ne şahadette bulunmadıkça sahih değildir. Ümmetinin en üstünü Ebu Bekr es-Siddik, sonra Ömer el-Faruk, sonra Osman Zinnureyn, sonra da Ali el-Murteza’dır. Sonra cen-netle müjdelenmiş on kişinin bu dördü dışındakileri, sonra

Bedir ehli, sonra ağaç altında beyat eden Rıdvan ashabı, sonra da diğer sahabîlerdir.

* Yüce Allah'ın, **“Onlardan sonra gelenler, Rabbimiz derler, bize ve imanda bizden önce gelmiş ve geçmiş kardeşlerimize mağfiret et. Kalplerimizde iman edenlere karşı kin tutturma. Rabbimiz, şüphe yok ki Sen Rauf ve Rahim olansın.”** (Haşr, 10) buyruğuyla amel ederek Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabını dost edinir, onların iyi yönlerini zikreder, onlardan hoşnut olur, onlar için istiğfar eder, ayıp ve kusurlarını örter, aralarında geçenler hakkında sukut eder, üstünlüklerine itikad ederim. Her türlü kötülükten yana tertemiz olan müminlerin annelerinden razı olurum.

* Evliyanın kerametini ve keşiflerini ikrar ederim. Ancak onlar Allah'ın hakkı olan şeylerden hiçbir şeye sahib değillerdir. Allah'tan başkasının güç yetiremeyeceği şeyler onlardan istenmez.

* Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şahitlikte bulundukları hariç Müslümanlardan hiç kimse için, cennetlik ya da cehennemlik olduğuna dair şahitlikte bulunmam. Ancak ihsan sahibi kimse için ümid eder, günahkâr için korkarım. Müslümanlardan hiç kimseyi, günahı dolayısıyla, tekfir etmem ve onu İslam dairesinin dışına çıkarmam.

* Salih olsun facir olsun her yöneticiyle birlikte cihadın devamlı olduğunu ve bu yöneticilerin arkalarında cemaatle namazı caiz görürüm. Cihad, Allah'ın Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'i gönderdiği zamandan bu ümmetin sonuncularının deccal ile savaşmasına kadar devamlıdır. Onu, ne zalimin zulmü ne de adalet sahibinin adaleti iptal edebilir.

* Salih olsun facir olsun Müslümanların yöneticilerini, -Allah'a isyanı emretmeleri müstesna- dinlemeyi ve itaat etmeyi vacip olarak görürüm. Her kim hilafet işini üstlenir, insanlar onun etrafında toplanır ve ona razı olurlar; o da halife oluncaya dek kılıcı ile onların üzerine egemenlik kurarsa ona itaat etmek farz, ona karşı ayaklanmak haramdır.

* Bid'at ehlini terk etmeyi, tevbe edinceye kadar onlardan ayrılmayı, onlar hakkında zahir ile hükmetmeyi ve iç dünyalarını Allah'a havale etmeyi gerekli görürüm. İnancım ki dinde ortaya atılmış her bir yenilik bid'attir.

* İmanın dil ile söylemek, azalarla amel etmek ve kalp ile itikad etmek olduğuna, itaat ile artıp günahlar ile eksildiğine inanırım. İman yetmiş küsur şubedir. Bu şubelerin en yükseği La ilahe illallah'a şahadet etmek, en aşağısı eziyet veren şeyi yoldan kaldırmaktır. (Her türlü hata ve kusurdan yana) Tertemiz olan Şeriat-ı Muhammediyye'nin kişi hakkında öngördüğü kadarıyla emr-i maruf ve nehy-i münkeri vacip olarak görürüm. İşte bu veciz bir akidesidir. Söylediklerimiz hakkında Allah vekildir." (Dureru's-Seniyye, 1/29; Resailu's-Şahsiyye, s. 8)

Kısacası Muhammed b. Abdulvehhab'ın itikadı; saha-be, tabiîn, tebe-i tabiîn ve dört imamın izlediği tertemiz yoldur; kurtulmuş fırka olan selef-i salihînin yoludur.

Şeyh, 1206 h. (1792 m.) yılında Uyeyne'de vefat etti.

Şerhedenin Özgeçmişi

Abdurrahmân b. Nâsır es-Sa'dî, Kasım bölgesine bağlı Uneyze şehrinde, 1307 hicrî yılında, Muharrem ayının on ikinci günü dünyaya gelmiştir. Şer'î ilimlere duyduğu iştia-
kın sonucu olarak daha on iki yaşını doldurmada Kur'ân hâfızı oldu. Bütün ilim ehlinde istifade etmeye çalışıyor, ayrıca şahsî olarak da kitapları mütalaa ediyor, tefsir, fıkıh, hadis eserlerine, kendini yitirircesine dalıp gidiyordu. Âlimlerin yanında usûl eserlerini, tefsîr ve hadis kitaplarını, fıkıh metinlerini okumaya önem verdi.

Tefsir İlmindeki Konumu:

Tefsirde oldukça yetkindi. Çünkü pek çok tefsir okumuş ve bu alanda oldukça maharet kazanmıştı. Birkaç ciltten meydana gelen değerli bir tefsir telif etti. Bu tefsirini tasnif esnasında, tefsir olsun, başka alana ait olsun, yanında hiçbir kitap bulunmaksızın hafızasından yazmıştır. Her zaman o ve öğrencileri Kur'ân'ı okur, kendisi de irticalen tefsirini yapar, geniş açıklamalarda bulunur. Kur'ân'ın hükümlerinin ifade ettiği anlamları açıklardı. Kur'ân-ı Kerim'den harika, faydalı sonuçlar ve üstün anlamlar istinbat ederdi. O kadar ki onu dinleyen kişi, fesahati, konuşmasının akıcı ve belîğ oluşu ve kıssaları geniş geniş açıklaması dolayısıyla o dersin bitme-
mesini temenni ederdi. Onunla beraber bulunup ondan ilim okuyan, onunla araştırmalara girişen, ilmî konulardaki üs-
tün mevkiini anlardı. Aynı şekilde onun tasnif ettiği eserleri

ve fetvalarını okuyanlar da aynı kanaate sahip olurlar. "Allah ona rahmet eylesin, mekânını firdevs cenneti eylesin."

Şeyh Sa'di, birçok talebe yetiştirmiştir ki, aralarında İbn Useymîn gibi büyük alimler de vardır. Onun kitap, risale ve fetvalar şeklinde pek çok te'lifi vardır.

Şeyh rahimehullah; ilim, davet, irşâd, vaaz, tedris, eğitim, öğretimle dopdolu bir hayat sürdürdükten sonra 22 Cumade'l-Ahire 1376'da vefat etti.

Giriş

Sonsuz hamd, Allah'adır.⁽¹⁾ Tüm mükemmel vasıfların O'na ait olduğunu bildirir, O'na övgülerimizi arz ederiz. O'ndan yardım ve başışlanma dileriz. Nefislerimizin şerrinden, amellerimizin kötülüğünden yalnızca O'na sığınırız. Allah'ın hidâyete erdirdiğini hiç kimse saptıramaz; saptırdığını da hiç kimse hidâyete erdiremez. Eşi, benzeri ve ortağı olmayan, bir ve tek olan Allah dışında ibâdet edilmeye layık gerçek bir ilah bulunmadığına şahitlik ederim. Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in O'nun kulu ve rasûlü olduğuna şahitlik ederim.

Daha önce Şeyhulislam (Muhammed b. Abdulvahhab) *kaddesallahu ruhahu*'ya ait olan *Kitâbu't-Tevhîd* ile ilgili yararlı açıklamalar kaleme almıştık. O kitabımız, içerdiği faydalı ve net açıklamalar dolayısıyla hem halk için yararlı oldu; hem de öğreticiler için yardımcı eser görevi gördü. Daha sonra, yoğun talep üzerine kısa zamanda tükenmesi sebebiyle yeniden basılıp yayınlanması şiddetli bir ihtiyaç halini aldı. Bu basım sırasında Ehl-i sünnet inancını aslî ve talî unsurları çerçevesinde özlü bir biçimde ele alacak özet bir giriş yazısı kaleme alma fikri aklıma geldi. Allah'ın yar-dımıyla şunları söylemek isterim:

(1) Bu giriş yazısı Şeyh Abdurrahmân b. Nâsır es-Sa'dî tarafından kaleme alınmış olup Ehl-i Sünnet akîdesini, kısa ve özlü bir biçimde, Kitab ve sünnet kaynaklı olarak ele almaktadır.

Ehl-i Sünnet olanlar;

* Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, hayrıyla ve şerriyle kadere inanırlar.

* Allah'ın, bütün mükemmelliklere tek başına sahip bulunan rab, ilah ve ma'bud olduğuna şahitlik ederler. Dini yalnızca O'na has kılarak, ihlasla yalnızca O'na ibâdet ederler.

* "Allah; yaratandır/yoktan var edendir, şekil verendir, rızık bahşedendir, iyilikler nasip edendir, kötülükleri engelleyendir, bütün işleri idare edendir." derler.

* İlah olarak kabul edilen, ibâdet edilen, bir ve tek olduğuna inanılan, rızâsı hedeflenen varlık Allah'tır. O, kendisinden önce hiçbir şeyin bulunmadığı Evvel'dir. Kendisinden sonra da hiçbir şeyin olmadığı Âhir'dir. Fevkinde hiçbir şeyin bulunmadığı Zâhir'dir. Ötesinde hiçbir şeyin bulunmadığı Bâtın'dır.

* O, tüm manasıyla ve her türlü itibarla Aliyyu'l-Ala/ yüceler yücesidir. Zatı yücedir, zatiyla en yüksektedir, kadri yücedir, kahrı yücedir.

* O, mutlak yüceliği ve üstünlüğüyle, azametine ve celaline layık olarak yedi kat göğün üzerindeki Taht/Arş üzerine kurulmuştur (istiva etmiştir). İlmi; zahirleri de, batınları da; ulvî âlemi de, süflî âlemi de kuşatır. Kullarının bütün hallerini bilir. O, kullarına yakındır, dualarına karşılık verendir.

* O, zatiyla yarattığı hiçbir varlığa muhtaç değildir. Bütün yaratılanlar ise, tüm zamanlarda, hem kendilerinin hem de ihtiyaçlarının var edilmesi konusunda O'na muhtaçtır. Bir kimsenin göz açıp kapayıncaya kadar dahi olsa O'na olan ihtiyacı bitmez. O, Raûf ve Rahîm'dir. Kullara isabet eden dinî ya da dünyevî herhangi bir nimet ya da

ceza/nikmet, hep Allah'tandır. Nimetleri celbeden de, cezaları defeden de Allah'tır.

* Yüce Allah, rahmetinin eseri olarak her gece dünya semasına inerek gecenin son üçte biri kaldığında kullarının ihtiyaçlarını arzetmelerini ister. Fecir doğana dek "Kullarımdan, kendimden başkasını istemem. Kim Bana dua edecek karşılık vereyim? Kim Benden isteyecek bahşedeyim? Kim Benden bağışlanma dileyecek bağışlayayım?" diye seslenir. Allah dilediği gibi iner ve murad ettiğini yapar. **"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, işitendir, görendir."** (Şûrâ, 11)

* Ehl-i Sünnet olanlar, Allah'ın Hakîm olduğuna, yani şeriatinde, belirlemiş olduğu ölçü ve miktarlarda ve kadeğinde tam ve mükemmel bir hikmet sahibi olduğuna inanırlar. Hiçbir şeyi abes/boş yere yaratmamıştır. Şeriatini ve hükmünü birtakım maslahatlar ve hikmetlere göre belirlemiştir.

* O, tevbeleri çok kabul eden/Tevvâb, affedici/'Afuv ve bağışlayan/Ğafûr'dur. Kullarının tevbelerini kabul eder. İşledikleri kötülükleri affeder. Tevbe edenlerin, mağfiret dileyenlerin ve kendisine dönenlerin günahlarını bağışlar.

* O, Şekûr'dur; az olan ameli dahi karşılıksız bırakmaz. Şükredenlerin -kendi fazlından- nimetlerini arttırır.

* Ehl-i Sünnet olanlar, Allah'ın, kendisi için ve Rasûlünün de O'nun için bildirdiği vasıfları kabul ederler. Meselâ Allah mükemmel manada hayat sahibidir, işitir, görür, tam bir kudret ve azamet (büyüklük) sahibidir, mecd (şeref), celâl (yücelik) ve cemâl (güzellik) vasıflarına sahiptir. Mutlak övgü bir tek O'nun hakkıdır. Meşietiyile ve kudretiyle alakalı fiillere dair rahmet, rızâ, öfke, konuşma (kelâm)

gibi kemâl sıfatlara da sahiptir. Allah neyi, nasıl isterse konuşur. O'nun kelimeleri bitmez, tükenmez ve solmaz.

* Kur'an-ı Kerîm; Allah'ın -yaratılmamış olan- kelâmıdır. Kaynağı da, dönüş yeri de Allah'tır.

* Yüce Allah, istediğini yapma sıfatına önceden de sahipti, şu anda da sahip, gelecekte de sahip olacaktır. Dilediği şekilde konuşur. Kulları üzerinde kaderle, şeriatla ve cezalarla ilgili hüküm sahibidir. O, Hakim ve Malik'tir. O'nun dışında kalan tüm varlıklar ise hükmedilme ve malik olunma konusudur. Hiçbir kulun O'nun mülkünden de, hükmünden de çıkma hakkı ve imkânı yoktur.

* Ehl-i sünnet, -Kitab'da bildirildiği ve sünnette tevâtür yoluyla haber verildiği gibi- müminlerin, rablerini açık seçik olarak göreceklrine ve ru'yetullah nimetiyle O'nun rızâsını kazanabilme nimetinin en büyük nimet ve lezzet olduğuna inanırlar.

* İman ve tevhîd dışında bir hal üzere ölenin cehennem ateşinde ebediyen kalacağına îmân ederler. Büyük günah işleyenlerin ise tevbe etmeden, günahlarına kefarete ve şefaat olacak bir şey yapmadan öldükleri takdirde cehenneme girseler de ebediyen kalmayacaklarına inanırlar. Kalbinde hardal tanesi ağırlığınca îmân bulunanın cehennemde ebediyen kalmayacağına, çıkacağına inanırlar.

* İmanın; kalpten inanılması gereken hususları kapsadığı gibi kalbin amellerini de, organlarla yapılan davranışları ve dilin söylediği sözleri de kapsadığına inanırlar. Bunları en mükemmel şekilde yerine getiren, gerçek mümindir. Sevaba hak kazanmış ve cezadan kurtulmuştur. Bunlardan herhangi birinde eksiklik gösterenin îmânında da o oranda eksiklik söz konusudur. Bu nedenle îmân, taatler ve hayır

içerikli ameller dolayısıyla artar; günah ve kötülükler sebebiyle de eksilir.

* Ehl-i sünnetin esaslarından biri de dine ve dünyaya dair faydalı konularda Allah'tan yardım dileyerek ciddiyet ve azimle çabalamaktır. Yardım ve desteği Allah'tan dileyerek kendilerine yararı dokunacak hususlar üzerinde çokça gayret gösterirler.

* Tüm hareket ve davranışlarında ihlâsı gözetirler. Ma'buda karşı ihlaslı olmak ve Rasûl'e ittiba etmek onların yoludur. Nasihat alacak olanlar mü'minlerdir. Yolu izlenecek olanlar da mü'minlerdir.

* Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Allah'ın hidâyetle göndermiş olduğu kulu ve rasûlü olduğuna tanıklık ederler. Diğer dinlere galip olması amacıyla hak din ile gönderildiğine şahitlik ederler. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in mü'minler için kendi nefislerinden bile daha önde geldiğine ve son peygamber olduğuna şehadet ederler. O, insanlara da, cinlere de müjdeleyici, uyarıcı, Allah davetçisi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderilmiştir. Allah Teâlâ onu; hem dinin, hem de dünyanın düzen ve kurtuluşunun sağlanması amacıyla, yaratılmışların Allah'a kulluklarını gerçekleştirmesi ve bu konuda bahşettiği rızıkların yardımına başvurması için göndermiştir.

* Ehl-i Sünnet olanlar bilirler ki; Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*, yaratılmışların en bilgilisi, en doğrusu, en dürüstü, en hayırlısı ve açıklama gücü en büyük olanıdır. Ona saygı gösterir, tazimde bulunurlar. Onu severler. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e olan sevgileri tüm yaratılmışların sevgisinden önde gelir. Dinin temel esaslarında da, fer'î meselerinde de onun yolunu takip ederler.

* Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in görüş ve uygulamalarını başkalarınınkinden önde tutarlar.

* Yüce Allah'ın başka bir kimseye vermediği birçok fazîleti, özelliği ve mükemmeği onda bir araya topladığına inanırlar. Yarattıkları arasında makamı en yüce, konumu en üstün ve her tür fazîlette en mükemmel olan O'dur. Ne kadar hayır varsa, mutlaka ümmetine göstermiştir. Kötülük namına ne varsa, ümmetini sakındırmış, uyarmıştır.

* Ehl-i Sünnet olanlar aynı zamanda Allah'ın indirdiği tüm kitaplara, gönderdiği tüm peygamberlere de îmân ederler. Peygamberleri arasında ayırım gözetmezler.

* Bütün olarak kadere de inanırlar. Kulların iyi ya da kötü bütün amellerinin Allah'ın ilmiyle kuşatılmış olduğuna inanırlar. Bu amellerin Allah'ın kalemî tarafından yazıldığına, dilemesiyle uygulandığına, hikmetiyle ilişkili olduğuna inanırlar. Şöyle ki; kulları için güç ve irade yaratmıştır. Bu güç ve irade sayesinde kulların söz ve fiilleri kendi isteklerine göre meydana gelir. Allah bu fiiller konusunda kullarını hiçbir şeye zorlamamaktadır. Bilakis kullar amellerini kendileri seçme hakkına sahiptirler. Allah müminlere özel olarak îmânı sevdirmiş, kalplerinde îmânı süslemiştir. Küfürü, fasıklığı, isyanı ise adaleti ve hikmeti gereği onlara kötü göstermiştir.

* Ehl-i Sünnet'in esaslarından biri de Allah için, Kitab'ı için, peygamberi için, Müslümanların yöneticileri ve geneli için nasihat görevini yerine getirmeleridir. Şeriatın gerektirdiği gibi marufu emreder, münkeri de yasaklarlar. Anababaya iyiliği, akraba ilişkilerini gözetmeyi, komşuya, kölelere, ilişkide bulunan insanlara, hak sahiplerine ve bütün yaratılmışlara iyi davranmayı emrederler.

* İyi ve güzel ahlaka davet eder; kötü ve çirkin ahlaktan sakındırırlar.

* İman ve yakîn bakımından mü'minlerin en mükemmeli; îmânı ve ameli en güzel olan, en dürüst, bütün fazîlet ve iyiliklere en iyi şekilde sarılan ve kötülüklerden en uzak kalmaya çalışan mü'mindir.

* Dinin hükümlerinin Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den geldiği şekildeki özellikte ve mükemmellikte uygulanmasını; bu hükümleri bozacak, eksiltecek unsurların da engellenmesini emrederler.

* Allah yolunda cihadın -salih olsun, fasık olsun- bütün Müslüman yöneticilerle birlikte hâlâ geçerli olduğuna, cihadın dinin zirve noktası sayıldığına inanırlar. Cihad iki kısımdır: İlim ve delille yapılan cihad, silahla yapılan cihad... İmkan dahilinde/güç yetirildiği kadarıyla, dinin savunulması amacıyla cihadın her müslümana farz olduğuna inanırlar.

* Ehl-i Sünnet'in esaslarından biri de Müslümanların söz birliklerinin sağlanmasıdır. Kalplerinin yakınlaştırılıp ısındırılması için çaba sarfetmektir. Tefrikadan, düşmanlıktan, araya soğukluk girmesinden sakındırmak ve bu hususta elden gelen tüm imkanları seferber etmektir.

* Bir diğer esasları da can, mal, ırz ve tüm diğer haklar konusunda halka sıkıntı vermekten sakınmaktır. Bütün muamelelerde adalet ve insaf gereğince davranıp iyiliğe ve erdeme teşvikte bulunmaktır.

* Ehl-i Sünnet, ümmetler içinde en hayırlı olanın Muhammed ümmeti olduğuna; bu ümmet içindeki en hayırlı neslin sahabe-i kiram (özellikle de raşid halifeler, cennetle müjdelenenler, Bedir Savaşı'na katılanlar, Rıdvan biatında bulunanlar, Muhacir ve Ensar'dan ilk Müslüman olanlar)

olduğuna inanırlar. Ashâb-ı kirama sevgi besler ve bunu Allah'ın dinine bağlılık sayarlar.

* Ashâbın iyiliklerini, güzelliklerini yayarlar. Kötülükleri hakkında söylenenler üzerinde konuşmaz, susarlar.

* Hidâyet ehli âlimlere, adaletli idarecilere, dinde ve çeşitli faziletler konusunda daha üst makamda bulunan M s-l manlara gösterdikleri hürmetle Allah'ın dinine bağlılıklarını gösterirler. Allah'ın kendilerini şekten, şirkten, ayrılığa düşmekten, nifaktan ve kötü ahlaktan sakındırmasını, ölene dek Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in dini üzere ayaklarını sabit kılmasını dilerler.

İşte bütün bu esaslara ehl-i sünnet olanlar inanır, îmân eder ve başkalarını da davet ederler.

كِتَابُ التَّوْحِيدِ

KITÂBU'T-TEVHÎD

BİRİNCİ BÂB

KİTÂBU'T-TEVHÎD

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

“Ben cinleri ve insanları, ancak Bana ibâdet etsinler diye yarattım.” (Zâriyât, 56)

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾

“Andolsun ki Biz, ‘Allah’a ibâdet edin ve tâğûttan sakının.’ diye (emretmeleri için) her ümmete bir rasûl gönderdik.” (Nahl, 36)

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾

“Rabbin, sadece kendisine ibâdet etmenizi, ana-babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti.” (İsrâ, 23)

﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾

“Allah’a ibâdet edin ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın!” (Nisâ, 36)

İbn Mes’ûd radiyallâhu anh şöyle der:

«مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى وَصِيَّةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّتِي عَلَيْهَا خَاتَمُهُ، فَلْيَقْرَأْ قَوْلَهُ تَعَالَى: ﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي

هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشَدَّهُ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا تَكْلِفْ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَلِكُمْ وَصَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٦٠﴾ وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦١﴾

“Kim üzerinde Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in mührü bulunan en son vasiyetine bakmak isterse şu âyeti okusun: “De ki: Gelin Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın, ana-babaya iyilik edin, fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin -sizin de, onların da rızkını Biz veririz; kötülüklerin açığına da, gizlisine de yaklaşmayın ve Allah’ın yasakladığı cana haksız yere kıymayın! İşte bunlar Allah’ın size emrettikleridir. Umulur ki düşünüp anlarsınız. Rüşd çağına erişinceye kadar, yetimin malına, sadece en iyi tutumla yaklaşın; ölçü ve tartıyı adaletle yapın. Biz herkese ancak gücünün yettiği kadarını yükleriz. Söz söylediğiniz zaman, yakınlarınız dahi olsa adaletli olun, Allah’a verdiğiniz sözü tutun. İşte Allah size, iyice düşünesiniz diye bunları emretti. Şüphesiz bu, Benim dosdoğru yolumdur, ona uyun, ondan başka yollara uymayın.”⁽²⁾ (En’am, 151-153)

Muâz b. Cebel *radıyallâhu anh* şöyle anlatmaktadır:

«كُنْتُ رَدِيفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى حِمَارٍ فَقَالَ لِي: يَا مُعَاذُ، أَنْتَ دَرِي مَا حَقُّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ، وَمَا حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ؟ قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ! قَالَ: حَقُّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْْبُدُوهُ، وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَحَقُّ الْعِبَادِ

⁽²⁾ Tirmizi (3070), Taberani, Kebir, (10060), *Evsat* (1186).

عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُعَذِّبَ مَنْ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا. قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا أُبَشِّرُ النَّاسَ؟ قَالَ: لَا تُبَشِّرُهُمْ فَيَتَكَلَّمُوا ﴿١﴾

“Bir merkebin üzerinde, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in arkasında oturuyordum. Bana, ‘Ey Muâz, Allah’ın kullar üzerindeki hakkı ve kulların Allah üzerindeki hakkı nedir, biliyor musun?’ dedi. Ben, ‘Allah ve Rasûlü daha iyi bilirler.’ dedim. Şöyle buyurdu: ‘Allah’ın kullar üzerindeki hakkı, hiçbir şeyi ortak kılmadan O’na ibâdet etmeleri; kulların Allah üzerindeki hakkı ise, kendisine hiçbir şeyi ortak koşmayanlara azab etmemesidir.’ ‘Ey Allah’ın Rasûlü, insanlara bu haberin müjdesini vermeyeyim mi?’ dedim. ‘Onlara müjde vermek ki, güvene kapılmasınlar!’ buyurdu.”⁽³⁾ (Buhârî ve Müslim, Sahih’lerinde rivayet etmişlerdir.)

İlgili Meseleler

1. Cinlerin ve insanların yaratılışındaki hikmet...
2. İbadet, tevhîdin ta kendisidir. Çünkü [Rasûller ile toplumları arasındaki] çekişme ve düşmanlığın sebebi budur.
3. Tevhîdi gerçekleştirmemiş olan kişi, Allah’a ibâdet ediyor değildir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿وَلَا أَنْتُمْ عِبَادُونَ مَا أَعْبُدُ﴾

“Siz de benim ibâdet ettiğime ibâdet ediciler değilsiniz.” (Kâfirûn, 3)

4. Peygamberlerin gönderilmesindeki hikmet [tevhîddir].

⁽³⁾ Buhârî (2856), Müslim (30), Tirmizî (2643).

5. Peygamber gönderilmemiş hiçbir ümmet yoktur.
6. Tüm peygamberlerin dini tektir [ve o da tevhîddir].
7. Meselelerin en büyüklerinden biri; tâğûta küfredilmedikçe Allah'a ibâdetin gerçekleşmeyeceğidir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِرْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا﴾

“Kim tağuta küfredip Allah'a îmân ederse, kopmak bilmeyen bir kulpa sarılmıştır.” (Bakara, 256)

8. Tâğût; Allah'tan başka kendisine ibâdet edilen her şeyi kapsamaktadır.

9. En'âm sûresinde yer alan bu üç muhkem âyet-i kerime, selef-i salihîn nezdinde gerçekten üstün bir öneme sahiptir. Bu üç âyette on mesele üzerinde durulmaktadır. Bunların en başında da şirkin yasaklanması gelir.

10. İsrâ sûresinde yer alan muhkem âyetlerde on sekiz mesele zikredilir. Yüce Allah bunları zikretmeye;

﴿لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا﴾

“Allah ile birlikte başka bir ilah edinme! Sonra kınanmış ve terk edilmiş olarak oturup kalırsın.” (İsrâ, 22) âyeti ile başlayıp,

﴿وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُلْقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا﴾

“Allah ile birlikte bir başka ilah edinme! Sonra kınanmış, kovulmuş olarak cehenneme atılırsın.” (İsrâ, 39) âyeti ile son vermiştir. Bu meselelerin ne kadar büyük bir öneme sahip olduklarını belirtmek için yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿ذَٰلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ﴾

“Bunlar, Rabbinin sana vahyettiği hikmetlerdendir.” (İsrâ, 39)

11. “On hak âyeti” adı verilen ve haklardan bahseden Nisâ sûresindeki âyet-i kerimeye yüce Allah;

﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾

“Allah’a ibâdet edin ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın!” (Nisâ, 36) sözüyle başlamıştır. [Böylece hakların en büyüğünün Allah’ın hakkı olduğu bildirilmiştir.]

12. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in vefatı esnasındaki vasiyetine dikkat çekilmiştir.

13. Allah’ın bizim üzerimizdeki hakkının bilinmesi.

14. Yüce Allah’ın hakkını yerine getiren kulların, Allah üzerindeki haklarının neler olduğu.⁽⁴⁾

15. Hadisde zikredilen, tevhîd karşılığında elde edilecek mükâfatın, birçok sahabî tarafından bilinmiyor olması.

16. Maslahat gereği ilmin gizlenmesinin (ketmedilmesinin) câiz olması.⁽⁵⁾

17. (Muaz’ın yapmak istediği gibi) Müslümanı sevindirecek müjdeli haberleri vermenin müstehab olması.

(4) “Kulların Allah üzerindeki hakkı” sözünde zikredilen hak vacib mi, değil mi? Biz deriz ki: Bu hak vacibtir. Ancak bu hakkı kendine vacib kılan Allah’tır. Yüce Allah, hikmeti gereğince dilediği şeyleri kendine haram, dilediğini de vacib kılar. Mesela Allah, zulmü -şu buyrukta geçtiği üzere- kendine haram kılmıştır: “Muhakkak ki Ben zulmü kendime haram kıldım. Onu sizin aranızda da haram kıldım. Öyleyse birbirinize zulmetmeyiniz.” (Muslim, 2577) Aynı şekilde bazı şeyleri de kendi üzerine vacib kılmıştır. [et-Tevhîd, Salih Alu’s-Şeyh, s. 19].

(5) Bu kayıtsız şartsız böyle değildir. Çünkü ilmin mutlak olarak gizlenmesinde bir maslahat yoktur. İlim, maslahat gereği ancak bazı hallerde ve bazı kimselere karşı gizlenebilir. [el-Kavlul-Mufîd, İbn ‘Useymin, 1/55].

18. Allah'ın rahmetinin genişliğe dayanıp güvenmekten dolayı [amellerin terk edilmesi hakkında] endişe etmek.

19. Cevabını bilmediği bir soruya muhatap olan kimse-
nin "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir." demesi.

20. [Bazı] bilgileri insanların genelinden gizleyerek [maslahat gereği] sadece bazılarına vermenin câiz oluşu.

21. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in merkebinin arkasına başkasını bindirmesiyle [ortaya çıkan] tevazusu.

22. Hayvanın terkisine birisinin alınarak iki kişi binme-
nin cevâzı.

23. Mu'âz b. Cebel *radıyallâhu anh*'in fazîleti.

24. Bu [Tevhîd] mesele[si]nin ne derece büyük bir öne-
me sahip olduğu.

Açıklamalar

Müellifin kitabına vermiş olduğu bu isim (*Kitâbu't-
Tevhîd*), eserinde, başından sonuna dek hedeflediği konu-
yu göstermektedir.

Bu nedenle de müellif, giriş yazısı kaleme almaya ge-
rek duymamıştır. Çünkü kitabın isminden de anlaşıldığı
gibi bu eserde ulûhiyyet ve ibâdet tevhîdini konu edinmiş,
hükümlerini, sınırlarını, şartlarını, fazîletlerini, delillerini,
esaslarını, detaylarını, sebeblerini, semerelerini, gerektir-
diklerini, artmasına, güçlenmesine ve eksilip zayıflamasına
etki eden faktörleri, onu mükemmelleştiren etkenleri vb.
hususları zikretmiştir.

Bil ki; mutlak tevhîd, kemâl sıfatlarıyla Rabbin birliği-
nin bilinip itiraf edilmesi, azamet ve celâl sıfatlarının ikrânı
ve ibâdetlerle O'nun birlenmesidir.

Tevhîdin Kısımları

1. İsim ve Sıfat Tevhîdi:

İsim ve sıfat tevhîdi; azamet, celâl, cemâl gibi vasıflara tüm yönlerden en mükemmel biçimde yalnızca Allah'ın sahip olduğuna inanmak, hiçbir şekilde hiçbir varlığın bu vasıflarda O'na ortak olmadığını ve olamayacağını kabul etmek demektir. Bu da yüce Allah'ın kendi nefsi hakkında ve rasûlünün O'nun hakkında isbât ettiği tüm isim ve sıfatları, onların manalarını ve hükümlerini, Kur'an'da vârid olduğu şekliyle, yüce Allah'ın azametine ve celâline yaraşır bir biçimde, onlardan herhangi bir şeyi nefyetmeksizin, ta'tilsiz, tahrifsiz ve temsilsiz isbat etmekle olur.

Diğer yandan Allah'ın ve Rasûlünün reddettiği eksiklik, ayıp, kusur gibi yüce Allah'ın kemâline aykırı vasıfların reddedilip kabul veya ikrar edilmemesi de isim ve sıfat tevhîdinin gereğidir.

2. Rubûbiyyet Tevhîdi:

Yaratma, rızık verme, işleri çekip çevirmede Allah'ın birlenmesidir. O Rab, bütün mahlûkatı nimetleriyle, -seçilmiş kulları olan- peygamberler ve takipçilerini de kalplerin ve ruhların eğitimi için faydalı olan ve iki cihan saadeti- ni sağlayan sahîh akîde, güzel ahlak, faydalı ilim ve salih amellerle terbiye etmekle eğitip geliştirmektedir.

3. Ulûhiyyet / İbâdet Tevhîdi:

Yaratılmışların tamamının üzerinde ilahlık ve ibâdet edilme hakkına sahip olanın yalnızca yüce Allah olduğunu kabul ve itiraf etmek, dîni yalnız O'na has kılarak ibâdetin bütün çeşit ve şekilleriyle Allah *azze ve celle*'yi birlemektir. Tevhîdin bu kısmı, diğer iki kısmını da kapsar ve gerektirir.

Çünkü ulûhiyyet, bütün mükemmel vasıfları kapsadığı gibi rubûbiyyet ve azamet vasıflarının da hepsini kuşatmaktadır. Azamet ve celâl vasıflarına sahip olması ve yarattıklarına üstünlük ve fazîlet bahşetmesi bakımından, ilahlık ve ibâdet makamına sahip olan yalnızca Allah *azze ve celle*'dir. Mükemmel vasıfların ve rubûbiyyetin tek sahibi Allah olduğu için O'ndan başka hiç kimsenin ibâdet edilme gibi bir hakkı bulunmamaktadır.

İşte bu uluhiyyet tevhîdi, ilk rasûlden sonuncusuna dek tüm peygamberlerin davet ettiği maksaddır.

Musannif, bu bölümde, Allah *azze ve celle*'nin, yaratılmışları kendisine ibâdet etmeleri ve bu konuda ihlaslı olmaları için var ettiğini ve bu hususun yaratılmışlar üzerinde Allah'ın hakkı olduğunu gösteren bazı nasları zikretmektedir.

Bütün semavî kitaplar ve tüm peygamberler -özellikle de Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*- ulûhiyyet ve ibâdet tevhîdine davet etmiş, bunun zıddı olan şirk ve ortak koşmayı ise yasaklamıştır.

İşte Kur'an-ı Kerim önümüzde... Tevhîdi emretmekte ve farzietini bildirmektedir. Üzerine basa basa tevhîdden bahsetmekte ve onu beyan etmektedir. Tevhîdi gerçekleştirmeden kurtuluşun/felahın ve saadetin gerçekleşmeyeceğini bildirmektedir. Ayrıca aklî, naklî, âfâkî ve enfüsî tüm deliller, tevhîdi ve tevhîdin zorunluluğunu göstermektedir.

Tevhîd; Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, dinin en büyük emri, tüm asılların aslı ve amellerin esasıdır.

İKİNCİ BÂB

TEVHİDİN FAZİLETİ VE GÜNAHLARA KEFARET OLANIN NE OLDUĞU

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمَنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ﴾

“İman edenler ve îmânlarına bir zulüm bulaştırmayanlar var ya, işte güven onlarındır ve kendilerine hidayet edilmiş olanlar onlardır.” (En’âm, 82)

‘Ubâde b. Sâmit *radiyallâhu anh*’tan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنَ الْعَمَلِ».

“Kim bir olup ortağı olmayan Allah’tan başka hak ilah olmadığına, Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in O’nun kulu ve rasûlü olduğuna, İsa *aleyhisselam*’ın da Allah’ın kulu, rasûlü, Meryem’e ilka edilmiş kelimesi ve O’nun katından bir ruh olduğuna şehadet eder, cennetin ve cehennemin hak olduğunu kabul ederse, Allah onu -hangi amel üzere bulunursa bulunsun- cennete sokar.”⁽⁶⁾ (Buhârî, Müslim)

Buhârî ve Muslim tarafından rivâyet edilen ‘İtbân hadisinde de Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

⁽⁶⁾ Buhârî (3435), Muslim (28).

«فَإِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَتَّبِعِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ».

“Lâ ilâhe illallâh diyen ve bununla Allah’ın vecihini (yüzünü) talep eden kişiye Allah, cehennemi haram kılmıştır.”⁽⁷⁾

Ebû Sa’îd el-Hudrî radiyallâhu anh’dan gelen bir rivâyette Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

«قَالَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا رَبِّ! عَلَّمَنِي شَيْئًا أَذْكُرُكَ وَادْعُوكَ بِهِ؟ قَالَ: قُلْ يَا مُوسَى: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. قَالَ: يَا رَبِّ! كُلُّ عِبَادِكَ يَقُولُونَ هَذَا؟ قَالَ: يَا مُوسَى! لَوْ أَنَّ السَّمَوَاتِ السَّبْعَ وَعَامِرُهُنَّ غَيْرِي وَالْأَرْضِينَ السَّبْعَ فِي كِفَّةٍ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فِي كِفَّةٍ، مَالَتْ بِهِنَّ (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)».

“Mûsâ aleyhisselam, ‘Ya Rabbi, kendisiyle Seni zikredeğim, Sana dua edeceğim bir şey öğret bana!’ deyince, Allah Teâlâ, ‘Ey Mûsâ, Lâ ilâhe illallâh, de!’ buyurdu. Mûsâ aleyhisselam, ‘Ya Rabbi, bütün kulların bunu söylüyor.’ deyince, Allah subhanehu, ‘Ey Mûsâ, Ben hariç yedi kat gökler ve oranın sakinleri yedi kat yerlerle birlikte bir kefeye, Lâ ilâhe illallâh da diğer bir kefeye konulsa, Lâ ilâhe illallâh ağır basar.’ buyurdu.”⁽⁸⁾ (İbn Hibbân ve Hâkim rivayet etmiş ve Hâkim, sahih olduğunu söylemiştir.)

(7) Buhârî (425), Muslim (33), Ahmed (5/449).

(8) İbn Hibbân (6218), Hâkim -sahihleyerek- (1936) Zehebî de Hâkim’e muvâfakât etmiştir. Nesâî, *Kubrâ’da* (10670, 10980) Ebu Ya’la, *Musned’inde* (13993), Nesâî, *el-Amelu’l-Yevmi ve’l-Leyl’de* (834), Beğavî, *Şerhu’s-Sunne’de* (1273), Ebu Nuaym, *Hilye’de* (8/327, 328). Heysemî, *Mecmau’z-Zevâid’de* (10/85), “Ebu Ya’la rivâyet etmiştir, ricali sikadır, hadiste zayıflık vardır.” der. Hafız İbn Hacer, *el-Feth’de* (11/208), “Nesâî, sahih bir senedle Ebu Said’den” diyerek rivâyet eder.

Tirmizî'nin, hasen olduğunu söyleyerek naklettiği bir rivâyette Enes radiyallâhu anh şöyle anlatıyor: “**Rasûlullah** sal-lallahu aleyhi ve sellem'in şöyle söylediğini işittim:

«قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ! لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطِيئًا ثُمَّ لَقِيتَنِي لَا تَشْرِكَ بِي شَيْئًا، لَأَتَيْتَكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً.»

“Yüce Allah, ‘Ey ademoğlu, isterse yeryüzünü dolduracak kadar günahlarla gelmiş ol, eğer Bana hiçbir şeyi şirk koşmadan karşıma çıkarsan, sana yeryüzü dolusunca mağfiretle gelirim.’ buyurmuştur.”⁽⁹⁾

İlgili Meseleler

1. Yüce Allah'ın fazlı, ikramı ve bağışı oldukça geniştir.
2. Allah katında tevhi'd karşılığındaki sevabın bolluğu.
3. Tevhîdin, sevap kazandırmanın yanında, günahlar için de kefareti olması.

4. En'âm sûresindeki âyetin tefsiri [Bu âyette zikredilen zulüm kelimesinden kasıt şirktir.]

5. 'Ubâde b. Sâmit radiyallâhu anh hadisinde geçen beş konu üzerinde iyice düşünülmelidir.

6. Şayet 'Ubâde b. Sâmit hadisiyle 'İtbân hadisi ve sonraki rivâyetleri birlikte değerlendirirsen “Lâ ilâhe illallâh” sözünün anlamı senin için iyice açıklığa kavuşur ve [bu kelimenin dil ile telaffuzunun yeterli olduğunu zannederek] yanılgıya düşen mağrurların hatasını açıkça anlarsın.

⁽⁹⁾ Tirmizî (3540), Darimî (2788), Ahmed (5/148, 154, 172), İbn Hibbân (226), Hâkim (7605), Buhârî, Halku Efali'l-İbâd (s. 59) Bu hadisin bir şâhidi Muslim'de (2687), Ebu Zerr hadisi olarak bulunmaktadır. el-Elbânî, *Sahihu'l-Câmi*'de (4437, 4338) ve *Silsiletu's-Sahihah*'da (127) hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

7. 'Itbân *radiyallâhu anh* hadisindeki [Kelime-i Tevhîd'in sadece Allah'ın yüzü talep edilerek söylendiğinde fayda vereceğine ilişkin] "şart;" üzerinde durulması gereken hususlardandır.

8. "Lâ ilâhe illallâh"ın fazîleti hakkındaki uyarıya peygamberlerin de ihtiyaç duydukları.

9. "Üzerinde düşünülmesi gereken şeylerden biri de şudur: "Lâ ilâhe illallâh" kelimesi, bütün yaratılmışlardan daha ağır olmasına rağmen onu söyleyen birçok insanın terazisinde hafif gelecektir.

10. Yerlerin de gökler gibi yedi kat olduğunun bildirilmesi.

11. Oraların sakinleri olan kimselerin var olduğu.

12. Eş'arîlerin benimsediğinin aksine sıfatların kabul edilmesi.

13. Enes *radiyallâhu anh* hadisi kavrandığı takdirde, 'Itbân *radiyallâhu anh* hadisindeki, "Lâ ilâhe illallâh diyen ve bununla Allah'ın yüzünü talep eden kişiye Allah cehennemi haram kılmıştır." sözünden, şirkin terk edilmesinin, kelime-i tevhîdin yalnızca dille söylenilmesiyle gerçekleşmeyeceği anlaşılmış olur.

14. İsâ ve Muhammed *aleyhisselâm*'ın Allah'ın kulu ve rasûlü olduklarının birlikte zikredilmesi üzerinde düşünülmalıdır.

15. İsâ *aleyhisselam*, husûsî olarak yüce Allah'ın kelimesi olarak anılmıştır. [Halbuki yüce Allah'ın yaratma emri ve sözüyle vucuda geldiğinden ötürü her şey O'nun kelimesidir.]⁽¹⁰⁾

(10) İsa *aleyhisselam*, yaratılması açısından Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'den [ve diğer bütün insanlıktan] farklıdır. O yalnız Allah'ın keli-

16. Yine İsa aleyhisselam'ın Allah'tan bir ruh olduğu.⁽¹¹⁾

17. Cennete ve cehenneme îmân etmenin fazîleti.

18. ['Ubade hadisinde geçen] "Allah onu, hangi amel üzere bulunursa bulunsun [Salih ameli az veya çok olsa da veya günahları -tevhîdi ve îmânı ihlal etmedikçe- çok olsa da] cennete sokar." sözünün kavranılması.

19. Âhiretteki amel terazisi Mizan'ın iki kefesi olduğu.

20. Yüce Allah'ın vechinin/yüzünün bulunduğu öğrenilmesi

Açıklamalar

Bir önceki konuda tevhîdin vucûbundan bahsedilmiş, bütün kullar tarafından gerçekleştirilmesi gereken en önemli farz olduğu ifade edilmişti. Burada da tevhîdin fazîleti konu edilmektedir. Tevhîdin fazîleti, sağladığı övgüye değer etkiler ve güzel sonuçlardır. Tevhîdin sağladığı güzel etkileri sağlayan ve onun gibi çeşitli fazîletleri bulunan başka hiçbir şey yoktur. Dünyanın da, âhiretin de hayrı tevhîd ile gelen semere ve fazîletlere bağlıdır.

Müellifin, bölümün başlığındaki 'Tevhîdin Günahlara Kefaret Olması Bâbı' sözü, hususî/özel olanın umumî/genel olana atfedilmesi kabilindendir. Çünkü tevhîdin günahlar

mesiyle yaratıldığı halde Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*, babasının, annesi ile birleşmesi sonucunda yaratılmıştır. [*el-Kavlu'l-Mufîd*, İbn 'Useymin, 1/79].

(11) Allah'tan bir ruh denilmesi, Allah tarafından gelen bir ruh demektir, yoksa buradaki "min/den," "teb'iz" manasında değil "ibtida" manasındadır. Çünkü bütün ruhlar [İsa aleyhisselam'ınki de dâhil] yaratılmıştır. Hiçbir ruh, Allah'tan bir cüz değildir. [*el-Kavlu'l-Mufîd*, İbn 'Useymin, 1/79].

için mağfiret sebebi ve kefarete oluşu, -konu içerisinde zikredildiği gibi- tevhîdin fazîlet ve etkilerinin yalnızca birkaçıdır.

Tevhîdin fazîletleri olarak şunlar zikredilebilir:

Tevhîd;

- Dünya ve âhiret sıkıntılarının giderilmesi, azâbın defedilmesi için en büyük sebeptir.

- En büyük faydalarından biri, kalpte bir hardal tanesi ağırlığınca dahi bulunsa, cehennemde ebedî kalmaya engel olmasıdır.

- Şâyet kalbe tam olarak yerleşmişse, kesinlikle cehenneme girilmemesine sebeptir.

- Dünya ve âhirette sahibinin mükemmel bir hidâyet ve eksiksiz bir güven içinde bulunmasını sağlar.

- Allah'ın rızâ ve sevabını kazanmaya dönük tek sebeptir.

- Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şefaatiyle en fazla sevinen insan, kalpten/samimi bir şekilde Lâ ilâhe illallâh diyen kimsedir.

- En büyük fazîletlerinden biri de gizli ya da açık, sözlü ya da fiilî her türlü amelin kabul edilebilmesinin, mükemmelliğinin ve sevap kazandırmasının tevhiide bağılı olmasıdır.

- Kulun hayır işlemesini, kötülüklerden sakınmasını kolaylaştırır. Musîbetlere karşı teselli eder. Allah için îmânında ve tevhîdinde ihlâslı olan kimseye taatleri işlemek kolay gelir. Çünkü Rabbinden sevap ve rızâ ümit eder. Ayrıca azâb ve gazabından korkması hasebiyle de nefsinin hoş gördüğü günahlardan daha kolay bir şekilde uzak kalır.

- Tevhîd kalpte mükemmel olarak yer ettiğinde yüce Allah o kimseye îmânı sevdirebilir ve onu kalbinde süsler. Küfrü, fıskı ve isyanı çirkin gösterip kulu raşidler zümresine katar.

- Kulun sıkıntı ve acılarını azaltıp hafifletir. Kul, tevhîdinin ve îmânının mükemmelliği oranında, inşirah bulmuş/genişlemiş bir kalp ve mutmain bir gönülle sıkıntılara acılara ve Allah'ın elem verici takdirine rızâ gösterir, teslim olur. Böylelikle sıkıntıları hafifler.

- Tevhîd, kişiyi yaratılmışlara kul köle olmaktan, onlara bel bağlamaktan, onları korku ve ümit duyulacak makam olarak görmekten, ameli onlar için yapmaktan kurtarır. Gerçek anlamda izzet ve şeref budur. Böylelikle kul, tek ilah olarak Allah *azze ve celle*'yi tanıyıp kulluğunu bir tek O'na arzeder. O'ndan başkasına ümit beslemez. Yalnızca Rabbinden korkar, haşyet duyar. Yalnızca O'na yönelip tevbe eder. Böylece kul, felaha/necata/kurtuluşa erer.

- Tevhîd tam bir ihlâsla gerçekleştirilip de kalpte eksiksiz ve mükemmel bir şekilde yer edince, az olan amelin çoğalmasını sağlar. Sınır ve hesap söz konusu olmadan, yapılan ameller ve söylenen hayır sözlerinin karşılığı kat kat artar. İhlâs kelimesi olan kelime-i tevhîd, kulun amel terazisinde ağır basar. Öyle ki gökler, yer ve yaratılmışlardan oluşan şenlendiriciler dahi, kelime-i tevhîd karşısında hafif kalır. Konu içinde zikredilen Ebû Sa'îd *radıyallâhu anh* hadisinden ve Bitâka hadisinden anlaşılan budur. Bitâka hadisinde Lâ ilâhe illallâh'ın doksan dokuz adet günah defterine ağır bastığı ve bu defterlerden her birinin gözün aldığı büyüklükte olduğu ifade edilmektedir. Bunun nedeni kelime-i tevhîdi söyleyenin mükemmel bir ihlâsa sahip olmasıdır. Ancak kelime-i tevhîdi söyleyen nice insan bu dereceye varamamaktadır. Çünkü bu hadiste kulun kalbinde yer etmiş olduğu bildirildiği gibi ya da buna yakın bir vasıfta îmânı ve ihlâsı mükemmel şekilde gerçekleştirmemişlerdir.

- Allah *azze ve celle*, tevhîd ehline dünyadayken fetih, zafer, izzet, şeref, hidâyet, kolaylık, durumlarının ıslah edilmesi, söz ve fiillerin düzeltilmesini garantilemektedir.

- Allah *subhanehu ve teâlâ*, imân ehli muvahhidleri, dünya ve âhiretin kötülüklerine karşı savunmaktadır. Hoş bir hayat, huzur ve itminan nimetlerini bahşetmektedir. Bu cümlelerin Kitab ve sünnette birçok delili vardır. Allah en iyisini bilir.

ÜÇÜNCÜ BÂB

TEVHİDİ GERÇEKLEŞTİREN KİŞİNİN HESAPSIZ CENNETE GİRECEĞİ

﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ خَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾

“Şüphesiz İbrahim, Hakka yönelen, Allah’a itaat eden bir önderdi. Allah’a ortak koşanlardan değildi.”

(Nahl, 120)

﴿وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ﴾

“Onlar ki Rablerine şirk koşmazlar...” (Müminûn, 59)

Husayn b. Abdurrahmân şöyle anlatmaktadır:

«كُنْتُ عِنْدَ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، فَقَالَ: أَتَيْكُمْ رَأَى الْكُوكَبَ الَّذِي انْقَضَ الْبَارِحَةَ؟ فَقُلْتُ: آتَا، ثُمَّ قُلْتُ: أَمَا إِنِّي لَمْ أَكُنْ فِي صَلَاةٍ وَلَكِنِّي لُدِغْتُ، قَالَ: فَمَا صَنَعْتَ؟ قُلْتُ: ارْتَقَيْتُ، قَالَ: فَمَا حَمَلَكَ عَلَى ذَلِكَ؟ قُلْتُ: حَدِيثُ حَدَّثَنَا الشَّعْبِيُّ، قَالَ: وَمَا حَدَّثَكُمْ؟ قُلْتُ: حَدَّثَنَا عَنْ بُرَيْدَةَ بْنِ الْحُصَيْبِ أَنَّهُ قَالَ: «لَا رُقِيَّةَ إِلَّا مِنْ عَيْنٍ أَوْ حُمَةٍ». قَالَ: قَدْ أَحْسَنَ مَنْ انْتَهَى إِلَى مَا سَمِعَ، وَلَكِنْ حَدَّثَنَا ابْنُ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «عُرِضَتْ عَلَيَّ الْأُمَمُ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ وَمَعَهُ الرَّهْطُ، وَالنَّبِيَّ وَمَعَهُ الرَّجُلُ وَالرَّجُلَانِ، وَالنَّبِيَّ وَلَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ، إِذْ رَفَعَ لِي سِوَادَ عَظِيمٍ فَظَنَنْتُ أَنَّهُمْ أُمَّتِي، فَقِيلَ لِي: هَذَا مُوسَى وَقَوْمُهُ، فَظَنَنْتُ فَإِذَا سِوَادَ عَظِيمٍ، فَقِيلَ لِي: هَذِهِ أُمَّتُكَ، وَمَعَهُمْ سَبْعُونَ أَلْفًا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَلَا عَذَابٍ». ثُمَّ نَهَضَ فَدَخَلَ مَنْزِلَهُ، فَخَاضَ النَّاسَ فِي أَوْلِيكَ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: فَلَعَلَّهُمُ الَّذِينَ صَحَبُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: فَلَعَلَّهُمُ الَّذِينَ وُلِدُوا فِي الْإِسْلَامِ فَلَمْ يُشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا، وَذَكَرُوا أَشْيَاءَ، فَخَرَجَ

عَلَيْهِمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبِرُوهُ، فَقَالَ: «هُمْ الَّذِينَ لَا يَسْتَرْقُونَ وَلَا يَكْتُمُونَ وَلَا يَتَطَيَّرُونَ، وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ». فَقَامَ عُكَّاشَةُ بْنُ مُحْصِنٍ فَقَالَ: ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ لِي مِنْهُمْ، فَقَالَ: «أَنْتَ مِنْهُمْ». ثُمَّ قَامَ رَجُلٌ آخَرُ فَقَالَ: ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ لِي مِنْهُمْ، فَقَالَ: «سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ».

“Sa’îd b. Cubeyr’in yanındaydım ‘Dün gece kayan yıldızı kim gördü?’ diye sorunca, ‘Ben (gördüm.)’ dedim. Sonra da ‘Namaz kılıyor değildim, beni bir şey sokmuştu.’ dedim. ‘Ne yaptın?’ dedi. Rukye⁽¹²⁾ yaptım.’ dedim. ‘Seni buna sevkeden nedir?’ diye sordu. ‘Bize Şa’bî’nin rivayet ettiği hadistir.’ dedim. ‘Neyi rivayet etti size?’ dedi. ‘Bize Bureyde b. Husayb’ın şöyle dediğini rivayet etti.’ dedim. Göz değmesi ve zehirli hayvan sokmasından başka bir şey için rukye yapmazdım.’ Bunun üzerine (Sa’îd b. Cubeyr) şöyle dedi: ‘İşittiğini uygulayan ne güzel etmiştir. Fakat İbn Abbas radiyallâhu anhumâ, bize, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu rivayet etti: ‘Bana ümmetler arzedildi. Öyle peygamber gördüm ki, yanında on kişiden daha az sayıda insan bulunmaktaydı. Başka bir peygamberin yanında bir iki kişi vardı. Bir başka peygamberin yanında hiç kimse yoktu. Derken büyük bir kalabalık bana gösterildi. Kendi ümmetim sandım. “Bu Mûsâ ve kavmidir.” denildi. Sonra yine baktım, bir de ne göreyim. Oldukça büyük bir kalabalık, “İşte bu senin ümmetindir.” denildi. Beraberlerinde hesap ve azâb görmeden cennete girecek yetmiş bin kişi bulunmaktadır.’ Daha sonra kalktı ve evine girdi. Gerideki insanlar hadiste

(12) Rukye: (Kur’ân-ı Kerim ve sahih sünnette gelen dualarla) Okunup üflenerek yapılan tedavi şeklidir.

bahsedilen yetmiş bin kişi hakkında konuşmaya başladı. Kimisi, 'Bunlar Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashâbıdır.' dedi. Kimisi de 'İslam üzere doğup da yüce Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamış olan insanlardır.' dedi. Başka şeyler de dile getirdiler. Ardından Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yanlarına çıktı. Aralarında konuştuklarını ona da anlattılar. Bunun üzerine, 'Onlar kendilerine rukye yapılmasını talep etmeyen, dağlama yöntemiyle tedavi yapmayan, uğursuzluğa inanmayan ve yalnızca Rablerine tevekkül edenlerdir.' buyurdu. 'Ukkâşe b. Mihsan *radiyallâhu anh* kalıp 'Allah'a dua et de beni onlardan kılın!' dedi. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* ona 'Sen onlardansın.' buyurdu. Başka bir adam da kalkarak 'Beni de onlar arasına katması için Allah'a dua et!' dedi. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* "Ukkâşe senden önce davrandı ve seni geçti." buyurdu."⁽¹³⁾

İlgili Meseleler

1. İnsanların tevhîd konusundaki mertebelerinin farklılığı.
2. Tevhîdi gerçekleştirmenin manası hakkında açıklama.
3. Allah *subhanehu ve teâlâ*, İbrahim *aleyhisselam*'ı "Hiçbir zaman müşriklerden olmadı." buyurarak övgüyle anmaktadır.
4. Yüce Allah [gerçek] velileri, şirkten uzak kalmaları sebebiyle övmektedir.
5. Rukye ve dağlamanın terk edilmesi tevhîdin [tam anlamıyla] gerçekleşmesine dahildir.

⁽¹³⁾ Buhârî (5705), Muslim (220), Tirmizî (2446).

6. Bu özelliklerin hepsini bir arada bulundurmak ancak tevekkülle olur.

7. Bahsedilen mertebeye ancak amel işlemekle ulaşabileceklerini iyice kavramış olan sahabenin ne denli ilmî derinlik sahibi oldukları [bu kıssayla] ortaya çıkmaktadır.

8. Ashâbın hayır işlemeye olan düşkünlüğü.

9. Hem keyfiyetleriyle [dereceleri ve fazîletleriyle] hem de çokluklarıyla bu ümmetin [diğer ümmetlere karşı] üstün oluşu.

10. Mûsâ aleyhisselam'ın ashâbının üstünlüğü.

11. Bütün ümmetlerin Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'e arzedileceği.

12. Her ümmetin ayrı ayrı ve kendi peygamberleriyle haşredilecek olması.

13. Peygamberlerin davetine olumlu karşılık verenlerin azlığı.

14. Davetine hiç icâbet edilmemiş olan peygamberin mahşere yalnız başına geleceği.

15. Bu bilginin faydası ise şudur: Çokluk ile aldanmak ve azlık yüzünden yalnızlığa çekilmemek gerekir.

16. Nazar ve zehirlenme durumunda rukye yapılması na ruhsat tanınması.

17. [Sa'id b. Cubeyr'in] "İşittiğini uygulayan ne güzel etmiştir. Fakat..." sözünden anlaşıldığı gibi selefin ilminin derinliği ve birinci hadisin ikincisine muhalif olmadığı.

18. Selef, birilerini onda bulunmayan özelliklerle övmeydi.

19. [Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Ukkâşe *radiyallahu anh*'a söylediği:] "Sen onlardansın." sözünün peygamberliğine delil olması.

20. 'Ukkâşe *radiyallâhu anh*'in fazîleti.

21. [Yerine göre bazen açıkça söylemek yerine] Üstü kapalı sözler kullanılması[nın câizliği]

22. ['Ukkâşe *radiyallahu anh*'dan sonra dua isteyen şahsa davranışından anlaşılan hususlardan biri de] Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in güzel ahlakı.

Açıklamalar

Bu bâb/bölüm bir önceki bâbın/bölümün devamı ve tamamlayıcısı niteliğindedir.

Tevhîdin gerçekleştirilmesi demek, hem küçük-büyük her türlü şirkten, hem de itikadî, sözlü ve amelî her türlü bid'atten ve isyandan arındırılması/temizlenmesi demektir. Bunun yolu da söz, fiil ve iradede tam anlamıyla ihlâsı sağlamaktan, tevhîdin aslına aykırı olan büyük şirkten ve kemâlini zedeleyen küçük şirkten uzak kalmaktan geçer. Ayrıca tevhîdin saflığını bozan, kemâlini engelleyen, etkisine mani olan bid'at ve gûnahtan da kurtulmak gerekir.

Kalbi îmân ve ihlâsla dolu olarak tevhîdi gerçekleştiren, Allah *azze ve celle*'nin emirlerine boyun eğip yalnızca O'na yönelmek suretiyle amellerle tevhîdini tasdikleyen ve herhangi bir gûnahta ısrar ederek tevhîdi zedelemekten sakınan kimse, hesapsız olarak cennete girer. Cennete öncelikli sırada girmeye hak kazanmış kimseler arasında bulunarak cennetin çeşitli derecelerine yerleşir.

Tevhîdin gerçekleşmesini sağlayan özel hususlardan biri de mutlak anlamda Allah'a yönelmek ve O'na güçlü

bir tevekkülle bağlanmaktır. Hiçbir konuda yaratılmışlara kalben yönelmemek, başvurmamaktır. İstenecek şeyin ne hâlde, ne de lisanla/sözle yaratılmışlardan istenmemesidir. İçiyile dışıyla, sözüyle fiiliyle, sevmesi ve nefret etmesiyle, kısacası tüm hal, hareket ve davranışlarıyla insanın tek maksadının Rabbinin rızâsını kazanmak olması gerekir. Bu konuda da Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yolu takip edilmelidir.

İnsanlar bu önemli konuda çeşitli derecelere sahiptirler: **"Herkesin yaptıkları işlere göre dereceleri vardır."** (En'âm, 132)

Tevhîdin, temenni ve gerçekten uzak birtakım iddialarla, değersiz laflarla gerçekleşmesi mümkün değildir. Tevhîdin gerçekleşmesinin tek yolu îmân esaslarının ve ih-san gerçeklerinin kalplerde derinlemesine kök salması ve bunun güzel ahlakla ve salih amelle tasdik edilmesidir.

Bu şekilde tevhîdi gerçekleştirmiş olan kimse, bir önceki bâbda/bölümde zikredilen tüm fazîletlere eksiksiz olarak sahip olur. Allah en iyisini bilendir.

DÖRDÜNCÜ BÂB

ŞİRK TEN KORKMAK

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾

“Allah, kendisine şirk koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını, (günahları) dilediği kimse için bağışlar.” (Nisâ, 48, 116)

Halîl (İbrahim) aleyhisselam da [âyetle geçtiği üzere] şöyle demektedir:

﴿وَأَجْنِبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ﴾

“Beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut!”

(İbrahim, 35)

Hadis-i şerifte Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

«أَخَوْفُ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ الشِّرْكَ الْأَصْغَرَ، فَسُئِلَ عَنْهُ فَقَالَ: الرِّيَاءُ»

“Sizin hakkınızda en çok korktuğum şey, küçük şirktir.” Küçük şirkin ne olduğu sorulduğunda, “Riyadır.” buyurmuştur.⁽¹⁴⁾

İbn Mes'ûd radiyallâhu anh'tan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

⁽¹⁴⁾ Ahmed (5/428, 429), Taberânî (4/253). Heysemî, el-Mecmau'z-Zevâid'de, “Ahmed rivâyet etmiştir, ricali Sahîh'in ricalidir.” der. el-Elbânî, Sahîhu'l-Câmi'de (1555) ve Silsiletu's-Sahîha'da (951) hadisin sahîh olduğunu söylemiştir.

«مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ نَدَا دَخَلَ النَّارَ».

“Her kime ölüm, Allah ile birlikte kendisine dua ettiği bir eş/ortak olduğu halde gelirse cehenneme girer.”⁽¹⁵⁾

Muslim'in Câbir radiyallâhu anh'tan rivâyet etmiş olduğu hadiste Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

«مَنْ لَقِيَ اللَّهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ لَقِيَهِ يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ».

“Her kim Allah'a, hiçbir şeyi O'na ortak koşmadan kavuşursa cennete girer. O'na, şirk koşarak kavuşan ise cehenneme girer.”⁽¹⁶⁾

İlgili Meseleler

1. Şirkten korku duyulması[nın gerekliliği].
2. Riyakârlık şirktendir.
3. Riyakârlık [büyük değil] küçük şirk kapsamındadır.
4. Salihler hakkında en çok korkulan şey riya'dır.
5. Cennet ve cehennemin [elde etme yönüyle] yakın olduğu.
6. Her ikisinin de yakınlığı [tek bir amel sebebiyle] aynı hadiste zikredilmiştir.
7. Hiçbir şeyi şirk koşmadan Allah'ın huzuruna varanın cennete; şirk koşarak varanın ise -insanların en çok ibâdet ehli olanı dahi olsa- cehenneme gireceği.

⁽¹⁵⁾ Buhârî (4497), Ahmed (1/462, 464).

⁽¹⁶⁾ Muslim (93), Ahmed (3/325, 344, 374, 391).

8. İbrahim *aleyhisselam*'ın kendisi ve evlatları için putlara tapmaktan uzak tutulmaları dileği [zikrettiğimiz mesail içinde] en önemli meselelerden biridir.

9. İbrahim *aleyhisselam* bu duasında, “**Rabbim, çünkü onlar (putlar), insanlardan birçoğunun sapmasına sebep oldular.**” (İbrahim, 36) âyetinde de belirtildiği üzere çoğunluğun mübtela olduğu bu durumundan ibret almıştır.

10. İmam Buhârî *rahimehullah*'ın da işaret ettiği gibi bu âyet ve hadislerde “Lâ ilâhe illallâh”ın tefsiri de yapılmaktadır.

11. Şirkten uzak olan kimsenin fazîleti.

Açıklamalar

Ulûhiyyet ve ibâdet tevhîdindeki şirk, tevhîdin tamamını yok eder.

Şirk iki çeşittir: Açık büyük şirk ve gizli küçük şirk.

Büyük Şirk

Bu, kişinin Allah'a bir eş/ortak edinmesi ve Allah'a dua eder gibi ona da dua etmesi, ondan korkması, ondan ümit etmesi, onu Allah'ı sever gibi sevmesi veya ibâdetin herhangi bir şeklini ona yöneltmesidir. Böyle bir şirk, sahibinde tevhîd namına hiçbir şey bırakmaz. Allah'ın cenneti haram kıldığı ve mekân olarak cehennemi reva gördüğü müşrik işte budur.

Allah'tan başka bir varlığa yöneltilen ibâdeti, kişi; ibâdet, tevessül veya herhangi bir şekilde isimlendirse de, o, büyük şirk kapsamındadır. Çünkü nazar-ı itibara alınan ölçü, eşya için kullanılan lafız ve ibareler değil, anlam ve hakikatlerdir.

Küçük Şirk

İbadet edilecek makamda olmayan yaratılmışlar konusunda aşırı gitmek, Allah'tan başkası adına yemin etmek, basit riyakârlıklar gibi şirk kapı aralayan tüm söz ve fiiller de küçük şirk kapsamındadır.

Tevhîde zıd olan büyük şirk, ebedî olarak cehenneme girmeye, cennetten mahrumiyete sebep olduğuna ve mutluluğun elde edilmesi için mutlaka şirkten uzak kalınması gerektiğine göre kulun en üst düzeyde korku ve endişeyi şirk konusunda taşıması gerekir. Şirkin her türüsünden ve ona yol açan sebep ve vesîlelerinden şiddetle kaçınmalıdır. Peygamberler, seçkin ve önde gelen kullar gibi şirkten korunmak için Allah'a sığınmak ve O'ndan korunma dilemek gerekir.

Bunun için kula düşen görev, ihlâsı kalbinde geliştirmek ve güçlendirmektir. Bunun yolu da gizli açık tüm işlerde ve kulun gerçekleştirdiği tüm fiillerde ibâdet, itaat, tevbe, ümit, arzu, rızâ ve sevap beklentisiyle Allah'a olan bağını sıkı tutmaktır. Tabiatı gereği ihlâs hem büyük şirk, hem de küçük şirk defeder. Kişi, ihlâsındaki zayıflık sebebiyle şirkin herhangi bir türüne bulaşır.

BEŞİNCİ BÂB

LÂ İLÂHE İLLALLAH'A DAVET ETMEK

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَنَ اللَّهُ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾

“(Rasûlüm!) De ki: ‘İşte bu benim yolumdur. Bana uyanlarla beraber basîret üzere Allah’a davet ederim. Allah’ı (ortaklardan) tenzih ederim! Ve ben müşriklerden değilim!’” (Yusuf, 108)

İbn Abbas radiyallâhu anhuma şöyle anlatmaktadır: “Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem, Mu’âz radiyallâhu anh’ı Yemen’e gönderdiğinde şöyle dedi:

«إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ، فَلْيَكُنْ أَوَّلُ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ».

“Sen ehl-i kitaptan olan bir topluma gidiyorsun. Onları ilk davet ettiğin şey, Allah’tan başka ibâdet edilmeye layık başka bir hak ilahın olmadığına/“La ilahe illallah’a’ tanıklık etmek olsun!”

Bir rivâyet de şöyledir:

«إِلَى أَنْ يُوْحَدُوا اللَّهَ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوكَ لِذَلِكَ، فَأَعْلِنَهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوكَ لِذَلِكَ فَأَعْلِنَهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَانِهِمْ فِتْرَةً عَلَى فُقَرَائِهِمْ، فَإِنْ هُمْ

أَطَاعُوكَ لِذَلِكَ فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ، وَاتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ، فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ».

“İlk davetin Allah’ı birlemeye olsun! Bu konuda sana itaat ederlerse, Allah’ın kendilerine her gün ve gecede beş vakit namazı farz kıldığını bildir! Bu konuda da itaat ederlerse, Allah’ın zenginlerinden alınıp fakirlerine verilecek sadakayı (zekatı) farz kıldığını bildir! Bu konuda da itaat ederlerse, değerli mallarını almaktan sakın! Mazlumun bedduasından da kaçın! Zira mazlunun duası ile yüce Allah arasında hiçbir engel yoktur.”⁽¹⁷⁾ buyurmuştur. (Buhârî ve Müslim rivayet etmişlerdir.)

Yine Buhârî ve Müslim’in rivâyet ettiği bir hadiste Sehl b. Sa’d radiyallâhu anh şöyle anlatır:

“Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, Hayber günü şöyle dedi:

«لَأُعْطِينَ الرَّأْيَةَ غَدًا رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ». فَبَاتَ النَّاسُ يَذُوكُونَ لَيْلَتَهُمْ: أَتَيْتَهُمْ يُعْطَاهَا، فَلَمَّا أَصْبَحُوا غَدَوْا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كُلُّهُمْ يَزُجُّو أَنْ يُعْطَاهَا، فَقَالَ: «أَيْنَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ؟» «فَقِيلَ: هُوَ يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ، فَأَرْسَلُوا إِلَيْهِ، فَأَتَى بِهِ، فَبَصُقَ فِي عَيْنَيْهِ، وَدَعَا لَهُ فَبَرَأَ كَأَن لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ، فَأَعْطَاهُ الرَّأْيَةَ، فَقَالَ: «انْقُذْ عَلَى رِسْلِكَ، حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ، وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللَّهِ تَعَالَى فِيهِ، فَوَاللَّهِ، لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ خُمْرِ النَّعَمِ»

“Yarın sancağı öyle birine vereceğim ki, o, Allah ve Rasûlü tarafından sevilir; o da Allah ve Rasûlünü sever. Allah onun eliyle fethi nasip edecektir.” İnsanlar

⁽¹⁷⁾ Buhârî (1395), Müslim (19).

gece olunca aralarında sancağın kime verileceğini konuşmaya başladılar. Sabah olunca Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanına gittiler. Herkes sancağın kendisine verileceğini ümit ediyordu. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, "Ali b. Ebî Tâlib nerede?" dedi. Gözlerinden rahatsız olduğunu söylediler. Haber gönderip çağırttılar. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, tükürüğünü Ali *radiyallâhu anh*'in gözlerine sürüp dua edince gözleri sanki hiç ağrı yokmuş gibi oldu. Daha sonra Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* sancağı ona verdi ve şöyle dedi: "Düşman sahasına varana kadar yavaş ve dikkatli ol! Daha sonra onları İslam'a davet et! Allah'ın kendileri üzerinde ne gibi hakları olduğunu bildir! Allah'a yemin olsun ki, Allah'ın senin elinle bir insanı hidâyete erdirmesi, senin için kızıl develerden daha hayırlıdır."⁽¹⁸⁾

"Konuşmaya başladılar." kısmı, hadisın orijinalinde "yedûkûn" kelimesiyle ifade edilmiştir.

İlgili Meseleler

1. Allah'a davet, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e itiba edenlerin yoludur.

2. İhlâsa dikkat çekilmektedir. Çoğu kimse "hakka davet" etse de asıl amacı insanları kendi nefesine davet etmektedir.

3. [Davette] Basîret farzlardan biridir.

4. Tevhîdin güzelliklerinden biri de Allah'ı, makamına layık olmayan inanç ve düşüncelerden tenzih etmektir.

⁽¹⁸⁾ Buhârî (2942), Muslim (2406), Nesâî, *Kubrâ'da* (8403, 8587), İbn Hibbân (6932).

5. Şirkin çirkin olmasının sebeblerinden biri de Allah hakkında yakışsız bir inanç ve düşünce olmasıdır.

6. Bu meselelerin en önemlilerinden birisi, Müslümanın -velev ki kendisi şirk koşmasın- müşriklerden uzaklaşması gereğidir.

7. Tevhîd [kulun öğrenmesi ve amel etmesi] farz olan ilk şeydir.

8. Tevhîd'e her şeyden, hatta namazdan da önce başlanmalıdır.

9. [Hadiste geçen] "Allah'ı birleme" ile "Lâ ilâhe illâllah" kelimesine şehadet etmenin aynı anlamda olduğu.

10. "Ehl-i Kitab"tan olan birinin bunu bilmemesinin ya da bildiği halde amel etmemesinin mümkün olabileceği.

11. Eğitim öğretimde aşamalı bir yol izlenmesine dikkat çekilmesi.

12. [Eğitim öğretimde meselelerin] önem sırasına göre takip edilmesi.

13. Zekâtın ödenmesi [konusu].

14. Öğreticinin öğrenende oluşan şüpheleri gidermesi [gerekliliği].

15. Zekâta değerli malları almaktan sakınılması.

16. Mazlumun bedduasından sakınılması gerektiği.

17. [Mazlumun bedduası ile Allah arasında] hiçbir engel bulunmadığı.

18. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* ve velilerin efendilerinin (sahabîlerin) başlarından geçen sıkıntı, açlık, hastalık gibi çileler de tevhîdin delillerindendir.

19. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, "Allah'a yemin olsun, sancağı öyle birine vereceğim ki..." şeklindeki sözlerinin peygamberlik alâmetlerinden olduğu.

20. Ali *radiyallâhu anh*'in gözüne kendi tükürüğünü sürmesinin de peygamberliğine delâlet eden bir alâmet olduğu.

21. Ali *radiyallâhu anh*'in fazîleti.

22. Bu olayda sahabenin [büyüklüğüne ve] fazîletlerine de bir işaret vardır. O geceyi ashâb-ı kiram, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in sancağı kime vereceğini ve fetih müjdesine kimin nail olacağını konuşarak geçirmişlerdir.

23. [Öğrenilmesi gereken bir ders de] Kadere îmân etmektir: Herhangi bir şeyi elde etmek için çaba harcayan ona kavuşamayabilir; çaba göstermeyen ise onu elde edebilir.

24. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in Ali *radiyallâhu anh*'a, "...ağır ol..." sözündeki âdâb ve incelik.

25. Savaştan önce İslam'a davetin yapılması[nın gerekliliği].

26. Daha önce kendilerine davet yapılmış ve kendileriyle savaşılmış kimselere tekrar davet yapmanın meşrû' oluşu.

27. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, "Allah'ın kendileri üzerinde ne gibi hakları olduğunu bildir!" sözü gereği davetin hikmetle yapılması.

28. İslam'da Allah'ın hakkının ne olduğunun bilinmesi [gerekliliği].

29. İnsanın, kendi eliyle tek bir kişinin hidâyete kavuşması karşılığında alacağı sevap.

30. [Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, "Allah'a yemin olsun ki senin elinle..." sözünden dolayı] Fetva verirken yemin edilebileceği.

Açıklamalar

Müellifin bâbların dizilişinde takip ettiği sıralamada oldukça uygunluk görülmektedir. Önceki bâblarda tevhiidin vucûbiyetini ve fazîletini, tevhiidi insanın hem iç, hem de dış dünyasında mükemmel olarak gerçekleştirmesi gerektiğini ve tevhiid konusundaki teşvikleri ve fazîletleri zikretmiş, tevhiidin zıddı olan şirk konusunda endişe edilmesi gerektiği üzerinde durarak kulun ancak bunlarla kemâle erebileceğini belirtmiştir.

Daha sonra bu bâbı zikretmek suretiyle kulun kendisi dışındaki insanların kemâle ermeleri için yapacağı şeyin "Lâ ilâhe illallah" a davet etmek olduğunu dile getirmiştir. Zira kulun tevhiidi, vacip olan tüm mertebeleri gerçekleştirerek kemâle ermedikçe ve başkalarını da kemâle erdirmeye çalışmadıkça tamam olmaz. İşte tüm peygamberlerin izlemiş oldukları yol budur. Bütün peygamberlerin toplumlarına yönelttikleri ilk çağrı, "İbâdeti yalnızca hiçbir ortağı bulunmayan, bir ve tek olan Allah'a yöneltmek" olmuştur. Peygamberlerin efendisi ve önderi olan Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yolu da budur. O da bu davet vazifesini en iyi şekilde yerine getirmiş, Rabbinin yoluna; hikmet, güzel öğüt ve en güzel tartışma metoduyla davette bulunmuştur. Ve Allah *subhânehu ve teâlâ* dinini onun yoluyla kâim kılana ve büyük toplulukları hidâyete sevkedene dek Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* kesinlikle bu konuda hiçbir gevşeklik ve zayıflık göstermemiştir. Böylece Allah'ın dini, peygamberi yoluyla yeryüzünün doğusuna da, batısına da ulaşmıştır/yayılmıştır. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, bizzat kendisi davet çalışmalarında bulunduğu gibi elçilerine ve takipçilerine de davette bulunmalarını emretmiştir. Onların davet çalış-

malarındaki en başta gelen madde de tüm amellerin sıhhat ve kabûlünün kendisine bağlı olduğu "tevhîd" di.

Kulun bizzat kendisinin tevhîdi gerçekleştirmesi gerektiği gibi başkalarına da bu tevhîd çağrısını en güzel şekilde ulaştırması gerekmektedir. Kendisi vesîlesiyle hidâyete erişenlerin aldıkları sevapların aynısını kul, hiçbir eksilme olmadan aynen almaktadır.

Yüce Allah'a ve "Lâ ilâhe illallah" a davet, herkese farzdır; ancak herkesin kendi gücü nisbetindedir.

Âlim olan kimsenin davet, irşad ve hidâyet çalışmaları konusundaki görevi âlim olmayana göre daha fazladır.

Yine bedeniyle, eliyle ya da makamı ve diliyle davet çalışmasına güç yetirebilenin bu konumda ve bu güçte bulunmayanlara göre sorumluluğu daha fazladır.

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Gücünüz yettiğince Allah'a karşı takva sahibi olun!" (Teğâbun, 16)

Yarım kelime ile de olsa dine yardımcı olana Allah merhameti ile muamele buyursun! Zira kulun gücü yettiği halde dine daveti terk etmesi helake götüren bir sebeptir.

ALTINCI BÂB

TEVHİD'İN VE 'LÂ İLÂHE İLLALLAH'IN AÇIKLANMASI

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا﴾

“Onların yalvarıp durdukları bu varlıklar ise Rablerine -hangisi daha yakın olacak diye- vesîle ararlar; O'nun rahmetini umar ve azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı, sakınılacak bir azâbtır.” (İsrâ, 57)

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٦٦﴾ إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيُدِينُ ﴿٦٧﴾ وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقْبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾

“Bir zaman İbrahim, babasına ve kavmine demişti ki: ‘Ben sizin, -beni yaratan hariç- bütün taptıklarınızdan teberri ediyorum. Bundan böyle O, mutlaka bana yol gösterecektir.’ Bu sözü, ardından geleceklere devamlı kalacak bir miras olarak bıraktı, umulur ki onlar da dönenlerden olurlar.” (Zuhruf, 26-28)

﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ﴾

“(Yahudiler) Allah’tan başka âlimlerini (hahamlarını); (hıristiyanlar da) rahiplerini rabler edindiler.” (Tevbe, 31)

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ﴾

“İnsanlardan bazıları Allah’tan başkasını (O’na) ortaklar edinir de onları Allah’ı sever gibi severler. İman edenlerin Allah’a olan sevgileri ise (onlarınkinden) çok daha kuvvetlidir.” (Bakara, 165)

Sahîh[-i Muslim]’de rivâyet edildiğine göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَكَفَرَ بِمَا يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَرَّمَ اللَّهُ مَالَهُ وَدَمَهُ وَحِسَابُهُ عَلَى اللَّهِ»

“Kim ‘Lâ ilâhe illallâh’ der de Allah’ın yanı sıra her ibâdet olunanı reddederse, malı ve kanı haram olur. Hesabı da Allah’a aittir.”⁽¹⁹⁾

İlgili Meseleler

Bu bâbın ve bundan sonraki bâbların şerhi olacak nitelikteki açıklamalar... Bunların en önemlisi ve en büyüğü tevhid’e/“Lâ ilâhe illallah” kelimesine ilişkin açıklamadır. Bu mesele, aşağıdaki noktalarla daha fazla açıklık kazanmaktadır.

1. İsrâ sûresindeki âyet-i kerime [sıkıntı ve ihtiyaç halinde] salih kimselere dua eden müşrikler reddedilmekte ve bunun büyük şirk olduğu belirtilmektedir.

2. Tevbe sûresindeki âyet-i kerime, ehl-i kitabın kendi din bilginleri olan haham ve rahipleri Allah’tan başka rabler edindikleri bildirilmektedir. Onların sadece tek bir ilaha ibâdet etmekle emrolundukları açıklanmaktadır. Bununla

⁽¹⁹⁾ Muslim (23), Ahmed (4/459) (İmam Ahmed “Kim Allah’ı birlerse...” şeklinde rivâyet etmiştir.)

birlikte bu âyet-i kerimenin hiçbir işkale ve karışıklığa mahal bırakmayacak açık tefsîri; alimlere ve âbidlere dua etmek değil, masiyet konusunda onlara itaat etmek şeklindedir.

3. İbrahim *aleyhisselam* -âyet-i kerimenin ifadesiyle- şöyle demektedir: **“Ben sizin; -beni yaratan hariç- bütün taptıklarınızdan teberri ediyorum.”** (Zuhruf, 26-27) İbrahim *aleyhisselam* bu sözünü yalnızca Rabbini, Allah'ı istisna etmektedir. Allah *azze ve celle*, işte bu beraeti/teberrî oluşu ve bu muvâlâtı/dostluğu “Lâ ilâhe illallâh'a şehadet”in açıklaması olarak zikretmekte ve şöyle buyurmaktadır: **“Bu sözü, ardından geleceklere devamlı kalacak bir miras olarak bıraktı, umulur ki onlar da dönenlerden olurlar.”** (Zuhruf, 28)

4. Yüce Allah, bu kâfirler hakkında şöyle buyurmaktadır: **“Onlar artık ateşten çıkamazlar.”** (Bakara, 167) Ayrıca onların [Allah'a] denk tuttıkları kimseleri Allah'ı sevdikleri gibi sevdikleri zikredilmektedir. Bu, onların Allah'ı büyük bir sevgiyle sevdiklerine delâlet etmektedir. Buna rağmen onlar İslam'a giremiyorlarsa, şirk koştukları şeyleri Allah'tan daha fazla sevenlerin ve Allah'ı bırakıp da onları sevenlerin durumu nedir?

5. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, “Kim ‘Lâ ilâhe illallâh’ der de Allah'ın yanı sıra her ibâdet olunanı reddederse, malı ve kanı haram olur. Hesabı da Allah'a aittir.” buyurmaktadır. Bu hadis-i şerif, “Lâ ilâhe illallâh”ın manasını ve mefhûmunu çok güzel bir şekilde ortaya koymaktadır. Şöyle ki, mal ve canın korunma altına alınması /eman, sırf bu kelimeyi telaffuz etmekten dolayı değildir. Hatta manasını kavramak, ikrar etmek, bir ve tek olarak Allah'a dua etmek de yeterli değildir; Allah'tan başka her

ibâdet olunanı reddetmedikçe kişinin malı ve canı dokunulmaz değildir. Bu konuda herhangi bir şüphe duyan ya da duraksayan kişinin de hem malı hem de canı dokunulmaz değildir. Bundan daha fazla öneme sahip başka bir konu var mı ki? Bundan daha iyi açıklayan ve tartışmanın önüne geçen başka bir söz olabilir mi ki?

Açıklamalar

Tevhîd/Lâ ilâhe illallah aynı anlamdadır. Bâb başlığında aynı anlama gelen bu iki ifadenin kullanılması, eş anlamlı (müteradif) kelimelerin birbirine atfı kabilindendir.

Müellifin de belirttiği gibi bu konu, konuların en büyüğü ve en önemlisidir.

Tevhîdin tefsirinin hakikati şudur: "Bütün kemâl sıfatları ve ibâdetin ihlasla sırf O'na yapılması açısından Rabbin birliğini bilmek ve itiraf etmektir." Bu da iki meseleye racidir:

1. Allah'tan başka tüm varlıklar hakkında ulûhiyyet bütünüyle reddedilmelidir. Ne bir peygamberin, ne bir meleğin ne de ikisi dışındaki herhangi bir varlığın, ilahlıkta ve ibâdetten herhangi bir şeyde kesinlikle hiçbir hakka sahip olamayacakları bilinmeli ve böyle itikad edilmelidir. Hiçbir yaratılmışın bu konularda en ufak bir paya dahi sahip olamayacağı kesin olarak kabul edilmelidir.

2. İlahlığın eşi ve benzeri olmayan, bir ve tek olan Allah'a ait olduğunu, ilah olabilmenin tüm üstünlüklerinin Allah'ın hakkı olduğunu kabul etmek gerekir. Üstün ilahlık özellikleri, en mükemmel sıfatlar ve en yüce özelliklerdir. Kul, dini ihlâsla sırf Allah'a mahsus kılmadıkça da bu şekildedeki bir inanç bile yeterli olmaz. Allah'ın rızâ ve sevabını

umarak İslam, î mân ve ihsanı hayata geçirmek; Allah'ın ve yarattıklarının hukukunu da gözetmek gerekmektedir.

Kelime-i tevhîdin açıklanmasını ve gerçekleştirilmesini eksiksiz olarak tamamlayan bir husus da Allah'tan başkalarına ibâdet etmeye yanaşmamaktır. Allah gibi sevilen eşler koşmak, onlara Allah'a olduğu gibi itaat etmek ve Allah için olduğu gibi onlar için amel etmek, "Lâ ilâhe illallâh" ile taban tabana zıddır.

Müellif *rahimehullah*, kelime-i tevhîdin en önemli anlamlarından birinin Peygamber *sallâhu aleyhi ve sellem*'in şu sözünde görüldüğünü ifade etmektedir: "Kim 'Lâ ilâhe illallâh' der de Allah'ın yanı sıra her ibâdet olunanı reddederse, malı ve kanı haram olur. Hesabı da Allah'a aittir." Kelime-i tevhîdin sadece telaffuz edilmesi, mal ve kanın korunması için yeterli görülmemiştir. Ayrıca manası bilinerek telaffuz edilmesi, ikrar edilmesi, yalnızca bir ve tek Allah'a dua edilmesi de yeterli görülmemiştir. Malın ve canın korunması için tüm bunların yanında Allah dışında ibâdet olunan varlıkların reddedilmesi de gerekmektedir. Bu konuda insanın herhangi bir şüphesi olursa ya da duraksarsa, malı ve kanı haram olmuş olmaz.

Böylelikle şu husus açıklığa kavuşturulmuş olmaktadır: Eşi ve ortağı bulunmayan Allah'a ibâdet etmek gerektiğine inanmak, bu hususu söz ve inanç olarak ikrar etmek, itaat/boyun eğme anlamında kulluğu yalnızca Allah'a göstermek ve ayrıca inanç, söz ve fiil olarak bunlara aykırı olan hususlardan uzak durmak gerekir.

Bunun yolu da tevhîdi gerçekleştirenlere sevgi duymak, onlarla velâyet bağı kurmak, onlara yardımcı olmak ile şirk ve küfür ehline düşmanlık beslemekten geçer. Bununla il-

gili olarak soyut lafızlar, gerçekten uzak iddialar yeterli olmaz. Bilgi, inanç, söz ve amel arasında uyum olması gerekir. Çünkü bunların hepsi birbirine bağlıdır. Birinin geri kalması, diğerlerinin de geri kalmasını sağlar. Allah en iyi bilendir.

YEDİNCİ BÂB

BELAYA KARŞI HALKA, İP VB. ŞEYLER TAKMANIN ŞİRK OLDUĞU

﴿قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّي أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ﴾

“De ki: Öyleyse bana söyler misiniz? Allah bana bir zarar vermek isterse, Allah’tan başka taptıklarınız, O’nun verdiği zararı giderebilir mi? Yahut Allah bana bir rahmet dilerse, onlar O’nun bu rahmetini önleyebilirler mi? De ki: Bana Allah yeter. Tevekkül edenler, ancak O’na güvenip dayanırlar.” (Zümer, 38)

‘Imrân b. Husayn *radiyallâhu anh*’tan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, elinde piringten ya pılma bilezik olan bir adam gördü. ⁽²⁰⁾ “Bu nedir?” diye sordu. Adam, “Kolumdaki ağrıdan dolayı bunu taktım.” dedi. Bunun üzerine Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

«الزَّعْمُ؛ فَإِنَّهَا لَا تَزِيدُكَ إِلَّا وَهْنًا، فَإِنَّكَ لَوْ مِتَّ وَهِيَ عَلَيْكَ؛ مَا أَفْلَحْتَ أَبَدًا».

“Onu çıkar! Çünkü bu, ağrını arttırmaktan başka bir işe yaramaz. Şayet bu üzerindeyken ölecek olsay-

⁽²⁰⁾ Hakim’de gelen rivâyette elinde halka bulunan kişinin bizzat ‘Imrân b. Husayn olduğu geçmektedir. [et-Ta’likâtu’l-Bâziyye, Abdulaziz b. Baz, ilgili bâbın şerhinde s. 10]

dın, ebediyen kurtulamazdın.”⁽²¹⁾ (İmam Ahmed, “lâ be'se bih” bir senedle rivâyet etmiştir.)

Yine İmam Ahmed, ‘Ukbe b. ‘Âmir radiyallâhu anh’tan, merfu olarak şöyle rivâyet etmektedir:

«مَنْ تَعَلَّقَ تَمِيمَةً؛ فَلَا أَتَمَّ اللَّهُ لَهُ، وَمَنْ تَعَلَّقَ وَدْعَةً؛ فَلَا وَدَعَ اللَّهُ لَهُ.»

“Boynuna temime⁽²²⁾ asanın işini Allah tamam etmesin! Vede’a⁽²³⁾ takanı Allah (nazardan) korumasın!”⁽²⁴⁾

Bir rivâyette de;

«مَنْ تَعَلَّقَ تَمِيمَةً؛ فَقَدْ أَشْرَكَ.»

“Temîme takan şirk koşmuş olur.” buyrulmuştur.⁽²⁵⁾

Ebû Hâtim’in rivâyetine göre Huzeyfe radiyallâhu anh, hummadan dolayı eline ip takmış olan bir adam gördü. İpi kopararak şu âyeti okudu:

«وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ.»

“Onların çoğu Allah’a ancak müşrik oldukları halde îmân ederler.” (Yusuf, 106)

⁽²¹⁾ Ahmed (4/445), İbn Mâce (3531), İbn Hibbân (6088), Hâkim -sahîh olduğunu söylemiş- (8502), Zehebî de Hâkim’e muvâfakat etmiştir. Taberânî, *el-Kebîr*’de (18/159, 172, 179). Bûsîrî, *ez-Zevâid*’de “İsnadı hasendir.” der.

⁽²²⁾ Temîme: İpe dizilip boyna takılan ve hasedden koruduğuna inanılan tılsım. (Çev.)

⁽²³⁾ Vede’a: Beyaz inci anlamına gelir. Cahiliye döneminde nazardan korunmak için takılırdı. (Çev.).

⁽²⁴⁾ Ahmed (4/154), Hâkim -sahîh olduğunu söyleyerek- (8501, 7289); Zehebî de Hâkim’e muvâfakat etmiştir. İbn Hibbân (6086), Ebu Ya’la (1759), Taberânî, *el-Kebîr*’de (17/297), Beyhakî (9/350).

⁽²⁵⁾ Ahmed (4/156), el-Haris b. Ebî Usâme, *Musned*’inde (2/600) el-Elbânî, *Sahihu’l-Câmi*’de (6394) ve *Silsiletu’s-Sahîha*’da (492) hadisin sahîh olduğunu söylemiştir.

İlgili Meseleler

1. Bela ve benzeri olumsuzlukların defedilmesi için halka, iplik vs. takılmasının tehlikesi ve bu konuda titizlik gösterilmesi.

2. Gerçekten de sahâbî, o şey üzerinde takılı olduğu halde ölseydi asla kurtulamayacaktı. Bunun böyle olduğuna sahâbenin "Muhakkak küçük şirk, kebâirden/büyük günahlardan daha büyüktür." sözü delildir.

3. [Bunları yapanın] Cehaletinin mazeret sayılmadığı görülmektedir.

4. Takılan nazarlıklar, tılsımlar ve benzerleri dünyada da hiçbir fayda sağlamamakta, aksine zarar getirmektedir. Çünkü Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, "...bu, ağrını arttırmaktan başka bir işe yaramaz." buyurmuştur.

5. Bu tür şeyler takılmasının şiddetle reddedilmesi.

6. Böyle şeyler takanın taktığı şeyle başbaşa bırakılacağına açıklanması.

7. Temîme takanın şirk koşmuş olacağının açıkça belirtilmesi.

8. Humma sebebiyle ip bağlamanın da şirk sayıldığı.

9. Huzeyfe *radiyallâhu anh*'in âyet-i kerimeyi okumasında, ashâbın büyük şirkin zikredildiği âyeti küçük şirk için delil olarak gösterdikleri görülmektedir. İbn Abbas *radiyallâhu anhuma* da Bakara sûresinde geçen âyette benzer bir tutum sergilemiştir.

10. Göz değmesine karşı vede'a (nazarlık) takılması da şirk sayılmaktadır.

11. Temîme takana Allah'ın, onun işlerini tamamlaması; vede'a takana da Allah'ın, onu terk etmesi yönünde beddua edilmesi.

Açıklamalar

Beladan uzak kalmak ve sıkıntıları defetmek amacıyla halka, iplik vb. şeyler takılması şirk sayılmaktadır. Bu bâbın anlaşılması ve iyice kavranması, sebeblerle ilgili hükümlerin bilinmesine bağlıdır.

Daha detaylandırarak olursak; kulun sebebler konusunda şu üç hususu iyi bilmesi gerekmektedir:

1. Herhangi bir şeyin şer'î açıdan ve kader bakımından sebep olduğu sabit olmadığı takdirde sebep olarak kabul edilmemesi gerekir.

2. Sebeblere değil sebepleri yaratan, yöneten ve takdir eden müsebbibe güvenip dayanmak gerekmektedir. Bunun yanında sebeblerin meşru ve faydalı olanlarına sarılmalıdır.

3. Ne kadar büyük ve güçlü olurlarsa olsunlar sebeblerin Allah'ın kazâ ve kaderine bağlı oldukları, bunun dışına çıkmayacakları unutulmamalıdır.

Yüce Allah, sebebler üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunabilir. Dilerse sebebin sebep olma özelliğine -hikmeti gereğince- süreklilik kazandırır. Kullar böylelikle sebeblerle sonuçları arasındaki bağı görerek sebeblere sarılır ve Allah'ın mükemmel hikmetini kavrarlar. Yine Allah dilerse sebebler konusunda daha farklı bir tasarrufta bulunabilir. Böylece kullar sebebe güvenip dayanmaz; mükemmel ilâhî kudreti görürler. Mutlak tasarruf ve irade yetkisi yalnızca Allah'a aittir. Kulun tüm sebebler karşısında böyle bir bakış açısına ve tutuma sahip olması gerekir.

Bunlar güzelce kavrandığı takdirde başa gelmeden önce ya da geldikten sonra belaları defetmek kastıyla halka, iplik ve benzerlerini takanların şirke düşmüş oldukları anlaşılır. Belayı asıl defedenin bunlar olduğuna inanmak, büyük şirk olur. Bu da yaratma ve yönetmede Allah'a ortak koşmak anlamında olup rubûbiyyette şirkin kapsamındadır.

Aynı zamanda ibâdet konusunda da şirk koşulmuş olmaktadır. Çünkü sebebi asıl faktör olarak görmek suretiyle ümitle ve arzuyla kalbini ona bağlamaktadır. Belayı asıl defedenin yalnız ve yalnız Allah olduğuna inanıp taktığı o şeyin belayı defetmeye yardımı olan bir sebep olduğuna da inanırsa, şer'î açıdan ve kader bakımından sebep sayılmayan bir şeyi sebep olarak kabul etmiş olur. Bu da haramdır; şeriatı ve kaderi yalanlamak demektir.

Çünkü şeriat bu tür davranışları en şiddetli biçimde yasaklamıştır. Şeriatın yasakladığı şeyler ise faydalı sebebler olarak görülemez.

Kader açısından ise, bu sayılanlar; bilinen, tanınan, alışlagelen sebebler değildirler. Maksadın gerçekleşmesine vesîle olan alışılmamış sebebler ya da faydası dokunan mübah tedavi usullerinden de değildirler. Bunlar ancak şirke götüren vesîlelerdendir. Çünkü bunları takanların kalpleri bu sebeblere bağlanmaktadır. Bu da şirk çeşitlerinden ve şirke kapı açan vesîlelerdendir.

Bu sebebler, Peygamber *sallâllahu aleyhi ve sellem*'in diliyle Allah'ın rızâ ve sevabının umulacağı şer'î sebeblerden değildir. Aynı zamanda mübah tedavi yöntemleri gibi, faydası bilinen ve tecrübe edilen kaderle belirlenmiş sebeblerden de değildir. Bunları takanlar fayda beklentisi içinde kalplerini de bunlara bağlamış olmaktadır. Dolayısıyla

Allah'a bağlanan müminin îmânının ve tevhîdinin kemal bulması için bu gibi sebeplerden şiddetle kaçınması gerekir. Tevhîdi mükemmel olan bir kulun kalbi tevhîde aykırı unsurlara bağlanmaz. Bu tür tutumlar aynı zamanda akıl eksikliğinin de göstergesidir. Çünkü ilgisi/alakası ve zarardan başka hiçbir faydası olmayan birtakım şeylerin takınılması/boyna asılması ahmaklıktan başka bir şey değildir.

Şeriatın hedefi, putperest unsurların yok edilmesi ve yaratılanlara bağlanma gibi tavırların engellenmesiyle dinin mükemmelliğini sağlamak; hurafe ve asılsız düşüncelerden arındırmak, akli yücelten, nefsi arındıran, din ve dünyaya yönelik ahvali ıslah eden faydalı işlere kafa yormak suretiyle de akılları mükemmelleştirmektir. Allah en iyi bilendir.

SEKİZİNCİ BÂB

RUKYE VE MUSKALAR

Sahîh[-i Buhârî ve Sahîh-i Muslim]'de şöyle rivayet edilmiştir:

أَنَّ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- فِي بَعْضِ أَصْفَارِهِ، فَأَرْسَلَ رَسُولًا: «أَنْ لَا يَتَّقِينَ فِي رَقَبَةٍ بَعِيرٍ قِلَادَةً مِنْ وَثَرٍ أَوْ قِلَادَةً إِلَّا قُطِعَتْ».

Ebû Beşîr el-Ensârî *radiyallâhu anh* bir sefer sırasında Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile birlikteydi. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, hiçbir devenin boynunda (ok) yayı kirişinden yapılma ya da herhangi bir türde gerdanlık bırakılmaması, koparılması için bir elçiyle haber gönderdi.⁽²⁶⁾

İbn Mes'ûd *radiyallâhu anh* şöyle anlatıyor: "Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu işittim:

«إِنَّ الرُّقْيَ وَالْتَّمَائِمَ وَالْيَوْلَةَ شِرْكٌ».

"Rukye, temâim (muska) ve tivele⁽²⁷⁾ şirktir."⁽²⁸⁾

(26) Buhârî (3005), Müslim (2115), Ebû Dâvûd (2552), Nesâî, *Kubrâ'da* (8808), Mâlik (2/937), Ahmed (5/216), İbn Hıbbân (4698).

(27) Tivele: Kadın ile erkeğin birbirlerini sevmesini sağlamak amacıyla yapılan bir tür büyü. (Çev.)

(28) Ahmed (1/381), Ebû Dâvûd (3883), İbn Mâce (3530), Hâkim -sahih diyerek- (4418), Zehebî de ona muvâfakat etmiştir. Ebu Ya'la (5208), Taberânî, *el-Kebîr*'de (10/213), Beyhakî (9/350). el-Elbânî, *Sahihu Sunen-i İbn Mâce*'de sahih olduğunu söylemiştir.

Temâim; nazar değmesine karşı çocukların üzerine takılan muskalara denir. Asılan bu muska, Kur'an âyetlerinden oluşuyorsa, seleften bazıları tarafından ruhsat tanınmaktadır. Seleften bazıları ise bu türden de olsa yasak olduğu görüşündedirler. İbn Mes'ûd *radiyallâhu anh* da yasak olduğunu söyleyen âlimlerden biridir.

Rukye; rahatsızlığı bulunan kimsenin bazı şeyler okumak suretiyle tedavi edilmesine denmektedir. Bir ismi de azâimdir. Mevcut deliller şirk içerikli olmayan rukyenin, bu genel hükme dâhil olmadığını göstermektedir. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, nazar ve zehirlenme karşısında rukye yapılmasına ruhsat vermiştir.

Tivele; kadını kocasına; erkeği de karısına sevdireceği düşüncesiyle yapılan büyü türüne denilmektedir.

Abdullah b. 'Ukeym'den merfu olarak rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«مَنْ تَعَلَّقَ شَيْئًا وَكَلَّ إِلَيْهِ».

“(Muska vb.) Herhangi bir şey takan[a yardım olunuz ve] takındığı şeyle baş başa bırakılır.”⁽²⁹⁾

İmam Ahmed'in Ruveyfi'den rivâyet ettiğine göre Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«يَا رُوَيْفَعُ، لَعَلَّ الْحَيَاةَ سَطُولُ بِكَ؛ فَأَخْبِرِ النَّاسَ أَنَّ مَنْ عَقَدَ لِحْيَتَهُ، أَوْ تَقَلَّدَ وَتَرًا، أَوْ اسْتَنْجَى بِرَجِيعِ دَابَّةٍ أَوْ عَظْمٍ؛ فَإِنَّ مُحَمَّدًا بَرِيءٌ مِنْهُ».

“Ey Rufeifi, umarım ömrün uzun olur. Sakalını bağlayandan, muska takandan, hayvan pisliğiyle ya da

⁽²⁹⁾ Ahmed (4/310, 311), Tirmizî (2072); Nesâî, *Kubrâ*'da (3542), Hâkim -sahih diyerek- (4/216); Beyhakî (9/351); Taberânî, *el-Kebîr*'de 22/385-960.

kemikle istinca yapandan Muhammed'in beri olduğunu insanlara bildir!"⁽³⁰⁾

Sa'îd b. Cubeyr şöyle demektedir:

«مَنْ قَطَعَ تَمِيمَةً مِنْ إِنْسَانٍ؛ كَانَ كَعَذْلٍ رَقَبَةٍ»

"Bir insanda takılı olan muskayı koparmak, bir köle azadına denktir."⁽³¹⁾

İbrahim (en-Nehaî) şöyle diyor:

«كَانُوا يَكْرَهُونَ التَّمَائِمَ كُلَّهَا مِنَ الْقُرْآنِ وَغَيْرِ الْقُرْآنِ»

"[Seleften kavuştuklarımız] Kur'an'dan olan ya da olmayan tüm muskaları kerih görürlerdi."⁽³²⁾

İlgili Meseleler

1. Rukye ve temîmenin ne olduğunun açıklanması.
2. Tivelenin ne olduğunun açıklanması.
3. İstisna edilmeksizin bu üç hususun da şirk sayıldığı.
4. Nazar ve zehirlenmeye karşı âyetlerle rukye yapmanın şirk kapsamında yer almadığı.⁽³³⁾

(30) Ahmed (4/109), Ebû Dâvûd (36), Taberânî, *el-Kebîr*'de (5/28). el-Elbânî, *Sahihu Sunen-i Ebî Dâvûd*'da hadisin sahîh olduğunu söylemiştir.

(31) İbn Ebî Şeybe (23463).

(32) İbn Ebî Şeybe (23457).

(33) Rukyenin câiz olmasının şartları: 1- Allah'ı gözardı ederek bizzat rukyenin fayda verici olduğuna inanılmamalıdır. Çünkü bu, haramdır, hatta şirktir. Aksine onun bir sebep olduğuna ve Allah'ın izni olmadan fayda vermeyeceğine inanılmalıdır. 2- Kitap ve Sünnete muhalif olmamalıdır. Mesela içeriğinde Allah'tan gayrisine dua, cinlerden medet isteme vb. şeyler olmamalıdır. Çünkü bunlar haramdır, hatta şirktir. 3- Anlaşılan ve bilinen kelimelerle olmalıdır. Tılsım ve sihirbazlık türünden olan manası anlaşılmayan sözler câiz değildir. [el-Kavlu'l-Mufîd, İbn 'Useymin, 1/187].

5. Kur'an âyetlerinden oluşan muskanın da aynı hükme dahil olup olmadığı konusu âlimler arasında ihtilafıdır.

6. Nazardan korunmak amacıyla hayvanlara takılan şeyler de aynı hükme dahildir.

7. Muska takanlara yöneltilen şiddetli tehdit.

8. Görülen muskayı koparmak karşılığında alınacak sevabın büyüklüğü.

9. İbrahim en-Nehaî'nin [Kur'an'dan olsun olmasın, her muskanın kerihliğine dair ashaba atfettiği] sözü, [bu mesele selef arasında ihtilafıdır diyerek bahsettiğimiz] önceki ihtilafa aykırı değildir. Çünkü onun işaret etmiş olduğu kimseler [bunun mutlak yasaklandığına kâil olan] Abdullah b. Mes'ûd radiyallâhu anh'ın talebeleridir.

Açıklamalar

Temîme; insanın üzerine astığı, kalbinin de ona bağlı kaldığı şeylerdir. (Yani muskalar.) Belalardan korunmak amacıyla takılan halka ve ipliklerle aynı hükme sahiptir.

Şeytanların ve diğer yaratılanların yardımına başvurarak yapılan türlerinde olduğu gibi bunların bir kısmı büyük şirk kapsamındadır. İleride -inşallah- ele alınacağı üzere yalnızca Allah'ın gücünün yettiği konularda herhangi bir varlıktan yardım dilenmesi şirktir.

Manası anlaşılmayan birtakım kelimelerin zikredildiği muskalar da haramdır. Çünkü şirke yol açabilmektedirler.

Kur'an âyetleri, hadis-i şerifler ve güzel içerikli dualar bulunan muskaların terk edilmesi daha evlâdır, çünkü bu konu hakkında şâri' tarafından herhangi bir şey bildirilmemiştir. Ayrıca haram olan muska türlerine de yol açabil-

mektedir. Bu tür bir içeriğe sahip olan muskaları takanlar çoğu kez dikkat etmeyip pis olan yerlere girebilirler.

Rukye konusu biraz daha detaylıdır. Şöyle ki, rukye, Kur'an ve sünnetten ya da güzel sözlerden olduğu takdirde rukyeyi yapan için mendubdur. Çünkü böyle bir davranış başkasına yararı dokunan iyilik kabilindendir. Bu tür rukye, rukyenin yapıldığı şahıs açısından da câizdir. Ancak rukye yapılan kişi, rukyeyi kendisi istememelidir. Çünkü rukye ya da bir başka şeyin yaratılanlardan istenmemesi kulun tevekkülündeki mükemmelliğindendir. Rukye yapılmasını isteyen kimse, kendi maslahatıyla birlikte dua edecek olan kimsenin de maslahatını ve böyle bir kulluğa sebep olmakla yapacağı iyiliği gözetmelidir. Tevhîdin gerçekleştirilmesinde ve eşsiz anlamlarında yatan sır da buradadır. Böyle bir inceliğe sahip olup uygulamaya koyabilecekler ancak kemâl sahibi kullardır.

Rukyede Allah'tan başkasına dua edilip şifa, başka varlıklardan isteniyorsa, işte bu en büyük şirktir. Çünkü dua ve yardım isteme ameli, Allah'tan başkasına yöneltilmektedir.

Bu detayın iyi kavranması gerekir. Ayrıca sebep ve gayeleri farklı olan rukye hakkında tek bir hüküm vermekten de sakınılmalıdır.

DOKUZUNCU BÂB

AĞAÇ, TAŞ VE BENZERİ ŞEYLERLE TEBERRÜKTE⁽³⁴⁾ BULUNMAK

﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ ﴿١٩﴾ وَمَنْوَةَ الثَّالِثَةَ الْآخِرَىٰ ﴿٢٠﴾ أَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْأُنثَىٰ ﴿٢١﴾ تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰ ﴿٢٢﴾ إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمِيَّتُوهَا أَنثُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنزَلَ اللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَانٍ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدَىٰ﴾

“Gördünüz mü o Lât ve Uzzâ’yı? Ve üçüncüleri olan ötekini, Menât’ı. Erkek size, dişi O’na öyle mi? Öyle ise bu insafsızca bir taksim. Onlar sizin ve babalarınızın taktığı isimlerdir ancak. Allah onlar hakkında hiçbir delil indirmedir. Onlar zandan ve nefislerinin hevasından başkasına uymuyorlar. Hâlbuki Rablerinden onlara huda/yol gösterici gelmiştir.” (Necm, 19-23)

Ebû Vâkîd el-Leysî radiyallâhu anh şöyle anlatıyor:

«خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى خُتَيْنٍ، وَنَحْنُ خُدَنَاءُ عَهْدٍ بِكُفْرٍ! وَلِلْمُشْرِكِينَ بَسْدَرَةٌ يَغْكِفُونَ عَنْهَا وَيَتَوَطَّوْنَ بِهَا أَسْلِحَتَهُمْ، يُقَالُ لَهَا: ذَاتُ أَنْوَاطٍ! فَمَرَرْنَا بِبَسْدَرَةٍ فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أَنْوَاطٍ كَمَا لَهُمْ ذَاتُ أَنْوَاطٍ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اللَّهُ أَكْبَرُ! إِنَّهَا الشَّنُّ! قُلْتُمْ - وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ - كَمَا قَالَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ لِمُوسَى: اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ، قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ لَتَرْكِبَنَّ شَنًّا مَن كَانَ قَبْلَكُمْ».

⁽³⁴⁾ Teberrük: Bir şeyi yanında bulundurmak, ona dokunmak ya da başka bir surette onunla bereketlenmek demektir. (Yayıncı)

“Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte Huneyn Savaşı'na çıktık. Biz küfrü terk edeli fazla zaman olmamış kimselerdik. Müşriklerin üzerine silahlarını asarak yanında ibâdet ettikleri bir sedir ağaçları vardı. Bu ağaca “Zâtu Envât” denirdi. Bir sedir ağacının yanından geçerken, “Ey Allah'ın Rasûlü! Onların Zâtu Envât'ı gibi bize de bir Zâtu Envât tayin etsen!” dedik. Bunun üzerine Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “Allahu ekber! İşte yine aynı yol. Nefsim elinde olan Allah'a yemin olsun ki, siz aynı İsrailoğullarının Mûsâ'ya dedikleri gibi dediniz: “(Dediler ki:) ‘Ey Mûsâ! Onların ilahları olduğu gibi, sen de bizim için bir ilah yap!’ (Musa:) ‘Gerçekten siz cahil bir toplumsunuz.’ dedi.” (A'râf, 138) Siz, sizden önce yaşamış olan toplumların yollarına uyacaksınız.”⁽³⁵⁾

İlgili Meseleler

1. Necm sûresindeki âyet-i kerimenin tefsiri.
2. İstedikleri şeyin mahiyetinin ne olduğunun bildirilmesi.
3. Bunu [talep ettikleri halde] yapmamış oldukları.
4. Bu istekte bulunmaları, Allah tarafından seviliyor zannıyla O'na yaklaşabilmek içindi.
5. Onlar bile böyle bir konuda cahil kalmışlarsa, başka insanların cehaletinin kaçınılmaz olması.

⁽³⁵⁾ Ahmed (5/218), Tirmizî (2181), İbn Hıbbân (6702), Ebu Ya'la (1441), Taberânî, *el-Kebîr*'de (3/244), Tayâlisî (1346), el-Humeydî (848), el-Elbânî, *Sahihu'l-Câmi*'de (1063) ve *Mişkât*'ta (5408) hadisin sahîh olduğunu söylemiştir.

6. Başkalarına verilmeyen sevaplar ve bağışlanma sözünün ashâba verilmiş olması. [Bununla birlikte **Rasûlullah** *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu taleplerinde onları mazur görmemesi].

7. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bu isteklerine karşılık onları mazur görmeyip "**Allahu ekber! İşte yine aynı yol...**" sözleriyle reddetmesi ve bu cümlelerle durumun tehlikesini bildirmesi.

8. En önemlisi ve asıl bilinmesi gereken, ashâbdan bazılarının bu isteklerinin İsrailoğullarının istekleriyle aynı olduğunun bildirilmesidir. İsrailoğulları -âyet-i kerimede de ifade edildiği üzere- Mûsâ *aleyhisselam*'a, "**Bize de bir ilah yap!**" (A'râf, 138) demişlerdi.

9. Bu tür istek ve davranışın yasaklanması da onlara gizli kalan incelikli meselelerden olup "**Lâ ilâhe illallâh**"ın manasına dahildir.

10. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, verdiği fetva üzerine yemin etmiştir. [Zira **Peygamber** *sallallâhu aleyhi ve sellem* bir maslahat olmaksızın yahut bir zararın/mefsedetin defedilmesi dışında -bazı insanların âdeti olduğu üzere- her bir şeye yemin edenlerden değildi.]

11. Şirkin büyük şirk ve küçük şirk olarak çeşitlerinin bulunduğu. Çünkü onlar bu sebeble mürted olmamışlardır.

12. [Ebu Vâkîd el-Leysî'nin] "Biz, küfrü terk edeli fazla zaman geçmemiş kimselerdik." sözlerinden [onlardan] başkasının bu konu hakkında bilgisiz olmadığı anlaşılmaktadır.

13. Mekruh görenlerin aksine hayret edildiğinde tekbir getirilebileceği.

14. Seddu'z-Zerâi' [yani mahzurlu birtakım sonuçlara yol açabilecek tutum ve davranışların önceden tedbir alınarak engellenmesi].

15. Cahiliye ehline benzemenin yasaklanması.

16. Eğitim öğretim sırasında kızılabilceği.

17. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, "İşte yine aynı yol" sözünde genel bir kaidenin bulunduğu.

18. Bunun peygamberliğine delâlet eden alametlerden olduğu. Çünkü Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bildirdiği gibi gerçekleşmiştir. [Bu ümmet adım adım onların yoluna uymuştur.]

19. Allah'ın, Kur'an'da yahudi ve hıristiyanları kınadığı tüm hususlar [bu kıssada olduğu gibi] bizim için de geçerlidir.

20. [İlim ehli arasında] Kabul görmüş esas şudur: "İbadetler emir üzerine mebnidir." Buna göre [bu kıssada] kabirdeki sorular hakkında tembihte bulunmaktadır. Kabirdeki [ilk soru] "Rabbin kim?" sorusudur ki, bu zaten açıktır. [İkinci soru:] "Peygamberin kim?" [Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in] gayba ilişkin verdiği haberlerle alakalıdır. [Üçüncü soru:] "Dinin ne?" "Bizim için bir ilah yap!" sözü delâlet etmektedir.

21. Ehl-i kitabın adetleri de müşriklerin adetleri gibi kınanmıştır.

22. "Biz küfrü terk edeli fazla zaman olmamış kimse-lerdik." sözünden anlaşıldığına göre kalbinin, alışlageldiği bâtılı terk eden kimse, kalbinde böyle bir âdetin bıraktığı kalıntılardan yana emin olmamalıdır.

Açıklamalar

Taşlarla, ağaçlarla ve benzeri şeylerle teberrukte bulunmak da bir şirk türüdür ve müşriklerin amellerindendir. Alimler ağaç, taş, mekan, mezar, türbe vb. ile teberrukte bulunmanın meşru olmadığı konusunda müttefiktir. Bu nesnelerle teberrukte bulunulması aşırılıktır. Ayrıca aşamalı olarak bu nesnelerin ma'bud makamına çıkarılıp ibâdet edilmeye başlanmasına sebep olur. Bu tür davranışlar -daha önce de zikredilen tanıma uygunluk arzemesi hasebiyle- büyük şirk kapsamındadır. Makam-ı İbrahim, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in kabri, Mescid-i Aksa'daki kaya ve diğer faziletli mekânlar da bu genel kurala dâhildir.

Ka'be de bulunan Hacer-i Esved'in selâmlanması, öpülmesi ve Rûkn-i Yemânî'nin selâmlanması ise, Allah'a tazim, kulluk ve yüceliğine boyun eğmek anlamındadır. İbadetin ruhu da budur.

Biri, yaratıcıya gösterilen üst düzeydeki saygı ve kulluğun ifadesiyken; diğeri, yaratılana gösterilen tazim ve ibâdetin ifadesidir. İkisi arasındaki fark, ihlâs ve tevhiidin göstergesi olarak duanın Allah'a yöneltilmesiyle şirk ve eşkoşmanın ifadesi olarak yaratılmışlara dua edilmesi arasındaki fark gibidir.

ONUNCU BÂB

ALLAH'TAN BAŞKASI İÇİN KURBAN KESİLMESİ

﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٣٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُبْرِتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ﴾

“De ki: Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi Allah içindir. O'nun ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben müslümanların ilkiyim.” (En'âm, 162-163)

﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحَرْ﴾

“Rabbin için namaz kıl ve kurban kes!” (Kevser, 2)

Ali radiyallâhu anh şöyle anlatmaktadır:

«حَدَّثَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ: لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ، لَعَنَ اللَّهُ مَنْ لَعَنَ وَالِدَيْهِ، لَعَنَ اللَّهُ مَنْ آوَى مُخْدِتًا، لَعَنَ اللَّهُ مَنْ غَيَّرَ مَنَارَ الْأَرْضِ».

“Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem bana şu dört sözü bildirdi: “Allah kendisinden başkası için kurban kesene lanet etsin! Ana-babasına lanet edene lanet etsin! Bid'atçıyı himaye edene lanet etsin! Yeryüzünün hudud alâmetlerini (arazi sınırlarını) değiştirene lanet etsin!”⁽³⁶⁾

Târik b. Şihâb'dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

⁽³⁶⁾ Muslim (1978), Nesâî (7/232) ve Kubrâ'da (4511), Ahmed (1/107).

«دَخَلَ الْجَنَّةَ رَجُلٌ فِي ذُبَابٍ وَدَخَلَ النَّارَ رَجُلٌ فِي ذُبَابٍ». قَالُوا: وَكَيْفَ ذَلِكَ، يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «مَرَّ رَجُلَانِ عَلَى قَوْمٍ لَهُمْ صَنْمٌ لَا يَجُوزُهُ أَحَدٌ حَتَّى يُقَرِّبَ لَهُ شَيْئًا، فَقَالُوا لِأَحَدِهِمَا: قَرِّبْ! قَالَ: لَيْسَ عِنْدِي شَيْءٌ أَقْرَبُ، قَالُوا لَهُ: قَرِّبْ وَلَوْ ذُبَابًا! فَقَرَّبَ ذُبَابًا، فَخَلُّوا سَبِيلَهُ، فَدَخَلَ النَّارَ. وَقَالُوا لِلْآخَرِ: قَرِّبْ! فَقَالَ: مَا كُنْتُ لِأَقْرَبَ لِأَحَدٍ شَيْئًا دُونَ اللَّهِ تَعَالَى. فَضَرَبُوا عُنُقَهُ، فَدَخَلَ الْجَنَّةَ».

“Bir adam, bir sinek sebebiyle cennete girmiş; bir diğeri de yine sinek sebebiyle cehenneme girmiştir.”

“Bu nasıl olur ya Rasûlallah?” dediler. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “Bir kavmin bir putu vardı. Hiç kimse bu puta kurban sunmadan geçemezdi. İki adam bu kavme uğradılar. Bu adamlardan birine kurban sunmasını söylediler. Adam da ‘Yanımda kurban olarak sunabileceğim bir şey yok.’ dedi. Bir sinek dahi olsa kurban etmesi gerektiğini söylediler. Bir sinek kurban edince, adamı serbest bıraktılar. Bu yaptığı sebebiyle adam cehenneme girdi. Diğer adama da kurban sunmasını söylediler. Adam da ‘Allah’tan başka kimseye hiçbir kurban sunmam!’ deyince, boynunu vurdular. Bu sebeble adam cennete girdi.”⁽³⁷⁾

İlgili Meseleler

1. “De ki: Şüphesiz benim namazım, kurbanım...” âyetinin tefsiri.

⁽³⁷⁾ Ahmed, Zuhd (s. 22), Ebu Nuaym (1/203)’de Selman’dan mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Senedi sahihtir. Hafız İbn Hacer, *el-İsâbe*’de (3/510), “Racih olan görüşe göre sahabîdir. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’i görmüş, fakat ondan bir şey dinlememiştir. Rivâyeti, sahabe murseli kısmındandır.” der. “Sahabe murseli,” hadis ehlinin icması ile sahihtir.

2. “Rabbin için namaz kıl ve kurban kes!” âyetinin tefsiri.

3. [Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, sözlerine ilk olarak] Allah’tan başkası için kurban kesene lanet ederek başlaması.

4. Kendi ana-babasına lanet edene lanet edilmektedir. Başkasının ana-babasına lanet okuyarak kendi ana-babasına lanet okunmasına sebep olmak da aynı kapsamdadır.

5. Bid’atçıyı himaye edene lanet edilmektedir. Burada dikkat çekilen, Allah’ın hakkı olan bir cezayı gerektiren bir suç işlemiş olan kimseyi himaye edip koruyandır.

6. Yeryüzünün alâmetlerini değiştirenlere de lanet edilmektedir. Bu alâmetler kişiyle komşusunun mülkiyet hakkını birbirinden ayıran alâmetlerdir.

7. Belirli bir şahsa lanet etmekle, günah işleyenlere genel olarak lanet etmek arasında fark vardır.

8. Sineğin kurban olarak sunulmasına ilişkin kıssa [ibâdetlerin sadece Allah’a yapılacağını isbat eden ve] büyük öneme sahip olan bir kıssadır.

9. Asıl maksadı kurban sunmak değil de kavmin şerrinden kurtulmak olduğu halde adam, sırf bu sinek sebebiyle cehenneme girmiştir.

10. Şirk bilgisinin müminlerin kalplerinde ne kadar yer ettiği görülmektedir. Bu, putperest kavmin puta kurban sunma isteğini reddettiğinden dolayı canından olmaya karşı yüksek düzeyde sabır göstermiş kişinin ameline açığa çıkmaktadır. Hâlbuki kurban sunmasını isteyen kavim ondan sadece zahîrî bir amel talep etmişlerdi.

11. Hadiste cehenneme girdiği bildirilen adam da müslümandı. Zira kâfir olsaydı, "[Sadece] bir sinek sebebiyle cehenneme girdi." denmezdi.

12. Burada zikredilen hadisi destekleyen sahîh bir hadiste Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır: "Sizden birinize cennet, ayakkabısının bağından daha yakındır. Cehennem de aynıdır."⁽³⁸⁾

13. Putperestler nezdinde dahi en büyük maksadın [ve asıl önemli olanın] kalbin ameli olduğunun bildirilmesi.

Açıklamalar

Bu bâbın başlığı ile kastedilen, Allah'tan başkası adına kurban kesmenin şirk olduğudur. Kur'an ve sünnet nasları kurbanın yalnızca Allah için kesilmesi ve bu hususta sırf O'nun rızâsının gözetilmesi konusunda -tıpkı namaz konusunda olduğu gibi- açık ve nettir. Allah *azze ve celle* Kitâb'ının birçok yerinde namaz ile kurbanı bir arada zikretmiştir.

Yüce Allah için kurban kesmenin en önemli ibâdet ve en üstün itaatlerden sayıldığı sabit olduğuna göre bir başkası için kurban kesmenin kişiyi İslam'dan çıkaran büyük bir şirk olduğu da anlaşılır.

Tanımını ve türlerini bir arada derleyen tefsire göre "büyük şirk;" herhangi bir ibâdet çeşidinin, Allah'tan başkasına yöneltilmesidir.

Şâri tarafından emredildiği sabit olan inanç, söz ya da fiilin herhangi birinin sırf Allah'a yöneltilmesi tevhid, îmân ve ihlasken; başka bir varlığa yöneltilmesi şirk ve küfürdür.

⁽³⁸⁾ Buhârî (6488).

Büyük şirkle ilgili hiçbir istisnası bulunmayan bu kuralın iyi bilinmesi gerekir.

“Küçük şirk”in tanımı da şu şekildedir: Büyük şirke yol açan veya sebep olan bununla birlikte ibâdet derecesine de varmayan her tür irade, söz ve fiildir.

Büyük ve küçük şirkin bu tanımları iyice kavranmalıdır. Zira bu tanımlar kitabımızın -baştan sona- iyice anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Böylelikle hakkında şüphe edilen konularda da hakkın ne olduğunu fark ettirecek bir meleke kazandıracaktır. Yardım dilenecek tek makam, Allah'tır.

üzer
kılm
ven
ver.
S

فقال
أن فيها
«أوف

mişti.
Peyga
larına
“Hayt
lem, “
lanıyo
rine P

ON BİRİNCİ BÂB

ALLAH'TAN BAŞKASI İÇİN KURBAN KESİLEN YERLERDE ALLAH İÇİN KURBAN KESİLEMEYECEĞİ

﴿لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لِمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ رَبِّهِ
رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ﴾

“Onun içinde asla namaz kılma! İlk günden takvâ üzerine kurulan mescid (Kuba Mescidi) içinde namaz kılman elbette daha doğrudur. Onda temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da çok temizlenenleri sever.” (Tevbe, 108)

Sâbit b. ed-Dahhâk radiyallâhu anh şöyle anlatmaktadır:

«نَذَرَ رَجُلٌ أَنْ يَنْحَرَ إِبِلًا بِبَوَانَةَ، فَسَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَقَالَ: «أَهْلُ كَانَ فِيهَا وَثْنٌ مِنْ أَوْثَانِ الْجَاهِلِيَّةِ يُعْبَدُ؟». قَالُوا: لَا، قَالَ: «فَهَلْ كَانَ فِيهَا عَيْدٌ مِنْ أَعْيَادِهِمْ؟». قَالُوا: لَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «أَوْفَ يَنْذَرُ؟ فَإِنَّهُ لَا وَفَاءَ لِنَذْرِ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ، وَلَا فِيمَا لَا يَمْلِكُ ابْنُ آدَمَ».

“Bir adam, Buvâne’de, bir deve kurban etmeyi adanmıştı. Bunu Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’e sordu. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem, “Orada cahiliye putlarından tapınılan bir put var mıydı?” diye sorunca, “Hayır” dediler. Ardından Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, “Orada bayramlarından herhangi bir bayram kutlanıyor muydu?” diye sordu. “Hayır” dediler. Bunun üzerine Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem, “Adağını yerine

getir! Allah'a isyan içerikli adaklar yerine getirilmez, bir de Âdemoğlunun gücü dâhilinde olmayan adakların yerine getirilmesi gerekmez." buyurdu. (Ebû Dâvûd rivayet etmiştir.)⁽³⁹⁾

İlgili Meseleler

1. "Onun içinde asla namaz kılma!.." (Tevbe, 108) âyetinin tefsiri.
2. Masiyetin de, itaatin de yeryüzüne tesiri vardır.
3. Sorunun giderilmesi için kapalı olan meselenin mübeyyen/açık olan meseleye arzedilmesi.
4. Gerek duyduğunda müftünün (hüküm verecek konumda olanın) açıklama yapması.
5. Engel bulunmadığı takdirde herhangi bir yeri adakta bulunmaya tahsis etmekte bir sakınca yoktur.
6. Herhangi bir cahiliye putunun var olduğu bir mekânda -put ortadan kaldırılmış olsa dahi- adakta bulunulamayacağı.
7. [Müşriklerin] bayram kutlamalarının yapıldığı bir mekânda da -böyle bir özellikten arındırılmış olsa bile- adakta bulunulamayacağı.
8. Böyle bir mekânda adakta bulunulduğunda bu adak yerine getirilmez. Çünkü böyle bir adakta masiyet vardır.
9. Kasıt bulunmasa dahi bayramlar konusunda müşrik- lere benzemekten sakınılmalıdır.
10. Masiyet içerikli konularda adakta bulunulamaz.

⁽³⁹⁾ Ebû Dâvûd (3313), Beyhaki (10/83), Taberânî, *el-Kebîr*'de 2/75; Ibn Hacer, *et-Telhîs*'inde (4/180) sahih olduğunu söylemiştir. el-Elbânî, *Sahihu Sunen-i Ebî Dâvûd*'da sahih olduğunu söylemiştir.

11. Âdemoğlunun gücü yetmediği bir şeyle adakta bulunması câiz değildir.

Açıklamalar

Bir önceki bâbın ardından böyle bir konunun zikredilmiş olması çok uygun olmuştur. Bir önceki bâb, maksatlardan, büyük şirkten bahsederken; bu bâb, vesîleleri ve şirkin yakın vasıtalarını konu etmektedir. Müşriklerin kendi ilahlarına yakınlaşma adına ve Allah'a şirk koşarak kurbanlar sundukları mekânlar şirkin şiarlarının sergilendiği yerler haline gelmiştir. Böyle bir mekanda Müslüman Allah'ın rızasını kastederek dahi kurban kestiği takdirde şirk içerikli şiarların hayata geçirilmesinde müşriklere ortak olmuş ve onlara benzemiş olur. Görünüşte olsa bile muvafakat etmek gönül dünyasında muvafakata ve müşriklere meyletmeye yol açar.

Bu sebepten dolayı şâri şiarlarında, bayramlarında, kendilerine özgü durumlarında, giyim-kuşamlarında ve onlara mahsus tüm hal ve hareketlerde kâfirlere benzemeyi yasaklamıştır. Kâfirlere meyletmek ve onlara dayanmak gibi kötü olumsuzluklara yol açan zahirî muvafakattan bile Müslümanları uzak tutmak istemiştir. Öyle ki; müşriklere benzeme endişesiyle onların Allah'tan başkasına secde edip ibâdet ettikleri vakitlerde nafil namaz kılınmasını bile yasaklamıştır.

ON İKİNCİ BÂB

ALLAH'TAN BAŞKASI İÇİN ADAKTA BULUNMANIN ŞİRK OLDUĞU

﴿يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾

“O kullar, şiddeti her yere yayılmış olan bir günden korkarak adaklarını (verdikleri sözü) yerine getirirler.” (İnsan, 7)

﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ﴾

“Yaptığınız her harcamayı ve adadığınız her adağı muhakkak Allah bilir.” (Bakara, 270)

Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de Âişe radiyallâhu anha'dan rivayet edildiğine göre Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Allah'a itaat etmek üzere adakta bulunmuş olan O'na itaat etsin! Allah'a isyan için adakta bulunmuş olan da O'na isyan etmesin!”⁽⁴⁰⁾

İlgili Meseleler

1. Adağı yerine getirmenin farz olduğu.

⁽⁴⁰⁾ Buhârî (6696), Muslim (1641), Ebû Dâvûd (3279), Tirmizî (1526), Nesâî (7/17) ve Kubrâ'da (4748), İbn Mâce (2126), Mâlik (2/475), Dârimî (2338), Ahmed (2/36, 41, 208, 224), İbn Hıbbân (4387, 4390), İbn Huzeyme (2241).

2. Adağın Allah'a ibâdet olduğu sabit olduğuna göre, Allah'tan başkası için adanması şirktir.

3. Masiyet içeren bir adağın yerine getirilmesi câiz değildir.⁽⁴¹⁾

⁽⁴¹⁾ Nezr/Adak adama beş çeşittir:

- a- Taat olan adak, bunu yerine getirmek vaciptir.
  - b- İsyân olan adak, bunu yerine getirmek haramdır.
  - c- Mekruh olan adak, bunu terk etmek mustehabdır.
  - d- Mustehab olan adak, bunu yerine getirmek de mustehabdır.
  - e- Mubah olan adak, bunda muhayyerlik vardır.
- Günah olan adaktan tevbe etmek vacibtir ve -Nesâî'nin rivâyet ettiği hadis gereğince- yemin kefareti gerekir [Ta'likâtu'l-Bâziyye alâ Kitâbi't-Tevhîd, Abdulaziz b. Bâz, ilgili bâbın şerhinde s. 16].

ON ÜÇÜNCÜ BÂB

ALLAH'TAN BAŞKASINA SİĞİNMANIN ŞİRK OLDUĞU

﴿وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾

“Şu da gerçek ki, insanlardan bazı kimseler, cinlerden bazı kimselere sığınarlardı da onların taşkınlıklarını artırırlardı.” (Cin, 6)

Havle bnt. Hakîm radiyallâhu anha şöyle anlatmaktadır: “Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in şunları söylediğini duydum:

«مَنْ نَزَلَ مَنْزِلًا فَقَالَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ الثَّامَاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ حَتَّى يَزُحَلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ».

“Bir yerde konakladığında yarattıklarının şerrinden Allah’ın eksiksiz kelimelerine sığınırım.” diyene oradan ayrılana kadar hiçbir şey zarar veremez.”⁽⁴²⁾

İlgili Meseleler

1. Cin sûresinde yer alan âyetin tefsiri.
2. Allah’tan başkasının korumasına sığınmanın şirk olduğu.
3. Bu konuya ilişkin olarak bu hadisin delâletine başvurulmaktadır. Çünkü alimler, kelimetullahın mahluk olma-

⁽⁴²⁾ Muslim (2708), Tirmizî (3437), Nesâî, Kubrâ’da (10394, 10395), İbn Mâce (3547), Dârimî (2680), Ahmed (6/377, 409), İbn Hibbân (2700), İbn Huzeyme (2566).

diğına dair bu hadisi delil olarak göstermekte ve mahlukun korumasına sığınmanın şirk olduğunu söylemektedirler.

4. Kısa olmasına rağmen bu duanın oldukça fazîletli olduğu.

5. Herhangi bir şeyin, zararı defetmek ya da yarar sağlamak gibi dünyevî bir menfaat temin etmesi, onu şirk olmaktan çıkarmaz. [Cinlere sığınılıp tapılarak onlar aracılığı ile bazı menfaatlere erişmek gibi...]

, cinler-
nlıkları-

aaktadır.
ylediğini

«مَنْ
شَرَّهُ شَيْءٌ
رَرْدِنْدِ
oradan

a şirk ol-

ine baş-
ak olma-

0395), İbn
ân (2700).

ON DÖRDÜNCÜ BÂB

ALLAH'TAN BAŞKASINDAN YARDIM DİLEMENİN VEYA O'NDAN BAŞKASINA DUA ETMENİN ŞİRK OLDUĞU

﴿وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾
﴿وَأَنْ يَمْسَسَكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ﴾
﴿يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾

“Allah’ın yanısıra sana fayda veya zarar veremeyeceklere yalvarma! Eğer bunu yaparsan mutlaka zâlimlerden olursun. [Bil ki] Eğer Allah sana bir zarar dokundurursa, onu yine O’ndan başka giderecek yoktur. Eğer sana bir hayır dilerse, O’nun keremini geri çevirecek de yoktur. O, hayrını kullarından dilediğine eriştirir. Ve O, Ğafûr’dur, Rahîm’dir.” (Yunus, 106-107)

﴿إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾

“Siz Allah’ı bırakıp birtakım putlara tapıyor ve yalan uyduruyorsunuz. Bilmelisiniz ki, Allah’ın yanısıra ibâdet ettikleriniz, sizin için bir rızık vermeye muktedir değillerdir. Onun için rızık Allah katında arayın. O’na ibâdet edin ve O’na şükredin. Ancak O’na döndürüleceksiniz.” (Ankebût, 17)

﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُمْ إِلَهٌ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ ٥﴾ وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ ﴿٦﴾

“Allah’ın yanısıra kıyamet gününe kadar kendisine cevap veremeyecek kimseye yalvarandan daha sapık kim vardır? Halbuki o kimseler bunların yalvarmalarından habersizdirler. Nitekim insanlar toplanıp haşroldukları zaman onlara (kendilerine yalvaranlara) düşman kesilirler de onların ibâdetlerini reddederler.” (Ahkâf, 5-6)

﴿أَمَنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ۚ إِنَّ اللَّهَ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾

“(Onlar mı hayırlı,) yoksa darda kalana, kendine yalvardığı zaman karşılık veren ve (başındaki) sıkıntıyı gideren, sizi yeryüzünün hakimleri kılan mı? Allah ile birlikte başka bir ilah mı?! Ne kadar da az düşünüyorsunuz!” (Neml, 62)

Taberânî, kendi isnâdıyla birlikte şöyle bir rivâyete yer vermektedir:

«أَنَّهُ كَانَ فِي زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنَافِقٌ يُؤْذِي الْمُؤْمِنِينَ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: قَوْمُوا بِنَا نَسْتَعِثُ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ هَذَا الْمُنَافِقِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّهُ لَا يُسْتَعَاثُ بِي وَإِنَّمَا يُسْتَعَاثُ بِاللَّهِ».

“Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında müminlere sıkıntı veren bir münâfık vardı. Müslümanlardan biri çıkıp ‘Haydi Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’den istiğâsede bulunalım/yardım dileyelim.’ dedi. Bunun üzerine Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem, “Benden istiğâsede

bulunulamaz. Ancak ve ancak Allah'tan istiğâsede bulunulabilir."⁽⁴³⁾ buyurdu.

İlgili Meseleler

1. [Bâb başlığında] Duanın istiğâseye atfedilmiş olması âmm olanın hâs olana (yani genelin özele) atfedilmesi kaabilindendir.
2. "Allah'ın yanısıra sana fayda veya zarar veremeyeceklere yalvarma!" âyetinin tefsiri.
3. Allah'tan başkasına dua edilmesinin büyük şirk olduğu.
4. İnsanların en salihlerinden olan bir kişinin bile Allah'tan başkasına -onun hoşnutluğunu/rızâsını arayarak yalvardığı takdirde zâlimlerden olacağı.
5. Bir sonra zikredilen âyetin (Yunus, 107) tefsiri.
6. Allah'tan başkasına yöneltilen dua ve istiğâsenin küfür olmakla birlikte dünyadayken de hiçbir fayda sağlamadığı.
7. Üçüncü olarak zikredilen âyetin (Ankebût, 17) tefsiri.
8. Cennet yalnız Allah'tan istenildiği gibi, rızık da ancak ve ancak Allah'tan istenebilir.
9. Zikredilen dördüncü âyetin (Ahkâf, 5-6) tefsiri.
10. Allah'tan başkasına dua ve ibâdet edenden daha sapık ve şaşkın kimsenin bulunmadığı.
11. Allah dışında dua edilen varlığın bu duadan habersiz/gafil olduğu.

⁽⁴³⁾ Heysemî, *Mecmâu'z-Zevâid*'de (10/159), "Taberânî, *el-Kebîr*'de rivâyet etmiştir. Ricâli İbn Lehîa' dışındakiler *Sahîh*'in ricâlidir, onun da hadisi hasendir. Bununla birlikte Ahmed, bu siyakin dışında rivâyet etmiştir." der. Bkz: *Zevâidu'l-Musned* (5/317), İbn Sa'd (1/375).

12. Böyle bir dua; dua edilenin, kendisine dua edene karşı buğzuna ve düşmanlık beslemesine sebeptir.

13. Bu tür dua, âyet-i kerimede dua edilene ibâdet olarak isimlendirilmiştir.

14. Dua edilenin [kendisine yapılan] bu ibâdeti reddetmesi.

15. Bu kişinin insanların en sapığı sayılmasının sebebi Allah'tan başkalarına yalvarmasıdır.

16. Beşinci olarak zikredilen (Neml, 62) âyetin tefsiri.

17. Onların (başı dara düşenlerin) çağrısına ancak Allah'ın karşılık vereceğini kabul etmeleri gerçekten hayret vericidir. Bu nedenle de sıkıntılı zamanlarda dini yalnız Allah'a has kılarak O'na yalvarmaktadırlar.

18. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, tevhîdin korunmasına nihaî derecede önem vermesi ve [ümmetine] Allah'a karşı takınılması gereken edebi öğretmesi.

Açıklamalar

"Herhangi bir ibâdetin Allah'tan başkasına yöneltilmesidir." şeklindeki büyük şirk tanımını iyice kavramış olan kimse, müellif tarafından açıklanan bu üç bâbı daha iyi anlayacaktır.

Adak, yerine getiren kimsenin Allah tarafından övgüyle anıldığı bir ibâdettir. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* de itaat içerikli adakların yerine getirilmesini emretmiştir. Yapan kimsenin Şâri tarafından medhedildiği/övüldüğü ya da yapılmasının emredildiği her şey ibâdettir.

İbadet, Allah'ın sevip razı olduğu zahirî ve batınî tüm amel ve sözleri kapsayan bir isimdir. Adak da bunlardan biridir.

Aynı şekilde Allah bütün kötülüklerden yalnızca kendisine sığınılmasını emretmektedir. Sıkıntı ve meşakkatler karşısında sadece kendisinden istiğasede bulunulmasını istemektedir. İstiâze ve istiğâsenin ihlâsla sırf Allah'a yöneltilmesi îmân ve tevhîddir. Allah'tan başkasına yöneltilmesi ise, şirk ve ortak koşmaktır.

Dua ve istiğâse arasında şöyle bir fark bulunmaktadır: Dua, bütün halleri kapsar, geneldir. İstiğâse ise, sıkıntı ve şiddet anlarında Allah'a yapılan dua anlamındadır. Her ikisinin de yalnızca Allah'a yöneltilmesi gerekmektedir. Dua edenlerin çağrısına karşılık veren, sıkıntıda bulunanların sıkıntılarını gideren yalnızca Allah'tır. Peygamber, melek, veli gibi bir başka varlığa dua eden ya da Allah'tan başka hiç kimsenin güç yetiremediği bir konuda O'ndan başkasına istiğâsede bulunan şirke ve küfre düşmüş olur. Bu kişiden çıktığı gibi aklını da bir kenara bırakmış demektir. Hiçbir varlık kendi başına ya da başkalarının yardımıyla zerre kadar bir yarar sağlama ya da zararı def etme gücüne sahip değildir. Herkes bütün işlerinde Allah'a muhtaçtır.

وَمَا
كَيْفَ
“C
dek z
işitme
met g
den h
verem
Sal
Enes ra
“U
dan yara
berlerin
Ardında

ON BEŞİNCİ BÂB

**"HİÇBİR ŞEY YARATAMAYAN VE KENDİLERİ YARATILAN ŞEYLERİ
O'NA ORTAK MI KOŞUYORLAR? HÂLBUKİ O ŞİRK KOŞUKLARI NE
ONLARA NE DE KENDİLERİNE BİR YARDIMDA BULUNMAYA GÜÇ
YETİREMEZLER." (A'RÂF, 191-192) ÂYETİNİN TEFSİRİ**

﴿وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ فِطْمِيرٍ ﴿١٩١﴾ إِنَّ دَعْوَهُمْ لَا
يَسْمَعُهَا دُعَاءُكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ يَكْفُرُونَ بِنِزَارِكُمْ وَلَا
يُنِيتُكُمْ مِثْلُ خَيْرٍ﴾

"O'ndan başka yalvarıp durduklarınız, bir çekirdek zarına bile sahip değildirler. Dua etseniz duanızı işitmezler. İşitseler bile size cevap veremezler. Kıyamet günü de ortak koşmanızı inkar ederler. Her şeyden haberdar olan (Allah) gibi hiç kimse sana haber veremez." (Fâtır, 13-14)

Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de rivâyet edildiğine göre Enes radiyallâhu anh şöyle anlatmaktadır:

«شَجَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أُحُدٍ وَكُسِرَتْ رُبَاعِيَّتُهُ، فَقَالَ: «كَيْفَ يُفْلِحُ قَوْمٌ شَجُّوا نَبِيَّهُمْ؟». فَتَرَلْتُ: «لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ»

"Uhud Günü, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem başından yara almış, ön dişi kırılmıştı. Bunun üzerine, "Peygamberlerini yaralayan bir toplum nasıl kurtulabilir?!" dedi. Ardından "...Bu işle (onların bağışlanmaları yahut azaba

uğramaları işiyle) **senin bir ilgin yoktur.**" (Âl-i İmrân, 128) âyeti nâzil oldu."⁽⁴⁴⁾

وفيه عن ابن عمر رضي الله عنهما: «أنه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول إذا رفع رأسه من الركوع في الركعة الأخيرة من الفجر: «اللهم العن فلانا وفلاتنا»، بعدما يقول: «سمع الله لمن حمده، ربنا ولك الحمد». فانزل الله: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾

Yine Sahîh'de rivâyet edildiğine göre İbn Ömer radiyallâhu anhumâ, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'i sabah namazının son rekatında başını rükudan kaldırıncâ 'semiallâhu limen hamideh rabbenâ ve leke'l-hamd' dedikten sonra "Allah'ım, falana ve falana lanet et!" diye dua ederken işittiğini anlatmaktadır. Bunun ardından, "... **bu işle** (onların bağışlanmaları yahut azaba uğramaları işiyle) **senin bir ilgin yoktur.**" (Âl-i İmrân, 128) âyeti nâzil olmuştur."⁽⁴⁵⁾

Bir rivâyet de şöyledir:

«نَدَّعُو عَلَى صَفْوَانَ بْنِ أُمَيَّةَ وَسَهَيْلِ بْنِ عَمْرٍو وَالْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ، فَنَزَلَتْ: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾»

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in Safvân b. Umeyye, Suheyl b. Amr ve Hâris b. Hişam'a beddua ettiği ardından da "...**Bu işle** (onların bağışlanmaları yahut azaba uğramaları işiyle) **senin bir ilgin yoktur.**" (Âl-i İmrân, 128) âyetinin nâzil olduğu anlatılmaktadır."⁽⁴⁶⁾

⁽⁴⁴⁾ Buhârî -ta'likên- (772); Muslim (1791), Tirmizî (3003), Nesâî, *Kubrâ'da* (11088), İbn Mâce (4027), Ahmed (3/99, 206), İbn Hibbân (6574).

⁽⁴⁵⁾ Buhârî (4069), Tirmizî (3005), Nesâî, (2/203) ve *Kubrâ'da* (665, 11075), Ahmed (2/147).

⁽⁴⁶⁾ Buhârî -ta'likên- (4070), Tirmizî (3004), Ahmed (2/93). el-Elbâni,

Yine Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de yer alan bir rivâyette Ebû Hureyre radiyallâhu anh şöyle anlatmaktadır:

«قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ أَنْزَلَ عَلَيْهِ: ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ، (أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا)! اشْتَرُوا أَنْفُسَكُمْ، لَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا! يَا عَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، لَا أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا! يَا صَفِيَّةَ عَمَّةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لَا أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا! وَيَا فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ، سَلِّبِي مِنْ مَالِي مَا شِئْتَ، لَا أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا».

“En yakın akrabalarını uyar!” (Şuarâ', 214) âyeti nâzil

olunca Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem ayağa kalktı ve şöyle buyurdu: “Ey Kureyş topluluğu! -ya da buna benzer bir başka söz söyledi- nefislerinizi (Allah'ın azabından) satın alın! Ben, Allah'ın azabından hiçbir şeyi sizden uzaklaştıramam. Ey Abbas b. Abdulmuttalib, senden de Allah'ın azabından hiçbir şeyi uzaklaştıramam. Ey Allah Rasûlünün halası Safiye, senden de Allah'ın azabından hiçbir şeyi uzaklaştıramam. Ey Muhammed'in kızı Fâtıma, kendi malımdan dilediğini benden iste! Ama senin için de Allah'ın azabından hiçbir şeyi uzaklaştıramam.”⁽⁴⁷⁾

İlgili Meseleler

1. Geçen iki âyetin tefsiri.
2. Uhud Günü meydana gelen olayın anlatılması.

Sahîhu Sunen-i Tirmizî'de sahîh olduğunu söylemiştir.
(47) Buhârî (2753, 3527); Muslim (204, 206), Nesâî (6/249) ve Kubrâ'da (6473), Ahmed (2/350, 398, 448).

3. Peygamberlerin efendisi ve sonuncusu ile velilerin en önde gelenlerinin (sahabîlerin) “Âmîn” diye diye kunut yapmaları.

4. Beddua edilenlerin kâfirler oldukları [halde onlar hakkında da Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in hiçbir yetkisi olmaması, ne affedilmeleri ne de azab edilmelerine etkisi olamayacağı].

5. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in beddua ettiği o kâfirler, çoğu kâfirin yapmadığı şeyleri yapmıştır. Onlar peygamberlerinin başını yarmışlar, onu öldürmek için türlü entrikalara başvurmuşlar ve kendileriyle aynı kandan olan akrabalarının dahi ölmüş bedenlerine işkence uygulamışlardı ki, bunlar onların çirkin eylemlerinin bazılarıdır.

6. Bunun üzerine yüce Allah’ın, konuya ilişkin olarak, “...**Bu işle** (onların bağışlanmaları yahut azaba uğramaları işiyle) **senin bir ilgin yoktur.**” (Âl-i İmrân, 128) âyetini inzal buyurması.

7. Âyetin devamındaki “**ya tevbelerini kabul edip onları bağışlar ya da zalim olduklarından dolayı onlara azab eder.**” bölümünden dolayı kimisi îmân etmiş ve tevbeleri kabul olunmuştur.

8. Bela ve musîbet anlarında kunut duası yapılması.

9. Namaz içinde beddua edilen kimselerin hem kendi isimlerinin hem de babalarının isimlerinin zikredilmesi.

10. Kunut yapılırken belirli şahıslara lanet edilebilmesi.

11. “**En yakın akrabalarını uyar!**” (Şuarâ’, 214) âyeti nâzil olduğunda Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in ne yaptığının anlatılması.

12. Bu konuya ilişkin olarak Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in tam bir ciddiyet ve azim göstermesi. Öyle ki, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu gayreti nedeniyle delilikle itham edilmiştir. Aynı ciddiyeti gösteren günümüz müslümanının durumu da bundan farklı değildir.

13. Uzak yakın tüm akrabalarına Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, "Allah'ın azabından hiçbir şeyi sizden uzaklaştıramam." demesi. Biricik kızı Fâtıma *radiyallâhu anha* için bile "Ey Muhammed'in kızı Fâtıma, senin için de Allah'ın azabından hiçbir şeyi uzaklaştıramam." buyurmuştur. Peygamberlerin efendisinin, âlemlerin efendisinin; kadınların efendisi ve ciğerparesi kızı hakkında söylediği bu sözlere -ki O'nun haktan başka bir şey söylemediğine îmân etmekteyiz- bakın! Sonra da [avamı bir kenara bırakın] insanların havassının kalplerine bir bakın! Tevhîd ve dinin ne kadar "garip" kaldığı apaçık ortadadır.

Açıklamalar

Bu bâb "**Hiçbir şey yaratamayan ve kendileri yaratılan şeyleri O'na ortak mı koşuyorlar?**" (A'râf, 191) âyetini konu etmektedir.

Bu bâb, tevhîdin delillerini/burhanlarını açıklamaya atılan ilk adımdır. Tevhîd hakkında, başka bir konu hakkında benzeri bulunmayan hem naklî, hem de aklî deliller vardır.

Rubûbiyyet tevhîdiyle isim ve sıfat tevhîdinin, tevhîdin en önemli delillerinden oldukları daha önce dile getirilmişti. Yaratma ve işleri çekip çevirmede tek olan, tüm yönleriyle mutlak mükemmelliğe sahip olan zat, başkasında olmayacak biçimde ibâdet olunmaya layık tek zattır. **O** ise yalnız ve yalnız Allah'tır.

Tevhîdin delillerinden biri de yaratılanların ve Allah'tan başka ibâdet edilenlerin vasıflarının bilinmesidir. Melek, insan, ağaç, taş gibi Allah dışında ibâdet olunan varlıkların hepsi -istisnasız- Allah'a muhtaçtırlar. Acizdirler; ellerinde, zerre kadar yarar sağlama gücü yoktur. Kendileri yaratılmış varlıklardır; bir başka kişi ya da nesneyi yaratma güç ve kapasitesine sahip değildirler. Zarar ya da fayda verme, öldürme, hayat verme veya diriltme gibi kudretleri yoktur. Her mahlukun yaratanı Allah'tır. Herkesin ve her şeyin nızkını veren O'dur. Tüm işleri idare eden O'dur. Fayda veren de O'dur, zarar veren de. Veren de O'dur, alan da. Her şeyin melekûtu O'nun elindedir. Her şey O'na döner. Her şey O'na yönelir. Her şey O'na muhtaçtır. Her şey O'na boyun eğir.

Bundan daha büyük bir delil mi var?! Yüce Allah, Kitab'ında ve peygamberlerin diliyle devamlı surette bunu tekrarlamış ve tekrarlatmıştır. Bu aklî ve fitrî bir delil olduğu gibi aynı zamanda naklî ve sem'î (işitmeye dayalı) bir delildir. Allah'ı birlemeyi, tevhîdin hak olduğunu ve şirkin bâtil olduğunu göstermektedir.

En şerefli yaratılmış dahi kendisine kan bağı bakımından en yakın olan için hiçbir faydaya sahip değilse, diğerlerini varın siz düşünün! Yüce Allah'ı yaratılmış varlıklarla denk tutarak O'na şirk koşanlara yazıklar olsun! Böyleleri dinden yoksun oldukları gibi akıldan da yoksundurlar.

En güzel yaratıcı olan Allah'ın mutlak mükemmellik konusundaki nitelikleri ve muazzam sıfatları kendisinden başka hiçbir varlığın ibâdet edilmeye layık olmadığına dair en büyük delildir.

Bütün yaratılanların sahip oldukları eksiklik, muhtaçlık, her durumda bir rabbe ihtiyaç duyması, -Rabbinin imkân tanıdığından dışında- bir mükemmelliğe sahip olmaması gibi sıfatlar, herhangi bir varlığın ilah olduğunun geçersiz ve temelsiz olduğunun en güzel delilidir.

Allah'ı ve yarattıklarını tanıyan kimse, yalnızca Allah'a ibâdet etmeye, dini O'na has kılmaya, O'na övgüde bulunmaya, hamdetmeye, dili, kalbi ve tüm organlarıyla şükretmeye mecbur olur. Korku, ümit ve arzu olarak yaratılanlarla kurduğu ilişkilere son verir. Allah her şeyi en iyi bilendir.

ON ALTINCI BÂB

**"NİHÂYET ONLARIN YÜREKLERİNDEN KORKU GİDERİLİNCE: RABBİ-
NİZ NE BUYURDU? DERLER. ONLAR DA: HAK OLANI BUYURDU, DER-
LER. O, ÇOK YÜCEDİR, ÇOK BÜYÜKTÜR."** (SEBE', 23) ÂYETİNİN TEFSİRİ

Sahîh[-i Buhârî]'de yer alan bir hadiste Ebû Hureyre radiyallâhu anh, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'den şunları nakletmiştir;

«إِذَا قَضَى اللَّهُ الْأَمْرَ فِي السَّمَاءِ؛ ضَرَبَتِ الْمَلَائِكَةُ بِأَجْنِحَتِهَا خُضْعَانًا لِقَوْلِهِ، كَأَنَّهُ سِلْسَلَةٌ عَلَى صَفْوَانٍ، يَنْفَذُهُمْ ذَلِكَ: ﴿وَحَتَّى إِذَا فُزِعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾، فَيَسْمَعُهَا مُشْرِقُ السَّمْعِ، وَمُشْرِقُ السَّمْعِ هَكَذَا بَعْضُهُ فَوْقَ بَعْضٍ - وَصَفَهُ سَفِيَانٌ بِكَفِّهِ، فَحَرَفَهَا وَبَدَّدَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ - فَيَسْمَعُ الْكَلِمَةَ، فَيُلْقِيهَا إِلَى مَنْ تَحْتَهُ، ثُمَّ يُلْقِيهَا الْآخَرُ إِلَى مَنْ تَحْتَهُ، حَتَّى يُلْقِيَهَا عَلَى لِسَانِ السَّاجِرِ أَوْ الْكَاهِنِ، فَرُبَّمَا أَدْرَكَهُ الشَّهَابُ قَبْلَ أَنْ يُلْقِيَهَا، وَرُبَّمَا أَلْقَاهَا قَبْلَ أَنْ يَدْرِكَهُ، فَيَكْذِبُ مَعَهَا مِائَةً كَذِبَةٍ، فَيَقَالُ: أَلَيْسَ قَدْ قَالَ لَنَا يَوْمَ كَذَا وَكَذَا: كَذَا وَكَذَا؟ فَيُصَدَّقُ بِتِلْكَ الْكَلِمَةِ الَّتِي سَمِعَتْ مِنَ السَّمَاءِ».

"Allah gökte bir işe hükmettiği zaman melekler boyun eğdiklerini göstermek için kanatlarını çırpırlar. Bu ilâhî söz, sanki melekleri yarıp aralarından geçip giden bir kaya üzerindeki zincir (sesi) gibidir. "Nihâyet onların yüreklerinden korku giderilince 'Rabbimiz ne buyurdu?' derler. Onlar da 'Hak olanı buyurdu.' derler. O, çok yücedir, çok büyüktür." (Sebe', 23) Kulak hırsızlığı

yapanlar bu sözü dinlerler. Bu kulak hırsızları üst üste yığılmışlardır. -Sufyan b. 'Uyeyne bunu ellerini evirip çevirerek ve parmaklarının arasını ayırarak gösterir. Kulak hırsız söyleyenleri dinleyerek kendisinden daha aşağıda bulunanlara iletir. O da kendisinden daha aşağıdakine aktarır. En sonunda da sihirbaz ya da kâhinin diline kadar ulaşır. Bazen dinledikleri sözleri iletmeden arkalarından bir alev topu yetişir ya da ilettikten sonra yetişir. O kâhinler de bu sözlerin yanına yüz yalan katarlar. İnsanlar da bir sözü tasdik olundu diye tutar [filan kâhin] 'Bize o gün şöyle şöyle dememiş miydi?' derler. Hâlbuki o sadece gökyüzünde işitilen sözden dolayı tasdik olunur."⁽⁴⁸⁾

Nevvâs b. Sem'ân radiyallâhu anh'tan rivâyete göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«إِذَا أَرَادَ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يُوحِيَ بِالْأَمْرِ تَكَلَّمَ بِالْوَحْيِ؛ أَخَذَتْ السَّمَوَاتُ مِنْهُ رَجَفَةً (أَوْ قَالَ: رَعْدَةً شَدِيدَةً) خَوْفًا مِنَ اللَّهِ تَعَالَى، فَإِذَا سَمِعَ ذَلِكَ أَهْلُ السَّمَوَاتِ صَعِقُوا وَخَرُّوا لِلَّهِ سُجَّدًا، فَيَكُونُ أَوَّلُ مَنْ يَرْفَعُ رَأْسَهُ جِبْرِيلُ، فَيَكَلِّمُهُ اللَّهُ مِنْ وَحْيِهِ بِمَا أَرَادَ، ثُمَّ يَمُرُّ جِبْرِيلُ عَلَى الْمَلَائِكَةِ، كُلَّمَا مَرَّ بِسَمَاءٍ سَأَلَهُ مَلَايِكَتُهَا: مَاذَا قَالَ رَبُّنَا، يَا جِبْرِيلُ؟ فَيَقُولُ: «قَالَ الْحَقُّ، وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ». فَيَقُولُونَ كُلُّهُمْ مِثْلَ مَا قَالَ جِبْرِيلُ، فَيَنْتَهِي جِبْرِيلُ بِالْوَحْيِ إِلَى حَيْثُ أَمَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى».

"Allah bir şey vahyedip bildirmek istediğinde Allah korkusundan, gökleri şiddetli bir titreme -ya da sarıntı- alır. Bu sesi duyan gök ehli baygınlık geçirir ve hemen secdeye kapanırlar. Başını ilk kaldıran Cebrâil olur. Allah vahyetmek istediği şeyi ona bildirir. Daha

⁽⁴⁸⁾ Buhâri (4701) ve Halku Efâli'l-İbâd (s. 40), Tirmizî (3223), İbn Mâce (94), İbn Hibbân (36), el-Humeydî (1151).

sonra Cebrâil, meleklerin yanından geçer. Her uğradığı gökte o göğün melekleri Cebrâil'e, 'Rabbimiz ne buyurdu?' diye sorarlar. Cebrâil, 'Hakkı söyledi. O çok yüce ve çok büyüktür.' der. Meleklerin hepsi Cebrâil'in dediği gibi derler. Ardından Cebrâil, Allah'ın emrettiği yere o vahyi ulaştırır."⁽⁴⁹⁾

İlgili Meseleler

1. Zikredilen âyet-i kerimenin tefsiri.
2. Söz konusu âyet özellikle salih kimselerle alakalı şirkin asılsız ve bâtil olduğuna dair deliller içermektedir. Aynı âyetin, kalbi saran şirk ağacının dallarını kesip attığı söylenmiştir.
3. "Onlar da 'Hak olanı buyurdu.' derler. O, çok yücedir, çok büyüktür." (Sebe', 23) âyetinin tefsiri.
4. Meleklerin Cebrâil aleyhisselam'a vahiy hakkında sormalarının sebebi.
5. Cebrâil aleyhisselam'ın, meleklerle "Allah şöyle şöyle buyurdu." diye cevap vermesi.
6. Başını ilk kaldıranın Cebrâil aleyhisselam olduğunun bildirilmesi.
7. Cebrâil aleyhisselam'ın, sormaları üzerine tüm gök ehline vahyi bildirmesi.
8. Baygınlığın tüm gök halkını kapsaması.
9. Allah'ın kelimadan dolayı göklerin titremesi.
10. Allah'ın emrettiği yere vahyi ulaştırmanın Cebrâil aleyhisselam olduğu.

⁽⁴⁹⁾ İbn Cerir et-Taberî, *Tefsîr* (22/91), İbn Kesîr, *Tefsîr* (3/538), İbn Huzeyme, *et-Tevhîd* (s. 144), İbn Ebi Asım (515).

11. Şeytanların kulak hırsızlığı yaptıklarının bildirilmesi.
12. Şeytanların birbirleri üstüne binmeleri.
13. [Gökte konuşulanları çalmaya çalışan şeytanların ardından] ateş topları atılması.
14. Bu ateş toplarının şeytanlara, dinledikleri sözleri insanlara bazen ulaştırmadan önce, bazen de ulaştırdıktan sonra yetişmesi.
15. Kâhinin söylediğinin bazen doğru çıkabileceği.
16. Şeytanlar tarafından kendisine bildirilenlere kâhinin yüz yalan kattığı.
17. Kâhinin yalanlarının [halk tarafından] tasdik edilmesi, göklerden kendisine ulaştırılan haberler sebebiyledir.
18. Nefislerin bâtilı kabul etmeye meyyal oluşu. Öyle ki yüz tane yalana itibar etmeyip bir doğruya tutunurlar.
19. Şeytanların duydukları sözleri birbirlerine iletmeleri, hafızalarına kaydetmeleri ve [bunu diğer yalanlarının doğruluğuna] delil olarak kullanmaları.
20. Sıfatları iptal eden (Ta'tilci) Eş'arîlerin [ve Maturîdîlerin] hilafına [hadislerde Allah'a ait] sıfatların isbat edilmesi.
21. Sözü edilen baygınlık ve titremenin Allah korkusundan meydana geldiğinin bildirilmesi.
22. Yüce Allah için secdeye kapanmaları.

Açıklamalar

Zikredilen âyet-i kerime, tevhîdin vucûbiyeti ve şirkin asılsızlığı konusunda bir diğer muazzam delildir. Burada Allah'ın azameti/büyüklüğü zikredilmektedir. Allah'ın azameti karşısında en büyük varlıkların büyüklükleri sönük kalmaktadır. Tüm melekler dâhil bütün ulvî ve süflî âlem yüce

Allah'ın kelamını işittiklerinde ya da azamet ve yüceliğine tanık olduklarında kalpleri yerinde duramaz ve secdeye kapanırlar. Tüm yaratılmışlar Allah *azze ve celle*'nin yüceliğine boyun eğmişlerdir. Onun azamet ve yüceliğini itiraf etmektedirler. Allah'ın emri karşısında korku içinde boyun eğler. Böyle bir makama sahip olan zat; ibâdet, hamd, şükür, tazim ve ilahlık konusunda tek ve yegâne hak sahibidir. Diğer varlıkların bu konuda hiçbir hakları bulunmamaktadır. Mutlak mükemmellik, kibriya, azamet, mutlak celal ve cemal sıfatları tamamen Allah'a aittir. Başka hiçbir varlık bu vasıflardan hiçbirine sahip olamaz. Zahir ve bâtın olarak sergilenen herhangi bir kulluk konusunda da hiçbir varlık -en basit bir şekilde dahi olsa- Allah'a ortak olamaz.

ON YEDİNCİ BÂB

ŞEFAAT

﴿وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُحْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾

“Rablerinin huzurunda haşrolunmaktan korkanları onunla (Kur'an ile) uyar. Onlar için Rablerinden başka ne bir dost ne de bir şefaatchi vardır. Umulur ki Allah'tan sakınırlar.” (En'âm, 51)

﴿قُلْ لِلَّهِ الشَّفَعَةُ جَمِيعًا﴾

“De ki: Şefaate tümüyle Allah'ındır.” (Zümer, 44)

﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾

“O'nun izni olmadan katında kim şefaate edebilir?”

(Bakara, 255)

﴿وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يُأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَىٰ﴾

“Göklerde nice melek var ki, Allah, dileyip razı olduğuna izin vermezden evvel, şefaathleri hiçbir işe yaramaz.” (Necm, 26)

﴿قُلْ أَدْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍَ وَمَا لَهُمْ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ ۚ وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ﴾

“De ki: Allah'tan başka hakkında o bâtil zanlar beslediklerinize istediğiniz kadar yalvarın! Ne göklerde ne

de yerde zerre ağırlığınca bir şeye egemendirler. Onların buralarda hiçbir ortaklığı da yoktur, Allah'ın onlardan bir yardımcısı da yoktur. Huzurunda, -izin verdiği kimseler hariç- şefaata fayda vermez." (Sebe', 22-23)

Ebu'l-Abbâs [İbn Teymiyye] şöyle demektedir: "Yüce Allah, müşriklerin kendi hakkındaki bütün bâtil anlayışlarını reddetmektedir. Kendi dışında hiçbir kimsenin, egemenlik vasfının tümüne ya da bir bölümüne sahip olamayacağını belirtmiş, bundan başka kendisinden 'yardımcıları olması' gibi bir şeyi de reddetmiştir. Bunlar haricinde geriye şefaata konusu kalmaktadır. Allah ancak kendisinin izin verdiği kimseler için şefaatin fayda sağlayabileceğini beyan etmiştir. Nitekim âyet-i kerimede şöyle buyrulmaktadır:

﴿وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ﴾

"Allah'ın razı olduğu kimselerden başkasına şefaata edemezler." (Enbiyâ, 28)"

İşte müşriklerin -kendileri için- ümit ettikleri şefaata, -Kur'an'da bildirildiği üzere- asla söz konusu değildir. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem, "Kıyamet gününde gelip Rabbine -önce 'Şefaata talebinde bulunacağım.' demediğine dikkat edilmelidir- secde ve hamdedeceğini, daha sonra kendisine 'Kaldır başını! Konuş söylediklerin dinlenilsin! İşte, verilsin! Şefaata dileğinde bulun, şefaataçı kılınasın!' diye seslenileceğini bildirmektedir."⁽⁵⁰⁾

Ebû Hureyre radiyallâhu anh, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'e "Şefaatinden dolayı en çok mutlu olan insan kimdir?" diye sorduğunda Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle cevap vermiştir:

(50) Buhârî 4476; Müslim 193.

«مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ»

“Kalbinden ihlasla Lâ ilâhe illallâh diyen kimsedir.”⁽⁵¹⁾

İşte bu şefaât, şirk koşanlara değil, Allah'ın izniyle, ihlas ehline yöneliktir.

Aslında yüce Allah hem ihlâs ve tevhîd ehline fazlıyla muamelede bulunmakta, hem de kendisine şefaât için izin verilenlerin duası vasıtasıyla ihlâs ehline mağfîret etmektedir. Böylece şefaât sahibini [Muhammed *sallâllahu aleyhi ve sellem*'i] de vaad edilen Makam-ı Mahmûd'a yükseltmektedir.

Kur'an'ın reddettiği şefaât, içeriğinde şirk bulunan şefaattir. Bu nedenle şefaât, -Kur'an'ın değişik yerlerinde- Allah'ın iznine bağlanmıştır. Peygamber *sallâllahu aleyhi ve sellem* de şefaatin ancak ve ancak tevhîd ve ihlâs ehli kimseler için geçerli olduğunu beyan etmiştir.”

İlgili Meseleler

1. Zikredilen âyetlerin tefsiri.
2. Reddedilen şefaatin hangisi olduğu.
3. Kabul edilen şefaatin hangisi olduğu.
4. Büyük şefaatin zikri -ki buna Makam-ı Mahmûd da denir-.
5. Peygamber *sallâllahu aleyhi ve sellem*'in uygulamasının sıralamasına dikkat çekilmesi. Buna göre Rasûlullah *sallâllahu aleyhi ve sellem* önce şefaatte bulunmayıp secde etmiş, ardından -izin verilince de- şefaatte bulunmuştur.
6. Şefaât sebebiyle en fazla mutlu olanın kim olduğu.
7. Şefaatin Allah'a şirk koşana yöneltilemeyeceği.
8. Şefaatin hakikatinin ne olduğu.

⁽⁵¹⁾ Buhârî (99), Nesâî, *Kubrâ*'da (5742), Ahmed (2/373).

Açıklamalar

Müellif, şefaât konusuna bu kitapta sık sık yer vermiştir. Çünkü müşrikler meleklerle, peygamberlere ve velilere yaptıkları dua ve ibâdeti şu sözlerle gerekçelendirmektedirler: 'Biz onların yaratılmış olduklarını ve başkasının egemenliğinde bulunduklarını bilerek onlara dua ediyoruz. Fakat onların Allah katında çok yüce makamları vardır. Onlara bizleri Allah'a yaklaştırsınlar, bizim için şefaâtçi olsunlar diye dua ediyoruz. Bu, bazı istek ve ihtiyaçlarını arzedip gidermek amacıyla yönetici ve kralların huzuruna araçlarla yakınlaşarak çıkılması gibidir.'

İleri sürülen bu gerekçe çok temelsiz ve asılsızdır. Aynı zamanda Allah *azze ve celle*'nin, -ki O en yüce, her şeyin egemenliğini elinde bulunduran, her şeyin kendisinden korktuğu, bütün yaratılanların huzurunda boyun büktüğü yüceler yücesidir- işleri yürütebilmek için araçlara, sekreterlere, bakanlara ihtiyaç duyan kral ve yöneticilere benzetilmesi söz konusudur.

Allah böyle bir iddiayı reddederek şefaatin tamamıyla zatına ait olduğunu bildirmiştir. Nasıl ki egemenlik O'nundur, şefaât de bütünüyle O'na aittir. Allah'ın yanında, O'nun izni olmadan hiç kimse şefaatte bulunamaz. Şefaât iznini de yalnızca sözünden ve amelinden razı olduklarına verir. Bir insanın amelinden razı olunmasının en temel şartı da o insanın tam bir tevhîd ve ihlâsa sahip olmasıdır.

Allah'ın izin vermesiyle gerçekleşen ve kabul edilen şefaât, ihlâs ehline hastır. Şefaât tamamıyla Allah'tandır. Bu, yüce Allah'ın şefaât edene bir rahmeti ve ikrâmıdır. Şefaât edilen için de merhamet ve bağışlanmadır. Gerçekte şefaate binaen övgüyle anılan Allah'tır. Şefaât konusunda

kendisine izin vererek Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'i övgüyle anılan makama eriştiren de yüce Allah'tır.

Şefaât konusunda detaylı olarak söylenebileceklerle ilgili olarak Kitab ve sünnetin delâleti bu yöndedir.

Müellif, konu hakkında Şeyhulislam Ebu'l-Abbas Takıyyuddin'in sözünü aktarmıştır. Bu sözler de yeterlidir.

Bu bâbın hedefi, müşriklerin kendi ilahlarına ilişitirdikleri birtakım vesîle ve sebeblerin asılsız/bâtıl olduklarını gösteren nasların zikredilmesidir. Buna göre söz konusu ilahlar ne bağımsız, ne ortak olarak, ne de yardımlaşma ve üstünlük sağlama şekillerinden hiçbirleriyle egemenlik sıfatına sahip değildir. Şefaât konusunda zerre kadar hak ve yetkileri de yoktur. Bütün bu saydıklarımız yalnız ve yalnız Allah'a ait olan özellik ve haklardır. Dolayısıyla ibadet edilecek tek ilah ancak ve ancak Allah'tır.

ON SEKİZİNCİ BÂB

**"(EY NEBİ!) SEN SEVDİĞİNİ HİDÂYETE ERDİREMEZSİN; BİLAKİS,
ALLAH DİLEDİĞİNE HİDÂYET VERİR." (KASAS, 56) ÂYETİNİN TEFSİRİ**

Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de İbnu'l-Museyyeb'in, babasından rivâyet ettiği bir hadiste şöyle anlatılıyor:

«لَمَّا خَضَرْتُ أَبَا طَالِبٍ الْوَفَاةَ؛ جَاءَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعِنْدَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي أُمَيَّةَ وَأَبُو جَهْلٍ، فَقَالَ لَهُ: يَا عَمَّ، قُلْ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، كَلِمَةُ أَحَاجُ لَكَ بِهَا عِنْدَ اللَّهِ! فَقَالَ لَهُ: أَتَرْغِبُ عَنْ مِلَّةِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ؟ فَأَعَادَ عَلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَعَادَا، فَكَانَ آخِرُ مَا قَالَ: هُوَ عَلَى مِلَّةِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَأَبَى أَنْ يَقُولَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تُشْفِقُونَ لَكَ مَا لَمْ أَنُكَّ عَنْكَ».

Ebû Tâlib vefat etmek üzereyken Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem yanına geldi. O sırada Ebû Tâlib'in yanında Abdullah b. Ebî Umeyye ve Ebû Cehl de vardı. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem ona şöyle dedi: "Amcacığım! Lâ ilâhe illallâh de ki, Allah katında senin lehine delil olarak göstereyim!" Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu sözü üzerine orada bulunan o kişiler, "Abdulmuttalib'in dininden yüz mü çevireceksin?" dediler. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem tekrar ettikçe, onlar da kendi söylediklerini tekrarladılar. En sonunda Abdulmuttalib'in dini üzere bulunduğunu söyledi ve Lâ ilâhe illallâh demekten yüz çevirdi. Bunun üzerine Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem, "Yasak-

lanmadığı müddetçe senin için mağfiret dileyeyeceğim.” dedi. Ardından yüce Allah şu âyeti indirdi:

﴿ مَا كَانَتْ لِلشَّيْءِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّنَا لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْحَجِيمِ ﴾

“(Kâfir olarak ölüp) cehennem ehli oldukları onlara açıkça belli olduktan sonra, akraba dahi olsalar, (Allah’a) ortak koşanlar için af dilemek ne peygambere yaraşır ne de mü’minlere.” (Tevbe, 113)

Ebû Tâlib hakkında bir de şu âyeti indirdi:

﴿ إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَئِنْ اللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴾

“(Rasûlüm!) Sen sevdiğini hidâyete erdiremezsin; bilakis, Allah dilediğine hidâyet verir ve hidâyete girecek olanları en iyi O bilir.” (Kasas, 56)⁽⁵²⁾

İlgili Meseleler

1. “(Rasûlüm!) Sen sevdiğini hidâyete erdiremezsin; bilakis, Allah dilediğine hidâyet verir ve hidâyete girecek olanları en iyi O bilir.” (Kasas, 56) âyetinin tefsiri.

2. “(Kâfir olarak ölüp) cehennem ehli oldukları onlara açıkça belli olduktan sonra, akraba dahi olsalar, (Allah’a) ortak koşanlar için af dilemek ne peygambere yaraşır ne de mü’minlere.” (Tevbe, 113) âyetinin tefsiri.

3. Önemli bir mesele olarak; ilim [sahibi oldukları] iddiasında bulunanların [bu kelimenin telaffuz edilmesi yeterlidir] görüşlerinin hilafına “Lâ ilâhe ilallâh, de” sözünün tefsiri.

4. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in, “Lâ ilâhe ilallâh, de” derken neyi murad ettiğini Ebû Cehl ve beraberindekiler

⁽⁵²⁾ Buhârî (1360), Muslim (24), İbn Mâce (1572), İbn Hıbbân (3169).

çok iyi biliyorlardı. İslam'ın aslını, Ebû Cehl'in kendisinden daha iyi bildiği adamın Allah müstehakını versin!!

5. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, amcasının Müslüman olabilmesi için gösterdiği ciddiyeti ve büyük gayreti.

6. Abdulmuttalib ve geçmişlerinin Müslüman olduğunu ileri sürenlerin iddialarını bu olay reddetmektedir.

7. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in mağfret dileğinde bulunmasına rağmen amcasına mağfret edilmemesi, hatta Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in böyleleri için bağışlanma dileğinde bulunmasının dahi yasaklanmış olması.

8. Kötü arkadaşların insana verdikleri zarar.

9. Geçmişlerin ve büyüklerin aşırı yüceltilmesinin zararı.

10. Cahiliye mensuplarının geçmişte yaşayanları kendileri için delil olarak kullanmaları.

11. Amellerin insanın son hallerine göre değerlendirilmesi. [Ebû Tâlib] eğer kelime-i tevhîdi söylemiş olsaydı, faydasını görecekti.

12. Dalâlette bulunanların kalplerine yerleşmiş olan en büyük şüpheleri [geçmişlerin yolundan yüz çevirmenin çirkinliği] üzerinde kafa yorulması gerekir. Çünkü anlatılan kısada yer alan kişiler, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* tekrar tekrar söyleyip üzerinde durmasına rağmen bundan başka bir şeyle karşı çıkıp mücadele etmiyorlardı. Kendi düşüncelerine göre [bu delilleri] büyük derecede öneme sahip, açık ve seçik olması nedeniyle sadece bu şüpheyile yetinmişlerdi.

Açıklamalar

“(Rasûlüm!) Sen sevdiğini hidâyete erdiremezsin; bilakis, Allah dilediğine hidâyet verir ve hidâyete girecek olanları en iyi O bilir.” (Kasas, 56)

Bu bâb da bir öncekine benzemektedir. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, yaratılmışların -mutlak olarak- en erdemlisi ve üstünü, Allah katında en yüce makama sahip ve O’na en yakın olan kişi olmasına rağmen tevfik hidâyeti anlamında sevdiği kişileri hidâyete erdirme gücüne sahip değildir. Hidâyet, bütünüyle Allah’ın elindedir. Mahlukatı yarattığı gibi kalplere hidâyeti de yalnızca O verebilir. Buradan da mutlak ve gerçek ilahın O olduğu ortaya çıkmaktadır.

“Şüphesiz ki sen dosdoğru bir yola hidâyet etmektesin.” (Şûrâ, 52) âyet-i kerimesindeki hidâyetten maksat beyan hidâyetidir. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, kulları hidâyete sevkeden vahyi Allah’tan alıp insanlara tebliğ etmektedir.

ON DOKUZUNCU BÂB

ADEMOĞLUNUN KÜFRE SAPIP DİNİNDEN UZAKLAŞMASININ SEBE-
BİNİN SALİH KİMSELER HAKKINDA AŞIRI GİTMELERİ OLDUĞU

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ﴾

“Ey ehl-i kitab! Dininizde aşırı gitmeyin ve Allah hakkında, haktan başkasını söylemeyin.” (Nisâ, 171)

Sahîh[-i Buhârî]’de, İbn Abbas *radiyallâhu anhumâ*’nın, “Ve dediler ki: Sakın ilâhlarınızı bırakmayın; hele Ved’den, Suvâ’dan, Yeğûs’tan, Ye’ûk’tan ve Nesr’den asla vazgeçmeyin!” (Nuh, 23) âyeti hakkında şöyle söylediği rivâyet edilmektedir:

«هَذِهِ أَشْمَاءُ رِجَالٍ صَالِحِينَ مِنْ قَوْمِ نُوحٍ، فَلَمَّا هَلَكُوا أَوْحَى الشَّيْطَانُ إِلَى قَوْمِهِمْ أَنْ انْصُبُوا إِلَى مَجَالِسِهِمْ، الَّتِي كَانُوا يَجْلِسُونَ فِيهَا، أَنْصَابًا وَسَمُّوْهَا بِأَسْمَائِهِمْ، فَفَعَلُوا وَلَمْ تُعْبَدْ، حَتَّى إِذَا هَلَكَ أَوْلَئِكَ، وَنَسِيَ الْعِلْمُ عُذَّتْ».

“(Âyette geçen) bu isimler Nuh kavmindeki salih kimselerin isimleridir. Ölüp gittiklerinde şeytan onların toplumlarına ‘Onların oturdukları yerlere birer anıt dakin! O anıtlara bu şahısların isimlerini verin!’ diye fısıldadı. Aynen dediği gibi yaptılar. Anıtları yapan nesil de ölüp gidene kadar bunlara ibâdet edilmedi. İlim unutuldu ve bunlara ibâdet olunmaya başladı.”⁽⁵³⁾

⁽⁵³⁾ Buhârî (4920).

İbnu'l-Kayyim'in kaydettiğine göre seleften birçoğu şöyle demektedir: "Nuh kavmindeki bu kimseler öldüklerinde geri kalanlar kabirlerine gidip gelerek bağlandılar. Daha sonra bu kişilerin tasvirlerini yaptılar. Aradan uzun zaman geçince onlara ibâdet eder oldular."

Ömer radiyallâhu anh'tan rivâyete göre Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«لَا تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَبَ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ، إِنَّمَا أَنَا عَبْدٌ، فَقُولُوا: عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ».

"Hristiyanların Meryem oğlu İsa'ya yaptıkları gibi beni övmeye aşırıya gitmeyin! Ben, ancak bir kulum. Benim için 'Allah'ın kulu ve Rasûlü' deyin!"⁽⁵⁴⁾

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

«إِيَّاكُمْ وَالْعُلُوَّ فَإِنَّمَا أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ الْعُلُوَّ».

"Aşırılıktan sakının! Sizden öncekilerin helakine sebep olan, aşırılıktır."⁽⁵⁵⁾

Muslim'in İbn Mes'ûd radiyallâhu anh'tan rivâyetine göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«هَلَكَ الْمُتَنَطِّعُونَ».

⁽⁵⁴⁾ Buhârî (3445), Dârimî (2784), Ahmed (1/23, 24), İbn Hıbbân (6239), Ebu Ya'la (153), et-Tayâlisî (23), el-Humeydî (27). Şeyhulislam rahimehullah, hadisi, Muslim'e nisbet ettiği halde hadis Muslim'de bulunmamıştır.

⁽⁵⁵⁾ Nesâî, (5/268) ve Kubrâ'da (4063), İbn Mâce (3029), Ahmed (1/215, 347), İbn Huzeyme (2867), Hâkim -sahih olduğunu söyleyerek (1711), Zehebî de Hakim'e muvâfakat etmiştir. Beyhakî (5/127), Ebu Ya'la, (2427), İbnu'l-Carûd (473). el-Elbânî, Sahihu'l-Câmi'de (2680) ve Silsiletu's-Sahihâ'da (1283) hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

"Aşırı gidenler helak olmuştur."⁽⁵⁶⁾ Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem bu sözünü üç kez tekrarlamıştır.

İlgili Meseleler

1. Bu ve sonraki iki bâbı kavrayan kimse İslam'ın ne kadar "garîb" kaldığını da anlar. Allah'ın kudretinin tecellisini ve kalpleri nasıl çevirdiğini şaşkınlıkla görür.
2. Yeryüzünde ortaya çıkan ilk şirkin salih kimseler hakkındaki şüpheden kaynaklandığı.
3. Nebilerin dininden ilk olarak tağyir ve tebdil edilen (değiştirilen) şeyin ne olduğu ve Nebilerin [ne için] gönderildikleri açığa çıkmaktadır.
4. Şeriat ve fıtrat[-ı selîm] reddetmesine rağmen [halk arasında] bid'atlerin kabul edildiği.
5. Tüm bunların sebebinin hakkın bâtıla karıştırılması olduğu. [Hakkın bâtıla karıştırılmasının etkenleri ise] Öncelikle salih zatlara duyulan sevgi; ikinci olarak da ilim ve din ehli bazı kimselerin hayır isteyerek birtakım eylemlerde bulunmaları, sonradan gelenlerin ise bunu daha başka amaçlara yönlendirmeleri.
6. Nuh sûresinde yer alan âyetin tefsiri.
7. Hak kalbinden eksildikçe, bâtılın artması insanoğlunun yaratılıştan gelen bir özelliğidir.
8. Selefin bazısından bid'atlerin küfre sebep olduğu hakkındaki şu sözleri bu bâbda te'yid olmaktadır: "Bid'atler şeytana günahlardan daha sevimlidir. Çünkü günahlardan dolayı tevbe edilirken bid'atlerden dolayı tevbe edilmemektedir."

(56) Muslim, (2670), Ebû Dâvûd (4608), Ahmed (1/386), Ebu Ya'la (5004, 5007, 5242), Taberânî, el-Kebîr'de (10/175).

9. İşleyenin kastı iyi olsa da dahi şeytanın bid'atin sonunun nereye varacağını çok iyi bilmesi.

10. [Bu bâbdan anlaşılan önemli kaidelerden biri de] Aşırıktan sakınmak ve ona götüren şeyleri bilmek hakkın-da küllî bir kaidedir.

11. Salih amel amacıyla kabirlere gidip gelerek oralara bağlanmanın yol açtığı zarar.

12. Heykel ve anıtlar (putların) konusundaki yasaklamaların ve bunların yok edilmesine dair hikmetlerin bilinmesi.

13. [Nuh aleyhisselam'ın kavmiyle ilgili olarak hadiste anlatılan] kıssayı bilmenin büyük önem arzettiği ve bu konuya ilişkin hususlara -gafil kalındığından- şiddetle ihtiyaç duyulduğu.

14. Çok ilginçtir ki bu kıssa, tefsir ve hadis kitaplarında [bid'at ehli tarafından da] okunmakta ve bu kıssada bildirilenlerin manası kendilerince çok iyi bilinmektedir. Ancak Allah, onlarla kalpleri arasına engel koyduğundan dolayı Nuh aleyhisselam'ın kavminin bu yaptıklarını en efdal ibâdet olarak görmektedirler. [Şirk ve küfür olan şeyleri en faziletli ibâdet sayan ve onlarla Allah'a yakınlaşılacağına inanan bu kimseler] Allah ve Rasûlü tarafından yasaklanmış olup kanı ve malı mübah kılan küfre itikad ediyorlar.

15. Yine anlaşılıyor ki onların salihlerin şefaathlerini istemekten başka bir niyetleri yoktur.

16. [Sonradan gelenlerin; salih kimselerin] tasvirlerini yapan ilim ehlinin bununla aracılık ve şefaath gibi bir maksadı hedeflediklerini zannetmeleri.

17. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in, "Hristiyanların Meryem oğlu İsa'ya yaptıkları gibi beni aşırı dere-

cede övmeyin!" sözünde ne yüce bir beyan bulunmaktadır! Allah'ın salât ve selâmı açık ve net bir biçimde tebliğ görevini yerine getiren Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in üzerine olsun!

18. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, haddi aşanların helak olduklarını bildirerek bizlere nasihat etmektedir.

19. İlim unutuluncaya kadar sözü edilen anıt ve heykellere ibâdet edilmediğinin bildirilmesi. İlmin varlığındaki değerlerin ve aynı zamanda da yokluğundaki zararın ne derece büyük olduğuna dikkat çekilmektedir.

20. İlmin yok olmasının sebebi alimlerin ölümüdür.

Açıklamalar

Aşırılık; Allah'a ait olan bazı hakların salihlere de tanınması şeklinde haddi aşmak demektir. Hiçbir kimsenin kendisine ortak olmaması Allah'ın hakkıdır. O, mutlak mükemmellik sahibidir. Mutlak zengindir. Mutlak tasarruf yetkisine sahiptir. Allah, bu özellik ve yetkilere her yönden sahiptir. Kendisinden başka ilahlık ve ibâdet gibi bir hak ve yetki sahibi hiç kimse yoktur.

Yaratılmışlardan herhangi biri hakkında aşırıya giderek Allah'a ait olan haklardan birini o varlığa tanıyan kimse, alemlerin Rabbi ile onu denk tutmuş olur ki, bu da en büyük şirktir.

(Allah ve Peygamberler açısından) Üç tür hak vardır:

a) Allah'a mahsus haklar: Bu haklar konusunda hiçbir varlık Allah'a ortak olamaz. İlahlık, ibâdet, rağbet, tevbe etmek, sevmek, korkmak, ümit beslemek gibi haklar sırf Allah'a aittir. Bu konuda O tektir. Hiçbir ortağı ve eşi yoktur.

b) Peygamberlere mahsus olan haklar: Peygamberlere saygı duyulması, yüceltilmeleri ve kendilerine özgü hakların yerine getirilmesi.

c) Ortak haklar: Allah'a, peygamberlerine îman etmek, itaat etmek, sevgi duymak. Ancak bu haklar Allah için asıl; Peygamber için ise Allah'ın hakkına tâbidir.

Hak ehli olanlar [ehl-i sünnet] bu üç hak arasındaki farkı bilirler. Allah'a olan kulluklarını icra ederek dini yalnızca O'na has kılarlar. Peygamberlerin ve Allah dostlarının mer-tebe ve konumlarına göre haklarını yerine getirirler. Allah en iyisini bilendir.

YİRMİNCİ BÂB

**SALİH BİR ZATIN KABRİ YANINDA ALLAH'A İBADET EDEN KİMSE
HAKKINDA ŞİDDETLİ İFADELER KULLANILDIĞINA GÖRE SALİH KİŞİ-
NİN BİZZAT KENDİSİNE İBADET EDEN HAKKINDA NELER SÖYLENİR?!**

*Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de Âişe radiyallâhu anha'dan
şöyle rivâyete ediliyor:*

“Ümmü Seleme radiyallâhu anha, Habeş topraklarında
gördüğü bir kiliseyi ve içinde bulunan resimleri Rasûlullah
sallallâhu aleyhi ve sellem'e anlatmıştı. Bunun üzerine Peygam-
ber sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştu:

«أُولَئِكَ إِذَا مَاتَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ أَوْ الْعَبْدُ الصَّالِحُ، بَنَوْا عَلَى قَبْرِه
مَسْجِدًا، وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّوَرِ، أُولَئِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ».

“Onlar kendi aralarında bulunan salih bir zat -ya da
kul- vefat edince, kabri üzerine bir mescid inşa ederler,
içini de böyle resimlerle süslerlerdi. Böyleleri Allah ka-
tında en şerli varlıklardır.”⁽⁵⁷⁾

Bunlar iki fitneyi bir araya getirmişlerdir. Biri kabir fit-
nesi, diğeri heykel fitnesi...

Yine Buhârî ve Muslim, Âişe radiyallâhu anha'dan gelen
bir rivâyeti şöyle aktarmaktadır: “Rasûlullah sallallâhu aleyhi
ve sellem [ölümüne sebep olan] hastalığı sırasında yüzüne

⁽⁵⁷⁾ Buhârî (427), Muslim (528), İbn Hıbbân (3181), İbn Huzeyme (790),
Ebu Ya'la (3629), İbn Rahûye, *Musned*'de (768, 769), Beyhakî (4/80).

bir bez parçası örtmeye başlamıştı. Ağırlaşınca bezi açtı ve şöyle dedi:

«لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى، اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ، يَحْلِلُ مَا صَنَعُوا، وَلَوْ لَا ذَلِكَ؛ أُبْرِزَ قَبْرُهُ، غَيْرَ أَنَّهُ خَشِيَ أَنْ يَتَّخَذَ مَسْجِدًا.»

“Yahudi ve hristiyanlara Allah lanet etsin! Peygamberlerinin kabirlerini mescid edindiler.” Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu sözüyle ehl-i kitabın yaptıklarından sakındırıyordu. Böyle bir çekince olmasaydı kendi kabri de açıkta bırakılırdı. Ancak kabrinin mescid edinilmesinden korktu.”⁽⁵⁸⁾

Muslim, Cundeb b. Abdillâh *radıyallâhu anh*’tan rivâyetle şöyle anlatıyor: “Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in vefat etmeden beş gün önce şunları söylediğini işitmiştim:

«إِنِّي أَبْرَأُ إِلَى اللَّهِ أَنْ يَكُونَ لِي مِنْكُمْ خَلِيلٌ، فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ اتَّخَذَنِي خَلِيلًا كَمَا اتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا مِنْ أُمَّتِي خَلِيلًا لَأَتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلًا، أَلَا، وَإِنْ مَنِ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ، أَلَا، فَلَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ، فَإِنِّي أَنهَاكُمُ عَنْ ذَلِكَ.»

“İçinizde benim bir halîlim bulunmasından Allah’tan sakınırım. Allah, İbrahim gibi beni de halîl edindi. Ümmetimden kendime bir halîl seçseydim Ebû Bekr’i seçerdim. Dikkat edin! Sizden öncekiler peygamberlerinin kabirlerini mescid edinirlerdi. Dikkat edin, kabirleri mescid edinmeyin! Bunu size yasaklıyorum.”⁽⁵⁹⁾

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* hayatının son anlarında kabirlerin mescid edinilmesini yasaklamış ve böyle bir

⁽⁵⁸⁾ Buhârî (436), Muslim (531), Nesâî (2/40) ve *Kubrâ*’da (782, 7089, 7090, 7091), Dârimî (1403), Ahmed (1/218 ve 6/134), İbn Hibbân (6619).

⁽⁵⁹⁾ Muslim (532), İbn Hibbân (6425), Taberânî, *el-Kebîr*’de (2/168).

iş yapanlara lanet etmiştir. Yanlarında mescid yapmaksızın kabirler yanında namaz kılmak da aynı kapsama dâhildir. "Kabrinin mescid edinilmesinden korktu." sözünün anlamı bu şekildedir. Ashâb-ı kiram, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in kabri çevresinde mescid inşa etmiş değildirlere. İçinde ya da üzerinde namaz kılınmak istenen ya da namaz kılınan her yer mescid olarak adlandırılır. Nitekim bir hadiste Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*: şöyle buyurmuştur:

«جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا».

"Yeryüzü bana temiz ve mescid kılındı."⁽⁶⁰⁾

İmam Ahmed, ceyyid isnâdla, İbn Mes'ûd *radiyallâhu anh*'tan -merfu olarak- şu rivâyete yer vermektedir:

«إِنَّ مِنْ شَرِّ النَّاسِ مَنْ تُذَرِّكُهُمُ السَّاعَةُ وَهُمْ أَحْيَاءُ، وَالَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْقُبُورَ مَسَاجِدَ».

"İnsanların en şerlileri hayatta bulundukları sırada kıyametin koptuğu ve kabirleri mescid edinen kimselerdir."⁽⁶¹⁾

İlgili Meseleler

1. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in [içinde lanetlenmenin geçtiği] bu sözleri niyeti sahîh olmakla birlikte salih bir zatın kabrinin yanına, içinde Allah'a ibâdet edilen mescid inşa edenlerle alakalıdır.

2. Heykel ve anıtlar (putlar) hakkında getirilen yasak ve bu konudaki şiddetli ifadeler.

⁽⁶⁰⁾ Buhârî (438), Muslim (521), Nesâî (1/209) ve *Kubrâ'da* (815), Dârimî (1389, 2467), Ahmed (3/304), İbn Hibbân (6398).

⁽⁶¹⁾ Ahmed (1/405, 435), İbn Hibbân (2325, 6847), İbn Huzeyme (789), Ebu Ya'la (5316), Taberânî, *el-Kebîr'de* (10/188). el-Arnâvut, *Sahih*u İbn Hibbân tahkikinde hasen olduğunu söylemiştir. Ayrıca Ebu Hâtim, *Sahih*'inde rivâyet etmiştir.

3. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bu konuya verdiği büyük önem. Ashâb-ı kirama konuyu önce açıklamış, sonra -vefatından beş gün önce- tekrarlayıp yukarıda geçen sözlerini söylemiş, daha sonra da bu sözleriyle yetinmeyerek daha şiddetli ifadeler kullanmıştır.

4. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, daha kendi kabri ortada yokken bile böyle bir eylemde bulunmayı yasaklamıştır.

5. Yahudi ve hristiyanların, peygamberlerinin kabirlerine karşı takındıkları tutumun ne olduğu.

6. Bu yaptıklarına karşılık Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* tarafından lanetlenmeleri.

7. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bu tavrıyla amacı, bizleri de böyle bir tehlikeye karşı sakındırmak istemesidir.

8. Kendi kabrinin açıkta bırakılmamasındaki illet.

9. Kabirlerin mescid edinilmesinin ne anlama geldiği.

10. Kabirleri mescid edinenlerle üzerlerine kıyametin kopacağı kimseler birlikte zikredilmiştir. Böylelikle şirke kapı aralayan nedene de işaret edilmiş olmaktadır.

11. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, vefatından beş gün önce yapmış olduğu konuşmasında en şerli bid'at ehli olan iki taifeye reddiye bulunmaktadır. Hatta bazı ilim ehli Rafizî/Şîî ve Cehmî olan bu taifeleri yetmiş iki fırka arasında görmemektedirler. Şirkin ortaya çıkmasına ve kabirperestliğe sebep Rafizîliktir. Çünkü kabirler üzerine ilk defa mescid inşa edenler onlardır.

12. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in ölüm hastalığında ne derece sıkıntı çektiği.

13. Allah tarafından kendisine bahşedilen halîlik ikramı.
14. "Halîl"liğin "habiblik"den daha üstün olduğu.
15. Ebû Bekr es-Sıddîk *radıyallâhu anh*'ın en fazîletli sahabî olduğu.
16. Ebû Bekr *radıyallâhu anh*'ın halifeliğine işaret edilmesi.

YİRMİ BİRİNCİ BÂB

SALİH KİMSELERİN KABİRLERİNE KARŞI SERGİLENEN AŞIRI TUTUMUN BUNLARI İBADET EDİLEN BİRER PUTA DÖNÜŞTÜRECEĞİ

Mâlik, *Muvatta*'da rivâyet ediyor: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

«اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْ قَبْرِي وَثْنَا يُعْبَدُ، اَشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى قَوْمٍ اتَّخَذُوا قُبُورَ
أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ».

“Allah’ım, kabrimi ibâdet edilen bir put haline dönüştürme! Allah, peygamberlerinin kabirlerini mescid edinen kavme şiddetli öfke duymaktadır.”⁽⁶²⁾

İbn Cerîr, *Sufyân* > *Mansûr* > *Mucahid* senediyle yer verdiği rivâyette *Mucahid*, “**Lât ve Uzza’yı gördün mü?**” (*Necm*, 19) âyeti hakkında şöyle der:

«كَانَ يَلُتُّ لَهُمُ السَّوِيقَ فَمَاتَ، فَعَكَفُوا عَلَى قَبْرِهِ».

⁽⁶²⁾ Mâlik -Ata b. Yesar’dan mursal olarak- (1/172), Ahmed (2/246), Ebu Ya’la (6681), el-Humeydî -Ebu Hureyre’dan gelen başka bir tarik- le- (1025), İbn Sa’d (2/241), Mufaddal Cenedî, *Fedâilu’l-Medine*’de (66/a), Ebu Nuaym, *Hilye*’de (6/283). Bu hadisin diğer bir tanığı da Abdurrezzak’ın (1/406) ve İbn Ebî Şeybe’nin (4/141) *Musannef*’lerinde bulunmaktadır. el-Elbânî, *Tahziru’s-Sacid*’de hadisi genişçe tahrir etmiş, şahitlerini de getirerek hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

“Âyette bahsedilen put, müşriklere kavut ufalayan⁽⁶³⁾ biriydi. Ölünce müşrikler mezarına gidip gelerek bağıllık gösterilmeye başladı.”⁽⁶⁴⁾

Ebu'l-Cevzâ' da İbn Abbas *radiyallâhu anhuma*'nın şöyle dediğini söylemektedir:

«كَانَ يُلْتَمَسُ السَّوِيْقُ لِلْحَاجِّ»

“Lât, hacılara kavut ufalardı.” görüşünü nakleder.⁽⁶⁵⁾

İbn Abbas *radiyallâhu anhuma*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

«لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَائِرَاتِ الْقُبُورِ، وَالْمُتَخَذِينَ عَلَيْهَا الْمَسَاجِدَ وَالشُّرُجَ»

“Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, kabirleri ziyaret eden kadınlara, kabirleri mescid edinenlere ve oralarda kandil yakanlara lanet etmiştir.”⁽⁶⁶⁾

İlgili Meseleler

1. Putların neler olduğunun açıklanması.
2. İbadetin ne olduğunun açıklanması.
3. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* ancak meydana gelmesinden endişe duyduğu şeylerden Allah'a sığınmıştır.

⁽⁶³⁾ Lât kelimesi ile 'kavut ufalamak' anlamındaki lette/yelittu fiili aynı kökten gelmektedir. (Çev.).

⁽⁶⁴⁾ İbn Cerîr et-Taberî, *Tefsîr*, ilgili âyetin tefsiri.

⁽⁶⁵⁾ Buhârî (4759).

⁽⁶⁶⁾ Tirmizî (320), Nesâî (4/94) ve *Kubrâ*'da (2170), Ebû Dâvûd (3236); İbn Mâce (1575), Ahmed (1/229, 278, 324, 337), İbn Hıbbân (3179, 3180). Hâkim -sahih olduğunu söyleyerek- (1384). Muslim, *Kitâbu't-Tafsîl*'de ve el-Elbânî, *Silsiletu'z-Zaife*'de (225) ve *Tahziru's-Sacid*'de bu lafız ile zayıf olduğunu “kandiller” ilavesi hariç sahih olduğunu söyler.

4. Peygamberlerin kabirlerinin mescid edinilmesi konusunu da Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu bağlamda zikretmiştir.

5. Allah'ın şiddetli öfke duyduğunun zikredilmesi.

6. Önemli hususlardan biri de en büyük putlardan biri olan Lât'a nasıl ibâdet edildiğinin bilinmesi.

7. Lât'ın salih bir insanın kabri olduğunun bilinmesi.

8. Lât isminin o kabirde medfun olan şahsın adı olduğu ve bu isimle anılmasının nedeni.

9. Kabirleri ziyaret eden kadınlara lanet edilmesi.

10. Kabirlerde kandil yakanlara lanet edilmesi.

Açıklamalar

Musannifin bu iki bâbda zikrettiklerinden, salih kimse-lerin kabirleri yanında yapılanların neler olduğu daha net ortaya çıkmaktadır.

Kabirler yanında yapılanlar meşru ve gayrimeşru olmak üzere iki grupta değerlendirilir.

Meşru olan kısım, Şâri'nin izin verdiği ve meşru kıldığı kabir ziyaretidir. Özel bir yolculuğa çıkılmadan ve şer'î biçimde yapılan ziyaretir. Müslüman bir kimse, kabri, sünnete uygun olarak ziyaret eder. Kabirlerde medfun bulunan tüm Müslümanlar için ve özel olarak da kendi akrabaları, tanıdıkları için dua eder. Onlar için dua edip af, mağfret ve rahmet dilemekle ihsanda bulunmuş olur. Aynı zamanda sünnete uymak, âhireti hatırlamak, ibret ve ders almak nedeniyle kendisine de iyilik etmiş olur.

Gayrimeşru kısım ise şöyledir:

a) Haram ve şirke vesîle olarak görülen türü: Kabirlerle teberükte bulunmak, kabirde yatanlarla Allah'a tevessül

etmek, kabir yanında namaz kılmak, kandil yakmak, üzerine yapı inşa etmek, kabirler ve ölüler hakkında ibâdet derecesine varmayan türlü aşırılıklar sergilemek...

b) Büyük şirk olarak görülen türü: Kabirlerde yatan ölümlere yalvarıp seslenmek, onlardan istiğâsede bulunmak, dünyevî ve uhrevî ihtiyaçların giderilmesini onlardan istemek gibi hususlar... Putperestlerin yaptığı da bundan farksızdır.

Böyle bir davranış sergileyenin; kabirdekilerin bu işi tek başlarına yapabileceğine ya da Allah ile arada aracılık yapacaklarına inanması arasında fark yoktur. Çünkü müşrikler şöyle diyorlardı: **"...onlara, bizi sadece Allah'a yaklaştırsınlar diye ibâdet ediyoruz..."** (Zümer, 3) **"...Bunlar Allah katında bizim şefaathçilerimizdir..."** (Yunus, 18)

Asıl failin Allah olduğunu bilmekle beraber, kabir ehlinin fayda ve zarar vermede bağımsız olduklarına inanmadan onlara dua etmenin küfre neden olmadığını söyleyen, onların Allah ile yapılan dualar arasında aracı olduklarını kabul eden, küfre düşmüş olur.

Bu tür iddiada bulunan, Kitab ve sünnette bildirilenleri, ümmetin icmainı yalanlamış olmaktadır. Aracı veya bağımsız olduğuna inanarak Allah'tan başkasına dua edip seslenen kimse -her iki durumda da- küfre ve şirke düşer.

Bu mesele dinde zaruri olarak bilinmesi gereken konulardandır. İnsanda hakkı bâtıldan ayırma melekesi olan furkanı kazandıran bu açıklamalara önem verilmelidir. Dile getirilen bu hususlar nedeniyle hakkı bilip yolundan yürütenler dışında birçok kimse fitneye düşmektedir.

YİRMİ İKİNCİ BÂB

RASÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM'İN TEVHİDİ HİMÂYE
EDİP ŞİRKE GÖTÜREN TÛM YOLLARI TIKAMASI

﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ
عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ (١٢٨) فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿

“Andolsun size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatlidir, merhametlidir. (Ey Muhammed!) Yüz çevirirlerse de ki: Allah bana yeter. O’ndan başka ilâh yoktur. Ben sadece O’na güvenip dayanırım. O, yüce Arş’ın sahibidir.” (Tevbe, 128-129)

Ebû Hureyre radiyallâhu anh, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in şu hadisini rivâyet etmektedir:

«لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا، وَلَا تَجْعَلُوا قَبْرِي عَيْدًا، وَصَلُّوا عَلَيَّ فَإِنْ
صَلَّاتُكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُ».

“Evlerinizi kabirlere çevirmeyin! Benim kabrimi de [çokça ziyaretlerle] bayram yerine döndürmeyin! Bana salât edin! Nerede olursanız olun salâtınız bana ulaşır.” (6/7) [Ebû Dâvûd, hasen isnâdla rivâyet etmektedir. Ravileri sikadır.]

Ebû Dâvûd (2042), Ahmed (2/367), Taberânî, el-Evsât (8026). Şeyhu-lislam İbn Teymiyye, İktidau’s-Sıratil-İ-Mustakîm’de (2/659), “İsnadı sika-

Ali b. el-Huseyn radiyallahu anh'dan şöyle rivâyet ediyor: "Kendisi, bir adamın Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in kabrinin yanındaki bir aralığa gelip girdiğini ve orada dua ettiğini gördü. Bu davranışından dolayı adama engel oldu. Daha sonra 'Babamın dedemden dedemin de Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'den aktardığı bir hadisi size bildireyim mi?' dedi ve şu hadisi söyledi:

«لَا تَتَّخِذُوا قَبْرِي عَيْدًا، وَلَا بَيُوتَكُمْ قُبُورًا، وَصَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّ تَسْلِيمَكُمْ لِيَلْغِي أَيْنَ كُنْتُمْ».

"Kabrimi bayram yerine dönüştürmeyin! Evlerinizi de kabirlere çevirmeyin! Bana salât edin! Sizin getirdiğiniz salât ve selâmlar nerede bulunursanız bulunun bana ulaşır."⁽⁶⁸⁾ [el-Muhtâra'da rivâyet edilmiştir.]

İlgili Meseleler

1. Tevbe sûresindeki âyetin tefsiri.
2. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in, ümmetini böyle bir tehlikeden şiddetle uzaklaştırmaya çalışması.
3. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in, ümmetine olan düşkünlüğü, şefkati ve merhameti.
4. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem, (kendi kabrinin ziyaret edilmesinin diğer kabirlerin ziyaret edilmesine göre daha faziletli olmasına rağmen) -hadiste ifade edildiği gibi kendi kabrinin ziyaret edilmesini yasaklaması.

⁽⁶⁸⁾ dir; ravileri sika ve meşhur ravilerdir." der. el-Elbânî, *Sahîhu Suneni Ebî Dâvûd*'da ve *Sahîhu'l-Câmi*'de (7226) hadisin sahîh olduğunu belirtir. Ebû Dâvûd (2042), Ahmed (2/367), Taberânî, *el-Evsât* (8026). Şeyhu-l-İslâm İbn Teymiyye, *İktidau's-Sıratı'l-Mustakim*'de (2/659), "İsnadi sikadır, ravileri sika, meşhur ravilerdir." der. el-Elbânî, *Sahîhu Suneni Ebî Dâvûd*'da ve *Sahîhu'l-Câmi*'de (7226) hadisin sahîh olduğunu belirtir.

5. Kabrini sık sık ziyaret etmeyi yasaklaması.

6. "Evlerinizi kabirlere çevirmeyin!" hadisiyle evde nafil namaz kılmaya teşvik.

7. İlim ehli tarafından, kabristanda namaz kılınmaması kesin olarak kabul edilmiştir. (Kabristanda namaz kılınamaz.)

8. Kabrin yakınında bulunulması gerektiği kuruntusuna kapılanların aksine Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e getirilen salât ve selâm, -insan nerede olursa olsun- ona ulaşılır.

9. Ümmetin salât ve selâm şeklinde gerçekleştirdikleri amellerin berzah aleminde Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e sunulması.

Açıklamalar

Kitab ve sünnette bu bâbla ilgili nasları inceleyenler tevhidî kuvvetlendirecek, geliştirecek ve besleyecek amellere teşvik eden birçok nas bulunduğunu görür. Yüce Allah'a yönelmeye, tevbe etmeye, kalbin korku ve ümit içinde Allah'a bağlı kalmasına, fazîlet, ihsan ve bu sayılanların elde edilmesi yolunda güçlü bir biçimde arzu duymaya teşvik edilmektedir. Yaratılmışlara kölelikten kurtulmaya, herhangi bir yönden onlara bağlı kalmamaya ya da herhangi bir yaratılmış hakkında aşırı gitmemeye çağrıda bulunmaktadır. Ayrıca zahir ve bâtın amellerin en mükemmel şekilde yerine getirilmesine çağrı yapılmaktadır. Özellikle de naslar tam anlamıyla ihlâslı olmak anlamına gelen ibâdet ruhuna teşvik etmektedir.

Bunlara mukabil yüce Allah, yaratılmışlarla ilgili aşırılık içeren söz ve fiilleri de yasaklamıştır. Müşriklere benzemeyi, onlara meyletmeye yol açması sebebiyle nehyetmiştir.

Şirke yol açmasından endişe edilen söz ve amelleri de yasaklamıştır. Tüm bunlar tevhidin himayesine yönelik tedbirlerdir.

Şirke götüren her sebep yasaklanmıştır. Bunun nedeni, yaratılış gayesi olan Allah *azze ve celle*'ye -gizli açık- ibâdet görevini en mükemmel şekilde gerçekleştirebilmeleri için müminlere gösterilen merhamettir. Böylelikle müminler en eksiksiz şekilde saadete ve felaha kavuşabilirler.

Bu saydıklarımız hakkında çok sayıda bilinen delil bulunmaktadır.

ثَوْنٌ بِالْجَنَّةِ وَالْقُدْرَةِ

"Kendilerine
mi? Cibte (puta)
için, 'Bunlar, Al
dadır.' diyorlar!

عَلَيْهِمْ وَجَعَلَ مِنْهُمْ

"De ki: Alla
size haber ver
ettiği, aralarını
panlar çıkardı

"...Yönetir
le onların üze
(Meh, 21)

Ebû Sa'id
Rasûlullah sallâ

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÂB

BU ÜMMETİN BAZILARININ PUTLARA İBADET EDECEĞİ HAKKINDA GELENLER

﴿لَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ
وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَتُولَاءُ أَهْدَى مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا سَبِيلًا﴾

“Kendilerine Kitab’tan nasip verilenleri görmedin mi? Cibte (puta) ve tağuta îmân ediyorlar da kâfirler için, ‘Bunlar, Allah’a îmân edenlerden daha doğru yoldadır.’ diyorlar!” (Nisâ, 51)

﴿قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِّنْ ذَلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ مَن لَّعَنَهُ اللَّهُ وَعَظِمَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْفِرْدَ
وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ﴾

“De ki: Allah katında yeri bundan daha şerli olanı size haber vereyim mi? Allah’ın lânetlediği ve gazâb ettiği, aralarından maymunlar, domuzlar ve tâğuta tapınlar çıkardığı kimseler...” (Mâide, 60)

﴿قَالَ الَّذِينَ عَلِمُوا عَلَىٰ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا﴾

“...Yönetimde bulunanlar ise, ‘Bizler, kesinlikle onların üzerlerine bir mescid yapacağız.’ dediler.” (Kehf, 21)

Ebû Sa’îd radiyallâhu anh’tan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«التَّبَعُ مَنْ مَن كَانَ قَبْلَكُمْ حَذُوا الْقَدَّةَ بِالْقَدَّةِ، حَتَّى لَوْ دَخَلُوا جُحْرَ صَبٍّ لَدَخَلْتُمُوهُ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى! قَالَ: «فَمَنْ؟».

“Sizden öncekilerin yollarını adım adım, karış karış takip edeceksiniz. Öyle ki bir kertenkele deliğine girse-ler, siz de gireceksiniz.” “Ey Allah’ın Rasûlü, bunlar yahudi ve hristiyanlar mı?” dediler. “Ya kim olacak?” buyurdu.”⁽⁶⁹⁾

Muslim’de Sevbân radiyallâhu anh’tan gelen bir rivâyette

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

«إِنَّ اللَّهَ زَوَى لِي الْأَرْضَ، فَرَأَيْتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا، وَأَنْ أُمَّتِي سَيَلُغُ مُلْكُهَا مَا زَوَى لِي مِنْهَا، وَأَعْطَيْتُ الْكَثْرَيْنِ: الْأَحْمَرَ وَالْأَبْيَضَ، وَإِنِّي سَأَلْتُ رَبِّي لِأُمَّتِي أَنْ لَا يَهْلِكَهَا بَسَنَةٌ بَعَائِمَةٌ، وَأَنْ لَا يُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوٌّ مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِمْ، فَيَنْشِيحَ بَيَضَتَهُمْ، وَإِنْ رَبِّي قَالَ: يَا مُحَمَّدُ، إِنِّي إِذَا قَضَيْتُ قَضَاءً فَإِنَّهُ لَا يَزِيدُ، وَإِنِّي أَعْطَيْتُكَ لِأُمَّتِكَ أَنْ لَا أَهْلِكُكُمْ بَسَنَةً بَعَائِمَةً، وَأَنْ لَا أُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِمْ فَيَنْشِيحَ بَيَضَتَهُمْ، وَلَوْ اجْتَمَعَ عَلَيْهِمْ مَنْ بِأَقْطَارِهَا، حَتَّى يَكُونَ بَعْضُهُمْ يَهْلِكُ بَعْضًا، وَيَنْشِيحُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا».

“Allah benim için yeryüzünü dürdü. Yeryüzünün doğusunu ve batısını gördüm. Ümmetimin mülkü/egemenliği benim önümde dürülen yerlere kadar varacaktır. Bana kırmızı (altın) ve beyaz (gümüş) olmak üzere iki hazine verildi. Rabbimden ümmetimi toplu helak etmesini diledim. Toplumlarını, otoritelerini talan etmek üzere kendileri dışında bir düşmanı başlarına musallat etmemesini istedim. Rabbim şöyle karşılık verdi: Ey Muhammed! Ben bir hüküm verdim. Bu verdiğim hü-

(69) Buhârî (3456), Muslim (2669), Ahmed (3/84, 89, 94), Ibn Hibbân (6703). Diğer bir lafız ile Ahmed (4/125), Taberânî, el-Kebîr’de (7/281), İbnü’l-Ca’d, Musned’inde (3424).

küm reddolunamaz. Ümmetin için toplu helak edilme-
meyi bahşettim. Birbirlerini helak etmedikleri ve esaret
altına almadıkları sürece toplumlarını ve otoritelerini
talan etmek üzere kendileri dışında bir düşmanı yeryü-
zünün dört bir köşesinden gelse bile üzerlerine musal-
lat etmeyeceğim.”⁽⁷⁰⁾

Burkânî, Sahîh’inde şöyle bir ziyadeyle rivâyet etmek-
tedir:

«وَأَنَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي الْأَيُّمَةَ الْمُضْلِينَ، وَإِذَا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الشِّيفُ لَمْ
يُزَفَّعْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَلَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَلْحَقَ حَيٌّ مِنْ أُمَّتِي بِالْمُشْرِكِينَ،
وَحَتَّى تَعْبُدَ فِتْنًا مِنْ أُمَّتِي الْأَوْثَانَ، وَإِنَّهُ سَيَكُونُ فِي أُمَّتِي كَذَّابُونَ ثَلَاثُونَ، كُلُّهُمْ
يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ، وَأَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ، لَا نَبِيَّ بَعْدِي، وَلَا تَرَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى
الْحَقِّ مَنْصُورَةً، لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ، وَلَا مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ
تَبَارَكَ وَتَعَالَى».

“Ümmetim hakkında tek korktuğum şey, saptırıcı
önderlerdir. Ümmetimin arasına kılıç düşünce, kıya-
mete dek bir daha kaldırılmaz. Ümmetimden hayatta
olanlar müşriklere katılmadıkça ve ümmetimden bazı
kimseler putlara ibâdet etmedikçe kıyamet kopmaz.
Ümmetim içinde otuz tane yalancı deccal olacak. Hepsi
de kendisinin peygamber olduğunu iddia edecek. Ben
peygamberlerin sonuncusuyum. Benden sonra hiçbir
peygamber yoktur. Ümmetimden bir taife, desteklen-
miş olarak hak üzere bulunacak. Onları yıkmaya ça-

⁽⁷⁰⁾ Muslim (2989), Tirmizî (2176), Ebû Dâvûd (4252), İbn Mâce (3952),
Ahmed (5/278, 284), İbn Hibbân (6714, 8238), Hâkim (8390), Beyhâkî
(9/181).

lısanlar Allah Tebâreke ve Teâlâ'nın emri gelene dek onlara hiçbir zarar veremeyecekler."⁽⁷¹⁾

İlgili Meseleler

1. Nisâ sûresinde yer alan âyetin tefsiri.
2. Mâide sûresinde bulunan âyetin tefsiri.
3. Kehf sûresindeki âyetin tefsiri.
4. Buradaki meselelerin en önemlisi cibte (puta) ve tağuta îmân etmenin manasının ne olduğudur. Bu kalbî bir itikad mıdır? Yoksa bâtil olduklarını bilip buğzettiği halde tağut ve cibt (put) ehline muvafakat etmek midir?
5. Onların kâfir olduklarını bilen kâfirlerin müminlerden daha doğru yolda oldukları iddiaları.
6. Ebû Sa'îd radiyallâhu anhî hadisinde bildirilen bu ümmetin içinde devamlı olarak hak üzere bir topluluk bulunacağı.
7. Yine ümmetin birçok grubunda puta ibâdet de tahakkuk etmiştir.
8. Hayretler uyandıran bir durum kelime-i şهادeti söylemesine, bu ümmetin ferdi olduğunu açıkça ifade etmesine, Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in en son peygamber olduğunu bildiren Kur'an'ın hak olduğunu kabul etmesine rağmen "el-Muhtar" gibi bazı peygamberlik iddiasında bulunanların türemesi ve söylediği birbirine tezat oluşturan şeylerin hepsinin de tasdik olunmuş olmasıdır. "el-Muhtar," sahabe çağının sonlarında ortaya çıkmış ve birçok insan ona tâbi olmuştur.

(71) Ebû Dâvûd (4252) İbn Mâce (3952) Ahmed (5/278, 284).

9. Hakkın geçmiş [ümmetler]deki gibi tamamıyla zâil olmayacağı; bir topluluğun hak üzere devamlı surette bulunacağı.

10. Muazzam bir alâmet olarak hak üzere bulunanların az sayıda olmalarına rağmen yıkmaya çalışanlar ve muhalefet edenlerce zarara uğratılamayacağı.

11. Bu hususun kıyamete dek süreceği.

12. Önemli hususlardan bazıları da şunlardır:

- Allah'ın doğu ve batıyı gözleri önüne dördüğünü Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bildirmesi ve güney-kuzey şeklinde değil de aynen bildirdiği gibi çıkması.

- Kendisine iki tür hazine verildiğini bildirmesi.

- Ümmeti için yaptığı duadaki iki şeyin kabul edildiğini bildirmesi.

- Üçüncü isteğin kabul edilmediğini bildirmesi.

- Kılıcın ümmet içine konulacağını ve konulunca da bir daha kaldırılmayacağını bildirmesi.

- Ümmetin birbirini öldüreceğini, esir edeceğini ve ümmeti için saptırıcı liderlerden çekindiğini bildirmesi.

- Bu ümmet içinde peygamberlik iddiasında bulunacak kimselerin ortaya çıkacağını bildirmesi.

- Destek gören bir taifenin bulunacağını haber vermesi.

Bu sayılanların her biri, aklen uzak görülse de bildirildiği gibi zuhur etmiştir.

13. Ümmeti adına sadece saptırıcı önderlerden korktuğunu bildirmesi.

14. Putperestliğin ne manaya geldiğine dikkat çekilmesi.

Açıklamalar

Bu bâb başlığı ile şirkten sakınmak ve şirk karşı korku duymak kastedilmektedir. Ayrıca şirk tehlikesinin bu ümmette tahakkuk etmiş bir gerçek olduğuna dikkat çekilmektedir. Ayrıca bu bâbda, "Lâ ilâhe illallâh" diyerek Müslüman adını almış olanın kabir ehlinde istiğasede bulunmak, onlara dua etmek gibi dine aykırı fiilleri işlese de, bu eylemlerini ibâdet değil de tevessül diye adlandırırsa da ebediyete dek İslâm üzere kalacağını iddia edenlere reddiyede bulunmaktadır.

"Vesen/put" kelimesi ağaç, taş, bina, peygamber, salih ya da tâlih zat/sapık bir zat olması arasında hiçbir ayırım gözetmeden Allah dışında ibâdet makamına yerleştirilen her varlık için kullanılan bir isimdir. İbadet sırf Allah'ın hakkıdır. Allah'tan başkasına dua ya da ibâdet eden, kendine bir put edinmiş demektir. Bu yüzden dinden çıkar. Kendisini ne kadar İslâm'a nispet etmeye çalışsa da fayda etmez. İslâm'a yamanmaya çalışan nice müşrik, kâfir, mülhid ve münâfık bulunmaktadır. Asıl nazar-ı itibara alınacak olan, gerçekliği olmayan isimler ve lafızlar değil, dinin ruhu ve özüdür.

YIRM

سورة من القرآن

Halbuki onlar

nasibi olmadığı

Cibte ve tağu

Ömer radiyallah

طان

Cibt, sihiridir;

Câbir radiyallah

كل خير واحد

Tağutlar, üze

Kâfirin/kabileni

Ebû Hureyre

Peygamber sallalla

Buhârî ta'liket

meyd. Tefsir'inde

Kitabul-İmân'ında

der.

Buhârî ta'liket

İslâm muttasıl

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÂB

SIHİR

﴿وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ﴾

“Halbuki onlar, o sihri satın alan kimsenin âhiretten bir nasibi olmadığını çok iyi biliyorlardı.” (Bakara, 102)

﴿يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ﴾

“Cibte ve tağuta îmân ediyorlar.” (Nisâ, 51)

Ömer *radiyallâhu anh* şöyle demiştir:

«الْجِبْتُ: السِّحْرُ، وَالطَّاغُوتُ: الشَّيْطَانُ.»

“Cibt, sihirdir; tağut ise şeytandır.”⁽⁷²⁾

Câbir *radiyallâhu anh* da şöyle der:

«الطَّوَاعِثُ كُهَّانٌ، كَانَ يَنْزِلُ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ، فِي كُلِّ حَيٍّ وَاحِدٍ.»

“Tağutlar, üzerlerine şeytanların indiği kahinlerdir. Her bölgenin/kabilenin başka başka kahinleri olur.”⁽⁷³⁾

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*’tan rivâyet edildiğine göre Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

⁽⁷²⁾ Buhârî -ta’likên- (8/100). Hafız İbn Hacer, *Fethu’l-Bâri*’de, “Abd b. Humeyd, *Tefsir*’inde; Musedd, *Musned*’inde, Abdurrahman b. Ruste *Kitâbu’l-Îmân*’ında muttasıl olarak rivâyet etmişlerdir, senedi kavidir.” der.

⁽⁷³⁾ Buhârî -ta’likên- (8/100). Hafız İbn Hacer, *Fethu’l-Bâri*’de, “İbn Ebî Hâtim muttasıl olarak rivâyet eder.” der.

«اجْتَنِبُوا الشَّيْعَ الْمُبِيقَاتِ!»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: «الشِّرْكُ بِاللَّهِ، وَالسَّحَرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ، وَأَكْلُ الرِّبَا، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ، وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الرَّخْفِ، وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ».

“Ya Rasûlallah, “Yakıp yok edici yedi şeyden sakının!” dediler. “Allah’a şirk koşmak, sihir, Allah’ın haram kılmış olduğu cana haksız yere kıymak, faiz yemek, yetim malı yemek, savaş meydanından kaçmak, mümine ve ne olduğundan habersiz iffetli kadınlara iftira atmak” buyurdu.”⁽⁷⁴⁾

Cundeb radiyallâhu anh’dan merfu olarak gelen bir rivâyetle şöyle denilmektedir:

«حَدَّثَ السَّاجِرُ ضَرْبَةً بِالسَّيْفِ».

“Sihirbaza uygulanacak had, kılıçla vurulmasıdır.”⁽⁷⁵⁾

Sahîh-i Buhârî’de yer alan bir rivâyetle Becâle b. Abde şöyle anlatmaktadır:

«كَتَبَ عُمرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنْ أَقْتُلُوا كُلَّ سَاجِرٍ وَسَاحِرَةٍ».

قال: «فَقَتَلْنَا ثَلَاثَ سَوَاحِرَ».

“Ömer radiyallâhu anh, ‘Erkek kadın bütün sihirbazları öldürün!’ diye bir yazı göndermişti. Biz de üç sihirbaz öldürdük.”⁽⁷⁶⁾

⁽⁷⁴⁾ Buhârî (2767), Muslim (89), Ebû Dâvûd (2874), Nesâî (6/257) ve Kubrâ’da (6497), İbn Hıbbân (5561).

⁽⁷⁵⁾ Tirmizî (1460), Hâkim (8073), Taberânî, el-Kebîr’de (2/161), Beyhakî (8/136).

⁽⁷⁶⁾ Ebû Dâvûd (3043), Ahmed (1/190), Beyhakî (8/247), Ebu Ya’îa (860), Dârekutnî (2/154), İbnu’l-Carud, Munteka’da (1105). Eser, bu lafızla Buhârî’de mevcut değildir.

Hafsa radiyallâhu anha'nın emri üzerine kendisine sihir yapan bir cariyesinin öldürülmüş olduğu sahîh olarak sabit olmuştur.⁽⁷⁷⁾ Cundeb radiyallâhu anh hakkında da böyle bir sahîh rivâyet nakledilmektedir.⁽⁷⁸⁾ İmam Ahmed, "Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in üç sahabîsi (Ömer, Hafsa ve Cundeb radiyallahu anhum) hakkında benzer rivâyet yapılmaktadır." der.

İlgili Meseleler

1. Bakara sûresindeki âyetin tefsiri.
2. Nisâ sûresinde bulunan âyetin tefsir edilmesi.
3. Cibî (put) ile tağutun tefsiri ve ikisi arasındaki farkın bildirilmesi.
4. Tağut; insanlardan da, cinlerden de olabilir.
5. Yasaklama kapsamında yer alan yedi büyük günahın zikredilmesi.
6. Sihirbazın küfre girdiği.
7. Sihirbazın tevbe etmesi istenmeden öldürülmesi.
8. Ömer radiyallâhu anh döneminde dahi sihirbazlar bulunduğu göre daha sonraki zamanlarda nasıl olmasın!?

(77) Mâlik, Muvatta, (2/871).

(78) Buhârî, Târîhu'l-Kebîr (2/222), Beyhakî (8/136), Taberânî, el-Kebîr'de (2/177).

YİRMİ BEŞİNCİ BÂB

BAZI SİHİR TÜRLERİ

İmam Ahmed, "Bize Muhammed b. Cafer > 'Avf > Hayan b. el-'Alâ > Katan b. Kabîsa > babası yoluyla şöyle rivayet etti." diyerek Kabîsa'nın Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den dinlediği şu hadisi aktarmaktadır:

«إِنَّ الْعِيفَةَ وَالطَّرْقَ وَالطَّيْرَةَ مِنَ الْجَبْتِ».

"İyâfe,⁽⁷⁹⁾ tark⁽⁸⁰⁾ ve tiyere⁽⁸¹⁾ cibttendir."⁽⁸²⁾

'Avf, 'iyâfenin kuşlarla fal bakmak; tarkın da yere çizilen çizgiler olduğunu söyler. Cibt hakkında ise, Hasan el-Basrî, şeytan olduğunu ifade etmektedir.⁽⁸³⁾ [Rivâyetin isnâdı ceyyiddir. Ebû Dâvûd, Nesâî ve İbn Hibbân, *Sahîh*'inde müsned olarak rivâyet etmektedirler.]

İbn Abbas *radiyallâhu anhumâ*'dan rivâyete göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«مَنْ اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ الثُّجُومِ؛ فَقَدْ اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ السَّحْرِ، زَادَ مَا زَادَ».

(79) **İyâfe:** Kuşların ürkütülerek uçtukları yöne göre fal bakmak (Çev.).

(80) **Tark:** Taşları vurarak, kumda çizgiler çizerek kehanette bulunmak (Çev.).

(81) **Tiyere:** İnsanın davranışlarını engelleyen uğursuzluk inancı (Çev.).

(82) Ebû Dâvûd (3907, 3908), Nesâî, *Kubrâ*'da (11108), Ahmed (3/488) ve (5/60), İbn Hibbân (6131), Beyhakî (8/139), Taberânî, *el-Kebîr* (18/369).

(83) Ahmed, *Müsned*, No: 20081 (Çev.).

"Astroloji bilgisi (müneccimlik) edinen, bir sihir türü edinmiş olur. (Astroloji bilgisi) artıkça da (sihir) artar."⁽⁸⁴⁾

Nesâî'de yer alan Ebû Hureyre radiyallâhu anhî hadisinde şöyle buyrulmaktadır:

«مَنْ عَقَدَ عُقْدَةً ثُمَّ نَفَثَ فِيهَا فَقَدْ سَحَرَ، وَمَنْ سَحَرَ فَقَدْ اشْرَكَ. وَمَنْ تَعَلَّقَ شَيْئًا وَكَلَّ إِلَيْهِ».

"Düğüm atıp da üzerine üfleyen, sihir yapmış olur. Sihir yapan da şirk koşturmuş. Kim de üzerine herhangi bir şey (nazarlık, muska vb.) asarsa, taktığı şeylerle başbaşa bırakılır."⁽⁸⁵⁾

İbn Mes'ûd radiyallâhu anhî'tan gelen rivâyete göre, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«أَلَا، هَلْ أَنْتُمْ مِمَّا الْعَضَّةُ؟ هِيَ النَّيْمَةُ، الْقَالَةُ بَيْنَ النَّاسِ».

"Adh nedir size bildirmemi ister misiniz? Koğuculuk, insanlar arasında dedikoduculuk yapmaktır."⁽⁸⁶⁾

Buhârî ve Müslim'in İbn Ömer radiyallâhu anhuma'dan rivâyet ettikleri hadiste Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«إِنَّ مِنَ الْبَيَانِ لِسَحْرًا».

⁽⁸⁴⁾ Ebû Dâvûd (3905), İbn Mâce (3726), Ahmed (1/277, 311) el-Elbânî, Sahîhu'l-Câmi'de (6074) ve Silsiletu's-Sahîha'da (893) hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

⁽⁸⁵⁾ Nesâî (7/112) ve Kubrâ'da (3542), Taberânî, el-Evsâr'ta (1492). Senedde Hasan el-Basrî vardır, o da anane ile rivâyet ettiğinde tedliscidir. Bundan dolayı hadis zayıftır. Bak: el-Elbânî, Daifu'l-Câmi' (5702).

⁽⁸⁶⁾ Müslim (2606), Beyhakî (10/246), Ebu Ya'la (5363).

"Beyanını/meramını anlatabilme becerisinin bir kısmı sihirdir."⁽⁸⁷⁾

İlgili Meseleler

1. Kuşların ürkütülerek uçtukları yöne göre fal bakmak ('ıyâfe), taşları vurarak, kumda çizgiler çizerek kehanette bulunmak (tark) ve insanın davranışlarını engelleyen uğursuzluk inancının (tıyere) cibt sayılması.
2. 'İyâfe ve tarkın ne anlama geldiğinin açıklanması.
3. Astroloji (yıldızname, yıldızlara bakarak gelecekte haber verme) ilminin bir sihir türü olduğu.
4. Üfürerek atılan düğümlerin de sihir sayıldığı.
5. Koğuculuğun da sihirden sayılması.
6. Birtakım edebî üslupların da [etkili olması açısından] sihir sayılması.

Açıklamalar

Sihir ve büyüün tevhiidle ilgili bâblar arasında ele alınmasının nedeni, sihrin birçok kısmının şirk koşmadan ve maksadın gerçekleşmesi için şeytânî ruhlarla tevessülde bulunmadan yapılamamasıdır. İnsan, az ya da çok sihrin tümünü terk etmedikçe tevhiidî kemaline erişemez.

Bu nedenle sihir, Şâri tarafından şirkle birlikte zikredilmiştir. Sihir iki yönden şirke dahildir:

a) Sihirde şeytanlar kullanılmakta, onlarla ilişki kurulmaktadır. Çoğunlukla da istek ve hizmetini yerine getirmeleri için sihirbaz tarafından şeytanların sevdikleri şeyler yapılarak onlara yakınlık kurulmaya çalışılmaktadır.

⁽⁸⁷⁾ Buhârî (5146), Muslim (869), Ebû Dâvûd (5007), Tirmizî (2028), Mâlik (2/986), Ahmed (2/59), İbn Hıbbân (5795), Ebû Ya'la (5639).

b) Sihirde gayb bilgisinin bilindiği, Allah'ın ilmine ortak olunduğu ve buna ileten yollardan yararlanıldığı iddiası vardır. Bütün bunlar da şirk ve küfrün şubelerindendir.

Aynı zamanda sihirde haram tasarruflar ve çirkin fiiller görülmektedir. Öldürmek, sevenlerin arasını ayırmak, akli bozucu, bağlayıcı ve değişime uğraticı faaliyetlerde bulunmak örnek olarak verilebilir. Bunlar çok büyük ve çirkin günahlardır. Hem şirk, hem de şirkin vesîlelerinden sayılmaktadırlar. Bu nedenle de verdiği aşırı zarar ve fesat sebebiyle sihirbazın öldürülmesi gerekir.

Birçok insanın içine düştüğü sihir türlerinden biri de koğuculuktur. Koğuculuk, insanlar arasını ayırmak ve bozmak, sevenlerin gönüllerini çelmek ve kötülük tohumları ekmek bakımından sihirle ortaktır.

Sihrin değişik tür ve dereceleri bulunmaktadır ki, bunlardan bazıları diğerlerinden daha beterdir.

YİRMİ ALTINCI BÂB

KAHİN VE BENZERLERİ

Muslim, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in hanımlarının birinden şöyle bir rivâyete yer vermektedir: "Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«مَنْ أَتَى عَرَافًا، فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ فَصَدَّقَهُ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ يَوْمًا».

"Bir kahine/medyuma giderek soru soran ve onun söylediklerini tasdik edenin kırk gün namazı kabul olunmaz."⁽⁸⁸⁾

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*'tan gelen rivâyete göre Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

«مَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ، فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ».

"Kahine gidip de söylediklerini tasdik eden Muhammed'e indirilene küfretmiş olur."⁽⁸⁹⁾

Sunen'lerde ve Hakim'in eserinde -Hâkim bu rivâyetin Buhârî ve Muslim'in şartına uygun olduğunu söyler- Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*'tan gelen bir rivâyette şöyle buyrulmaktadır:

⁽⁸⁸⁾ Muslim, (2230), Ahmed (4/68) ve (5/380), Beyhakî (8/138), Taberânî, *el-Kebir*'de (23/210).

⁽⁸⁹⁾ Ebû Dâvûd (3904), Tirmizî (135), İbn Mâce (639), Dârimî (1136), Ahmed (2/408, 429, 476) el-Elbânî, *Sahihu'l-Câmi*'de (5939) hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

«مَنْ أَتَى عَرَّافًا، أَوْ كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ، فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ».

“Bir arrafa ya da kahine (yani medyuma) gidip de söylediklerini tasdik eden Muhammed’e indirilene küfretmiş olur.”⁽⁹⁰⁾

Ebû Ya’lâ’da da benzer bir rivâyet mevkûf olarak, ceyyid bir isnâdla rivayet edilmiştir.⁽⁹¹⁾

‘Imrân b. Husayn radiyallâhu anh’ dan merfu olarak şöyle rivayet edilmiştir:

«لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَطَيَّرَ أَوْ تُطَيِّرَ لَهُ، أَوْ تَكْهَنَ أَوْ تُكْهَنَ لَهُ، أَوْ سَحَرَ أَوْ سُحِرَ لَهُ، وَمَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ، فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ».

“Uğursuzluğa inanan veya başkasına uğursuz mu diye bakması için emreden bizden değildir. Kehanette bulunan ve kendisi adına kehanette bulunma talebinde bulunan bizden değildir. Sihir yapan veya (sihirbaza) sihir yapması talebinde bulunan bizden değildir. Kahine gidip de söylediklerini tasdik eden Muhammed’e indirilene küfretmiştir.”⁽⁹²⁾

⁽⁹⁰⁾ Tirmizî (135), Ebû Dâvûd (3904), İbn Mâce (639), Dârimî (1136).

⁽⁹¹⁾ Ebu Ya’la (5408), et-Tayâlisî (382), İbnu’l-Câ’d (425, 1951), Beyhakî (8/136).

⁽⁹²⁾ Bezzar, *Musned*’inde (3044), Heysemî, *el-Mecmau’z-Zevâid*’de (5/118), “Bezzar rivâyet etmiştir, ricali İshak b. er-Rabî’ dışında *Sahîh*’in ricali-dir, o da sikadır.” der.

Aynı hadisi Taberânî, *el-Evsât*'ta hasen bir isnâdla İbn Abbas *radiyallâhu anhumâ*'dan "Kahine gidip..." kısmı olmadan rivâyet etmiştir.⁽⁹³⁾

İmam Beğavî şöyle der: "Arrâf, birtakım öncüllerden hareketle bazı şeyleri bildiğini iddia eden kimsedir. Bu yolla çalınan bir şeyi, kaybolan eşyayı vb. bildiğini ileri sürer."⁽⁹⁴⁾

"Arraf"ın, "kahin" anlamına geldiği de söylenmiştir. Kahin, gelecekte meydana gelecek olayları önceden haber veren kimsedir.

Arrafın insanın iç dünyasında, vicdanında olanları bilen kimse olduğu da ifade edilmiştir.

Ebu'l-Abbâs İbn Teymiyye ise şöyle der: "Arraf; kahinlik, müneccimlik, remilcilik gibi yollarla bazı şeyleri bildiklerini ileri süren kimseler için kullanılan bir isimdir."⁽⁹⁵⁾

İbn Abbâs *radiyallâhu anhumâ*, ebûcâd/ebced⁽⁹⁶⁾ yazıp yıldızlara bakan bir topluluk hakkında "Böyle bir uygulamanın Allah katında hiçbir nasibe sahip olmadığı kanaatindeyim." demiştir.⁽⁹⁷⁾

(93) Heysemî, *Mecma*'da (5/118): Bezzar ve Taberânî, *el-Evsât*'ta rivâyet etmiştir. Onda Zum'a b. Salih vardır, zayıftır.

(94) Bak: *Şerhu's-Sunne*, 12/182.

(95) *Mecmu'el-Fetâvâ*, 35/137.

(96) Ebûcâd: Bâtıl anlamına gelmektedir. Bk. *Kâmûsu'l-Muhît*, 'CVD' maddesi. Ebîcâd şeklinde zikredilmiştir. (Çev.).

(97) Beyhakî, *el-Kubrâ*'da (8/139), Taberânî, *el-Kebîr*'de (11/41), Hafız Heysemî, *Mecma*'da (5/118) "Taberânî rivâyet etmiştir, senedinde Halid b. Yezid el-Umerî bulunmaktadır, o da yalancıdır." der. *el-Elbânî Sahîhu'l-Câmi*' (3092) ve *Silsiletu'd-Daîfe*'de (417) hadisin mevzu olduğunu söyler.

İlgili Meseleler

1. Kâhini tasdik etmekle Kur'an'a î mân bir arada bulunamaz.
2. Kahine inanıp onu tasdik etmenin küfür olduğunun açıklanması.
3. Kendisi adına kehanette bulunulmanın da zikredilmesi.
4. Kendisine fal bakılanın da aynı kapsamda sayılması.
5. Kendisi adına sihir yapılanın da zikredilmesi.
6. Ebced'i öğrenenlerin zikredilmesi.
7. Kahin ve arraf arasındaki farkın belirtilmesi.

Açıklamalar

Bu bâb, herhangi bir yolla gayb ilmine sahip olduğu iddiasında bulunan kimselerle alakalıdır. Bu ilme sahip olan yalnız ve yalnız Allah'tır. Kehanet, medyumluk ve benzeri herhangi bir şekilde gayb ilmi konusunda yüce Allah'a ortak olduğunu ileri süren ya da böyle bir iddiayı tasdikleyen kimse, Allah'a ait özelliklerde bir başkasını ortak koşmuş; Allah ve Rasûlünü yalanlamış olur.

Şeytanlarla ilgili çok sayıdaki kehanetin şirkten uzak olmadığı görülmektedir. Gaybî bilgilere sahip olma iddiasına destek olacak birtakım araçlara/vasıtalara yakınlaşmaya çalışmak, sadece O'na özgü olan gayb bilgisi hususunda Allah ile ortak olma iddiası ve Allah'tan başkasına yakınlaşmaya çalışmak açısından şirk koşmak anlamındadır.

Bu vesileyle Şâri, insanları dine ve akla zarar getiren hurafelerden uzak tutmaktadır.

YİRMİ YEDİNCİ BÂB

NUŞRA (SİHRİ ÇÖZMEK)

Câbir *radiyallâhu anh*'tan gelen rivâyete göre; Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e nuşra hakkında sorulduğunda şöyle demiştir:

«هِيَ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ»

“O, şeytan işidir.”⁽⁹⁸⁾ (Hadisi, Ahmed, ceyyid bir senedle; ayrıca Ebû Dâvûd rivayet etmiştir.)

Aynı hadisi rivâyet eden Ebû Dâvûd, “İmam Ahmed'e nuşradan sorulduğunda ‘İbn Mes’ûd tüm bunları kerih görür.’ demiştir.” der.

Buhârî’de yer alan rivâyette Katâde şöyle anlatmaktadır:

«قُلْتُ لِابْنِ الْمُسَيَّبِ: رَجُلٌ بِهِ طَبٌّ أَوْ يُؤْخَذُ عَنْ امْرَأَتِهِ، أَيَحِلُّ عَنْهُ أَوْ يُنْشَرُ؟ قَالَ: لَا بَأْسَ بِهِ، إِنَّمَا يُرِيدُونَ بِهِ الْإِصْلَاحَ، فَأَمَّا مَا يَنْفَعُ، فَلَمْ يَنْفَعْ عَنْهُ».

“İbnu'l-Museyyeb’e, sihire maruz kalmış ya da hanımına karşı kendisine büyü yapılmış olan bir adamın içinde bulunduğu durumdan kurtulması için büyüünün çözülmesinin ya da nuşra yapılmasının hükmünü sordum. ‘Herhangi bir

⁽⁹⁸⁾ Ebû Dâvûd (3868), Ahmed (3/294), Beyhakî (9/351) Hafız İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*'de (10/233) el-Elbânî, *Sahihu Sunen-i Ebî Dâvûd*'da hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

sakıncası bulunmadığını; bu yapılanla ıslâhın hedeflendiğini ve faydası olan bir şeyin yasaklanmayacağını' söyledi."⁽⁹⁹⁾

Hasan el-Basrî'den rivâyet edildiğine göre "Sihri, sihirbazdan başkası bozmaz." demiştir.⁽¹⁰⁰⁾

İbnu'l-Kayyım rahimehullah şöyle der: "Nuşra, büyü etkisi altında kalmış olan kimse üzerindeki sihrin bozulmasıdır. İki türü bulunmaktadır:

a) Kendisi gibi bir başka büyüyle bozulması. Bu da şeytanın işlerindendir. Hasan el-Basrî'nin sözü buna hamledilir. Büyüye maruz kalanla o büyüü bozmaya çalışan kimse, hedefe ulaşabilmek için -hoşlandığı şeyleri yaparak- şeytana yakınlaşırlar. Şeytan da buna karşılık sihrin etkisini kaldırır.

b) Rukye, dualar ve diğer meşru tedavi yöntemleriyle büyüün bozulması. Sihrin bu yolla çözülmeye çalışılması câizdir."

İlgili Meseleler

1. Nuşranın yasaklanması.

2. Yasak olanla ruhsat tanınmış olan nuşra şekilleri arasındaki farkın -muhtemel karışıklığı engellemek amacıyla- belirtilmesi.

Açıklamalar

Nuşra, büyüün bozularak etki altındaki kimsenin kurtarılmasıdır. Musannif, câiz olan ve olmayan ayırımını ifade eden İbnu'l-Kayyım'ın görüşünü yeterli olacak şekilde zikretmektedir.

⁽⁹⁹⁾ Buhârî -ta'likên- (10/243). Hafız el-Feth'de (10/244); Ebû Bekr el-Esrem, Kitâbu's-Sunen'inde muttasıl olarak rivâyet etmiştir.

⁽¹⁰⁰⁾ Hafız ibn Hacer, el-Fethu'l-Bârî'de (10/244), Katade'den zikretmiştir.

YİRMİ SEKİZİNCİ BÂB

TIYARE (UĞURSUZLUK)

﴿لَا إِنَّمَا طَيْرُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾

“Bilesiniz ki, onlara gelen uğursuzluk Allah katındandır, fakat onların çoğu bunu bilmezler.” (A'râf, 131)

﴿قَالُوا طَيْرُكُمْ مَعَكُمْ أَيْنَ ذُكِّرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ﴾

“(Elçiler) dediler ki: Sizin uğursuzluğunuz sizinle beraberdir. Size nasihat ediliyorsa bu uğursuzluk mudur? Bilakis siz aşırı giden bir milletsiniz.” (Yâ-Sîn, 19)

Ebû Hureyre radiyallâhu anh'tan rivâyete göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«لَا عَذْوَى، وَلَا طَيْرَةَ، وَلَا هَامَةَ، وَلَا صَفَرَ».

“Adva yoktur. Tiyare yoktur. el-Hameh yoktur. Safer yoktur.”⁽¹⁰¹⁾

⁽¹⁰¹⁾ Buhârî (5757), Muslim (2220), Ebû Dâvûd (3911), Nesâî, Kubrâ'da (7591, 7592), Ahmed (2/267, 397), İbn Hıbbân (6133).

- Adva: Hastalığın bir kişiden diğer kişiye, bir hayvandan diğer hayvana, bir mekandan diğer mekana geçmesi demektir. Hastalık bilindiği üzere bir yerden başka bir yere, hasta olandan sağlam olana, hasta hayvandan sağlam bir hayvana geçmektedir. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in nefyettiği/reddettiği şey bu değildir. Onun reddettiği, cahiliye ehlinin 'hastalığın bizzat kendiliğinden Allah'ın dilemesi ve takdiri söz konusu olmadan bulaşması' inancıdır.

- Tiyare: Varlıkları uğursuz saymak, onlardan kendilerine bir şer düşününceye inanmaktır. Kelimenin aslı, kuş demek olan "et-Tayr"dan alınmıştır. Çünkü cahiliyede kuşların bir yandan diğer yana uçmaları

Muslim, şu ziyadeyi zikretmiştir:

«وَلَا نَوَاءَ وَلَا غَوْلَ»

“Nev yoktur. Ğul yoktur.”⁽¹⁰²⁾

Yine Buhârî ve Muslim’de yer alan Enes *radiyallâhu anh*’tan gelen bir rivâyete göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

rından manalar çıkarır, uğursuzluk olacağına inanırlardı.

- **el-Hameh:** Baykuş denen kuştur. Araplar, onun birinin evine konduğu zaman uğursuzluk getirdiğine inanır, “benim ya da ailemden birinin öleceğini haber veriyor.” derlerdi. Cahiliye ehlinin bazıları ise öldürülüp de katili bulunamayan kişiden baykuş diye isimlendirilen bir kuş çıktığına ve “öcümü alın, öcümü alın.” diye öttüğüne inanırlardı.

- **Safer:** Bunun hakkında ilim ehlinin iki kavli bulunmaktadır: Birinci kavil: Saferden murad, safer ayıdır. Çünkü cahiliye bu ayı uğursuz sayar, o ayda evlenmez, yolculuğa çıkmaz, ticaret yapmaz, uğursuz bir ay olduğuna inanırdı. Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu reddederek Safer’in de Allah’ın diğer ayları gibi bir ay olduğunu, onda şer veya uğursuzluk bulunmadığını açıkladı. İkinci kavil: Midede oluşan bir hastalıktır. Hastalığa uğrayan kişiden diğerlerine geçer. İster birinci görüş kabul edilsin ister ikinci görüş, arasında fark yoktur. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hepsini reddetmiştir. [*Îlânetu’l-Mustefid*, Salih el-Fevzân 2/11].

(102) Muslim, aynı yer.

- **Nev:** Bir yıldızdır. Müşrikler yağmurun yağması ve rüzgârın esmesi gibi olayları yıldızların doğumuna bağlıyorlardı. Tabiattaki bu olayları yıldızlara, gezegenlere isnâd ediyorlardı. Bu, cahiliye inancıdır. Çünkü yağmurun yağması da, rüzgârın esmesi de Allah’ın kudreti ve kararıyla olmaktadır.

- **Ğul:** Çöllerde dev şeklinde gözükerek insanların yollarını şaşırtan demektir. Bu şeytanın yaptığı işlerden biridir. Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu nefyetmiş, aslı olmadığını, onun sadece insanı üzme ve onlara zarar vermek isteyen şeytanın işlerinden olduğunu açıklamıştır. Allah izin vermeden şeytan bu yaptığıyla hiçbir zarar veremez. [*Îlânetu’l-Mustefid*, Salih el-Fevzân 2/12].

«لَا عُدْوَى وَلَا طَيْرَةٌ وَيُعْجِبُنِي الْقَوْلُ»، قَالُوا: وَمَا الْقَوْلُ؟ قَالَ: «الْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ».

"Adva yoktur. Tıyare de yoktur. Fe'l hoşuma gider."

"Nasil fe'l?" diye sorulduğunda, "Güzel söz." buyurdu.⁽¹⁰³⁾

Ebû Dâvûd'da sahîh senedle kendisinden gelen bir rivâyette 'Ukbe b. 'Âmir radiyallâhu an⁽¹⁰⁴⁾ şöyle anlatmaktadır: Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında uğursuzluk-tan bahsedildi. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

«أَحْسَنُهَا الْقَوْلُ، وَلَا تَرُدُّ مُسْلِمًا، فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مَا يَكْرَهُ، فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ لَا يَأْتِي بِالْحَسَنَاتِ إِلَّا أَنْتَ وَلَا يَذْفَعُ الشَّيْئَاتِ إِلَّا أَنْتَ، وَلَا خَوْفٌ وَلَا قُوَّةٌ إِلَّا بِكَ».

"En iyisi fe'ldir. Fe'l, hiçbir müslümanı işinden alıkoymaz. Biriniz hoşlanmadığı bir durumla karşılaşır, 'Allah'ım, iyilikleri ancak Sen getirirsin; kötülükleri de ancak Sen defedersin. Güç ve kuvvet ancak Sendedir.' desin!"⁽¹⁰⁵⁾

(103) Buhârî (5756), Muslim (2224), Ebû Dâvûd (3916), Tirmizî (1615), İbn Mâce (3537), Ahmed (3/118, 130, 154, 173, 178, 251, 275, 277).

- Fe'l: Tıyârenin zıddı olarak hayra yormak demektir. Tıyâre ise şerre yormaktır. Fe'l, matlub olan güzel bir şeydir. Çünkü tıyâre, Allah azze ve celle'ye kötü zan beslemek, fe'l ise O'na hüsnü zan etmektir. Kişi, manası güzel bir kelime işittiğinde onunla göğsü genişler, güzel bir insan görünce kalbi ferahlar ve bunları [işinin olacağı, kendisine hayır geleceği, sıkıntıların çözüleceği gibi] hayra yorar, Allah subhanehu'ya hüsnü zan besler. İşte bu Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in hoşuna giderdi. [İlânetu'l-Mustefid, Salih el-Fevzân 2/15].

(104) el-Elbânî, Silsiletu'd-Daîfe'de (1719), "Urve b. Amir tebdil olarak 'Ukbe b. Amir el-Cuhenî olmuştur. Bunun bazı ravilerinin tashifi olduğunu zannediyorum." der.

(105) Ebû Dâvûd (3919), İbnu's-Sunni, Amelu'l-Yevmi ve'l-Leyl (293), Beyhakî, Kubrâ'da (7/139). el-Elbânî, Silsiletu'd-Daîfe (1619) ve Daifu'l-Câmi'de (199) zayıf olduğunu belirtmiştir.

Yine Ebû Dâvûd'da İbn Mes'ûd *radiyallâhu anh'*dan merfu olarak gelen bir rivâyet şöyledir:

«الطَّيْرَةُ شِرْكٌ، الطَّيْرَةُ شِرْكٌ، وَمَا مِنَّا إِلَّا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُذْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ»

"Tıyâre şirktir. Tıyâre şirktir. İçimizde hiç kimse yoktur ki böyle bir hisse kapılmasın. Ancak Allah'a bunu tevekkülle giderir." (106) [Ebû Dâvûd ve Tirmizî rivâyet etmiştir. Tirmizî, rivâyetin sahîh olduğunu bildirmekte ve son kısmının İbn Mes'ûd *radiyallâhu anh'*ın sözü olduğunu ifade etmektedir.]

İmam Ahmed, İbn 'Amr *radiyallâhu anhuma* hadisi olarak şöyle bir rivâyete yer vermektedir:

«مَنْ رَدَّتْهُ الطَّيْرَةُ عَنْ حَاجَتِهِ، فَقَدْ أَشْرَكَ»، قَالُوا: فَمَا كَفَّارَةُ ذَلِكَ؟ قَالَ: «أَنْ يَقُولَ: اللَّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُكَ، وَلَا طَيْرَ إِلَّا طَيْرُكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ».

"Tıyâre inancı kendisini işinden alıkoyan şirk koşmuş olur." Ashab, 'Bunun keffareti nedir?' diye sorduklarında, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, "Allah'ım, hayır ancak Senin hayrındır. Uğursuzluk sanılan şeyler de Senin katındandır. Senden başka hak ilah yoktur, demendir." buyurmuştur." (107)

İmam Ahmed'in *Müsned*'inde yer alan Fadl b. Abbâs'ın rivâyetine göre Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

(106) Ebû Dâvûd (3910), Tirmizî (1614), İbn Mâce (3537), Ahmed (1/379, 437, 440), İbn Hıbbân (6122), Hâkim (43, 44) el-Elbânî, *Sahihu Sunen-i Ebî Dâvûd*'da hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

(107) Ahmed (2/220), İbnu's-Sunni, *Amelu'l-Yevmi ve'l-Leyl*'de (292), Hafız Heysemî, *el-Mecmau'z-Zevâid*'de (5/108), "Ahmed ve Taberânî rivâyet etmişlerdir, senedinde İbn Lehiâ vardır, hadisi hasendir, kendisinde zayıflık vardır. Diğer râvileri ise sikadır." der. el-Elbânî, *Silsiletu's-Sahîha*'da (1065) hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

«إِنَّمَا الطَّيْرَةُ مَا أَمَّضَاكَ أَوْ رَدَّكَ».

“Tıyâre, seni işinde ileri iten ya da geri bırakan şeydir.”⁽¹⁰⁸⁾

İlgili Meseleler

1. “Bilesiniz ki, onlara gelen uğursuzluk Allah katındandır, fakat onların çoğu bunu bilmezler.” (A’raf, 131); “(Elçiler) dediler ki: Sizin uğursuzluğunuz sizinle beraberdir. Size nasihat ediliyorsa bu, uğursuzluk mudur? Bilakis siz aşırı giden bir milletsiniz.” (Yâsîn, 19) âyetlerine dikkat çekilmesi.

2. [Allah’ın takdiri olmaksızın] hastalığın bulaşıcı olmasının nefyedilmesi.

3. Tıyâre [uğursuzluk inancı]nın reddedilmesi.

4. el-Hameh’in nefyedilmesi

5. Saferin nefyedilmesi.

6. Fe’l’in aynı kapsamda değerlendirilmeyip güzel görüldüğü.

7. Fe’l’in [“güzel söz” olarak] tefsiri.

8. İstemedenden kalbe gelen uğursuzluk vesveselerinden ötürü zarar gelmez. Tevekkül sonucunda Allah bu düşünceleri giderir.

9. Kalbinde bu tür düşünceler hissedenin yapacağı zikir.

10. Tıyâre’nin şirk olduğunun açıklanması.

11. Reddedilen ve kınanan tıyârenin ne olduğunun açıklanması.

⁽¹⁰⁸⁾ Ahmed 1/213). Hadiste inkıta’ vardır. Mesleme el-Cuheni, Fadl b. Abbas’dan bir şey dinlememiştir.

Açıklamalar

Tıyare; kuş, isim, lafız, mekan vb. şeylerin uğursuz olduğuna inanmaktır. Şâri, uğursuzluk inancını yasaklamakta ve bu inancı benimseyenleri kınamaktadır. "Fe'l" güzel görülürken "uğursuzluk" kerih sayılmaktadır.

İkisi arasında bir fark vardır: Güzel anlamdaki fe'l, insanın akîdesine de, aklına da etki etmez. Onda Allah'tan başkasına gönül bağlamak da söz konusu değildir. Aksine fe'lde canlılık, sevinç, neşe ve faydalı işler karşısında nefsin takviye edilmesi gibi bir maslahat vardır.

Fe'l şu şekilde gerçekleşir: İnsan yolculuk yapmaya, evlenmeye, herhangi bir akit yapmaya ya da bir iş gerçekleştirmeye azmettiğinde kendisini sevindiren bir şey görür ya da (kendisini sevindirecek tarzda, manası "Ey doğru yolda olan, ey belalardan uzakta ve sağlıklı olan, ey ganimete erişmiş olan" gibi) bazı isimler işitir. Kendisine sevinç veren bu sözleri ya da durumları hayra yorarak azmettiği şeyin kolaylaşması için daha arzulu olur. İşte bütün bunlar ve sonuçları tamamen hayırdır. Sakıncalı hiçbir nokta yoktur.

Tıyare/uğursuzluk: Kişi, dinî ya da dünyevî faydası dokunacak bir işe azmedince hoşuna gitmeyen bir söz işitir ya da sevimsiz bir durumla karşılaşırse kalbinde biri diğerinden daha büyük iki sonuç meydana gelir:

a) Bu çağrıya kulak vererek azmettiği işi ya terk eder ya da aksi istikamette devam eder. Karşılaştığı hoş olmayan durum ya da sözüün uğursuzluğuna inanarak yapmaya karar verdiği işi rafa kaldırır. Görüldüğü üzere uğursuzlukta insan, hoş karşılamadığı duruma gönül bağlamış ve ameli ni onun üzerine bina etmiştir. Sevimsiz görülen o durum, kişinin irade, azim ve ameli üzerinde etkili olmuştur. Hiç

şüphe yok ki bu, insanın îmânına da etki ederek tevhîd ve tevekkülüne zarar verir. Daha sonra da bu durumdan kaynaklanacak kalp zayıflığı, acizliği, yaratılanlara karşı korku duyması, sebeblere, sebep bile sayılmayan şeylere bağlanması ve Allah *celle celâluhû* ile ilişkisinin kesilmesi gibi neticelere maruz kalır. Tüm bunlar tevhîdin, tevekkülün zayıflığının sonuçlarıdır. Ayrıca şirke götüren yol ve vasıtalarından sayılır. Akla zarar veren, fesat karıştıran hurafelerden addedilir.

b) Böyle bir çağrıya kulak vermeden yalnızca kalben hüzünlenmek ve kederlenmek. Bir öncekinden daha alt düzeyde olsa da kul üzerinde belli bir kötülük ve zarar bulunur. Kalbini ve tevekkülünü zayıf düşürür. Hoşa gitmeyen başka bir durumla karşılaştığında bunu da aynı kategoride değerlendirerek uğursuzluk inancını kuvvetlendirebilir ve birinci maddede zikredilen duruma gelebilir.

Bu açıklamalar sonucu Şâri'in uğursuzluk inancını hoş görmediği, kınadığı ve böyle bir inancın tevhîde ve tevekküle ne şekilde aykırı olduğu açıkça görülmektedir.

Böyle bir durumla karşılaşp benzer bir hissi taşıyarak doğal çağrışımın galebe çalması endişesi hisseden kimsenin bunları defetmek üzere nefsiyle mücadele etmesi ve Allah *celle celâluhû*'dan yardım dilemesi gerekir. Gelecek kötülüğü defetmek üzere kesinlikle bu türden çağrılara kulak asılmamalıdır.

YİRMİ DOKUZUNCU BÂB

ASTROLOJİ (MÜNECCİMLİK) HAKKINDA

Buhârî, *Sahîh*'inde Katâde'nin şöyle anlattığını nakle-
der:

«خَلَقَ اللَّهُ هَذِهِ النُّجُومَ لِثَلَاثٍ: زِينَةَ لِلسَّمَاءِ، وَرُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ، وَعَلَامَاتٍ يُهْتَدَى بِهَا، فَمَنْ تَأَوَّلَ فِيهَا غَيْرَ ذَلِكَ أَخْطَأَ وَأَضَاعَ نَصِيئَهُ، وَتَكَلَّفَ مَا لَا عِلْمَ لَهُ بِهِ».

“Yüce Allah, bu yıldızları üç şey için yaratmıştır: Gökyüzünü süslemek için, şeytanların taşlanması için ve yol gösteren işaretler olmaları için. Bundan başka bir yoruma yönelen hata etmiş ve nasibini yitirmiş olur. Ayrıca hakkın-
da bilgisi bulunmadığı bir yükün altına girmiş demektir.”⁽¹⁰⁹⁾

Katâde, ayın evrelerinin öğrenilmesini mekruh adde-
derdi. Süfyan b. ‘Uyeyne de bu ilmin öğrenilmesine ruhsat

⁽¹⁰⁹⁾ Buhârî -ta’likên- (6/341). Hafız İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*'de, “Abd b. Hu-
meyd, muttasıl olarak rivâyet etmiştir.” der.

- Yıldızların yaratılmasındaki hikmetlerin birincisi, gökyüzünün süs-
lenmesidir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: “**Muhakkak ki Biz en yakın göğü kandillerle süsledik.**” (Mulk, 5). İkincisi, şeytanla-
rın taşlanmasıdır. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: “**Şimdi kim dinleyecek olsa kendisini izleyen bir ateş bulur.**” (Cin, 9) Üçün-
cü hikmet ise onlar aracılığıyla yol bulunabilmesidir. Nitekim Allah
azze ve celle buyurmaktadır: “**Yerde de sizi sarsmasın diye ağır baskı-
lar bıraktı. Nehirler ve yollar yarattı, ta ki doğru gidesiniz. Başka
alâmetlerle, yıldızlar ile de yol bulurlar.**” (Nahl, 16) [*el-Kavlü'l-Mufid*,
İbn ‘Useymîn, 2/8].

tanımamıştır. Bu görüşleri Harb b. İsmâ'il el-Kirmanî nakletmektedir.

İmam Ahmed ve İshak b. Râhuye ise, ayın evrelerine dair ilmin öğrenilmesine ruhsat vermişlerdir.

Ebû Mûsâ el-Eşarî radiyallâhu anh'ın rivayet ettiğine göre Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«ثَلَاثَةٌ لَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ: مُدْمِنُ الْخَمْرِ، وَقَاطِعُ الرَّجْمِ، وَمُصَدِّقُ بِالسَّحْرِ».

“Üç sınıf cennete giremeyecektir: İçki mübtelası, sıla-i rahimi kesen, sihri tasdik eden.”⁽¹¹⁰⁾

İlgili Meseleler

1. Yıldızların yaratılmasındaki hikmet.
2. Bu hikmetler dışında farklı sebebler bulunduğunu iddia edenlere karşı cevap.
3. Ayın evreleri ilminin öğrenilmesi etrafındaki ihtilaf.
4. Bâtıl olduğunu bilse de herhangi bir sihri tasdik edene yönelik tehdid.

Açıklamalar

Yıldızlarla alakalı olan ilim iki türdür:

a) Tesir ilmi:

Gezegenlerde ve uzayda meydana gelen kozmik durumlardan hareketle kainatta oluşan olaylara delil getirilmesidir. Bu tamamıyla asılsız ve bâtıldır. Gayb ilmi konusunda Allah ile ortaklık iddiası ya da böyle bir iddiayı ileri sürenin tasdik edilmesini içermektedir. Gerçek dışı, bâtil iddialar, Allah'tan başkasına gönül bağlamak ve aklın fesada

⁽¹¹⁰⁾ Ahmed (4/399), İbn Hibbân (5346), Hâkim -sahih olduğunu söyleyerek- (4/146), Zehebî de Hâkim'e muvâfakat etmiştir. el-Elbânî, *Silsiletu's-Sahihah*'da (678) hasen olduğunu söylemiştir.

uğraması gibi hususlar içermesi hasebiyle tevhîde aykırıdır. Çünkü bâtil yollara girmek ve onu tasdik etmek akli da, dini de bozan etkenlerdendir.

b) Tesyîr ilmi:

Güneş, ay, diğer gezegen ve yıldızların delaletine başvurarak kible, vakit ve yön tayin etmek. Bu tür ilimde herhangi bir sakınca görülmemektedir. Aksine bu tür ilmin çoğu ibâdet vakitlerinin ve yönlerin tayininde kullanıldığı takdirde faydalı olup Şâri tarafından teşvik edilmiştir.

Şâri tarafından yasaklanan/haram kılınan ile mübah, müstehab ya da vacib kılınmış olanın arasının ayrılması gerekir. Birincisi tevhîde aykırıyken ikincisinde böyle bir durum söz konusu değildir.

OTUZUNCU BÂB

YILDIZLARDAN YAĞMUR UMMAK

﴿وَتَعْمَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْتُمْ تُكْذِبُونَ﴾

“Allah’ın verdiği rızka karşı şükürü, onu yalanlamakla mı yerine getiriyorsunuz?” (Vâkıa, 82)

Ebû Mâlik el-Eş’arî radiyallâhu anh’ın rivâyet ettiğine göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«ارْزِعْ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لَا يَتْرُكُونَهُنَّ: الْفَخْرُ بِالْأَحْسَابِ، وَالطَّعْنُ فِي الْأَنْسَابِ، وَالِاسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ وَالنَّبِيَاةِ».

“Ümmetimde cahiliyeden olup da terk etmemiş oldukları dört husus vardır: Soy-sopla iftihar etmek, kişiyi nesebinden dolayı kötülemek, yıldızlardan yağmur ummak ve ölünün arkasından ağıt yakmak.”

Devamla şöyle demiştir:

«النَّبِيَاةُ إِذَا لَمْ تَنْبُ قَبْلَ مَوْتِهَا، تَقَامُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَعَلَيْهَا سِرْبَالٌ مِنْ قَطْرَانٍ، وَرِزْقٌ مِنْ جَرَبٍ».

“Ağıt yakan kadın, ölmeden önce tevbe etmediği takdirde üzerinde katrandan yapılma uzun bir elbise ve uyuzlu bir gömlek bulunduğu halde diriltirilir.”⁽¹¹¹⁾

Buhârî ve Müslim’de yer alan bir rivâyette Zeyd b. Hâlid radiyallâhu anh şöyle anlatmaktadır:

⁽¹¹¹⁾ Muslim (934).

«صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الصُّبْحِ بِالْحَدِيثِ عَلَى
إِثْرِ سَمَاءٍ كَانَتْ مِنَ اللَّيْلِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ، فَقَالَ: «هَلْ تَذَرُونَ
مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟» قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ! قَالَ: «قَالَ: أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي
مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ، فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي
كَافِرٌ بِالْكُوكَبِ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِنُوءِ كَذَا وَكَذَا، فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي مُؤْمِنٌ
بِالْكُوكَبِ».

“Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem Hudeybiye’de gece-
den yağmış bir yağmurun ardından bizlere sabah nama-
zını kıldırmişti. Namaz bitince cemaate doğru dönerek,
“Rabbiniz ne buyurdu biliyor musunuz?” dedi. “Allah
ve Rasûlü daha iyi bilir.” dediler. Ardından şöyle buyurdu:
“Allah dedi ki: Kullarımdan bazıları Bana î mân eder hal-
de, bazıları da küfreder halde sabahladı. ‘Allah’ın fazlı ve
rahmeti sayesinde yağmur yağdırıldı.’ diyen Bana iman
etmiş, yıldızı inkar etmiştir. ‘Falan ve falan yıldız sa-
yesinde yağmura kavuştuk.’ diyen ise Beni inkar edip
yıldıza inanmıştır.”(112)

Buhârî ve Müslim’de aynı manada bir hadis daha yer al-
maktadır. Bu rivâyette Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in
“Bazıları, ‘Falan ve falan yıldız dürüst davrandı, dediler
ve bunun üzerine yüce Allah şu âyetleri indirdi:

﴿فَلَا أَقْسَمُ بِمَوْقِعِ النُّجُومِ (٧٥) وَإِنَّهُ لَفَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ (٧٦) إِنَّهُ لَقَوْلُ
كَرِيمٍ (٧٧) فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ (٧٨) لَا يَسْمَعُ إِلَّا الْمَطْهُرُونَ (٧٩) نَزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ
(٨٠) أَفَبِهَذَا الْحَدِيثِ أَنْتُمْ مُذْهِبُونَ (٨١) وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ﴾

Buhârî, (846); Muslim (71).

“Hayır! Yıldızların yerlerine yemin ederim ki, bilerseniz gerçekten bu büyük bir yemindir. Şüphesiz bu, korunmuş bir kitapta bulunan değerli bir Kur'an'dır. Ona ancak temizlenenler dokunur. O, âlemlerin Rabbinden indirilmiştir. Şimdi siz, bu sözü mü küçümseyorsunuz? Allah'ın verdiği rızka karşı şükrü, onu yalanlamakla mı yerine getiriyorsunuz?” (Vâkıa, 75-82)”

İlgili Meseleler

1. Vâkıa sûresinde yer alan âyetin tefsiri.
2. Cahiliyeden olan dört hususun zikredilmesi.
3. Bunlardan bazısının küfür olduğu.
4. Küfrün bir kısmının dinden çıkarmadığı.
5. Nimet gelmesi sebebiyle “Kullarımdan bazıları Bana îmân eder, bazıları da küfreder halde sabahladı.” buyruğu.
6. Konuyla alakalı olarak îmânın iyice kavranıp anlaşılması.
7. Aynı konuyla ilgili olarak küfrün güzel bir şekilde anlaşılması.
8. “Falan ve falan yıldız dürüst davrandı.” sözünün iyi anlaşılması.
9. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in, “Rabbimiz ne buyurdu biliyor musunuz?” sözünde görüldüğü üzere öğreticinin soru sorma yöntemiyle meseleyi öğrenciye kavratmaya çalışması.
10. Ağıt yakan kadınlar için tehditkâr vaadlerin bulunması.

Açıklamalar

Allah'ın, nimetleri bahşeden, zorlukları defeden tek makam olduğunu itiraf etmek ve bunu hem söz, hem de fiille göstermek tevhidin gereği olduğuna göre "*Falan ve falan yıldız sayesinde yağmura kavuştuk.*" tarzındaki sözler tevhidin maksadına tamamen aykırıdır. Çünkü yağmurun yağdırılması yıldızlara izafe edilmektedir.

Aslında olması gereken, yağmurun ve diğer nimetlerin kaynağının Allah olduğunun itiraf edilmesidir. Çünkü tüm nimetlerin bahşedicisi O'dur.

Bununla birlikte yıldızlar ve gezegenler yağmurun yağması için hiçbir şekilde sebep teşkil etmezler. Yağmurların inmesinin gerçek sebebi Allah'ın inâyeti, rahmeti, kulların ihtiyaçları ve hem lisan-ı hal ile, hem de lisan-ı kavl ile Rablerinden dilemeleridir. Allah, hikmeti ve rahmeti gereği kulların ihtiyaçlarına/zorunluluklarına göre yağmur yağdırır.

Kul, hem kendi üzerindeki, hem de tüm mahlukat üzerindeki açık ve gizli nimetlerin Allah tarafından bahşedildiğini itiraf etmedikçe, bu nimetleri Allah'a izafe edip ibâdet, zikir ve şükrüne bu nimetlerle yardımcı olmadıkça mükemmel tevhide erişemez.

Bu konu tevhidin gerçekleşmesini sağlayan mühim konulardandır. İmanın kemal ve noksanlığı bu şekilde bilinebilir.

OTUZ BİRİNCİ BÂB

“İNSANLARDAN BİR KISMI DA ALLAH'A BİRTAKİM BENZERLER
EDİNİRLER DE ONLARI TIPKI ALLAH'I SEVER GİBİ SEVERLER.”
(BAKARA, 165) ÂYETİ HAKKINDA

﴿قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ
اَقْرَبْتُمْوهَا وَبَنَاتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اَكْرَبْتُمْوهَا وَمَسْكِنٌ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنْ
اللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللّٰهُ بِأَمْرٍ ۚ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الْفَاسِقِينَ﴾

“De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız, kazandığınız mallar, kesda uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler size Allah'tan, Rasûlünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, artık Allah, emrini getirinceye kadar bekleyin. Allah, fâsıklar topluluğunu hidâyete erdirmez.” (Tevbe, 24)

Enes radiyallâhu anh'dan gelen rivâyete göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ».

“Ben kendisi için evladından, ana-babasından ve tüm insanlardan daha sevimli olmadıkça hiçbiriniz îmân etmiş olamaz.”⁽¹¹³⁾

⁽¹¹³⁾ Buhârî (15), Muslim (44), Nesâî (7/114) ve Kubrâ'da (11744, 11745), İbn Mâce (67), Dârimî (2741), Ahmed (3/177, 275), İbn Hibbân (179).

Yine Buhârî ve Müslim'de Enes radiyallâhu anh'dan gelen bir rivâyette Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بِهِنَّ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ، وَأَنْ يَكْرَهُ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ، كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقَذَّفَ فِي النَّارِ».

“Şu üç şey kimde bulunursa, îmânın tadını almış olur: Allah ve Rasûlünün kişiye her şeyden daha sevgili olması, sevdiği kimseyi sırf Allah için sevmesi, Allah kendisini küfürden kurtardıktan sonra tekrar küfre dönmeyi ateşe atılmaktan daha çirkin görmesi.”⁽¹¹⁴⁾

Bir rivâyette de şöyle buyrulmaktadır:

«لَا يَجِدُ أَحَدٌ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ حَتَّى...»

“Sevdiği kişiyi sırf Allah için sevmeyen, îmânın tadını alamaz...”⁽¹¹⁵⁾

İbn Abbas radiyallâhu anhuma şöyle der:

«مَنْ أَحَبَّ فِي اللَّهِ، وَأَبْغَضَ فِي اللَّهِ، وَوَالَى فِي اللَّهِ، وَعَادَى فِي اللَّهِ، فَإِنَّهُ تَنَالُ وَلَايَةَ اللَّهِ بِذَلِكَ، وَلَنْ يَجِدَ عَبْدٌ طَعْمَ الْإِيمَانِ - وَإِنْ كَثُرَتْ صَلَاتُهُ وَصَوْمُهُ - حَتَّى يَكُونَ كَذَلِكَ، وَقَدْ صَارَتْ عَامَّةُ مُوَاخَاةِ النَّاسِ عَلَى أَمْرِ الدُّنْيَا، وَذَلِكَ لَا يُجِدِي عَلَى أَهْلِهِ شَيْئًا».

“Allah’ın dostluğuna; ancak Allah için seven, Allah için buğzeden, Allah için dost olan, Allah için düşman olan nail

⁽¹¹⁴⁾ Buhârî (16), Müslim (43), Nesâî (8/94) ve Kubrâ’da (11718, 11720), Tirmizî (2624), İbn Mâce (4033), Ahmed (3/103, 172, 174, 230, 248), İbn Hibbân (237, 238).

⁽¹¹⁵⁾ Buhârî (6041), Ahmed (3/207, 278).

olabilir. Kul -namazı ve orucu ne kadar çok olursa olsun böyle olmadıkça îmânın tadını alamaz. İnsanlar arasındaki kardeşliğin geneli, dünya işleri üzerine kurulur olmuştur. Bu ise, ehline hiçbir fayda sağlamaz.”⁽¹¹⁶⁾

İbn Abbas radiyallâhu anhumâ, “**Aralarındaki bağlar kopmuştur.**” (Bakara, 166) âyetindeki bağların, meveddet/sevgi olduğunu söylemiştir.⁽¹¹⁷⁾

İlgili Meseleler

1. Bakara sûresinde yer alan ve en başta zikredilen âyetin tefsiri.
2. Tevbe sûresinde zikredilen âyetin tefsiri.
3. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem sevgisinin kişinin kendi nefsini, ailesini ve malını sevmesinden daha önde tutulması gerektiği.
4. Hadislerde ifade edilen “İman etmiş olmaz.” tabirinin İslam’dan çıkmış olmak anlamına gelmemesi.
5. İmanın bir tadının bulunduğu ve kimilerince bu tadın alınıp kimilerince alınmayabileceği.

⁽¹¹⁶⁾ İbn Ebî'd-Dunyâ, *el-lhvân*'da (22), Taberânî, *el-Kebîr*'de (12/417), Ebu Nuaym, *Hilye*'de (1/312), İbnü'l-Mubârek, *ez-Zuhd* (337). Heysemî, *el-Mecmau'z-Zevâid*'de (1/95), “Taberânî, *el-Kebîr*'de rivâyet etmiştir, senedinde Leys b. Ebî Suleym vardır, o da zayıftır.” der. el-Elbânî, *Silsiletü's-Sahîha*'da (1728) şevâhidi dolayısıyla hadisin hasen olduğunu hükmetmektedir.

⁽¹¹⁷⁾ İbn Cerîr et-Taberî, *Tefsîr* (2/71), Hâkim -sahîh olduğunu belirterek (3076).

6. Allah dostluğunun elde edilmesi için şart olan dört kalbî amelin neler olduğu ve îmânın tadının ancak bunlarla alınabileceği.

7. Sahabî İbn Abbas *radiyallâhu anhumâ*'nın, vakıyı iyi kavramış olarak kurulan kardeşliklerin çoğunun dünyaya yönelik olduğunu belirtmesi.

8. "Aralarındaki bağlar kopmuştur." (Bakara, 166) âyetinin tefsiri.

9. Bazı müşriklerin Allah'ı çok şiddetlice sevebildikleri.

10. Dünya hayatı, kendisine dininden daha sevimli olan kimselerin tehlikede bulunduklarının bildirilip tehdit edilmeleri.

11. Sevgisi Allah'ın sevgisi seviyesinde bir nidd/denk edinen büyük şirke düşmüş olur.

Açıklamalar

"İnsanlardan bir kısmı da Allah'a birtakım benzerler edinirler de onları tıpkı Allah'ı sever gibi severler." (Bakara, 165)

Tevhîdin aslı ve ruhu, bütün sevginin halisane bir şekilde sırf Allah için olmasıdır. Allah sevgisi, ilah ve ma'bud olarak Allah'ın kabul edilmesinin temelidir. Hatta sevgi, ibâdetin hakikatidir.

Kulun, Rabbine olan sevgisi mükemmel olmadıkça tevhîdi de mükemmel olamaz. Mükemmel bir tevhîde sahip olmak için Allah sevgisinin tüm sevgilerin önünde ve üstünde bulunması gerekir. Ayrıca Allah sevgisi tüm sevgiler üzerinde hakim olmalıdır. Tüm sevgi türlerinin, kulun

kurtuluş ve mutluluğuna sebep olan ilahî sevgiye tâbi olması gerekmektedir.

Allah sevgisinin şubelerinden ve aynı zamanda da mükemmelliğini sağlayan unsurlardan biri Allah için sevmektir. İnsan, yüce Allah'ın sevdiği amelleri ve şahısları sever; buğzettiği amellere ve şahıslara da buğzeder. Allah'ın dost edindiklerini dost, düşman edindiklerini de düşman bilir. İşte böylece kulun îmânı ve tevhîdi mükemmelleşir.

Yaratılmışlar içinden birtakım eşler edinerek onların Allah'ı sever gibi sevmek, onlara yönelik tâati Allah'a tâatin önüne geçirmek, onların zikrini ve davetlerini dilden düşürmemek, bağışlanmayan en büyük şirktir.

Böyle bir şirkin sahibi gönül bağına Azîz ve Hamîd olan Allah'ın dostluğundan koparmış ve hiçbir şeye malik olamayanlara bağlamış olur. Müşriklerin bağlandıkları bu zayıf bağ, kıyamet gününde, kulun amelinin sonucunu görmeye en çok ihtiyaç duyduğu o günde kopup gidecektir. Söz konusu sevgi ve dostluk o gün buğza ve düşmanlığa dönüşecektir.

Sevgi dört kısma ayrılır:

1. Allah sevgisi: İman ve tevhîdin aslıdır.
2. Allah için sevmek: Nebileri, rasulleri, onlara tâbi olanları sevmek. Allah'ın sevdiği amelleri, zamanları, mekanları vb. sevmek. Sevginin bu kısmı Allah sevgisine tâbi olup onun tamamlayıcısıdır.
3. Allah ile birlikte sevmek: Bu sevgi de müşriklerin ilah ve ma'bud olarak benimsedikleri ağaç, taş, insan, melek, veli, nebi ve benzerlerini Allah'ı sever gibi sevmeleridir. Sevginin bu çeşiti de şirkin aslı ve esasıdır.

4. Doğal sevgi: İnsanın yiyecek, içecek, evlilik, giyim vb. şeylere duyduğu sevgidir. Tabîî ki bu sevilenler mübah olduğu takdirde câizdir. Allah'a duyulan sevgi ve itaate yardımcı oluyorsa, ibâdetler kapsamında değerlendirilir. Allah'ın sevmediği şeylere vesîle oluyorsa yasaklar kapsamında yer alır. Bunun dışındaki bir nitelikteyse mübah olarak değerlendirilir. Allah en iyi bilendir.

OTUZ İKİNCİ BÂB

"İŞTE O ŞEYTAN, ANCAK KENDİ DOSTLARINI KORKUTUR. ŞU HALDE, EĞER İMAN ETMİŞ KİMSELER İSENİZ ONLARDAN KORKMAYIN, BENDEN KORKUN." (ÂL-İ İMRÂN, 175) ÂYETİ HAKKINDA

﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مِنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ﴾

"Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe îmân eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler mamur eder. İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır." (Tevbe, 18)

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ﴾

"İnsanlardan kimi vardır ki, 'Allah'a îmân ettik.' der; fakat Allah uğrunda eziyete uğratıldığı zaman, insanların işkencesini Allah'ın azabı gibi tutar." (Ankebût, 10)

Ebû Sa'îd el-Hudrî, merfu olarak şöyle rivâyet etmektedir:

«إِنَّ مِنْ ضَعْفِ الْيَقِينِ أَنْ تُرْضِيَ النَّاسَ بِسَخَطِ اللَّهِ، وَأَنْ تَحْمَدَهُمْ عَلَى رِزْقِ اللَّهِ، وَأَنْ تَذُمَّهُمْ عَلَى مَا لَمْ يُؤْتِكَ اللَّهُ، إِنَّ رِزْقَ اللَّهِ لَا يَجُوزُهُ حِرْضٌ حَرِيصٌ، وَلَا يَزُدُّهُ كَرَاهِيَةٌ كَارِهَةٌ».

"Allah'ı gazâblandırmak pahasına insanları razı etmen, Allah rızıklandırmasına rağmen insanları övmen, Allah'ın

sana bahşetmediğine karşılık insanları kınaman yakînin zayıflığındandır. Allah'ın rızkını ne hırs celbedebilir; ne de hoşlanmazlık defedebilir.”⁽¹¹⁸⁾

Âişe radiyallâhu anha'dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«مَنْ التَّمَسَّ رِضَا اللَّهِ بِسَخَطِ النَّاسِ؛ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَأَرْضَى عَنْهُ النَّاسُ، وَمَنْ التَّمَسَّ رِضَا النَّاسِ بِسَخَطِ اللَّهِ سَخَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَسَخَطَ عَلَيْهِ النَّاسُ.»

“İnsanların öfkelenmesi pahasına Allah'ın rızasını arayandan Allah razı olur; insanları da razı eder. Allah'ın gazabı pahasına insanların rızasını kazanmaya çalışana ise Allah gazab eder; insanları da ona öfkelerendir.”⁽¹¹⁹⁾

İlgili Meseleler

1. Âl-i İmrân sûresindeki âyetin tefsiri.
2. Tevbe sûresinde yer alan âyetin tefsiri.
3. Ankebût sûresindeki âyetin tefsiri.
4. Yakîn zayıflayabilir de, kuvvetlenebilir de.
5. Yakînin zayıfladığının alâmetleri vardır ve zikredilen üç husus bu alametlerin bazısıdır.
6. Sırf Allah'tan korkmak, yerine getirilmesi gereken farizalardandır.
7. Bunu gerçekleştirebilenin nail olacağı sevab.
8. Terk edenin karşılaşacağı ceza.

⁽¹¹⁸⁾ Hasen li ğayrihi: Ebu Nuaym, *Hilye* (5/106), Beyhaki, *Şuab* (203). Aşağıda gelecek diğer hadis ve başka bazı rivâyetler gibi şevâhidi dolaşısıyla hasen hadistir.

⁽¹¹⁹⁾ İbn Hibbân (276), İbn Rahûye, *Musned* (1170), Abd İbn Humeyd, (1524), İbnu'l-Ca'd, (1594). el-Elbânî, *Sahihu'l-Câmi'de* (6097) ve *Silsiletu's-Sahîha'da* (2311) hadisin senedinin ceyyid olduğunu söyler.

Açıklamalar

"İşte o şeytan, ancak kendi dostlarını korkutur."

(Âl-i İmrân, 175)

Müellif bu bâbı, korkunun/haşyetin yalnızca Allah'a yöneltilmesi gerektiğinden ve yaratılmışlara bu derecede korku duyulmasının yasak olmasından dolayı açmıştır. Böylelikle tevhîdin tamamlanmasının bir şartının da yalnızca Allah'tan korkmak olduğu açıklanmış olmaktadır.

Bu konuda karışıklık ve yanlış anlamamanın önüne geçilmesi için bazı noktaların netleştirilmesi gerekmektedir.

Öncelikle bilinmesi gerekir ki; korku/haşyet bazen ibâdet; bazen de âdet ve tabiat olarak vuku bulur. Bu değişiklik korkunun sebep ve ilgilerinden kaynaklanmaktadır.

Sözü edilen korku/haşyet, bir ilahtan, ma'buddan duyulan korku derecesindeyse, korkulan makama yakınlaşma amacı güdülüyorsa, kişiyi batınî bir itaate ve işlenen bir günah karşısında gizli bir endişeye sevk ediyorsa, işte böyle bir korkunun Allah'a yöneltilmesi îmânın en mühim gereklerindendir. Yüce Allah'tan başka bir varlığa yöneltilmesi ise Allah'ın bağışlamayacağı en büyük şirktir. Çünkü bu nitelikteki bir korku sebebiyle insan, kalbe vacib olan en mühim amellerden biri olan ibâdet konusunda bir başka varlığı Allah'a ortak koşmuş olmaktadır. Böylece de başka varlıklardan duyduğu korku Allah'tan duyduğu korkudan daha fazla olmaktadır.

Belirtildiği şekildeki korku yalnızca Allah'a yönelik ise kişi, ihlâslı ve tevhîd ehli demektir. Bir başka varlığa yönelikse, sevgide olduğu gibi haşyet konusunda da Allah ile birlikte bir eş edinmiş olunur. Kabirde yatan bir ölünün istenmeyen

bir hadise meydana getireceğinden korkmak, gazâb ederek bazı nimetlerin engellemesinden endişe etmek vb. korkular bu türe misal olarak verilebilir. Kabirperestlerde benzeri korku ve endişelere sıklıkla rastlanmaktadır.

Düşman, yırtıcı hayvan, yılan vb. zahirî zararından endişe edilen şeylerden duyulan korku gibi tabîî korkular ibâdet kapsamında yer almaz. Birçok müminde benzeri korkular görülmekle birlikte bu tür doğal korkular îmâna aykırı değildir.

Sebebi ortadan kalktığı halde devam eden korkular da kınanan tür altına giren korkular değildir.

Ancak hiçbir sebep yokken ya da zayıf sebeblere, yalnızca vehme dayalı hayalî korkular sahibini korkaklar sınıfına dahil edecek türden yerilmiş olan korkulardır. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* kötü ahlaktan sayılan korkaklıktan Allah'a sığınmaktadır. Bu nedenle eksiksiz îmân, tevekkül ve cesaret, korkunun bu türünü defetmektedir. Öyle ki seçkin ve kuvvetli müminlerin korkuları bu sayede emniyete ve huzura dönüşmektedir. Çünkü güçlü bir îmâna, kalpten gelen bir cesarete sahiptirler. Tevekkülleri de mükemmeldir.

Müellif, aradaki ilişkiden dolayı bu babı bir öncekinin ardından zikretmiştir.

OTUZ ÜÇÜNCÜ BÂB

“EĞER MÜMİNLER İSENİZ ANCAK ALLAH'A TEVEKKÜL EDİN.”
(MÂİDE, 23) ÂYETİ HAKKINDA

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢٣﴾

“Müminler ancak o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman yürekleri titrer, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda îmânları artar ve yalnız Rablerine dayanıp güvenirler.” (Enfâl, 2)

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٤﴾

“Ey peygamber! Sana ve sana uyan müminlere Allah yeter.” (Enfâl, 64)

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ﴿٢٣﴾

“Kim Allah'a tevekkül ederse O, ona yeter.” (Talâk, 3)

İbn Abbâs *radiyallâhu anhuma*'dan şöyle rivayet edilmiştir:

«حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ»، قَالَهَا إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ حِينَ أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَقَالَهَا مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ قَالُوا لَهُ: ﴿إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾.

İbrahim *aleyhisselam*, ateşe atıldığında, “Allah bize yeter. O ne güzel vekîldir!” (Âl-i İmrân, 173) demişti. Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem* de aynı kelimeleri müşriklerin (şu ayette belirtilen) sözü üzerine söylemişti: “Düşmanla-

rınız olan insanlar, 'Size karşı asker topladılar; aman sakının onlardan.' dediklerinde bu, onların îmânlarını bir kat daha arttırdı ve 'Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!' dediler." (Âl-i İmrân, 173)⁽¹²⁰⁾

İlgili Meseleler

1. Tevekkülün, yerine getirilmesi gereken farizalardan sayılması.

2. İmanın şartlarından birinin de tevekkül olduğu.

3. Enfâl sûresinde bulunan âyetin tefsiri.

4. Enfâl sûresinin sonundaki âyetin tefsiri.

5. Talâk sûresinde geçen âyetin tefsiri.

6. Sıkıntı anlarında İbrahim aleyhisselam ve Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in söyledikleri bildirilen sözün ne derece büyük bir öneme sahip olduğu.

Açıklamalar

"Eğer müminler iseniz ancak Allah'a güvenin."

(Mâide, 23)

Allah'a tevekkül, îmân ve tevhîdin en önemli gereklerindendir. Kulun Allah'a güçlü tevekkülü îmânının kuvveti ve tevhîdinin tamam olması nisbetindedir. İnsan, din ve dünyasına yönelik istediği ya da istemediği her şey için Allah'a tevekkül etmeye, O'ndan yardım dilemeye mecburdur.

Allah'a tevekkülün hakikati şöyle ifade edilebilir: Kul kesinlikle bilmelidir ki; her şey ve her iş Allah'a aittir. Allah'ın dilediği olur, dilemediği ise asla olmaz. Faydayı da, zararı da veren; veren de, mani olan da O'dur. Güç ve

⁽¹²⁰⁾ Buhârî (4563), Nesâî, *Kubrâ*'da (10439), Hâkim -sahih olduğunu söyleyerek- (3167).

kuvvet ancak ve ancak Allah'ındır ve O'nun sayesinde güç ve kuvvete sahip olunabilir. İnsan bunları bildikten sonra din ve dünyasına yönelik yararları elde edebilmek ve zararları defedebilmek için Rabbine kalpten güvenip dayanmalıdır. İsteğine erişebilmek için Rabbine sonsuz bir güven duymalıdır. Bununla birlikte insan, yarar getiren sebepleri gerçekleştirebilmek için elinden gelen çabayı sarfetmekten de geri durmamalıdır.

Kul bu bilgiyi, bu güveni/itimadı devam ettirdiği süreçte gerçek manada Rabbine tevekkül etmiş demektir. Yüce Allah'ın, işlerinde kendisine yetmesiyle ve tevekkül sahiplerine verdiği vaadlerle sevinmelidir. Bu sayılanlar Allah'tan başka bir varlığa yönlendirildiğinde ise, insan şirke düşmüş olur. Allah'tan başkasına tevekkül eden, O'ndan başkasına bağlanan kimse, yarımsız bir şekilde tek başına kalakalır ve amelleri boşa çıkar.

ALLAH'IN TU
TOPLULUKTA(İbrahim) ve
başka kim

İbn Abbâs

فَقَالَ: «الْبَشَرُ

Rasûlullah

balkında soru

metinden ümi

pudu (123)

İbn Mes'ûd

lemiştir:

قُرْطُوبِي

Bezzar (106),

zar ve Taberâ

Şerhü't-Tirmizî

Lahihul-Câmi

OTUZ DÖRDÜNCÜ BÂB

**"ALLAH'IN TUZAĞINDAN EMİN Mİ OLDULAR? HÜSRANA UĞRAYAN
TOPLULUKTAN BAŞKASI, ALLAH'IN TUZAĞINDAN EMİN OLAMAZ."**

(A'RÂF, 99) ÂYETİ HAKKINDA

﴿قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ﴾

"(İbrahim) dedi ki: Rabbinin rahmetinden, sapıklardan başka kim ümit keser?" (Hicr, 56)

İbn Abbâs radiyallâhu anhuma şöyle anlatmaktadır:

«أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنِ الْكِبَائِرِ؟ فَقَالَ: «الشِّرْكُ بِاللَّهِ، وَالْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ، وَالْأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ».

"Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'e büyük günahlar hakkında sorulunca, "Allah'a şirk koşmak, Allah'ın rahmetinden ümit kesmek ve tuzağından emin olmak" buyurdu.⁽¹²¹⁾

İbn Mes'ûd radiyallâhu anh'tan gelen rivâyette de şöyle demiştir:

«أَكْبَرُ الْكِبَائِرِ الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَالْأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ، وَالْقَنُوطُ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ، وَالْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ».

⁽¹²¹⁾ Bezzar (106), Heysemî, Mecmau'z-Zevâid'de (1/109) şöyle der: "Bezzar ve Taberânî rivâyet etmiştir. Taberânî'nin ricali sikadır." İrakî, Şerhu't-Tirmizî'de "İsnâdı hasendir." der. Aynı şekilde el-Elbânî, Sahihu'l-Câmi'de (4601) hasen olduğunu belirtmiştir.

“En büyük günah, Allah’a şirk koşmak, Allah’ın tuzağından emin olmak, rahmetinden ve merhametinden ümit kesmektir.” [Abdurrezzâk rivayet etmiştir.]⁽¹²²⁾

İlgili Meseleler

1. A’râf sûresindeki âyetin tefsiri.
2. Hicr sûresindeki âyetin tefsiri.
3. Allah’ın tuzağından emin olma konusundaki şiddetli tehdid.
4. Yüce Allah’ın rahmetinden ümit kesmek hakkındaki şiddetli tehdid.

Açıklamalar

“Allah’ın tuzağından emin mi oldular?” (A’râf, 99)

Bu bâb başlığında kastedilen, kulun Allah’tan korku ve ümit içinde olması gerektiğidir. Günahlarına bakıp Allah’ın adalet ve şiddetli azabını düşündüğünde Rabbine karşı korku/haşyet duyar. Genele ve özele bahşettiği fazlına ve affına bakarak arzu ve ümit duyar. İtaate muvaffak olursa, taatinin kabul edilmesiyle tam bir nimete erişeceğini Rabbinden umar. Taatinde bulunabilecek kusurdan dolayı da reddedilebileceğinden korkar. Bir günahla imtihan edildiğinde Rabbinden, tevbesini kabul etmesini ve günahını izale etmesini ümit eder. Tevbesinin zayıflığı ve günaha iltifat etmiş olması nedeniyle azaba maruz bırakılacağından endişe eder. Nimet ve kolaylıklarla karşılaştığında devamlı olmasını, artırılmasını ve şükrünü eda edebilme gücü verilmesini Allah’tan ümit eder. Şükrünü eda edememesi nede-

⁽¹²²⁾ Abdurrezzak, (19701); Taberânî, el-Kebîr 9/156, Heysemî, Mecmû’at Zevâid’de (1/109) şöyle der: “İsnadı sahihdir.” Ibn Kesîr, Tefsîr, 1/485.

niyle nimetlerin elinden alınabileceği endişesiyle Rabbin-den korkar. Karşılaştığı sıkıntı ve musibetleri defetmesini Rabbinden umar. Allah'ın onu bu sıkıntılardan kurtaracağını ümit eder. Sabır vazifesini yerine getirmesi karşılığında Rabbinin sevab vereceğini ümit eder. Gerekli sabır görevini eda etmediği takdirde ecri elden kaçırmak ve istenmeyen durumla karşılaşmak gibi iki musibetin bir arada bulunmasından endişe eder. Muvahhid mümin, her hal ve anında korku ve ümidi elden bırakmaz. Dâima bu tutum içinde olmalıdır. Asıl fayda ve mutluluk bu yolla elde edilebilir. Kul hakkında iki tutumdan endişe edilir:

a) Allah'ın rahmet ve merhametinden ümit kesmesine yol açacak derecede korkunun esiri olmak

b) İlkâbindan (eziyet, ceza) ve azabından emniyet hissi duyacak derecede aşırı ümit beslemek.

Böyle bir hale giren kul, tevhîdin asıllarından ve îmânın vaciblerinden olan korku ve ümit görevini yitirmiş olur.

Allah'ın rahmet ve merhametinden ümit kesmenin iki sebebi vardır:

1. İnsanın kendine zulmetmesi ve haramlara karşı cür'etkâr davranması: Kul, rahmete mani sebeplerle haşır neşir olduğu düşüncesiyle günahlarda ısrar ederek rahmetten ümidini keser. Bu minval üzere devam ederek sergilenen tutum insanın ayrılmaz bir vasfı ve ahlakı haline gelir. Zaten şeytanın istediği de budur. Bu aşamaya ulaşmış olan kuldân, içinde bulunduğu durumdan tam anlamıyla sıyrılıp nasuh bir tevbe etmediği sürece herhangi bir hayır beklenmez.

2. İşlemiş olduğu cürümler nedeniyle insanın korkusu artarken Allah'ın rahmet ve mağfireti hakkındaki bilginin zayıflaması. Bunun sonucunda kul, cehaleti nedeniyle tev-

be etse de Allah'ın kendisini bağışlamayacağı, merhamet etmeyeceği zannına kapılır. İradesi zayıflar ve rahmetten ümidini keser. Bütün bunlar kulun, Rabbi ve Rabbinin hakları konusundaki bilgi eksikliğinden, nefsinin acizliğinden ve seviyesizliğinden kaynaklanan zararlı hususlardır.

İnsan, Rabbin tanımayla çalışır, tembelliğe saplanıp kalırsa en basit bir çabanın dahi kendisini Rabbine, O'nun rahmet, cömertlik ve keremine kavuşturacağını görecektir.

Allah *azze ve celle*'nin azabından güvende olduğunu hissetmenin de tehlikeli iki sebebi bulunmaktadır:

1. Kulun dinden yüz çevirip Rabbin ve Rabbinin haklarını tanıma hususunda gafil ve gevşek olması: İnsanın kalbinde Allah korkusu sönüp imânın bir zerresi dahi kalmadığında gaflet, dalalet içinde; haramlara dalmaya ve vaciplere karşı kusur işlemeye devam eder. Çünkü imân, insana yüce Allah'tan, dünya ve âhirette vereceği azâbtan korkma hissi kazandırır.

2. İnsanın ameliyle mağrur, kendini beğenmiş, cahil bir abid olması: Kul, cehalet üzere kaldıkça yaptıklarıyla şımarır ve kalbinden Allah korkusu kalkar. Allah'ın nezdinde yüce makamlara sahip olduğunu zannederek zayıf ve seviyesiz nefesine güvenir ve Allah'ın azabından emniyette olduğu zannına kapılır. Sonuçta da zelil olur, başarıya ulaşması engellenir. Çünkü kendi eliyle kendine karşı cinâyet işlemiş olur.

Bu izahatla, açıklanan konuların tevhide aykırılığı belirtilmiş olmaktadır.

"Alla

mez. He

ne hiday

(Tegabun.

'Alkar

buyruğuy

gunda All

kimseler"

Sahih-

len bir rivâ

yurmaktadı

على النبي

"İnsan

da küfürdü

yakmak..."

Buhârî

merlu olara

في الحاح

Suyuti,

Muslim

OTUZ BEŞİNCİ BÂB

ALLAH'IN TAKDİRİNE SABRETMENİN İMANDAN OLDUĞU

﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ، وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝ ﴾

“Allah’ın izni olmadıkça hiçbir musîbet isabet etmez. Her kim de Allah’a î mân ederse O, onun kalbine hidayet verir ve Allah her şeyi hakkıyla bilendir.”

(Teğâbun, 11)

‘Alkame, bu âyette [her kim de Allah’a î mân ederse buyruğuyla] ifade edilen kimselerin “Bir musîbet dokunduğunda Allah’tan olduğunu bilip rızâ ve teslimiyet gösteren kimseler” olduğunu söyler.⁽¹²³⁾

Sahîh-i Muslim’de Ebû Hureyre radiyallâhu anh’dan gelen bir rivâyette Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

«إِثْنَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرٌ: الطَّعْنُ فِي النَّسَبِ، وَالنِّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ»

“İnsanlar arasında görülen iki şey kendileri hakkında küfürdür: Soya sövmek ve ölünün arkasından ağıt yakmak...”⁽¹²⁴⁾

Buhârî ve Muslim’de İbn Mes’ûd radiyallâhu anh’dan merfu olarak gelen bir rivâyet şöyledir:

«لَيْسَ مِنَّا مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ، وَشَقَّ الْجُيُوبَ، وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ»

⁽¹²³⁾ Suyutî, ed-Durru'l-Mensûr, 8/183.

⁽¹²⁴⁾ Muslim, 67.

“Yanaklara vuran, yakasını yırtan ve cahiliye davası güden bizden değildir.”⁽¹²⁵⁾

Enes radiyallâhu anh'dan gelen rivâyete göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدِهِ الْخَيْرَ، عَجَّلَ لَهُ بِالْعُقُوبَةِ فِي الدُّنْيَا، وَإِذَا أَرَادَ بِعَبْدِهِ الشَّرَّ أَمَسَكَ عَنْهُ بِذَنْبِهِ حَتَّى يُوَافِيَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

“Allah bir kulu hakkında hayır murad ederse, cezasını çabuklaştırıp dünyada verir. Bir kulu hakkında da şerri dilerse, karşılığını kıyamet günü alana dek günahını(n cezasını) tutar.”⁽¹²⁶⁾

Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

«إِنَّ عَظَمَ الْجَزَاءِ مَعَ عَظَمِ الْبَلَاءِ، وَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى إِذَا أَحَبَّ قَوْمًا ابْتَلَاهُمْ، فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ الرِّضَى، وَمَنْ سَخَطَ فَلَهُ السَّخَطُ».

“Mükafatın büyüklüğü, belanın büyüklüğü oranındadır. Allah bir toplumu severse, onları belalara uğratarak imtihana tâbi tutar. Rızılı olandan razı olur. Öfkelenene de öfkelenir.”⁽¹²⁷⁾

İlgili Meseler

1. Teğâbun sûresinde geçen âyetin tefsiri.
2. Allah'ın kaderine sabretmenin îmânın gereği olduğu.

⁽¹²⁵⁾ Buhârî (1294), Muslim (103), Tirmizî (999), Nesâî (4/19) ve Kübrâda (1987, 1989, 1991), İbn Mâce (1584), Ahmed (1/386, 432, 442, 456, 465), İbn Hibbân (3149).

⁽¹²⁶⁾ Tirmizî (2396), Ebu Ya'la (4254), Hâkim (8799). el-Elbânî, Sahîhu'l-Câmî'de (308) ve Silsiletu's-Sahîha'da (1220) hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

⁽¹²⁷⁾ Tirmizî (2396), İbn Mâce (4031). el-Elbânî, Sahîhu'l-Câmî'de (2110) hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

3. [Başkalarının] Soy ve sopuna [ayıplayarak ya da yokluğunu iddia ederek] yaralayıcı mahiyette ifadeler kullanma konusu.

4. Yanaklarına vuran, yakasını-bağrını yırtan ve cahiliye davası güdenler hakkındaki şiddetli tehditler.

5. Allah'ın kulu hakkında hayır murad ettiğinin alâmetinin ne olduğu.

6. Kul hakkında şer murad etmiş olmasının işaretinin ne olduğu.

7. Allah'ın kulu sevdiğinin göstergesi.

8. Allah'ın kaderine öfke duymanın haram oluşu.

9. Belalara rızâ göstermenin getireceği sevap.

Açıklamalar

İtaat konusunda sabır ve günahları işlememeye karşı sabır... Her iki sabır türünün de îmânın gereği, hatta esası ve şubesi olduğu herkesçe bilinmektedir. İman, tamamen sabırdır. Allah'ın sevdiği, razı olduğu, yakınlık duyduğu şeylere ve haramlara karşı sabırdır.

Din üç temel esas etrafında döner:

[1] Allah ve Rasûlünün getirdiği haberi tasdik etmek,

[2] Allah ve Rasûlünün emrine uymak ve [3] yasakladıklarından kaçınmak.

Allah'ın takdir ettiği insana acı veren olaylar da bu genel manaya dâhildir. Ancak bilinmesine ve uygulanmasına şiddetle ihtiyaç duyulduğundan dolayı özellikle zikredilmiştir.

İnsan, musîbetin Allah'ın iznine bağlı olduğunu, Allah'ın takdir ettiklerinde tam bir hikmetin olduğunu ve bu takdiratında kul üzerine sağanak yağmur gibi yağan nimetler içinde barındığını bildiğinde Allah'ın kazâsına razı

olur; emrine teslim olur ve başına gelen sıkıntılara göğüs gererek sabreder. Bu tutumundaki gayesi de Rabbine yakınlaşmak, sevabını ummak, cezasından korkmak ve güzel ahlakî özelliklere sahip olmaktır. Böylelikle insanın kalbi huzura kavuşur, îmânı ve tevhîdi kuvvetlenir.

"De ki

ar ki) bar

mıyor. A

aîh amel

uşmasın."

Ebû Hu

eldigine g

naktır:

في غيري

"Ben ken

ıniyacı o

me ortak k

Ebû Sa'îd

yle buyru

Muhem

ben Hu

OTUZ ALTINCI BÂB

RİYA

﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌُ وَاحِدٌ ۚ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾

“De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir beşerim. (Şu var ki) bana, ilâhınızın, sadece bir ilâh olduğu vahyolunuyor. Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, salih amel işlesin ve Rabbine ibâdetle hiçbir şeyi ortak koşmasın.” (Kehf, 110)

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*'dan merfu olarak rivâyet edildiğine göre kudsî bir hadiste yüce Allah şöyle buyurmuştur:

«أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ مَعِيَ فِيهِ غَيْرِي تَرَكَهُ وَشِرْكُهُ».

“Ben kendisine ortak koşulanlar arasında ortaklığa hiç ihtiyacı olmayanım. Bir amel işleyip de bir başkasını Bana ortak kılan kimseyi şirki ile baş başa bırakırım.”⁽¹²⁸⁾

Ebû Sa'îd *radiyallâhu anh*'dan merfu olarak gelen rivâyetle şöyle buyrulmaktadır:

⁽¹²⁸⁾ Muslim (2985), İbn Mâce (4202), Ahmed (2/301), İbn Hibbân (395), İbn Huzeyme (938).

«أَلَا أَخْبَرُكُمْ مَا هُوَ أَخَوْفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ». فَأَلَوْا
بِهِ. قَالَ: «الشِّرْكُ الْخَفِيُّ: يَقُومُ الرَّجُلُ فَيُصَلِّيُ فَيَزِينُ صَلَاتَهُ، لَمَّا بَرَى مِنْ
نَظَرِ رَجُلٍ إِلَيْهِ».

"Size benim nazarımda Mesih deccalden daha korkunç gelen şeyi bildireyim mi?" "Elbette, ey Allah'ın Rasûlü!" dediler. "O gizli şirktir. Adam kalkıp namaz kılar, birinin baktığını gördüğü için namazını süsler."⁽¹²⁹⁾

İlgili Meseleler

1. Kehf sûresinde yer alan âyetin tefsiri.
2. Amel, Allah rızâsından başka bir gaye karıştığı takdirde reddolunur. Bu da önemli bir meseledir.
3. [Amelin zayi olmasının bir] sebebi, Allah'ın kesinlikle ve kesinlikle ortağa ihtiyaç duymamasıdır.
4. [Böyle bir amelin zayi olmasının] bir sebebi de [amelin kendisi için yapıldığı ve ortak koşulan tüm ortaklardan] Allah'ın daha hayırlı olmasıdır.
5. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in ashâbı hakkında [bile] riyadan endişe etmesi.
6. Nebi sallallahu aleyhi ve sellem bu durumu namaz kılan bir adamı misal göstererek vermektedir: Bu misaldeki kişi, bir başkasının kendisine baktığını fark ettiğinde namazını daha itinalı kılarak süslemekte ve riyaya düşmektedir.

⁽¹²⁹⁾ İbn Mâce (4204), Ahmed (3/30) el-Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi'de* (2607) hasen olduğunu belirtmiştir.

OTUZ YEDİNCİ BÂB

İNSANIN, AMELİ İLE DÜNYAYI MURAD ETMESİNİN ŞİRK OLDUĞU

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُخْسِرُونَ﴾
﴿١٥﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَطِلَ مَا
كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

“Kim dünya hayatını ve zinetini isterse, amelleri-
nin karşılığını orada onlara tam olarak veririz ve orada
onlar hiçbir zarara uğratılmazlar. İşte onlar, âhirette
kendileri için ateşten başka hiçbir nasipleri olmayan
kimselerdir; yaptıkları boşa gitmiştir; yapmakta olduk-
lan şeyler (zaten) bâtıldır.” (Hûd, 15-16)

Sahîh[-i Buhârî]'de yer alan rivâyete göre Ebû Hurey-
re radiyallâhu anh, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle
buyurduğunu anlatır:

«تَعَسَّ عَبْدُ الدِّينَارِ، تَعَسَّ عَبْدُ الدَّرْهَمِ، تَعَسَّ عَبْدُ الْخَمِيسَةِ، تَعَسَّ عَبْدُ
الْخَمِيلَةِ، إِنْ أُعْطِيَ رَضِيَ، وَإِنْ لَمْ يُعْطَ سَخِطَ، تَعَسَّ وَانْتَكَسَ، وَإِذَا شَيْكَ فَلَا
انْتَفَاشَ، طَوْبَى لِعَبْدٍ أَخَذَ بَعَنَانَ فَرَسِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَشْعَثَ رَأْسَهُ، مَغْبِرَةً قَدَمَاهُ،
إِنْ كَانَ فِي الْجَرَّاسَةِ كَانَ فِي الْجَرَّاسَةِ، وَإِنْ كَانَ فِي الشَّاقَةِ كَانَ فِي الشَّاقَةِ، إِنْ
اسْتَأْذَنَ لَمْ يُؤْذَنَ لَهُ، وَإِنْ شَفَعَ لَمْ يُشَفَّعْ».

“Dinara (altın paraya) kul olanın burnu yerde sür-
tülsün! Dirheme (gümüş paraya) kul olanın burnu yerde
sürtülsün! Giysilerin kulu olanın burnu yerde sürtülsün!

Kadifenin kulu olanın burnu yerde sürtülsün! Verilirse razı olur; verilmezse öfkelenir. Hem yüz üstü sürtülsün, hem de zarar ve ziyana uğrasın, bir diken batsa çıkarttıracak kimse bulamasın. Atının dizginini Allah yolunda tutup saçı başı dağılan ve ayakları tozlanan kimseye ise müjdeler olsun! Koruma görevindeyse korumalık; artçı kuvvetlerde görevliyse artçı kuvvet olur. Hâlbuki (insanlar nazarında) izin istese izin verilmeyen, aracılık yapsa aracılığı kabul edilmeyen biridir.⁽¹³⁰⁾

İlgili Meseleler

1. Âhirete yönelik yapılan ameller karşılığında insanın dünyayı istemesi.
2. Hûd sûresinde bulunan âyetin tefsiri.
3. Müslüman insanın dinarın, dirhemin ve giysinin kulu diye adlandırılması.
4. Bu isimlendirmenin sebebinin "verildiğinde razı olmak, verilmediğinde ise öfkelenmek" şeklinde açıklanması.
5. "Zaten hem yüz üstü sürtülmüş, hem de zarar ve ziyana uğramıştır." sözü.
6. "Bir diken batsa çıkarttıracak kimse bulamasın." sözü.
7. Belirtilen sıfatlara sahip mücahidin övgüyle anılması.

Açıklamalar

Dinin temel esasının, tevhîdin ve ibâdetin ruhunun ihlâs olduğu bilinmelidir. İhlâs, kulun her ameline Allah'ın rızâsını, sevabını ve fazlını kazânmayı hedeflemesidir. Kul, îmânın altı temelini, İslam'ın beş ana unsurunu, ihsan mar-

(130) Buhârî (2887).

nasına gelen î mânî hakikatleri, yüce Allah'ın hukukunu ve kulların haklarını eksiksiz olarak ve sırf Rabbinin rızâsı için, âhiret yurdunu hedefleyerek yerine getirir. Bu görevleri eda ederken "duysunlar, görsünler" diye değil, "baş olma, öne çıkma" sevdasıyla değil, yalnız ve yalnız Allah'ın sevgisini ve rızâsını kazanmak gayesiyle hareket eder. Bu yolla î mân ve tevhîdi kemale erer.

İmana ve tevhîde aykırı en önemli hususlardan biri insanlara gösteriş yapmak, övgü ve saygılarını kazanmak ya da dünyalık amaçlar için amelde bulunmaktır. Böyle bir amaç, ihlâs ve tevhîdi zedeler.

Riya konusunun detaylandırılması gerekir:

İnsanı amele sevkeden faktör insanlara gösteriş yapmak düşüncesiye ve bu bozuk gaye üzerinde devam edilirse, yapılan amel boşa gider. Bu yapılan küçük şirktir. Büyük şirke yol açmasından endişe edilir.

Şâyet insanı amele sevkeden etken Allah'ın rızâsını kazanmak isteğiyle birlikte insanlara gösteriş düşüncesi ise ve yaptığı amelle gösterişte bulunmaktan geri durmazsa, nasların zahirine göre böyle bir amel de bâtıldır.

Kişiyi amele sevkeden saik, yalnızca Rabbinin rızâsını kazanmak olur da sadece amel esnasında riya düşüncesi anız olur, ama kendini kontrol edip bu düşüncüyü bertaraf eder ve ihlasını muhafaza ederse, bir zarar söz konusu olmaz.

Ancak kendi haline bırakarak riya düşüncesini izale etmezse, amelde eksiklik meydana gelir. Kalbindeki riya nisbetinde î mân ve ihlasında zayıflık oluşur. İnsanın işlediği amelin Allah için olmasını sağlaması ve şirk şâibesine karşı muhafaza etmesi gerekir.

Riya, önemsenmesi gereken büyük bir afettir. Yoğun tedavi gerektiren bir hastalıktır. Riya karşısında nefsin ihlâsa alıştırılması gerekir. Riyanın etkisiyle oluşan düşüncelere ve zararlı hedeflere karşı koyabilmek için nefisle mücadele içinde bulunulmalıdır. Riyanın ortadan kaldırılabilmesi için yardımına başvurmakla yüce Allah, kulun îmân safiyetini sağlayarak tevhîdi gerçekleştirmesine yardımcı olacaktır.

Kulun bütün hedefi/maksadı, dünyanın ve dünya menfaatlerinin kazanılması için amel işlemeye yönelirse, Allah'ın rızâsı ve âhiret gibi bir gayesi yoksa âhiretten hiçbir nasip elde edemez.

Böyle bir vasıf, müminden asla sudur etmez. Çünkü mümin, ne kadar îmânı zayıf da olsa, Allah'ın rızâsını ve âhireti hedefler.

Ancak birbirine eşit ya da yakın derecede hem Allah rızâsını kazanmak, hem de dünyayı elde etmek için amel işleyen kimsenin, mümin bile olsa îmânı, tevhîdi ve ihlâsı eksiktir. İhlâs mükemmelliğini yitirmesi nedeniyle ameli de eksiktir.

İnsan, ameli sırf Allah rızâsı için ihlâsla yapmakla birlikte dinin ikâmesine yardımcı olduğu için yaptığı amel ve çalışmadan dolayı -hayır işlerine yönelik ödenekler, cihad etmesi dolayısıyla ganimet vb. alan mücahid, cami, medrese vb. dinî vazifeleri ifa edenlere yönelik ödemede bulunan vakıflar gibi- belli bir ödenek alıyorsa, bu, dünyalık bir amaç güdülmediğinden dolayı kulun îmânına ve tevhîd inancına zarar vermez. Bununla kastedilen, dinî amaçlardır; dinin ikâmesi için yardımcı olacak hususlardır.

Bu nedenle yüce Allah zekât, ganimet gibi şer'î gelirlerde dinî ve faydalı dünyevî işleri gerçekleştiren kişiler için önemli bir pay ayırmıştır.

Yukarıda yapılan detaylı açıklamalar bu derece önemli bir konunun hükmünün ne olduğunu ve her şeyin yerli yerine konulması gerektiğini göstermektedir. Allah en iyisini bilir.

OTUZ SEKİZİNCİ BÂB

ALLAH'IN HARAMLARINI HELAL; HELALLERİNİ DE HARAM KILMA
HUSUSUNDA ALİMLERE VE YÖNETİCİLERE İTAAT ETMENİN, ONLARI
RAB EDİNMEK OLDUĞU

İbn Abbas *radiyallâhu anhuma* şöyle diyor:

«يُوشِكُ أَنْ تَنْزَلَ عَلَيْكُمْ حَجَارَةٌ مِنَ السَّمَاءِ، أَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَتَقُولُونَ: قَالَ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ؟!»

“Üzerinize gökten taş düşmesi yakındır. Ben ‘Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle söylüyor.’ diyorum; siz ise ‘Ebû Bekir ve Ömer şöyle söyledi.’ diyorsunuz.”⁽¹³¹⁾

İmam Ahmed b. Hanbel *rahimehullâh* şöyle demektedir:

«عَجِبْتُ لِقَوْمٍ عَرَفُوا الْإِسْنَادَ وَصَحَّتَهُ، وَيَذْهَبُونَ إِلَى رَأْيِ سَفِيَّانَ، وَاللَّهُ
تَعَالَى يَقُولُ: ﴿فَلْيَخْذِرِ الدِّينَ يَخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾. أَتَدْرِي مَا الْفِتْنَةُ؟ الْفِتْنَةُ الشِّرْكُ، لَعَلَّهُ إِذَا رَدَّ بَعْضُ قَوْلِهِ أَنْ يَقَعَ
فِي قَلْبِهِ شَيْءٌ مِنَ الزَّيْغِ فَيَهْلِكُ».

“İsnadını ve onun sıhhatini bilip de Sufyân es-Sevrî'nin görüşünü benimseyen kimselere hayret ediyorum. Yüce Allah şöyle buyuruyor: “...O'nun emrine aykırı davranışlar, başlarına bir fitne gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azâb isabet etmesinden sakınsınlar.” (Nûr, 63) Fitnenin ne olduğunu bilir misin? Fitne şirktir.

⁽¹³¹⁾ Ahmed (1/337).

O'nun sözleri reddedildiği zaman kalbde bir sapıklık meydana gelir, sonra da helak olur.”

وَعَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ: «أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿اتَّخَذُوا أَوْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ فَقُلْتُ لَهُ: «إِنَّا لَنَسْتَا نَعْبُدُهُمْ»، قَالَ: «الْيَسُّ يُحَرِّمُونَ مَا أَحَلَّ اللَّهُ فَتَحَرِّمُونَهُ، وَيُحِلُّونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فَتُحِلُّونَهُ». فَقُلْتُ: «بَلَى»، قَالَ: «فَتِلْكَ عِبَادَتُهُمْ».

Rivâyete göre ‘Adiy b. Hâtim radiyallâhu anh, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in, “(Yahudiler ve hıristiyanlar) Allah’ı bırakıp alimlerini (hahamlarını) ve rahiplerini rabler edindiler. Meryem oğlu Mesîh/İsa’yı da... [Halbuki] Tek bir ilaha ibâdetten başkası ile emrolunmamışlardı. O’ndan başka hak ilah yoktur. O, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır.” (Tevbe, 31) mealindeki âyeti okuduğunu duyunca, “Biz onlara ibâdet etmezdik.” dedi. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, “Onlar Allah’ın helal kıldıklarını haram sayınca siz de haram saymıyor musunuz? Yine onlar Allah’ın haram kıldıklarını helal sayınca siz de helal saymıyor musunuz?” diye sorunca, “Evet, öyle” dedi. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem, “İşte bu da onların ibâdetidir.” buyurdu.”⁽¹³²⁾

İlgili Meseleler

1. Nûr sûresindeki âyetin tefsiri.
2. Tevbe sûresindeki âyetin tefsiri.
3. ‘Adiy b. Hâtim radiyallâhu anh’in reddine konu olan ibadetin ne anlama geldiği.

⁽¹³²⁾ Tirmizî (3095), Beyhakî, *Sunenu'l-Kubrâ*, 10/116; Taberânî, *el-Kebîr*, 17/92. el-Elbânî, *Sahîhu Suneni't-Tirmizî*'de hasen olduğunu belirtmiştir.

4. İbn Abbas *radiyallâhu anhuma*'nın [dindeki önder ve örnekliklerine ve insanların nebilerden sonra en fazîletlileri olmalarına rağmen] Ebû Bekir ve Ömer *radiyallâhu anhuma*'yı; İmam Ahmed *rahimehullâh*'ın da [fıkıh ve hadisteki imame-tine rağmen] Sufyan es-Sevrî'yi örnek göstermesi.

5. Bugün durum öyle bir noktaya varmıştır ki, birçok kimse abid ve zahidlere ibâdet etmekte, bunu da -adını velâyet koyarak- amellerin en fazîletlisi görmektedirler. Alimlere ibâdeti de ilim ve fıkıh olarak görmektedirler. Daha sonra iş öyle bir noktaya vardı ki bu kimseler artık ne salihlerden ne de diğer anlamıyla [alimlerden] olmayan cahil kimselere ibadet etmeye başladılar.

OTUZ DOKUZUNCU BÂB

"SANA İNDİRİLENE VE SENDEN ÖNCE İNDİRİLENLERE İNANDIK-
LARINI İDDİA EDENLERİ GÖRMEDİN Mİ? TÂĞÜT'A KÜFRETMELERİ
KENDİLERİNE EMROLUNDUĞU HALDE, TÂĞÜT'UN ÖNÜNDE MUHA-
KEMELEŞMEK İSTİYORLAR. HÂLBUKİ ŞEYTAN ONLARI BÜSBÜTÜN
SAPTIRMAK İSTİYOR. ONLARA, 'ALLAH'IN İNDİRDİĞİNE (KİTAB'A)
VE RASÛL'E GELİN (ONLARA BAŞVURALIM).’ DENİLDİĞİ ZAMAN,
MÜNÂFIKLARIN SENDEN İYİCE UZAKLAŞTIKLARINI GÖRÜRSÜN.
ELLERİYLE YAPTIKLARI YÜZÜNDEN BAŞLARINA BİR FELÂKET GE-
LİNCE DE HEMEN, 'BİZ YALNIZCA İYİLİK ETMEK VE ARAYI BULMAK
İSTEDİK.' DİYE YEMİN EDEREK SANA NASIL GELİRLER!' (NİSÂ, 60-

62) ÂYETİ HAKKINDA

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾

"Onlara, 'Yeryüzünde fesat çıkarmayın.' denildiği
zaman, 'Biz ancak ıslah edicileriz.' derler." (Bakara, 11)

﴿وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ
قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ﴾

"İslah edilmesinden sonra yeryüzünde bozguncu-
luk yapmayın. Allah'a korkarak ve (rahmetini) umarak
dua edin. Muhakkak ki iyilik edenlere Allah'ın rahmeti
çok yakındır." (A'râf, 56)

﴿أَفَحُكْمَ الْجَهْلِ يَتَّبِعُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنْ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾

“Yoksa onlar cahiliye hükmünü mü arıyorlar? İyi anlayan bir toplum için Allah’tan daha güzel hükmü olan kim vardır?” (Mâide, 50)

Abdullah b. Ömer radiyallâhu anhumâ Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu rivâyet etmektedir:

«لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ».

“Sizden biriniz hevasını benim getirdiğime tâbi kılmadıkça îmân etmiş olamaz.”⁽¹³³⁾

İmam Nevevî, “Hadis sahîhtir. Kitabu’l-Hucce’de sahîh isnâdla rivayet ettik.” demiştir.

Şa’bî şöyle demektedir: “Münâfıklardan biriyle bir yahudi arasında bir anlaşmazlık vardı. Yahudi -rüşvet almadığını bildiğinden- ‘Muhammed’in hükmüne başvuralım!’ dedi. Münâfık ise ‘Yahudilerin hükmüne başvuralım!’ dedi. Çünkü onların rüşvet aldıklarını biliyordu. Hükmüne müracaat etmek için Cuheyne kabilesinde bir kâhine gitmek üzere anlaştılar. Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu:⁽¹³⁴⁾ “Sana indirilene ve senden önce indirilenlere inandıklarını iddia edenleri görmedin mi? Tâğuta küfretmeleri kendilerine emrolunduğu halde, tâğutun önünde muhakeleşmek istiyorlar. Hâlbuki şeytan onları büsbütün saptırmak istiyor. Onlara, ‘Allah’ın indirdiğine (Kitab’a)

⁽¹³³⁾ İbn Ebî Asım, *Sunne*’de (15), Hatîb el-Bağdadî, *Tarih* (4/369), Beğavî, *Şerhu’s-Sunne*’de (1/212), Nevevî, *el-Erbaîn*. Hafız İbn Receb el-Hanbelî, *Câmiu’l-Ulûm ve’l-Hikem*’de ilgili hadisin şerhinde zayıf olduğuna hükmetmiştir. Yine el-Elbânî, *Tahrîcu’l-Mişkât*’ta zayıf olduğunu söylemiştir.

⁽¹³⁴⁾ İbn Cerîr et-Taberî, *Tefsîr*, (7816). Hafız İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî*’de (5/37). “İshak b. Rahûye, *Tefsîr*’inde sahîh bir senedle Şa’bî’den rivâyet etmiştir.” der.

ve Rasûl'e gelin (onlara başvuralım).’ denildiği zaman, münâfıkların senden iyice uzaklaştıklarını görürsün. Elleriyle yaptıkları yüzünden başlarına bir felâket gelince hemen, ‘Biz yalnızca iyilik etmek ve arayı bulmak istedik.’ diye yemin ederek sana nasıl gelirler!’ (Nisâ, 60-62)

Bu âyetin anlaşmazlığa düşen iki kişi hakkında indiği de söylenmiştir. Bu kişilerden biri “Durumu Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in hükmüne arz edelim!” demiş; diğeri ise “Ka’b b. Eşref’e gidelim.” demişti. Daha sonra Ömer radiyallâhu anh’ın hükmüne başvurdular. Birisi aralarında geçeni anlatınca Ömer radiyallâhu anh, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in hükmüne razı olmayana “Böyle mi?” diye sordu. O da “Evet” deyince kılıçla vurarak öldürdü.⁽¹³⁵⁾

İlgili Meseleler

1. Nisâ sûresinde bulunan âyetin tefsiri ve bu âyette tağutun ne demek olduğuna yardım edecek anlamların bulunması.
2. Bakara sûresindeki “Onlara, ‘Yeryüzünde fesat çıkarmayın.’ denildiği zaman, ‘Biz ancak ıslah edicileriz.’ derler.” ayet-i kerimesinin tefsiri.
3. A’râf sûresinde yer alan “İslah edilmesinden sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın.” âyetinin tefsiri.
4. “Yoksa onlar cahiliye hükmünü mü arıyorlar?” âyetinin tefsiri.

⁽¹³⁵⁾ Hafız İbn Hacer, *el-Fethu'l-Bâri*'de (5/37), “Kelbi, Tefsir’inde Ebi Salih an İbn Abbas şeklinde rivâyet etmiştir, bu sened ile zayıf olmakla birlikte Mucahid’den gelen rivâyetle kuvvet kazanmaktadır.” der. Beğavî, *Tefsîr*, 1/446.

5. İlk âyet-i kerimenin iniş sebebi hakkında Şa'bi'nin ifadeleri.
6. Gerçek ve sahte îmânın ne olduğunun açıklanması.
7. Ömer *radiyallâhu anh* ile münâfık arasında geçenler.
8. Heva, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in getirdiği ilkelere tâbi kılınmadıkça îmânın gerçekleşmeyeceği.

Açıklamalar

Müellifin bu satırları dile getirmesindeki hikmet açıktır. Çünkü rablik ve ilahlık vasfına sahip olan hem kaderî, hem şer'î hem de cezaî hükümlerin sahibidir. Eş ve ortaksız olarak ilahlığı kabul edilip ibâdet edilen, isyana yer vermeden mutlak itaat edilendir. Bütün diğer itaatler O'na itaat etmenin ardından gelir ve ona tâbidir.

İnsan, ilim ve yetki sahibi kimseleri O'nun konumuna yerleştirir de onlara itaati asıl olarak görür, Allah ile Rasûlüne itaati bu itaate tâbi kılarsa, tam anlamıyla küfre girmiş olur. Hüküm ve otorite yetkisi de -tıpkı ibâdet gibi- tamamen Allah'a aittir.

Her bir kul üzerine vacip olan şey Allah'tan başka hakim/egemen tanımaması, insanlar arasında meydana gelen anlaşmazlıkları Allah ve Rasûlünün hükmüne göre çözümlemesidir. Kul, Rabbinin rızâsını kazanmaya yönelik olarak dinini ve tevhîdini ancak bu yolla kemale erdirebilir.

Allah ve Rasûlünden başka kimselerin hükmüne başvuranlar tağutun hükmüne müracaat etmiş olurlar. Böylesi mümin olduğunu iddia etse de yalan söylemiş olur.

Gerek dinin temel esaslarında gerek furûâtında olsun veya -müellifin son babda zikrettiği gibi- bütün haklar konu

sunda olsun Allah ve Rasûlünün hükmü kabul edilmeksizin imân sahîh de olmaz, tamam da...

Allah ve Rasûlü dışında birilerinin hükmüne müracaat eden, kendisine bir başkasını rab edinmiş, tağutun hükmüne yönelmiş olur.

KIRKINCI BÂB

İSİM VE SIFATLARDAN HERHANGİ BİR ŞEYİ İNKAR EDEN

﴿وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ﴾

“Onlar Rahmân’a küfrediyorlar. De ki: O benim Rabbidir. O’ndan başka hak ilah yoktur. Yalnız O’na tevekkül ettim ve tevbem O’nadır.” (Ra’d, 30)

Sahîh-i Buhârî’de yer aldığına göre Ali radiyallâhu anh, şöyle demiştir:

«حَدَّثُوا النَّاسَ بِمَا يَغْرِفُونَ، أَتُرِيدُونَ أَنْ يُكَذِّبَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ؟!»

“İnsanlara anlayabildikleri şeyleri anlatın! Allah ve Rasûlünün yalanlanması ister misiniz?”⁽¹³⁶⁾

Abdurrezzâk, Ma’mer > İbn Tâvûs > babası yoluyla İbn Abbâs radiyallâhu anhuma hakkında şöyle rivâyet eder:

«أَنَّهُ رَأَى رَجُلًا انْتَفَضَ لَمَّا سَمِعَ حَدِيثًا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الصِّفَاتِ اسْتِنَكَارًا لِذَلِكَ، فَقَالَ: «مَا فَرَقَ هَؤُلَاءِ؟ يَجِدُونَ رِقَّةً عِنْدَ مُحْكِمِهِ، فَيُهْلِكُونَ عِنْدَ مُتَشَابِهِهِ؟!»

“İbn Abbas radiyallâhu anhuma, sıfatlar konusunda Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in bir hadisini duyunca reddedercesine titreyerek hareket yapan bir adam gördü ve ‘Bunlar neden korkarlar? (Kur’ân’ın) muhkemiyle karşıla-

⁽¹³⁶⁾ Buhârî (127).

şınca kolayca kabulleniyorlar; müteşabihi ile karşılaşınca da helak oluyorlar.' dedi."⁽¹³⁷⁾

Kureyş kabilesi, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in Rahmân lafzını söylediğini duyduklarında reddettiler. Bunun üzerine Allah, haklarında, **"Onlar Rahmân'a küfrediyorlar."** âyetini indirdi.⁽¹³⁸⁾

İlgili Meseleler

1. İsim ve sıfatlardan birini inkar eden kimsede îmânın bulunmadığı.
2. Ra'd sûresinde bulunan âyetin tefsiri.
3. Dinleyenin anlayamayacağı konulardan bahsedilmemesi.
4. Doğrudan bir münker kasdedilmiş olmasa da bunun Allah'ı ve Rasûlünü yalanlamaya sebep olması.
5. İbn Abbas radiyallâhu anhuma'nın bu hususlardan herhangi birinin reddedilmesinin kişinin helakine neden olacağını bildirmesi.

Açıklamalar

İmanın aslı ve üzerine yapılandırıldığı temel; Allah'a, isimlerine ve sıfatlarına îmândır.

Kulun bu konudaki ilim ve îmânı kuvvetlendikçe, Allah'a ibâdetini devam ettirdikçe tevhîdi de güçlenir. Allah'ın, kemal sıfatlarına sahip olmakta tek olduğuna, azamet, celal ve cemal sıfatlarında hiçbir dengi bulunmayacak şekilde eşsiz olduğu bilindiği takdirde gerçek manadaki tek ilah ol-

⁽¹³⁷⁾ Abdurrezzak, Musannef, 11/423, 20895.

⁽¹³⁸⁾ Tefsiru İbn Ebî Hâtim (229), Allâme İmam Suleyman b. Abdillâh, Tefsîru'l-Azîzi'l-Hamid isimli Kitâbu't-Tevhîd şerhinde (s. 587) "Senedi ceyyiddir." der.

duđu da böylelikle anlaşılmış olur. Diğer varlıkların ilahlıklarının asılsız ve bätıl olduğu da böylece ortaya çıkar. Yüce Allah'ın isim ve sıfatlarından herhangi birini inkar eden kimse, tevhîdi bozan ve tevhîde aykırı düşen bir şey ortaya atmış demektir. Böyle bir tutum küfrün şubelerinden sayılır.

"ONLAR
DA ONU

Mücahid

"Bu; ad
dan miras o
Avn b. A

"Derler
İbn Kute

"Bunlar
" demektir
Ebu'l-A
rak- daha
ve bazı
er aldığı Z
"Kitab ve si
hah, kendi n
namaktadı
Selefte

KIRK BİRİNCİ BÂB

**"ONLAR ALLAH'IN NİMETİNİ BİLİRLER (İTİRAF EDERLER). SONRA
DA ONU İNKAR EDERLER. ONLARIN ÇOĞU KAFİRDİR." (NAHL, 83)
ÂYETİ HAKKINDA**

Mücahid, bunun anlamı hakkında şöyle demiştir:

«هُوَ قَوْلُ الرَّجُلِ: هَذَا مَالِي، وَرِثَتُهُ عَنْ آبَائِي.»

"Bu; adamın, 'Bu benim malımdır. Bunu ben atalarım-
dan miras olarak aldım.' şeklindeki sözüdür."

Avn b. Abdillâh şöyle demiştir:

«يَقُولُونَ: لَوْلَا فَلَانٌ لَمْ يَكُنْ كَذَا.»

"Derlerdi ki: 'Falanca olmasaydı, böyle olmayacaktı.'"

İbn Kuteybe de şöyle demiştir:

«يَقُولُونَ: هَذَا بِشَفَاعَةِ آلِهَتِنَا.»

"Bunlar bizim ilahlarımızın şefaati sayesinde, derler-
di." demektedir.

Ebu'l-Abbâs İbn Teymiyye, içerisinde kudsî hadis ola-
rak: -daha önce geçen- "*Kullarımdan bazıları bana inanır
ve bazıları da inkâr eder olarak sabahladı.*" ifadelerinin
yer aldığı Zeyd b. Halid hadisinin ardından şöyle demiştir:
"Kitab ve sünnette bununla ilgili hususlar çoktur. Yüce Al-
lah, kendi nimetlerini başkalarına nispet edip şirk koşanları
kınamaktadır.

Seleften bazıları şöyle der:

«قَاتِ الرِّيحَ طَيِّبَةً، وَالْمَلَأْخَ خَادِقًا. وَنَحْوُ ذَلِكَ مِمَّا هُوَ جَارٍ عَلَى أَلْسِنَةِ كَثِيرَةٍ».

“Bunlar, ‘Rüzgar güzel ve hoştu,’ ‘Kaptan becerikliydi.’ gibi sözlerle benzer. Dillerde buna benzer sözlerin dolaştığına sıklıkla rastlanır.”

İlgili Meseleler

1. Nimetin tanınması ve inkar edilmesinin tefsiri.
2. Bunların, konuşmalarda insanlar tarafından sıklıkla kullanılmaları.
3. Bu tür sözlerin nimetin inkarı olarak isimlendirilmesi.
4. Kalpte iki zıddın (Nimetin tanınması ve inkar edilmesi) bir arada bulunabilmesi.

Açıklamalar

“Onlar Allah’ın nimetini bilirler (itiraf ederler). Sonra da onu inkar ederler. Onların çoğu kâfirdir.” (Nahl, 83)

Daha önce de ifade edildiği üzere kullara düşen, nimetlerin hem sözle, hem de gönülden kabul yoluyla Allah’a nispet edilmesidir. Tevhîd bu yolla kemale erer. Yüce Allah’ın nimetlerini hem kalbi, hem de diliyle inkar eden kâfirdir ve din namına hiçbir şeyi kalmamıştır.

Nimetlerin tümünün yüce Allah’tan geldiğini kalben ikrar edip de -çoğu kimsenin yaptığı gibi- diliyle bazen Allah’a, bazen kendine, bazen çabalarına/gayretlerine nispet etmek tevbeyi gerektiren bir tutumdur. Nimetlerin ancak ve ancak sahibine nispet edilmesi gerekir. Bu konuda insan kendini ve dilini alıstırmalı, mücadele etmelidir. İmanın kemale ermesinin bir şartı da söz ve kalbî itiraf olarak nimetlerin Allah’a izafe edilmesidir.

İmanın başı sayılan şükrün üç rüknü bulunmaktadır:

- a) Hem kendine, hem de diğer yaratılanlara verilen nimetlerin yüce Allah'dan geldiğini kalben itiraf etmek.
- b) Bu nimetlerin Allah Teâlâ'dan olduğunu lisanen ifade edip yüce Allah'a övgüde bulunmak.
- c) Nimeti verene itaat ve ibâdet görevini eda ederken bu nimetlerin yardımından da istifade etmek. Allah en iyi bilendir.

KIRK İKİNCİ BÂB

"ARTIK BUNU BİLE BİLE ALLAH'A NİDDLER EDİNMEYİN." (BAKARA,
22) ÂYETİ HAKKINDA

İbn Abbâs *radiyallâhu anhuma* şöyle der:

«الْأَتْدَادُ هُوَ الشِّرْكُ، أَحَقُّ مِنْ دَيْبِ النَّمْلِ عَلَى صَفَاةٍ سَوْدَاءٍ فِي ظِلْمَةِ
الَّيْلِ، وَهُوَ أَنْ تَقُولَ: «وَاللَّهِ، وَحَيَاتِكَ يَا فُلَانُ، وَحَيَاتِي»، وَتَقُولَ: «لَوْلَا كَلْبِيَّةٌ
هَذَا، لَأَتَانَا اللَّصُوصُ»، وَ«لَوْلَا الْبَطُّ فِي الدَّارِ، لَأَتَى اللَّصُوصُ»، وَقُولَ الرَّجُلِ
لِصَاحِبِهِ: «مَا شَاءَ اللَّهُ وَشِئْتُ»، وَقُولَ الرَّجُلِ: «لَوْلَا اللَّهُ وَفُلَانُ»، لَا تَجْعَلْ فِيهَا
فُلَانًا، هَذَا كُلُّهُ بِهِ شِرْكٌ».

"(Âyet-i kerime de geçen) 'endâd,' 'şirk' demektir. Karanlık bir gecede kara bir taşın üzerinde yürüyen karıncanın ayak izinden daha gizlidir. 'Ey falan! Allah'a, senin ve benim hayatıma yemin olsun!' 'Şu köpekcağız olmasaydı hırsızlar musallat olurdu!' 'Evde ördek olmasaydı, hırsızlar dadanırdı.' gibi sözler şirk'tir. Yine adamın, 'Sen ve Allah dilerse,' 'Allah ve falanca olmasaydı.' gibi sözleri de şirk'tir." [İbn Ebî Hatim rivayet etmiştir.]

[Abdullah b.] Ömer b. Hattab *radiyallâhu anh*, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şu hadisini rivâyet eder:

«مَنْ خَلَفَ بَغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ».

“Allah’tan başkasına yemin eden, küfre girmiş ya da şirke düşmüş olur.”⁽¹³⁹⁾

İbn Mes’ûd *radiyallâhu anh* şöyle demektedir:

«لَأَنْ أَخْلِفَ بِاللَّهِ كَاذِبًا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَخْلِفَ بغيرِهِ صَادِقًا».

“Allah adına yalan yere yemin etmek, Allah’tan başkası adına haklı olarak yemin etmekten daha sevimlidir.”⁽¹⁴⁰⁾

Huzeyfe *radiyallâhu anh*, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in şu hadisini rivâyet etmektedir:

«لَا تَقُولُوا مَا شَاءَ اللَّهُ وَشَاءَ فُلَانٌ، وَلَكِنْ قُولُوا: مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ شَاءَ فُلَانٌ».

“‘Allah ve falanca dilerse.’ demeyin! Ama ‘Allah, sonra da falanca dilerse.’ diyebilirsiniz.”⁽¹⁴¹⁾

«وَجَاءَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ النَّخَعِيِّ: «أَنَّهُ يَكْرَهُ «أَعُوذُ بِاللَّهِ وَبِكَ»، وَيَجُوزُ أَنْ يَقُولَ:

«بِاللَّهِ ثُمَّ بِكَ». قَالَ: «وَيَقُولُ: «لَوْلَا اللَّهُ ثُمَّ فُلَانٌ»، وَلَا تَقُولُوا: «لَوْلَا اللَّهُ وَفُلَانٌ».

İbrahim en-Nehaî’den nakledildiğine göre, “O, Allah’ın ve senin korumana sığınıyorum.” demeyi mekruh görür; “Önce Allah’ın, sonra senin korumana sığınıyorum.” demeyi câiz addederdi. “Allah ve falan kişi olmasaydı.” de-

⁽¹³⁹⁾ Ebû Dâvûd (3251), Tirmizî (1535), Ahmed (1/47) ve (2/34, 67, 125), Hâkim, -sahîh- (45, 167, 169), İbn Hıbbân (4357). el-Elbânî, *Sahîhu'l-Câmi*’de (2561) ve *Silsiletu’s-Sahîha*’da (2042) hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

⁽¹⁴⁰⁾ Taberânî, *el-Kebîr*, (9/205, 8902), Heysemî, *el-Mecmau’z-Zevâid*’de (4/180), “Taberânî, *el-Kebîr*’de rivâyet etmiştir. Ricâli, *Sahîh*’in ricâlidir.” der. el-Elbânî, *Silsiletu’d-Daîfe*’de (1/130), “Taberânî, *el-Kebîr*’de sahîh bir senedle rivâyet etmiştir.” der.

⁽¹⁴¹⁾ Ebû Dâvûd (4980), Nesâî, *Kubrâ*’da (10720, 10721), İbn Mâce (2117), Ahmed (5/384, 393, 394, 398), Tayâlisî (430), Beyhakî, *Sunenu'l-Kubrâ* (3/216). el-Elbânî, *Silsiletu’s-Sahîha*’da (137) hadisin sahîh olduğunu söyler.

nilemeyeceğini; fakat "Önce Allah sonra falanca olmasaydı." denilebileceğini ifade etmiştir.

İlgili Meseleler

1. Endâdın ne olduğu konusunda Bakara sûresinde geçen âyetin tefsiri.
2. Ashâb-ı kiram, büyük şirk hakkında nâzil olan âyeti küçük şirki de kapsayacak şekilde tefsir etmektedir.
3. Allah'tan başkası adına yemin etmek şirktir.
4. Allah'tan başkası adına (doğru yere dahi olsa) yemin edilmesi, yemin-i ğamûstan (Allah adına yalan yere yemin-den) daha tehlikelidir.
5. "Allah ve sen" ifadesiyle "Önce Allah, sonra sen" ifadelerine değişik anlam kazandıran vâv (ve) ile sümme (sonra) edatları arasındaki fark.

Açıklamalar

"Artık bunu bile bile Allah'a şirk koşmayın." (Bakara, 22)

Daha önceki bir babda başlık olarak "İnsanlardan bazıları Allah'tan başkasını Allah'a denk ilahlar (endâd) edinir de onları Allah'ı sever gibi severler." (Bakara, 165) âyeti zikredilmişti. Bununla kastedilen büyük şirktir. İbadet, sevgi, korku, ümit vb. ibâdetlerde Allah'a ortak koşulmasıdır.

Bu babda ise amaç, Allah'tan başkasına yemin etmek, "Allah ve sen olmasaydın," "Allah ve senin adına" gibi sözlerle Allah ile yaratılmışları ortak kılmaktır. "Bekçi olmasaydı hırsızlar musallat olurdu," "Şu ilaç olmasaydı hayatını kaybederdi," "Falanın ticarî kabiliyeti olmasaydı bu duruma gelemezdi." tarzındaki sözlerle eşyayı ve eşyanın

meydana gelişini Allah'tan başkasına izafe etmek suretiyle gerçekleşen küçük şirkin ele alınmasıdır. Bütün bunlar tevhide zıddır.

Bütün işlerin meydana gelişlerinin ve sebeplerle sağlanan faydanın daha başlangıçta Allah'a ve iradesine izafe edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte ardından sebep ve faydası zikredilebilir. Sebeplerin Allah'ın kazâ ve kaderine bağlı olduğunu bildirmek için "Önce Allah, sonra şöyle olmasaydı." denilebilir.

Kul; kalbinde, kavlinde ve fiilinde Allah'a ortak kılmaktan kaçınmadığı sürece tevhide mükemmelleşmez.

KIRK ÜÇÜNCÜ BÂB

ALLAH ADINA YAPILAN YEMİNLE İKNA OLMAYAN

İbn Ömer *radiyallâhu anhuma*'dan gelen rivâyete göre Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«لَا تَخْلِفُوا بِآبَائِكُمْ، مَنْ خَلَفَ بِاللَّهِ فَلَيْضِدُوقٌ، وَمَنْ خَلَفَ لَهُ بِاللَّهِ فَلَيْزُصٌ،
وَمَنْ لَمْ يَرْضَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ».

“Babalarınız adına yemin etmeyin! Allah adına yemin eden dürüst olsun! Allah adına edilen yemine muhatap olan razı olsun! Razı olmazsa Allah’a yakın değildir.”⁽¹⁴²⁾

İlgili Meseleler

1. Atalar adına yemin etmenin yasaklanmış olması.
2. Allah adına yapılan yemine muhatap olanın razı olması gerektiği.
3. Allah adına yapılan yemine muhatap olanın razı olmaması durumunda kendisine yöneltilen tehdit.

Açıklamalar

Bu bâbla amaçlanan; dürüstlük, hayır ve adil olmakla tanınan kimsenin yeminine muhatap olduğunda yemi-

⁽¹⁴²⁾ İbn Mâce (2101). Bûsîrî, ez-Zevâid'de, “İsnadı sikâttır.” der. El-Elbânî de *Sahîhu'l-Câmi*'de (7247) hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

nine rızâ ve kanaat gösterilmesi gerektiğidir. Çünkü aksini gösteren kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Müslümanların, rablerini yüceltmeleri ve üstün derecede saygı duymaları hasebiyle Allah adına yapılan yemine de razı olmaları gerekmektedir.

Allah adına yemin edilip de talak'a yemin etmekten ya da kendisine beddua etmekten başkasına razı olunmuyorsa, bu da va'îd/tehdit kapsamına girer. Çünkü böyle bir tutum, Allah'a karşı saygısızlık ve edepsizlik demektir. Allah ve Rasûlünün hükmüne ekleme yapmak anlamındadır.

Günah işlemek ve yalan söylemekle tanınan bir kimsenin, yalan olduğu kesin olarak bilinen bir konuda yemin ettiği zaman rızâyla karşılanmaması, zikredilen va'îd kapsamında değerlendirilmez. Çünkü yemin sahibinin kalbinde ettiği yemine insanların güvenmelerini sağlayacak kadar Allah saygısı bulunmamaktadır. Durumu kesin bilinmesi dolayısıyla bu kimsenin yemininin rızâyla kabul edilmemesi va'îd ile karşılık bulmaz. Allah *celle celâluhû* en iyisini bilendir.

KIRK DÖRDÜNCÜ BÂB

"ALLAH VE SEN DİLERSEN" SÖZÜ HAKKINDA

Kuteyle'den şöyle rivayet edilmiştir:

«أَنَّ يَهُودِيًّا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنَّكُمْ تُشْرِكُونَ، تَقُولُونَ: مَا شَاءَ اللَّهُ وَشِئْتُمْ، وَتَقُولُونَ: وَالْكَعْبَةِ، فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادُوا أَنْ يَخْلُقُوا أَنْ يَقُولُوا: وَرَبِّ الْكَعْبَةِ، وَأَنْ يَقُولُوا: مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ شِئْتُمْ».

Bir yahudi, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e geldi ve "Siz şirk koşuyorsunuz. Çünkü 'Allah ve sen diler sen.' diyorsunuz. Ayrıca 'Kabe'ye yemin olsun ki.' diye yemin ediyorsunuz." dedi. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ashâba yemin etmek istedikleri zaman "Kabe'nin Rabbine yemin olsun ki." diye yemin etmelerini ve ["Allah ve sen diler sen" şeklinde değil de] "Önce Allah, sonra sen diler sen." demelerini emretti. (143)

Yine Nesâî'de İbn Abbâs *radıyallâhu anhuma*'dan gelen bir rivâyete göre "Bir adam, Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e 'Allah ve sen diler sen' deyince, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*,

«أَجَعَلْتَنِي اللَّهُ نِدًّا؟ بَلَّ! مَا شَاءَ اللَّهُ وَخَدُّهُ».

(143) Nesâî (7/6) ve *Kubrâ*'da (4714, 10822), Beyhakî (3/216), Ahmed (6/271, 272), Hakim -sahîh olduğunu söyleyerek- (7815). el-Elbâni, *Sahîhu'l-Câmi*'de (6214) ve *Silsiletu's-Sahîha*'da (1166) sahîh olduğunu söylemiştir.

'Beni Allah'a ortak mı kılıyorsun? Yalnızca Allah dilerse' buyurmuştur.⁽¹⁴⁴⁾

İbn Mâce'de Aîşe *radiyallâhu anha'*'nın ana bir kardeşi olan Tufeyl'den gelen rivâyete göre şöyle anlatılmaktadır:

«رَأَيْتُ كَأَنِّي أَتَيْتُ عَلَى نَقَرٍ مِنَ الْيَهُودِ؛ قُلْتُ: إِنَّكُمْ لَأَنْتُمْ الْقَوْمُ لَوْلَا أَنْكُمْ تَقُولُونَ: عَزَّيْرُ ابْنِ اللَّهِ! قَالُوا: وَأَنْتُمْ لَأَنْتُمْ الْقَوْمُ لَوْلَا أَنْكُمْ تَقُولُونَ: مَا شَاءَ اللَّهُ وَشَاءَ مُحَمَّدًا! ثُمَّ مَرَرْتُ بِنَقَرٍ مِنَ النَّصَارَى فَقُلْتُ: إِنَّكُمْ لَأَنْتُمْ الْقَوْمُ لَوْلَا أَنْكُمْ تَقُولُونَ: الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ، قَالُوا: وَإِنَّكُمْ لَلْأَنْتُمْ الْقَوْمُ لَوْلَا أَنْكُمْ تَقُولُونَ: مَا شَاءَ اللَّهُ وَشَاءَ مُحَمَّدًا! فَلَمَّا أَصْبَحْتُ أَخْبَرْتُ بِهَا مَنْ أَخْبَرْتُ، ثُمَّ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ، قَالَ: «هَلْ أَخْبَرْتُ بِهَا أَحَدًا؟». قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: فَحَمِدَ اللَّهُ وَأَتَيْتُ عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: «أَمَّا بَعْدُ؛ فَإِنَّ طُفَيْلًا رَأَى رُؤْيَا أَخْبَرَ بِهَا مَنْ أَخْبَرَ مِنْكُمْ، وَأَنْكُمْ قُلْتُمْ كَلِمَةً يَمْنَعُنِي كَذَا وَكَذَا أَنْ أَنْهَاكُمْ عَنْهَا؛ فَلَا تَقُولُوا: «مَا شَاءَ اللَّهُ وَشَاءَ مُحَمَّدًا»، وَلَكِنْ قُولُوا: «مَا شَاءَ اللَّهُ وَحْدَهُ».

Rüyada bir grup yahudinin yanına geldim. "Siz bir kavimsiniz; keşke 'Uzeyr, Allah'ın oğludur.' demesiniz." dedim. Onlar da "Siz de bir kavimsiniz; siz de keşke 'Allah ve Muhammed dilerse' demesiniz." dediler. Daha sonra bir grup hristiyanın yanına uğradım. Onlara "Siz bir kavimsiniz; keşke 'Mesih, Allah'ın oğlu demesiniz.' dedim. Onlar da "Siz de bir kavimsiniz; keşke 'Allah ve Muhammed dilerse' demesiniz." dediler. Sabah olunca gördüklerimi anlattım. Daha sonra Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in yanına gittim ve ona da anlattım. Bana, "Hiç kimseye anlattın mı?" diye sordu. "Evet" dedim. Allah'a hamd

⁽¹⁴⁴⁾ Nesâî, *Amelu'l-Yevmi ve'l-Leyl* (988); Buhârî, *el-Edebu'l-Mufred*, (783), Ahmed (1/214-244), İbn Mâce (2117), Beyhakî (3/217), Ebu Nuaym, *Hilye* (4/99). el-Elbânî, *Silsiletu's-Sahîha*'da (139) hasen olduğunu belirtmiştir.

u senada bulunduktan sonra şöyle buyurdu: "Tufeyl bir rüya görmüş ve içinizden gördüğü kimselere anlatmış. Siz bir söz söylediniz. Şu şu nedenler bu sözü size yasaklamama engel oldu. 'Allah ve Muhammed dilerse' demeyiniz! 'Yalnız Allah dilerse' deyiniz!"⁽¹⁴⁵⁾

İlgili Meseleler

1. Yahudilerin de küçük şirki bildikleri.
2. Heva ehli olan kimsenin de anlayış sahibi olabileceği.
3. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, "Beni Allah'a ortak mı kılıyorsun?" sözü. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, zikredilen ifadeler karşısında böyle diyorsa, "Ey en mükerrem insan! Ne oluyor ki bana senden başkasına iltica ediyorum!?" beytiyle sonraki iki beyti (Kaside-i bürde) söyleyenlere ne denmeli?
4. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, "Şu şu nedenler bu sözü size yasaklamama engel oldu." sözü dolayısıyla bu ifadelerin büyük şirk kapsamında değerlendirilmediği.
5. Salih rüyalar, vahyin kısımlarındandır.
6. Salih rüyalar bazı ahkâmın belirlenmesinde sebep teşkil edebilirler.

Açıklamalar

Bu bâb da bir önceki "Artık bunu bile bile Allah'a şirk koşmayın." (Bakara, 22) âyetinin konu edildiği bâb kapsamındadır.

⁽¹⁴⁵⁾ İbn Mâce (2118), Darimî (2702), Ahmed (5/72-398), Ebu Ya'la (4653), Bûsirî, ez-Zevâid'de, "Buhârî'nin şartı üzerine senedin ricâli sikkat" der. el-Elbânî, *Silsiletu's-Sahîha*'da (138) hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

"Dedil
dır. Ölürü
(Câsiye, 24)

Sahîh/-
m, Peygar
rivâyet etm

التَّحَارُّ

"Adem
dır. [Onları
Benim. İşle
çeviririm."

Bir rivâ

"Zaman
kötü durdu

İlgili 7

1. Zama

Buhârî (48
(11486, 114
Muslim, 22

KIRK BEŞİNCİ BÂB

DEHR'E/ZAMAN'A SÖVMENİN ALLAH'A EZİYET OLDUĞU

﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ﴾

“Dediler ki: Hayat ancak bu dünyada yaşadığımızdır. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman helâk eder...”

(Câsiye, 24)

Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de Ebû Hureyre radiyallâhu anhu, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'den şu kudsî hadisi rivâyet etmektedir:

«يُؤَذِّنِي ابْنُ آدَمَ يَسُبُّ الدَّهْرَ، وَأَنَا الدَّهْرُ أَقْلَبُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ»

“Ademoğlu zamana söverek Bana eziyet etmektedir. [Onların zaman diye sövüp durdukları] Dehr/zaman Benim. İşler Benim elimdedir. Geceyi ve gündüzü evirip çeviririm.”⁽¹⁴⁶⁾

Bir rivâyette de şöyle buyrulmaktadır:

«لَا تَسُبُّوا الدَّهْرَ؛ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الدَّهْرُ»

“Zamana sövmeyiniz! Çünkü zaman [diye onların sövüp durdukları] ancak Allah'tır.”⁽¹⁴⁷⁾

İlgili Meseleler

1. Zamana sövmenin yasaklanmış olması.

⁽¹⁴⁶⁾ Buhârî (4826), Muslim (2236), Ebû Dâvûd (5274), Nesâî, Kubrâ, (11486, 11487), Ahmed (2/237, 272, 275).
⁽¹⁴⁷⁾ Muslim, 2246/5.

2. Zamana sövmenin yüce Allah'a eziyet olarak isimlendirilmesi.

3. "Dehr, Benim." sözü üzerinde düşünölmeli.

4. Kişinin, kalben kasdetmese de diliyle sövmesi muhtemeldir.

Acıklamalar

Bahsedilen bu husus, cahileyede sıklıkla görölmektedir. Fasık, aklî dengesi bozuk ve ahmak birçok kimse de onların yoluna uymuştur. Zaman içinde meydana gelen olaylar kendi isteklerinin aksi istikamette cereyan ettiğinde zamana/vakte sövmeye; hatta lanet etmeye başlarlar. Bunun nedeni din zayıflığı, ahmaklık ve cehalettir. Çünkü zamanın kendisi hiçbir tasarrufa sahip değildir. Zaten zamanın kendisi idare ve tasarruf altındadır. Zaman üzerindeki tasarrufların tümü izzet ve hikmet sahibi yüce Allah'ın tasarruflarıdır. Dolayısıyla zamana yapılan sövgüler aslında yüce Allah'a yapılmış demektir.

Zamana sövmek, dinde ve akılda noksanlık alametidir. Bu sebeble musibetler artmakta, büyümekte ve sabır kapıları kapanmaktadır. Bu tarz tavırlar tevhide aykındır.

Mümin, tüm tasarrufların yüce Allah'ın kazâ, kader ve hikmetiyle gerçekleştiğini bilir. Allah ve Rasûlünün ayıp ve kusurlu saydıklarının dışındaki şeyleri ayıp ve kusurlu görmeye yeltenmez. Bilakis yüce Allah'ın tasarruflarına nızâ ve teslimiyet gösterir. Çünkü tevhide mükemmelliği ve huzur bu şekilde sağlanabilir.

Sahih

Hurey

den s

ك لا اله

"Allah

meliku'l-en

Allah

Sufyan

"Şahlar

Bir rivây

"Kiyame

diği, en pis

Hadisin

in, düşük, d

Buhâri (62

(2837), Ahn

Bk. Buhâri,

Muslim (21

KIRK ALTINCI BÂB

"KADILAR KADISI" GİBİ İSİMLERLE ANILMAK HAKKINDA

Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de yer alan rivâyete göre Ebû Hureyre radiyallâhu anhu, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'den şu hadisi aktarmaktadır:

«إِنَّ أَخْنَعَ اسْمٍ عِنْدَ اللَّهِ رَجُلٌ تَسْمَى «مَلِكُ الْأَمْلاكِ»، لَا مَالِكَ إِلَّا اللَّهُ.»

"Allah katında en çirkin isim, insanın kendisini meliku'l-emplâk (mülklerin sahibi) olarak isimlendirmesidir. Allah'tan başka malik (melik) yoktur."⁽¹⁴⁸⁾

Sufyan b. Uyeyne şöyle demiştir:

«مِثْلُ شَاهَانٍ شَاهٌ.»

"Şahlar şahı (şahınşâh) da bunun gibidir."⁽¹⁴⁹⁾

Bir rivâyette,⁽¹⁵⁰⁾

«أَغْيَظُ رَجُلٍ عَلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَآخِبُهُ.»

"Kıyamet günü yüce Allah'ın en çok gayzettığı/kızdığı, en pis kişi..." olarak ifade edilmektedir.

Hadisin metninde geçen "أَخْنَعَ / ahna" kelimesi, "çirkin, düşük, değersiz" anlamlarına gelir.

⁽¹⁴⁸⁾ Buhârî (6205, 6206), Muslim (2143), Ebû Dâvûd (4961), Tirmizî (2837), Ahmed (2/244, 310,496), İbn Hıbbân (5835).

⁽¹⁴⁹⁾ Bk. Buhârî, Muslim.

⁽¹⁵⁰⁾ Muslim (2143/21).

İlgili Meseleler

1. Meliku'l-emlâk adıyla anılmanın yasaklanmış olması.
2. Sufyan b. Uyeyne'nin de dediği gibi bu manaya gelen isimlerle anılmak da yasak kapsamındadır.
3. Kalbin, manasını kesin olarak hedeflememesiyle birlikte bu ve benzerleri hakkında söylenen şiddetli ifadelerin iyi anlaşılması gerekir.
4. Bunun nedeni, bu sıfatları içeren isimlere ancak Yüce Allah sahip olduğu içindi. (Allah'tan başka malik yoktur sözü)

KIRK YEDİNCİ BÂB

YÜCE ALLAH'IN İSİMLERİNE (ESMA-İ HÜSNA'YA) SAYGI GÖSTERMEK VE BU NEDENLE İSİMLERİN DEĞİŞTİRİLMESİ

Ebû Şurayh'tan şöyle rivayet edilmiştir:

«أَنَّهُ كَانَ يُكْنَى أَبَا الْحَكَمِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَكَمُ وَإِلَيْهِ الْحُكْمُ»، فَقَالَ: «إِنَّ قَوْمِي إِذَا اخْتَلَفُوا فِي شَيْءٍ أَتَوْنِي، فَحَكَتُ بَيْنَهُمْ، فَرَضِي كِلَا الْقَرِيقَيْنِ». فَقَالَ: «مَا أَحْسَنَ هَذَا، فَمَا لَكَ مِنَ الْوَلَدِ؟». قُلْتُ: «شُرَيْحٌ وَمُسْلِمٌ وَعَبْدُ اللَّهِ»، قَالَ: «فَمَنْ أَكْبَرُهُمْ؟»، قُلْتُ: «شُرَيْحٌ»، قَالَ: «فَأَنْتَ أَبُو شُرَيْحٍ».

Kendisinin künyesi Ebu'l-Hakem idi. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona, “el-Hakem, Allah'tır ve hüküm O'na aittir.” dedi. Bunun üzerine Ebû Şurayh, “Kavmim bir konu hakkında anlaşmazlığa düştüklerinde bana gelirler. Ben de aralarında hükme varırım. İki taraf da hüküme razı olurlar.” dedi. Ardından Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, “Ne güzel! Çocukların var mı?” dedi. “Şurayh, Muslim ve Abdullah.” dedim. “En büyükleri hangisi?” dedi. “Şurayh” dedim. “Artık sen Ebû Şurayh'sın.” buyurdu. (151)

(151) Nesâî (8/226) ve Kubrâ'da (5940), Buhârî, Edebu'l-Mufred'de (811), Ebû Dâvûd (4955), Hâkim (62), İbn Hıbbân (504). el-Elbânî, Sahihu'l-Câmi'de (1745) hadisin sahîh olduğunu belirtmiştir.

İlgili Meseleler

1. Manası kastedilmese bile Allah'ın isim ve sıfatlarına saygı gösterilmesi gerektiği.
2. Bu sebeble isimlerin değiştirilmesi.
3. Künye için oğulların en büyüğünün isminin seçilmesi.

Açıklamalar

Bu bâb, bir önceki bâbın şubesidir. Niyetlerde, sözlerde ve fiillerde Allah'a hiçbir şeyin ortak kılınmaması gerekmektedir. Hiçbir kimse kadılar kadısı (kâdî'l-kudât), melikler meliki, hâkimler hâkimi, Ebu'l-hâkem gibi Allah'ın isim ve sıfatlarında ortaklık ifade edecek isimler alamaz. Bütün bunlar tevhîdin, Allah'ın isim ve sıfatlarının muhafazası için birer tedbirdir. Aynı zamanda Allah'ın hak ve özelliklerine herhangi bir kimsenin ortak kılındığı kanısı uyandıracak lafızlarda da şirke sebep olması muhtemel vesîlelerin önüne geçilmesi anlamına gelmektedir.

KIRK SEKİZİNCİ BÂB

ALLAH, KUR'AN YA DA RASÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE
SELLEM'İN ZİKREDİLDİĞİ ŞEYLERLE ALAY ETMEK

﴿ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللهِ وَآيَاتِهِ
وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ﴾

“Eğer onlara, (niçin alay ettiklerini) sorarsan, elbet-
te, ‘Biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk.’ derler. De-
ki: Allah ile, O’nun âyetleriyle ve O’nun peygamberi
ile mi alay ediyordunuz?” (Tevbe, 65)

Hadisleri birbirine katılmış olarak İbn Ömer, Muham-
med b. Ka’b, Zeyd b. Eslem ve Katâde’den şöyle rivayet
edilmiştir:

«أَنَّهُ قَالَ رَجُلٌ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ: مَا رَأَيْنَا مِثْلَ قُرَائِنَا هَؤُلَاءِ؛ أَرْغَبُ بَطُونًا،
وَلَا أَكْذَبُ أَلْسِنًا، وَلَا أَجْبَنُ عِنْدَ اللَّقَاءِ (يَعْنِي رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
وَأَصْحَابَهُ الْقُرَّاءَ) فَقَالَ لَهُ عَوْفُ بْنُ مَالِكٍ: كَذِبْتَ، وَلَكِنَّكَ مُنَافِقٌ لِأَخِيرَتِكَ
رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ! فَذَهَبَ عَوْفٌ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ لِيُخْبِرَهُ فَوَجَدَ الْقُرْآنَ قَدْ سَبَقَهُ، فَجَاءَ ذَلِكَ الرَّجُلُ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى
الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ ارْتَحَلَ وَرَكِبَ نَاقَتَهُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ
وَنَتَحَدَّثُ حَدِيثَ الرُّكْبِ نَقْطَعُ بِهِ عَنَاءَ الطَّرِيقِ».

“Tebuk Gazvesi’nde bir adam, ‘Bu kurralarımız gibi
mideleri geniş, dilleri yalancı ve düşman karşısında korkak
kimseler görmedik.’ dedi. -Adam bu sözünüle Rasûlullah

sallallâhu aleyhi ve sellem ve kurra ashâbını kastediyordu. Avf b. Mâlik radiyallâhu anh ona, 'Yalan söylüyorsun. Sen münâfıksın! Yemin olsun ki seni Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'e bildireceğim.' dedi ve durumu haber vermek için Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gitti. Kur'an vahyinin daha önce inmiş olduğunu gördü. O adam (özür için) Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına geldi. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem devesine binip hareket etmişti. Ona 'Ey Allah'ın Rasûlü! Yolculuk çilesini biraz olsun azaltabilmek için kervandakilerle böyle muhabbet edip konuşuyorduk.' dedi.

İbn Ömer radiyallâhu anhuma, 'Sanki onun Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in devesinin yularına asılı olduğunu ve taşlar üzerinde sürüklenerek ayaklarının yara bere içinde kaldığını, bu sırada da 'Biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk.' dediğini, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in ona iltifat etmeden ve daha fazla bir şey söylemeden sadece, "Allah ile, O'nun âyetleriyle ve O'nun peygamberi ile mi alay ediyordunuz? (Boşuna) özür dilemeyin; çünkü siz iman ettikten sonra tekrar kâfir oldunuz." (Tevbe, 65-66) âyetini okuduğunu görüyor gibiyim.' dedi."⁽¹⁵²⁾

İlgili Meseleler

1. Önemli bir mesele olarak zikredilen konularla alay edilmesinin kişinin küfrüne sebep olduğu.
2. Zikredilen rivâyet, kim olursa olsun bu tür alaycı tutumlar sergileyenler hakkındaki âyeti tefsir etmektedir.

⁽¹⁵²⁾ Tefsiru İbn Ebi Hâtim, 6/1829-1830; İbn Cerîr, Tefsîr, 10/119.

3. Dedikodu ile Allah ve Rasûlü için nasihatte bulunmak arasındaki fark.

4. Allah'ın sevdiği af ile Allah düşmanlarına karşı sergilenen sertlik arasındaki fark.

5. Mazeretler arasında kabul edilmeyenlerin de bulunması.

Açıklamalar

Sözü edilen istihzaî/alaycı tutum, îmâna taban tabana zıddır. İnsanı dinden çıkaran bir husustur. Çünkü dinin aslı Allah'a, kitaplarına ve peygamberlerine inanmaktır.

Bu bağlamda gösterilmesi gereken saygı da îmânın gereklerindendir. Bilinmektedir ki bu hususlar hakkında sergilenecek istihza, mücerred küfürden daha tehlikelidir. Çünkü bu tür davranışlar küfür olmakla beraber, hakaret ve aşağılama da içermektedir.

Kâfirler iki türdür: Yüz çevirenler ve muhalefet edenler.

Allah ve Rasûlüne karşı savaş açmış; Allah'ı, dinini ve peygamberini kabul etmeyen muhalif kâfirler, küfür ve fesat bakımından en ileridedirler.

Belirtilen hususlardan herhangi birini alaya alanlar da bu kapsama dâhildirler.

KIRK DOKUZUNCU BÂB

"ANDOLSUN Kİ, KENDİSİNE DOKUNAN BİR ZARARDAN SONRA ONA KATIMIZDAN BİR RAHMET TATTIRSAK, 'BU, BENİMDİR, KIYAMETİN KOPACAĞINI SANMIYORUM, RABBİME DÖNDÜRÜLMÜŞ OLSAM BİLE MUHAKKAK O'NUN KATINDA BENİM İÇİN DAHA GÜZEL ŞEYLER VARDIR.' DER. BİZ, İNKAR EDENLERE YAPTIKLARINI MUTLAKA HABER VERECEĞİZ VE MUHAKKAK ONLARA AĞIR AZÂBTAN TATTIRACAĞIZ." (FUSSİLET, 50) ÂYETİ HAKKINDA

Mücahid, âyette işaret edilen vasıftakilerin "Bu benim alınterimdir. Benim hakkımdır." dediklerini ifade eder.

İbn Abbas *radiyallâhu anhuma* da bu sözü söyleyenin, tattığı rahmetin kendisinden kaynaklandığını söylemek istediğini belirtir.

Yüce Allah âyet-i kerimede şöyle bildirmektedir:

«قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي»

"Karun ise 'O (servet) bana ancak kendimdeki bilgi sayesinde verildi.' demişti." (Kasas, 78)

Katâde bunu şöyle açıklar:

«عَلَىٰ عِلْمٍ مِنِّي بِوُجُوهِ الْمَكَاسِبِ»

"Kazanç yolları hakkındaki bilgim sayesinde verildi."

(153) İbn Cerir, *Tefsîr*, 20/72.

Bazıları da şu şekilde açıklamışlardır: "Allah benim kendisine ehil olduğumu bildiğinden bunları bahşetti." Mücahid'in "Şerefim sebebiyle bunlar bana verildi." açıklaması da aynı manadadır.

Ebû Hureyre radiyallâhu anh, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in şu sözünü aktarmaktadır:

«إِنَّ ثَلَاثَةً مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَبْرَصَ وَأَقْرَعَ وَأَعْمَى، فَأَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَنْتَلِيَهُمْ، فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ مَلَكًا فَأَتَى الْأَبْرَصَ فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: لَوْ نَحَسَّ وَجِلْدٌ حَسَنٌ وَيَذْهَبُ عَنِّي الَّذِي قَدْ قَذَرَنِي النَّاسُ بِهِ، قَالَ: فَمَسَحَهُ، فَذَهَبَ عَنْهُ قَذَرُهُ، فَأَعْطَى لَوْنًا حَسَنًا وَجِلْدًا حَسَنًا، قَالَ: فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الْإِبِلُ أَوْ الْبَقَرُ؟ (شَكَّ إِسْحَاقُ). فَأَعْطَى نَاقَةً عَشْرَاءَ، وَقَالَ: بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِيهَا. قَالَ: فَأَتَى الْأَقْرَعَ فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: شَعْرٌ حَسَنٌ، وَيَذْهَبُ عَنِّي الَّذِي قَدْ قَذَرَنِي النَّاسُ بِهِ، فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ عَنْهُ، وَأَعْطَى شَعْرًا حَسَنًا، فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الْبَقَرُ أَوْ الْإِبِلُ، فَأَعْطَى بَقْرَةً حَامِلًا، قَالَ: بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِيهَا. فَأَتَى الْأَعْمَى، فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: أَنْ يَرُدَّ اللَّهُ إِلَيَّ بَصَرِي فَأُبْصِرَ بِهِ النَّاسَ، فَمَسَحَهُ، فَردَّ اللَّهُ إِلَيْهِ بَصَرَهُ، قَالَ: فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الْغَنَمُ، فَأَعْطَى شَاةَ الْوِلْدَانِ، فَاتَّجَعَ هَذَانِ وَوُلِدَ هَذَا، فَكَانَ لِهَذَا وَاِدٌ مِنَ الْإِبِلِ، وَلِهَذَا وَاِدٌ مِنَ الْبَقَرِ، وَلِهَذَا وَاِدٌ مِنَ الْغَنَمِ.

قال: ثُمَّ إِنَّهُ أَتَى الْأَبْرَصَ فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ، فَقَالَ: رَجُلٌ مُسْكِينٌ وَالنَّاسُ سَبِيلٌ قَدْ انْقَطَعَتْ بَنِي الْجَبَالِ فِي سَفَرِي؛ فَلَا بَلَاغَ لِي الْيَوْمَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ بَكَ، أَسْأَلُكَ بِالَّذِي أَعْطَاكَ اللَّوْنُ الْحَسَنَ وَالْجِلْدَ الْحَسَنَ وَالْمَالِ بَعِيرًا أَتَبْلُغُ بِهِ فِي سَفَرِي، فَقَالَ: الْحَقُّوْكَ كَثِيرَةً، فَقَالَ لَهُ: كَأَنِّي أَعْرِفُكَ! أَلَمْ تَكُنْ أَبْرَصَ يَقْدِرُكَ النَّاسُ، فَقِيرًا فَأَعْطَاكَ اللَّهُ تَعَالَى الْمَالَ؟ فَقَالَ: إِنَّمَا وَرِثْتُ هَذَا الْمَالَ كَابِرًا عَنْ كَابِرٍ! فَقَالَ: إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيِّرْكَ اللَّهُ إِلَى مَا كُنْتَ. قَالَ: ثُمَّ إِنَّهُ أَتَى الْأَقْرَعَ فِي صُورَتِهِ، فَقَالَ لَهُ مِثْلَ مَا قَالَ لِهَذَا، وَرَدَّ عَلَيْهِ مِثْلَ مَا رَدَّ عَلَيْهِ هَذَا، فَقَالَ: إِنَّ

كُنْتُ كَاذِبًا فَضَيَّرَكَ اللَّهُ إِلَى مَا كُنْتُ! قَالَ: وَأَتَى الْأَعْمَى فِي صُورَتِهِ فَقَالَ: رَجُلٌ
بَسُكِينَ وَابْنُ سَبِيلٍ قَدْ انْقَطَعَتْ بَيْنِي الْجِبَالُ فِي سَفَرِي؛ فَلَا بَلَاغَ لِي الْيَوْمَ إِلَّا
بِاللَّهِ ثُمَّ بِكَ، أَسْأَلُكَ بِالَّذِي رَدَّ عَلَيْكَ بَصْرَكَ شَاءَ أَتَبْلُغَ بِهَا فِي سَفَرِي، فَقَالَ: قَدْ
كُنْتُ أَعْمَى فَرَدَّ اللَّهُ إِلَيَّ بَصْرِي، فَخُذْ مَا شِئْتَ، وَدَعْ مَا شِئْتَ فَوَاللَّهِ لَا أَجْهَدُكَ
الْيَوْمَ بِشَيْءٍ أَخَذْتَهُ اللَّهُ، فَقَالَ: أَمْسِكْ مَا لَكَ؛ فَإِنَّمَا ابْتَلَيْتُمْ؛ فَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْكَ،
وَسَخَطَ عَلَى صَاحِبَيْكَ.

“İsrailoğullarından üç adam vardı. Biri sedef hasta-
sı, biri kel ve biri de kör idi. Allah bunları imtihana tabi
tutmak istedi ve kendilerine bir melek gönderdi.

Melek, sedef hastası olana geldi ve ‘En çok istedi-
ğin şey nedir?’ dedi. Adam ‘Güzel bir renk, güzel bir
ten ve insanların beni ayıpladıkları şu durumumun iza-
le olması.’ dedi. Melek, adamı şöyle bir sıvazladı ve o,
kötü durumdan kurtuldu. Artık güzel bir renge ve güzel
bir tene sahipti. Melek, ‘En sevdiğin mal hangisi?’ dedi.
Adam, ‘Deve ya da sığır’ -ravi İshak burada şek etmiş-
tir- dedi. Kendisine on aylık gebe bir deve verildi. Melek
‘Allah o deve senin için bereket kılsın!’ dedi.

Daha sonra melek, kel olanın yanına geldi. Ona,
‘En çok ne istersin?’ diye sordu. Adam, ‘Güzel bir saç
ve insanlara tiksinti veren şu durumdan kurtulmak.’
diye cevapladı. Melek, onu da sıvazladı ve bu hali kay-
boldu. Kendisine güzel bir saç bahşedilmişti. Melek,
‘En çok hangi maldan hoşlanırsın?’ dedi. Adam, ‘Sığır
ya da deve’ dedi. Kendisine gebe bir sığır verildi. Melek,
‘Allah o malda senin için bereket kılsın!’ dedi.

Ardından melek, körün yanına geldi. ‘En çok iste-
diğin şey nedir?’ dedi. Adam, ‘Allah’ın gözlerimi bana

geri bahşetmesini ve insanları görmeyi isterim.' dedi. Melek, adamı sıvazladı ve Allah görme gücünü adama geri bahşetti. Melek, 'En çok hangi malı seversin?' diye sorunca 'koyun' dedi. Adama doğurgan dişi bir koyun verildi. Diğer ikisinin hayvanları da, bununki de yavru-
layıp ürediler. Birinin bir vadi dolusu devesi; birinin bir vadi dolusu sığırları ve diğerinin de bir vadi dolusu koyunu olmuştu.

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* (devamla) dedi ki:

Daha sonra melek sedef hastası biri kılığında, daha önce sedef hastası olan adama geldi. 'Fakir bir adamım. Yolculuğum sırasında tüm imkânlarım elden gitti. Bugün önce Allah, sonra senin sayende yoluma devam edebilirim. Sana bu güzel rengi, bu güzel teni ve malı veren Allah için bir deve istiyorum ki yoluma devam edebileyim.' dedi. Adam, 'Mal verilecek yer çok!' dedi. Melek 'Ben seni sanki hatırlıyorum. Sen insanların görüntüsünden tiksindiği şu sedef hastası fakir adam değil misin? Allah sana mal-mülk nasip etmişti.' dedi. Adam, 'Ben bu malı büyüklerimden miras olarak aldım.' dedi. Melek, 'Eğer yalan söylüyorsan, Allah seni eski haline çevirsin!' dedi.

Sonra melek, kel olan adamın yanına onun eski kılığına bürünerek geldi. Bir öncekine söylediklerini buna da söyledi. Adam da diğeri gibi cevap verdi. Bunun üzerine melek, 'Eğer yalan söylüyorsan, Allah seni eski haline çevirsin!' dedi.

Ardından melek, kör biri kılığında daha önce kör olan adamın yanına gitti. 'Ben fakir bir adamım. Yol-cuyum. Yolculuğum sırasında tüm imkânlarım tükendi.

Bugün önce Allah, sonra senin sayende varacağım yere gidebilirim. Sana gözlerini veren hakkı için yolculuğumda istifade edeceğim bir koyun versen bana!’ dedi. Adam, ‘Ben bir ama idim. Allah bana gözlerimi geri bağısladı. İsteddiğini al; istediğini bırak! Allah’a yemin ederim, bugün Allah için alacağın herhangi bir şey konusunda seni zora sokmayacağım!’ dedi. Bunun üzerine melek, ‘Malın sende kalsın! Siz bir imtihandan geçirdiniz. Allah senden razı oldu. Diğer iki arkadaşına ise kızıp öfkелendi.’ dedi.”⁽¹⁵⁴⁾

İlgili Meseleler

1. Zikredilen âyetin (Fussilet, 50) tefsiri.
2. Ayette geçen **“Bu, benimdir.”** sözünün ne manaya geldiği.
3. **“Kendimdeki bilgi sayesinde verildi.”** sözünün ne manaya geldiği.
4. Anlatılan kıssadan çıkartılacak ibret ve dersler.

Açıklamalar

﴿وَلَيْنَ أَذْقَنَهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَاءَ مَسْتَهُ لَيَقُولَنَّ هَذَا لِي وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَيْنَ رُجِعْتُ إِلَى رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَى﴾

“Andolsun ki, kendisine dokunan bir zarardan sonra Biz ona bir rahmet tattırsak, ‘Bu, benimdir, kıyametin kopacağını sanmıyorum, Rabbime döndürülmüş olsam bile muhakkak O’nun katında benim için daha güzel şeyler vardır.’ der.” (Fussilet, 50)

⁽¹⁵⁴⁾ Buhârî (3464), Muslim (2964), İbn Hıbbân (314).

Bu başlıkla kastedilen, şahsına verilen nimet ve rızkın kendi mahareti, yeteneği ve zekâsı sayesinde olduğunu iddia etmek ya da bu sebeblerle Allah'tan alacağı bir hak olduğunu ileri sürmek, tevhîde aykırıdır. Çünkü hakiki mümin, Allah'ın zahir ve batın tüm nimetlerini itiraf edip bu nimetlerden dolayı Rabbini övgüyle anan kimsedir. Bahşedilen nimetleri kendisine değil, Rabbinin fazlına ve ihsanına izafe eder. Bu nimetleri Rabbine itaatte kullanır. Allah'tan alacağı bir hak olarak görmez. Bütün haklar Allah'a aittir. İnsan her yönden yalnızca Allah'ın kuludur. İman ve tevhîd ancak bu yolla kemale erer. Zıddıyla ise nimetlere nankörlük, kendini beğenmişlik ve en büyük ayıplardan sayılan şımarıklık ortaya çıkar.

ELLİNCİ BÂB

"FAKAT (ALLAH) O İKİSİNE KUSURSUZ BİR ÇOCUK VERİNCE, İKİSİ DE ALLAH'A, VERDİĞİ ŞEY ÜZERİNDE BİRTAKIM ORTAKLAR KILAR OLDULAR. OYSA ALLAH ONLARIN ORTAK KOŞTUKLARINDAN ÇOK YÜCEDİR." (A'RÂF, 190) ÂYETİ HAKKINDA

İbn Hazm *rahimehullah* şöyle der:

«اتَّقُوا عَلَى تَحْرِيمِ كُلِّ اسْمٍ مُعْبَدٍ لِغَيْرِ اللَّهِ؛ كَعَبْدِ عَمْرٍو وَعَبْدِ الْكَعْبَةِ، وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ، حَاشَا عَبْدَ الْمُطَّلِبِ».

"Abdu Amr (Amr'ın kulu), Abdulkâbe (Kabe'nin kulu) gibi Allah'tan başkasının kulu anlamına gelen tüm isimlerin haramlığı üzerinde alimler ittifak etmiştir. Abdulmuttalib ismi ise bunun dışındadır."⁽¹⁵⁵⁾

[Âyetin manası hakkında] İbn Abbas *radıyallâhu anhu* ma'dan şöyle bir rivâyet nakledilmektedir:

«لَمَّا تَغَشَّاهَا آدَمُ حَمَلَتْ، فَأَتَاهُمَا إِبْلِيسُ، فَقَالَ: إِنِّي صَاحِبُكُمَا الَّذِي أَخْرَجَكُمَا مِنَ الْجَنَّةِ، لَطِيعَانِي أَوْ لَأَجْعَلَنَّ لَهُ قَرْنِي أَبِلَ، فَيَخْرُجُ مِنْ بَطْنِكَ، فَيُشَقُّهُ، وَلَا فَعْلَنَ؛ يُخَوِّفُهُمَا، سَمِّيَاهُ عَبْدَ الْحَارِثِ، فَأَبَيَا أَنْ يُطِيعَاهُ، فَخَرَجَ مَيِّتًا، ثُمَّ حَمَلَتْ فَأَتَاهُمَا، فَذَكَرَ لَهُمَا، فَأَذَرَكَهُمَا حُبُّ الْوَلَدِ، فَسَمِّيَاهُ عَبْدَ الْحَارِثِ؛ فَكَانَ قَوْلُهُ: ﴿جَعَلَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا﴾».

"Adem *aleyhisselam*, hanımına yaklaşıp onunla beraber olunca o hamile kalmıştı. İblis yanlarına geldi ve korkuta-

⁽¹⁵⁵⁾ İbn Hazm, *Merâtibu'l-İcma'* (154).

arak 'Ben sizi cennetten çıkaran dostunuzum. Ya bana itaat edersiniz ya da bebeğinize keçi boynuzu gibi boynuzlar takarım, karnından çıkarken karnını parçalar. Yemin ederim bunu yapacağım! Mutlaka yapacağım! Ona Abdulharis (Haris'in kulu) adını verin!' dedi. İblis'e itaat etmediler. Bebek ölü doğdu. Daha sonra tekrar hamile kaldı. İblis tekrar geldi. Aynı şeyleri yeniden söyledi. Yine itaat etmediler. Bebek yine ölü doğdu. Daha sonra tekrar hamile kaldı. İblis bir daha geldi. Aynı şeyleri söyledi. Çocuk sahibi olma sevdasına, dediği gibi Abdulharis adını verdiler. İşte, '... Allah'a, verdiği şey üzerinde birtakım ortaklar kılar oldular' âyeti budur."⁽¹⁵⁶⁾

Aynı kaynakta sahîh bir senedle rivâyet edildiğine göre; âyetin anlamı hakkında Katâde şöyle demektedir: "Allah'a ibâdet konusunda değil, itaat hususunda ortaklar koştular."⁽¹⁵⁷⁾

Yine aynı kaynakta sahîh senedle gelen bir rivâyette: "Andolsun, bize kusuzsuz bir çocuk verersen..." (A'râf, 189) âyeti hakkında Mücahid şöyle demektedir:

«أَشْفَقًا أَلَّا يَكُونَ إِنْسَانًا»

"Doğacak bebeklerinin insan olmayacağından korkuyorlardı."⁽¹⁵⁸⁾

Hasan el-Basrî, Saîd b. Cubeyr ve başkalarından da bu manada rivâyetler nakledilmiştir.

⁽¹⁵⁶⁾ Tefsiru İbn Ebî Hâtim, 5/1634; İbn Cerîr, 9/99; Fethu'l-Kadir li'l-Şevkânî, 2/279.

⁽¹⁵⁷⁾ Aynı yer: 5/1634.

⁽¹⁵⁸⁾ Aynı yer: 5/1634.

İlgili Meseleler

1. Allah'tan başkasına kulluk manası içeren her türlü ismi kullanmak haramdır.
2. Zikredilen A'raf suresindeki âyetin tefsiri.
3. Hakiki anlamı kastedilmeden sırf isimlendirmenin dahi şirk olduğu.
4. Eli ayağı düzgün, kusursuz bir kız evlat, Allah'ın insana bahşettiği bir hibedir.
5. Selefin itaatte şirk ile ibâdetle şirk arasında fark belirtmeleri.

Açıklamalar

“Fakat (Allah) o ikisine kusursuz bir çocuk verince, ikiside Allah'a verdiği şey üzerinde birtakım ortaklar kılar oldular. Oysa Allah onların ortak koştuklarından çok yücedir.” (A'râf, 190)

Bu babın hedefi, kendisine Allah tarafından bedenen kusursuz bir evlat bahşedilmiş olan kimsenin, çocuğunun dinini de kusursuz ve mükemmel kılmaya çalışarak nimetin daha eksiksiz hale gelmesine yardımcı olmaya çalışmasıdır. Allah'tan gelen nimete şükretmek gerekir. Çocuklara verilen isimlere dikkat etmeli, Allah'tan başkasının kulu anlamına gelebilecek adlandırmalardan kaçınılmalıdır.

Hiçbir nimet, Allah'tan başkasına izafe edilemez. Bu tür tutumlar nimete nankörlük etmek olması yanında tevhîde de zıddır.

ELLİ BİRİNCİ BÂB

"EN GÜZEL İSİMLER (EL-ESMÂÜ'L-HÜSNÂ) ALLAH'INDIR. O HALDE O'NA O GÜZEL İSİMLERLE DUA EDİN. O'NUN İSİMLERİ HAKKINDA EĞRİ-LİĞE SAPANLARI BIRAKIN. ONLAR YAPMAKTA OLDUKLARININ CEZASINA ÇARPTIRILACAKLARDIR." (A'RÂF, 180) ÂYETİ HAKKINDA

İbn Ebî Hâtim, İbn Abbâs *radiyallâhu anhuma*'dan şöyle rivayet etmiştir:

﴿يُجَادُونَ فِي أَسْمَائِهِ﴾: يُشْرِكُونَ.

"O'nun isimleri hakkında eğriliğe sapanlar" âyetinin manası 'şirk koşanlar'dır.

Yine İbn Abbâs *radiyallâhu anhuma*'dan şöyle rivâyet edilmiştir:

«سَمُّوا اللَّاتَ مِنَ الْإِلَهِ، وَالْعَزَّى مِنَ الْعَزِيزِ».

"Müşrikler putlarına Lât ismini el-ilâh'tan; Uzzâ ismini de el-Aziz'den türetilip vermişlerdir."

A'meş'ten gelen açıklamada ise:

«يُدْخِلُونَ فِيهَا مَا لَيْسَ مِنْهَا».

"İsimlere, olmayan isimler ekleyenler" şeklindedir. ⁽¹⁵⁹⁾

İlgili Meseler

1. Allah'ın isimlerinin olduğunun isbatı.
2. Bu isimlerin en güzel isimler olduğu.

⁽¹⁵⁹⁾ İbn Ebî Hatim, *Tefsîr*; Bak: *Dureru'l-Mensûr*, 3/615.

3. Bu isimlerle dua edilmesinin emredildiği.
4. Cahillerden ve eğri yola sapan mülhidlerden aksi tutum sergileyenlerin terk edilmesi.
5. Allah'ın isimleri konusunda ilhâdın (eğriliğe sapmanın) ne olduğunun açıklanması.
6. Eğri yola sapan mülhidlere yönelik tehdit.

Açıklamalar

“En güzel isimler (el-esmâu'l-husnâ) Allah'ındır. O halde O'na o güzel isimlerle dua edin. O'nun isimleri hakkında eğri yola gidenleri bırakın. Onlar yapmakta olduklarının cezasına çarptırılacaklardır.” (A'râf, 180)

Tevhîdin aslı, yüce Allah'ın ya da Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kabul ettiği esmau'l-hüsnadır. Bu isimlerin ihtiva ettikleri yüce ve kıymetli manaların en güzel şekilde kavranması, bu isimlerle Allah'a dua ve ibâdetle bulunulmasıdır.

Kul, dünya ve âhirete yönelik olarak Rabbinden ne istekte bulunursa bulunsun, esmau'l-hüsnadan münasip olanıyla tevessül etmelidir. Rızık isteyen Rezzâk ismiyle; rahmet ve mağfiret isteyen Rahman, Rahim, Birr, Kerim, Afuv, Ğafûr, Tevab vb. isimleriyle dua etsin!

En efdal olanı, Allah'ın isim ve sıfatlarıyla ibâdet amaçlı dua edilmesidir. Bunun yolu esma-i hüsnânın manalarının kalpte hissedilmesinden geçer. Bu vesîleyle kalp, esmau'l-hüsnanın etkisini ve gereklerini kalbinde hisseder. En kıymetli bilgilerle dolar.

Meselâ; azamet, kibriya, mecd, celal ve heybet ile alakalı isimler kalpte Allah'a karşı saygı ve ihtiram hissini oluşmasına neden olur.

İzzet, hikmet, ilim, kudretle ilgili olan isimler Allah *celle celâluhâ*'ya karşı huşu, hudu ve boyun eğme duygusu verir.

İlim, haberdar olmak, kuşatıcılık, murakabe ve müşahedeyle alakalı isimler insanın tüm davranışlarının Allah tarafından gözlendiği, bozuk düşünce ve iradelerinin gözlem altında bulunduğu duygusu verir.

Zenginlik ve lütuf anlamıyla ilgili isimler, insanın Allah'a muhtaç olduğu, her an ve her halde O'na yönelmeye mecbur olduğu duygusu verir.

Kulun esmau'l-hüsna hakkındaki bilgilerinden ve bunlar vesilesiyle Allah'a ibâdet etmesi dolayısıyla kalbinde oluşan bu anlayış ve hissiyattan daha yüce, daha efdal ve daha değerli olanı dünyada görülemez. Bunlar Allah tarafından kullara bağışlanan en büyük nimettir. Tevhîdin ruhu ve rahmetidir.

İnsanın önünde açılan bu kapı, ancak kamil muvahhidlerde gerçekleşen halis tevhîd ve kamil îmân kapısıdır.

Allah'ın isim ve sıfatlarının bulunduğunu kabul etmek, bu yüce hedefin temelini teşkil eder.

Allah'ın isim ve sıfatları konusundaki ilhad ise bu büyük ve önemli hedef ile taban tabana zıddır.

İlhadın Türleri

İlhada sapan kişi;

- Cehmiyye ve benzerleri gibi esmau'l-hüsna'nın manalarını kabul etmeyebilir.

- Rafizî ve diğer Müşebbihe gibi Allah'ın isim ve sıfatlarını yaratılanların sıfatlarına benzetebilir. Meselâ; müşrikler gibi "İlah" isminden Lat'ı; "Aziz" isminden Uzza'yı ve "Mennan" isminden de Menat'ı türetip yaratılmışlara

Allah'ın isimlerini verebilirler. Allah'a ait olan isimlerden yeni isimler türeterek Allah *azze ve celle*'nin kendine özgü haklarından bazısını (mesela ibâdet olunma hakkını) bu yaratılmışa tanıyabilirler.

Allah'ın isimleri hakkındaki ilhadın hakikati, açıklamalar yapılırken, te'vil, tahrif vb. yollarla lafız ve manalarıyla kastedilen hedeften saptırılmasıdır. Bütün bunlar tevhîde ve îmâna aykırıdır.

Sah
Mes'ûd

من عباده
لوا الشاء

"Na
teyken
da selân
şöyle bu
meyin.

İlq

1. e
2. S
olduğu.
3. A
4. E
5.

ELLİ İKİNCİ BÂB

"ESSELÂMU ALALLAH/ALLAH'A SELAM OLSUN" DENMEYECEĞİNE DAİR

Sahîh-i Buhârî ve Muslim’de yer aldığına göre İbn Mes’ûd *radiyallâhu anh* şöyle anlatmaktadır:

«كُنَّا إِذَا كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي الصَّلَاةِ قُلْنَا: «السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ مِنْ عِبَادِهِ» السَّلَامُ عَلَى فُلَانٍ وَفُلَانٍ» فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَقُولُوا السَّلَامَ عَلَى اللَّهِ؛ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّلَامُ».

“Namazda Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile birlik-
teyken ‘Kullarından Allah’a selâm olsun! Falana ve falana
da selâm olsun!’ derdik. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*
şöyle buyurdu: ‘Esselâmu alallah -Allah’a selâm olsun- de-
meyin. Çünkü Allah, es-Selâm’dır.’”⁽¹⁶⁰⁾

İlgili Meseleler

1. es-Selâm’ın açıklanması.
2. Selâmın “tahiyye,” yani “esenlik ve selâmet dileme”
olduğu.
3. Allah’a hitaben bu tür dileklerde bulunulamayacağı.
4. Böyle bir dilekte bulunulamayacağının nedeni.
5. Allah’a nasıl selâmlamada bulunulacağının Peygam-
ber *sallallâhu aleyhi ve sellem* tarafından öğretilmesi.⁽¹⁶¹⁾

⁽¹⁶⁰⁾ Buhârî (835), Muslim (402).

⁽¹⁶¹⁾ İlgili hadisin devamında Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, namazda
bilinen tahiyyatın okunmasını tavsiye etmektedir. (Çev.).

Açıklamalar

Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu manayı, "Allah, *es-Selâm*'dır." sözüyle açıklamaktadır. Allah, her türlü ayıp ve noksanlıktan, herhangi bir mahluka benzemekten uzak olan *es-Selâm*'dır. Kullarını afetlerden, belalardan selâmete eristirendir. Kullar hiçbir surette Allah *celle celâluhû*'nun seviyesine ulaşamazlar; dolayısıyla Allah'a hiçbir zarar ve fayda veremezler. Bilakis tüm yaratılanlar, tüm hallerinde Allah'a muhtaçtırlar. Allah, *Ğani* (zengin, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan) ve *Hamîd* (sonsuz övgüye layık)'dir.

ELLİ ÜÇÜNCÜ BÂB

"ALLAH'IM, DİLERSEN BENİ BAĞIŞLA" DEMEK

Sahîh-i Buhârî ve Muslim'de Ebû Hureyre *radiyallâhu anhu* tan gelen bir rivâyette Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«لَا يَقُلْ أَحَدُكُمْ: اللَّهُمَّ! اغْفِرْ لِي إِنْ شِئْتَ، اللَّهُمَّ! اِرْحَمْنِي إِنْ شِئْتَ، لِيُغْزِمَ الْمَسْأَلَةَ! فَإِنَّ اللَّهَ لَا مُكْرَهَ لَهُ».

"Herhangi biriniz 'Allah'ım, dilersen beni bağışla! Allah'ım, dilersen bana merhamet et!' demesin! İsteddiğini, azmederek istesin! Çünkü Allah'ı zor altına sokacak kimse yoktur."⁽¹⁶²⁾

Muslim'in rivâyetinde şöyle geçmektedir:

«وَلْيُعْظِمِ الرَّغْبَةَ؛ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَتَعَاظَمُهُ شَيْءٌ أَعْطَاهُ».

"(İstekte bulunan) İsteğe rağbet göstere! (Arzu ettiği şeyi büyütsün) Çünkü hiçbir şey Allah'a karşı büyük görünmez ve o isteği karşılar!"⁽¹⁶³⁾

İlgili Meseleler

1. Duada istisna yapmanın yasaklanması.
2. Bu konudaki illetin ne olduğu.

⁽¹⁶²⁾ Buhârî (6339), Muslim (2679), Ebû Dâvûd (1483), Tirmizî (3497), Nesâî, *Kubrâ*, (10418, 10419), İbn Mâce (3854), Mâlik (1/213), Ahmed (2/243, 457, 463, 464, 486), İbn Hibbân (977).
⁽¹⁶³⁾ Muslim (2679).

3. Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in, "İsteğinde azimli davransın!" sözü.
4. İsteğin ciddiyetle yapılması.
5. Bu konudaki emrin illeti.

Açıklamalar

Her şey Allah'ın iradesine ve meşietine bağlı olsa da rahmet ve mağfiret gibi dinî isteklerle afiyet, rızık gibi dine yardımcı dünyevî isteklerde bulunurken kulun ciddi ve ısrarcı olması emredilmektedir. Bu istek, kulluğun kendisi ve özüdür.

Bunun yolu da isteklerin meşiete bağlanarak şartlı bir şekilde değil, emredildiği gibi doğrudan, kesin bir biçimde arzedilmesidir. Böyle bir tutum sergilenmesi tamamıyla hayırdır ve hiçbir zararı yoktur. Allah'ın karşısında büyük olan hiçbir şey yoktur.

Bu tür isteklerde bulunmakla maslahatı ve menfaati tahakkuk etmeyen ve meydana gelişi insan için hayırlı olup olmadığı kesin olarak bilinmeyen belirli bazı isteklerde bulunulması arasında nasıl bir fark olduğu anlaşılmaktadır. İnsan, Rabbine dua ederek iki durumdan kendisi için hayırlı olanın seçimini Rabbine bırakabilir.

Meselâ me'sur bir dua şöyledir:

"Allah'ım, hayat benim için hayırlıysa beni yaşat! Ölümümün benim için daha hayırlı olduğunu biliyorsan, canımı al!"⁽¹⁶⁴⁾

İstihare duası da aynı şekildedir.⁽¹⁶⁵⁾

⁽¹⁶⁴⁾ Buhârî (5671), Muslim (2670).

⁽¹⁶⁵⁾ Buhârî (7390).

Faydalı olduğu ve zararı bulunmadığı bilinen şeylerin istenmesi, kulun bu tür isteklerini kesin bir dille yapıp meşiet şartına bağlamamasıyla sonucu bilinmeyen, fayda ya da zarardan hangisinin ağır bastığı kestirilemeyen ve bu sebeble de her şeyi ilim, kudret, rahmet ve lütufla ihata eden Allah'ın seçimine bağlanması arasındaki ince fark iyi anlaşılmalıdır.

ELLİ DÖRDÜNCÜ BÂB

KULUM (KÖLEM) VE CARİYEM DENİLMEMESİ

Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]'de Ebû Hureyre *radıyallâhu anh*'in anlattığına göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«لَا يَقُلْ أَحَدُكُمْ: أَطْعَمَ رَبِّي، وَصَيَّ رَبِّي، وَلَيَقُلْ: سَيِّدِي وَمَوْلَايَ، وَلَا يَقُلْ أَحَدُكُمْ: عَبْدِي وَأَمَتِي! وَلَيَقُلْ: فَتَايَ وَفَتَاتِي وَغُلَامِي.»

“Herhangi biriniz (kölesine hitaben) ‘Rabbini doyur, Rabbine abdest aldır.’ demesin! ‘Efendim, sahibim!’ desin! Herhangi biriniz ‘Kulum!’ demesin! ‘Yardımcım, hizmetçim!’ desin!”⁽¹⁶⁶⁾

İlgili Meseler

1. “Kulum, cariyem” gibi ifadelerin yasaklanmış olması.
2. Kölenin “Rabbim” diyemeyeceği; köleye de “Rabbini doyur!” denemeyeceği.
3. Birinciye “yardımcım, hizmetçim” denilmesinin öğretilmesi.
4. İkinciye de “efendim, sahibim” denilmesinin öğretilmesi.
5. Ağızdan çıkan kelime ve lafızlarda dahi tevhîdi zedeleyebilecek unsurlara dikkat edilmesi gerektiği.

⁽¹⁶⁶⁾ Buhârî (2552), Muslim (2249), Ebû Dâvûd (4975, 4976), Nesâî, *Kubrâ*, (10070, 10072), Ahmed (2/316, 423, 444, 463, 484, 491).

Açıklamalar

Bununla hedeflenen kulun uzak da olsa birtakım vehimlere ve sakıncalara yol açması muhtemel olan ifadeleri bırakıp daha zararsız sözcükler kullanmaya teşvik edilmesi. Meselâ 'kulum' yerine 'hizmetçim, yardımcım' denilmesi gibi. Bu tür ifadelerin kullanılması haram değildir. Fakat dilin muhtemel bir sakıncaya yol açmayacak tabirlere alıştırılması müstehabdır. Dilin sakıncalı unsurlardan en güzel şekilde korunması edep ve terbiyedendir. Kullanılan kelimelerde dahi edebe riâyet etmek, ihlasın mükemmellik göstergelerindendir. Özellikle de bu tür sözcükler konumuz için en güzel örnektir.

ELLİ BEŞİNCİ BÂB

ALLAH ADIYLA İSTEYENİN GERİ ÇEVİRİLMEMECEĞİ

İbn Ömer *radıyallâhu anhuma*'dan rivâyete göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«مَنْ سَأَلَ بِاللَّهِ فَأَعْطُوهُ، وَمَنْ اسْتَعَاذَ بِاللَّهِ فَأَعِيذُوهُ، وَمَنْ دَعَاكُمْ فَأَجِيبُوهُ،
وَمَنْ صَنَعَ إِلَيْكُمْ مَغْرُوفًا فَكَافِئُوهُ؛ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا مَا تُكَافِئُونَهُ! فَادْعُوا لَهُ حَتَّى
تَرَوْا أَنَّكُمْ قَدْ كَفَّيْتُمُوهُ».

“Allah adına istekte bulunana verin! Allah adına korunmanıza sığınanı koruyun! Sizi davet edene icabet edin! Size iyilikte bulunanı mükâfatlandırın! Ödül olacak bir şey bulamazsanız onu mükâfatlandırmış olduğunuzu görene kadar onun için dua edin!”⁽¹⁶⁷⁾

İlgili Meseleler

1. Allah adına korunmak isteyeninin korunması gerektiği.
2. Allah adına isteyene verilmesi gerektiği.
3. Davete icabet.
4. Yapılan iyiliğin ödüllendirilmesi.
5. Mükâfat vermeye güç yetiremeyeninin yaptığı duanın da ödül yerine geçeceği.

6. “Mükâfatlandırmış olduğunuzu görene kadar...” ifadesinden anlaşılan (duanın kısa tutulmaması gerektiğidir.)

⁽¹⁶⁷⁾ Nesâî (2565), Ebû Dâvûd (1672), Ahmed (2/99), İbn Hibbân, Mevârid (207).

ELLİ ALTINCI BÂB

ALLAH'IN VECHİ (YÜZÜ) İLE YALNIZCA CENNETİN İSTENEBİLECEĞİ

Rivâyete göre Câbir *radiyallâhu anh*, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu hadisini aktarmaktadır:

«لَا يُسَالُ بِوَجْهِ اللَّهِ إِلَّا الْجَنَّةُ».

“Allah'ın yüzü ile yalnızca cennet istenir.”⁽¹⁶⁸⁾

İlgili Meseleler

1. Allah'ın vechi/yüzü ile yalnızca arzulanın en zirvesinde olan (cennet) istenebilir.
2. Allah'ın vech/yüz sıfatının isbat edilmesi.

Açıklamalar

Bir önceki bâb, kendisinden istekte bulunulan kimselere hitap etmekteydi. En büyük vesîle olan Allah *celâluhû* adına bir şeyler istenildiğinde, muhatap olanın, Allah'ın hakkına saygı/ihtiram gereği ve Müslüman kardeşinin hakkının ödenmesi kabilinden olarak isteği geri çevirmemesi gerekir.

Anlatmakta olduğumuz bâb, istekte bulunanlara yöneliktir. İstekte bulunacak olanların Allah'ın isim ve sıfatlarına ihtiram göstermesi, Allah rızâsı için birtakım dünyevî isteklerde bulunmaması gerekir. Allah'ın rızâsı için istenebile-

⁽¹⁶⁸⁾ Ebû Dâvûd (1671), Beyhaki *Sunenu'l-Kubrâ* (4/199) el-Elbâni *Daifu'l-Câmi*'de (6351) hadisin zayıf olduğunu belirtmiştir.

cek en yüce ve üstün istek cennet ve nimetleridir; Allah'ın rızâsıdır; O'nun kerîm olan yüzüne bakmakla ve kendisiyle konuşmakla lezzet bulmaktır. Allah için istenebilecek en yüce istek bundan başkası değildir.

Dünyevî ve daha aşağı değere sahip istekler Allah'tan istenecekse, Allah'ın rızâsı vesîle kılınarak istenebilir.

بِقَدْرِ مَا هُوَ
مِنْ شَيْءٍ قَدِيرٍ
مُؤْتَمِرٌ شَيْءٌ مَا لَيْسَ
بِإِسْتِغْنَى اللَّهِ مَا لَيْسَ
وَرَدٍ

"(Diyor
burada öld
aydınız b
patacaklar
onu göğü
temizleme
Imrân, 1
عَنْ أَنَسٍ

"(Evleri
aysalardı
insanlar
lm! de."

ELLİ YEDİNCİ BÂB

"EĞER" (لَوْ) HAKKINDA

﴿ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمْنًا نُعَاسًا يَفْعَلُونَ طَائِفَةٌ مِنْكُمْ وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ يُخَفُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَهُنَا قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحَّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾

"(Diyorlar ki:) 'Eğer bu işten bize bir yarar olsaydı, burada öldürülmezdik.' De ki: 'Eğer siz evlerinizde olsaydınız bile, üzerlerine öldürülmesi yazılmış olanlar yatacakları (ölecekleri) yerlere çıkıp gidecekti. Allah bunu göğüslerinizdekini denemek ve kalplerinizdekini temizlemek için yaptı. Allah, göğüslerin özünü bilir.'" (Âl-i İmrân, 154)

﴿الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا قُلْ فَادْرَءُوا عَنْ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾

"(Evlerinde) oturup da kardeşleri hakkında, 'Bize uysalardı öldürülmezlerdi.' diyenlere, 'Eğer doğru sözlü insanlar iseniz, canlarınızı ölümden kurtarın bakalım!' de." (Âl-i İmrân, 168)

Sahîh[-i Müslim]'de Ebû Hureyre radiyallâhu anh'tan gelen bir rivâyette Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

«اُخْرِضْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعِزْ بِاللَّهِ وَلَا تَعْجِزَنَّ، وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ: لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَذَا! لَكَانَ كَذَا وَكَذَا! وَلَكِنْ قُلْ: قَدَّرَ اللَّهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ! فَإِنْ لَوْ تَفَتَّحَ عَمَلُ الشَّيْطَانِ».

"Sana fayda veren şeye karşı hırslı ol! Allah'tan yardım dile! Aciz olma! Bir musîbet dokunursa, 'Eğer şöyle yapsaydım, şöyle şöyle olurdu.' deme. Bunun yerine 'Allah böyle takdir etmiş. O dilediğini yapar.' de. 'Eğer' sözü şeytanın etkisine kapı aralar."⁽¹⁶⁹⁾

İlgili Meseleler

1. Âl-i İmrân sûresinde yer alan iki âyet-i kerimenin tefsiri.
2. Musîbet dokunduğunda "Eğer şöyle olsaydı..." gibi sözlerin söylenmesinin açıkça yasaklanması.
3. Bu tür sözlerin şeytanın etkisine kapı aralayacağının bildirilerek illetin ne olduğunun açıklanması.
4. Güzel söz söylemeye yönlendirilmesi.
5. Allah'tan yardım dilemekle birlikte fayda veren şeylere hırs göstermenin emredilmesi.
6. Bunun zıddı olan acziyetin yasaklanması.

Açıklamalar

Şu bilinmeli ki, "eğer" sözünün kullanımı övülen ve yerilen olarak iki kısma ayrılır.

⁽¹⁶⁹⁾ Muslim (2664), İbn Hibbân (2896), Ahmed (4/332).

Yerilen kullanım

İnsanın başına hoşlanmadığı bir hadise gelip de bunun üzerine “Şöyle şöyle yapsaydım eğer, şöyle olurdu.” demesidir. Bu tür sözler şeytanın hilelerindendir, iki sakıncası bulunmaktadır:

a) Böyle sözler insanın önünde pişmanlık, öfke ve hüzn gibi faydası olmayan ve kapatılması elzem olan kapılar açar.

b) Allah’a ve belirlemiş olduğu kadere karşı edepsizlik söz konusudur. Çünkü büyük olsun, küçük olsun tüm işler ve olaylar Allah *celle celâluhû*’nun kazâ ve kaderine bağlıdır. Meydana gelen olayların önüne geçilemez; olacaksa olacaktır. “Eğer şöyle olsaydı, böyle olmazdı,” “Eğer şunu yapsaydım, böyle olurdu.” gibi sözler Allah *celle celâluhû*’nun kazâ ve kaderine karşı sergilenen bir tür itiraz, bir nevi î mân zayıflığıdır.

Hiç kuşkusuz bu iki sakıncalı durumdan kurtulmadıkça insanın î mânı ve tevhidî mükemmelleşemez.

Övülen kullanım

İnsanın hayır temenni ederek ya da bir bilgiyi ve hayrı öğretmek amacıyla “eğer” sözünü kullanmasıdır.

Meselâ; Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in, “Eğer arkamda bıraktığım şu iş tekrar önüme çıksaydı, hedyi (kurbanlık hayvanı) yanımda getirmez, umreye başlardım.”⁽¹⁷⁰⁾ sözü, hayır temenni edenin, “Eğer falancadaki gibi malım olsaydı, onun gibi hayır işlerdim.”⁽¹⁷¹⁾ demesi ve Mûsâ *aleyhisselam* ile Hızır kıssası konusunda “Eğer karde-

⁽¹⁷⁰⁾ Buhârî (2505), Muslim (1216).

⁽¹⁷¹⁾ Buhârî (7232).

şim Mûsâ sabretseydi, Allah aralarında geçen olayları bize anlatırdı."⁽¹⁷²⁾ demesi örnek olarak gösterilebilir.

"Eğer" sözü, hayır temennisi amacıyla söyleniyorsa övgüye değerdir. Kötülük temennisiyle söyleniyorsa yerilen türdendir.

"Eğer" sözünün kullanımı, kullanımına neden olan duruma göre farklılık göstermektedir. Sıkıntı, hüzn, kazâ ve kadere yönelik îmân zayıflığı ya da kötülük temennisi gibi nedenlerden dolayı kullanılmaktaysa, bu tür kullanım yerilen türdendir. Hayra duyulan istek, başkalarının hayra yönelmesini sağlamak gibi sebeplerle kullanılmaktaysa övgüye değer bir kullanım olur. Bu nedenle müellif, bâb başlığını, her ikisine de muhtemel olacak şekilde zikretmiştir.

(172) Buhârî (3401), Muslim (2380).

RÜZGÂ

Ubeyy b. Ka

sallallah

لَهُمْ إِنْ تَسْأَلُكَ

فَ مِنْ شَرِّ هَذِهِ

"Rüzgâra sö

müzde 'Allah

ve muhatap

rüzgârla geleni

na sığınırım.

(demmiştir.)

İlgili Mes

1. Rüzgâra :

2. İnsanın h

öler söylemes

3. Rüzgârın

4. Rüzgarın

Tirmizî (2252)

Ehîâni, Sahihu

ELLİ SEKİZİNCİ BÂB

RÜZGARA SÖVMENİN YASAKLANMIŞ OLDUĞU

Ubeyy b. Ka'b radiyallâhu anh'tan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«لَا تَسُبُّوا الرِّيحَ؛ فَإِذَا رَأَيْتُمْ مَا تَكْرَهُونَ فَقُولُوا: «اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ هَذِهِ الرِّيحِ، وَخَيْرِ مَا فِيهَا وَخَيْرِ مَا أَمَرْتَ بِهِ، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ هَذِهِ الرِّيحِ وَشَرِّ مَا فِيهَا، وَشَرِّ مَا أَمَرْتَ بِهِ».

"Rüzgâra sövmeyin! Hoşlanmadığınız bir şey gördüğünüzde 'Allah'ım, Senden bu rüzgârın, rüzgârla gelenin ve muhatap olduğu emrin hayrını isterim. Rüzgârın, rüzgârla gelenin ve muhatap olduğu emrin şerrinden Sana sığınırım.' deyin!"⁽¹⁷³⁾ (Tirmizi rivayet edip sahih olduğunu söylemiştir.)

İlgili Meseleler

1. Rüzgâra sövmenin yasaklanması.
2. İnsanın hoşlanmadığı bir şeyle karşılaştığında faydalı sözler söylemesinin teşvik edilmesi.
3. Rüzgârın emir altında olduğuna dikkat çekilmesi.
4. Rüzgarın bazen hayırla, bazen şerle emrolunabileceği.

⁽¹⁷³⁾ Tirmizî (2252), Nesâî, Kubrâ, (10769, 10770), Ahmed, (5/123). el-Elbânî, Sahîhu'l-Câmi'de (7315) sahih olduğunu söylemiştir.

Açıklamalar

Daha önce zikredilmiş olan zamana sövmekle benzerlik arz etmektedir. Ancak o konu zaman içinde meydana gelen tüm olayları kapsarken bu, yalnızca rüzgârla alakalıdır. Rüzgâra sövmek haram olmakla birlikte, insanın aklı ve fikrî seviyesizliğinin de bir göstergesidir. Çünkü rüzgâr Allah'ın emri ve idaresi altındadır. Dolayısıyla rüzgâra sövmek, dolaylı olarak rüzgârı idare edene de sövmek demektir. Rüzgâra söven kimse -genel olarak- böyle bir maksadı gönlünden geçirmese de durum bundan daha kötüdür. Müslümanın gönlünden böylesi bir düşüncenin geçmesi mümkün değildir.

ELLİ DOKUZUNCU BÂB

"ALLAH'IN HAKKINDA GERÇEKLE İLGİSİ BULUNMAYAN CAHİLİYE ZAN-
NINDA BULUNUYORLAR VE 'BU İŞTE BİZE BİR YARAR VAR MI?' DİYOR-
LAR. DE Kİ: 'BÜTÜN İŞ ALLAH'A AİTTİR. ONLAR İÇLERİNDE SANA
AÇIKLAYAMADIKLARI ŞEYLERİ SAKLIYORLAR. DİYORLAR Kİ: 'EĞER
BU İŞTEN BİZE BİR YARAR OLSAYDI, BURADA ÖLDÜRÜLMEZDİK.' DE
Kİ: 'EĞER SİZ EVLERİNİZDE OLSAYDINIZ BİLE, ÜZERLERİNE ÖLDÜ-
RÜLMESİ YAZILMIŞ OLANLAR YATACAKLARI (ÖLECEKLERİ) YERLERE
ÇIKIP GİDECEKTİ. ALLAH BUNU GÖĞÜSLERİNİZDEKİNİ DENEMEK VE
KALPLERİNİZDEKİNİ TEMİZLEMELİK İÇİN YAPTI. ALLAH GÖĞÜSLERİN
ÖZÜNÜ BİLİR.'" (ÂL-İ İMRÂN, 154) AYETİ HAKKINDA

﴿وَعَذَابُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّالِمِينَ يَا اللَّهُ لَنْ نَجِدَ لَكَ إِلَهًا إِلَّا أَنْتَ وَالْكَافِرِينَ﴾
السَّوَاءُ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوَاءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا.

"(Bir de bunlar) Allah hakkında kötü zanda bulunan
münâfık erkeklere ve münâfık kadınlara, Allah'a ortak
koşan erkeklere ve ortak koşan kadınlara azâb etmesi
içindir. Müslümanlar için bekledikleri kötülük çemberi
başlarına gelsin! Allah onlara gazâb etmiş, lânetlemiş
ve cehennemi kendilerine hazırlamıştır. Orası ne kötü
bir yerdir!" (Fetih, 6)

İbnu'l-Kayyım rahimehullah, birinci âyet hakkında şun-
ları kaydeder: Bu âyetteki zan, Allah'ın peygamberine des-
tek vermeyeceği ve davasının yok olup gideceği şeklinde
tefsir edilmiştir.

Ayrıca başa gelenin Allah'ın kaderi ve hikmeti çerçevesinde gerçekleşmediği düşüncesinde olmak şeklinde de tefsir edilmiştir.

Kaderin, hikmetin, Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in davasının tamama ermesinin ve Allah'ın onu din konusunda muzaffer kılmasının inkarı olarak da tefsir edilmiştir.

Fetih sûresinde münâfıkların ve müşriklerin sahip oldukları bildirilen kötü zan budur.

Bu, gerçekten kötü bir zandır. Çünkü yüce Allah'a, O'nun hikmetine, hamdine ve vaadine layık olmaktan oldukça uzaktır.

Bâtılı hak üzerine çıkarıp da böylelikle hakkın yok olacağını zanneden veya olan bitenin Allah'ın kazâ ve kaderi çerçevesinde cereyan ettiğini inkar eden ya da kaderin hamdi gerektiren üstün bir hikmete mebni olduğunu kabul etmeyip bunun sadece soyut bir dilemeye bağlı olduğunu ileri sürenlerin zan ve inkarları küfür ehlinin zannıdır. Ateşe girecek o kafirlerin vay haline. (Sad, 27)

Çoğu insan, kendileriyle ya da başkalarıyla ilgili hususlarda Allah hakkında su-i zanda bulunmaktadır. Bu musibetten tek kurtulabilen Allah'ı, isimlerini, sıfatlarını, hikmet ve hamdinin gereklerini hakkıyla kavrayanlardır.

Nefsine nasihat eden akıllı kimse bu hususlara özen göstermelidir. Allah'a tevbe edip Rabbi hakkında su-i zanda bulunmaktan dolayı istiğfar dilemelidir.

Şöyle bir araştırılsa kadere karşı bir hoşnutsuzluk, bir kınama söz konusu olduğu görülebilir. "Şöyle olması lazımdı; böyle olması gerekti." gibi sözler duyulabilir. Karşılaştığı şeyleri azımsayan ya da çok bulan kimseler olduğu müşa-

hede edilebilir. Kendini bir yokla bakalım! Acaba sen bunlardan uzak ve selamette misin?

"Kurtulmuşsan bundan
Almışsın yükü sırtından
Yoksa saymam seni ben
Kurtulmuş olanlardan."

İlgili Meseleler

1. Âl-i İmrân sûresindeki 154. âyetin tefsiri.
2. Fetih sûresindeki 6. âyetin tefsiri.
3. Zannın sayılamayacak kadar türü bulunduğu.
4. Allah hakkında Su-i zanda bulunmaktan, ancak kendini ve isim ve sıfatlarıyla Rabbini tanıyan kurtulabilir.

Açıklamalar

"Allah'ın hakkında gerçekte ilgisi bulunmayan cahiliye zannında bulunuyorlar."

İnsan, Allah'ın kendisi hakkında bildirdiği isim, sıfat, mükemmellik gibi hususların tümüne inanmadan, Rabbinin bildirdiği her şeyi, yapacağı fiilleri, dinin muzaffer kılınıp hakkın gerçekleştirileceği, bâtılın yok edileceği yönündeki vaadleri tasdik etmeden îmânı ve tevhîdi gerçekleştiremez. Bunlara inanmak îmândandır. Kalbin bu hususlar karşısındaki huzuru îmândandır.

Buna aksi yöndeki tüm zanlar, tevhîde aykırı cahiliye zannıdır. Çünkü Allah hakkında kötü zan beslemek, mükemmelliğine aykırı bir kanıda bulunmak, verdiği haberi yalanlayıp vaadinden şüphe etmek demektir. Allah en iyisini bilir.

ALTMİŞİNCİ BÂB

KADERİ İNKAR EDENLER

İbn Ömer *radıyallâhu anhuma* şöyle demiştir:

«وَالَّذِي نَفْسُ ابْنِ عُمَرَ بِيَدِهِ، لَوْ كَانَ لِأَحَدِهِمْ مِثْلُ أُخْدُ ذَهَبًا، ثُمَّ أَنْفَقَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَا قَبِلَهُ اللَّهُ مِنْهُ، حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ». ثُمَّ اسْتَدَلَّ بِقَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرُهُ وَشَرُّهُ».

“İbn Ömer’in canını elinde bulundurana yemin olsun ki! (Kader inkarcılarından) birinin Uhut Dağı kadar altını olsa, sonra bunu Allah yolunda infak etse, kadere îmân etmedikçe Allah bunu kabul etmez.” dedi ve daha sonra Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in şu hadisini delil olarak okudu: “İman Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe inanman; hayrı ve şerriyle kadere îmân etmendir.”⁽¹⁷⁴⁾

Rivâyete göre ‘Ubâde b. Sâmit *radıyallâhu anh*, oğluna şöyle demiştir:

«يَا بُنَيَّ، إِنَّكَ لَنْ تَجِدَ طَعْمَ الْإِيمَانِ حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَمَا أَخْطَاكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ، فَقَالَ لَهُ: اكْتُبْ! فَقَالَ: رَبِّ، وَمَاذَا

⁽¹⁷⁴⁾ Muslim (8), Ebû Dâvûd (4695), Tirmizî (2613), Nesâî, (8/98), İbn Mâce (63), Ahmed, (1/52-53).

أَكْتُبُ؟ قَالَ: أَكْتُبُ مَقَادِيرَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ. يَا بَنِي، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ مَاتَ عَلَى غَيْرِ هَذَا فَلَيْسَ مِنِّي».

“Yavrucuğum! Başına gelen şeylerin sana gelmeyecek olmasının mümkün olmadığını; başına gelmeyen şeylerin de sana gelmeyecek olmasının mümkün olmadığını bilmeden îmânın tadına eremezsin. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu duymuştum: “Allah, kalemi ilk yarattığında ona, ‘Yaz’ dedi. Kalem ‘Ne yazayım, ya Rabbi?’ dedi. ‘Kıyamet kopana kadar her şeyin kaderini yaz!’ buyurdu.” Yavrucuğum! Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in, “Bundan başka bir durum üzere ölen benden değildir.” dediğini duydum.”⁽¹⁷⁵⁾

İmam Ahmed’in bir rivâyeti şu şekildedir:

«إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ تَعَالَى الْقَلَمَ، فَقَالَ لَهُ: أَكْتُبْ، فَجَرَى فِي تِلْكَ السَّاعَةِ بِمَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ».

“Allah, ilk önce kalemi yaratmış ve ona ‘Yaz!’ demiştir. O anda kıyamete dek olacaklar yürürlüğe girmiştir.”⁽¹⁷⁶⁾

İbn Vehb’in rivâyetine göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«فَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ أَخْرَقَهُ اللَّهُ بِالنَّارِ».

“Hayrı ve şerriyle kadere inanmayanı Allah cehennem ateşiyle yakar (yaksın!)”

Müsned ve Sünen’lerde rivâyet edildiğine göre İbnu’d-Deylemî şöyle anlatmaktadır:

⁽¹⁷⁵⁾ Ebû Dâvûd (4700), Tirmizî (2155), Ahmed (5/318). el-Elbânî, *Sahihu Suneni’t-Tirmizî*’de sahîh olduğunu söylemiştir.
⁽¹⁷⁶⁾ Ahmed (5/317), İbn Ebî Asım (107).

«أَتَيْتُ أَبِي بْنَ كَعْبٍ فَقُلْتُ: «فِي نَفْسِي شَيْءٌ مِنَ الْقَدَرِ فَحَدِّثْنِي بِهِ»، لَعَلَّ اللَّهَ يَذْهَبُهُ مِنْ قَلْبِي». فَقَالَ: «لَوْ أَنْفَقْتُ مِثْلَ أَحَدِ ذَهَبًا مَا قَبِلَهُ اللَّهُ مِنْكَ حَتَّى تُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ، وَتَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَمَا أَخْطَاكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، وَلَوْ مِتُّ عَلَى غَيْرِ هَذَا لَكُنْتُ مِنَ أَهْلِ النَّارِ». قَالَ: «فَأَتَيْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَسْعُودٍ، وَحَدِيفَةَ بْنَ الْيَمَانِ، وَرَزِيدَ بْنَ ثَابِتٍ، فَكُلُّهُمْ حَدَّثَنِي بِمِثْلِ ذَلِكَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ».

“Ubey b. Ka’b *radiyallâhu anh*’ın yanına geldim. ‘Kader hakkında bende bir (şüphe) şey var. Bana bir şeyler anlat! Belki Allah kalbimden bu şüpheyi giderir.’ Bunun üzerine Ubey b. Ka’b *radiyallâhu anh* şunları söyledi: ‘Uhud Dağı miktarınca altın infak etsen de kadere îmân etmedikçe ve başına gelenin gelmeme ihtimalinin, başına gelmeyen de gelme ihtimalinin olmadığını bilmedikçe Allah bunu kabul etmez. Bundan başka bir hal üzere ölürsen, cehennem ehlinde olursun.’ İbnu’d-Deylemî anlatmaya devam eder: ‘Daha sonra Abdullah b. Mes’ûd, Huzeyfe b. Yemân ve Zeyd b. Sâbit *radiyallâhu anhum*’un yanına gittim. Hepsi de Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*’den rivâyet ettikleri aynı hadisi anlattılar.”⁽¹⁷⁷⁾ [Hakim, *Sahîh*’inde rivâyet etmiştir.]

İlgili Meseleler

1. Kadere îmânın farz oluşunun beyanı.
2. Kadere îmânın keyfiyetinin beyanı.
3. Kadere îmân etmeyen amelinin boşa çıkacağı.
4. Kadere îmân etmedikçe hiç kimsenin îmânın tadını alamayacağını bildirilmesi.

⁽¹⁷⁷⁾ Ahmed (5/182), Ebû Dâvûd (4699), İbn Mâce (77), İbn Ebî Asım (111), Abd b. Humeyd (247). Hadis, şavâhidiyle birlikte sahihtir.

5. Allah'ın ilk yarattığı şeyin zikredilmesi.
6. O anda kıyamete kadar olacakların kaderinin yazılması.
7. Kadere îmân etmeyenlerden Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in uzak olduğu.
8. Selefin belli bir şüpheyi âlimlere sorarak gidermeye çalışması.
9. Âlimlerin şüpheyi giderecek yanıtlar vermesi ve sözü yalnızca Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e nisbet etmeleri.

Açıklamalar

Kitab, sünnet ve ümmetin icamı ile sabit olduğuna göre kadere îmân, îmânın rükünlerindendir. Meydana gelen ve gelmeyen her şeyin Allah'ın dilemesine bağlı bulunduğu na inanmak gerekir. Buna böylece inanmayan hakikatte Allah'a da inanmamıştır.

Kaderin tüm aşamalarına îmân etmemiz gerekmektedir. Allah'ın her şeyi en iyi biçimde bildiğine inanırız. Allah'ın levh-i mahfuzda geçmişte olanları ve kıyamete dek olacak olanları yazdığına îmân ederiz. Bütün her şeyin Allah'ın yaratması, kudreti ve tedbiri sayesinde meydana geldiğine inanırız.

Kadere îmânın mükemmellik gereklerinden biri de Allah'ın, kullarını kendi isteklerinin aksine zorlamadığını; bilakis itaate ya da masiyete serbest bıraktığını bilmektir.

ALTMİŞ BİRİNCİ BÂB

RESİM VE HEYKEL YAPANLAR

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*'tan Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: "Yüce Allah buyurdu ki:

«وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ كَخَلْقِي؛ فَلْيَخْلُقُوا ذَرَّةً أَوْ لِيَخْلُقُوا حَبَّةً، أَوْ لِيَخْلُقُوا شَعِيرَةً».

Benim yarattığım gibi yaratmaya kalkışandan daha zâlim kim olabilir. Bir zerre yaratsınlar bakalım! Tek bir dane yaratsınlar bakalım! Ya da tek bir arpa yaratsınlar bakalım!"⁽¹⁷⁸⁾

Yine aynı kaynaklarda yer alan Âişe *radiyallâhu anha* tarafından rivâyet edilen bir hadis-i şerifte Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

«أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُصَاهِتُونَ بِخَلْقِ اللَّهِ».

"Kıyamet gününde insanlar içinde en şiddetli azaba çarptırılacak olanlar, Allah'ın yarattıklarına benzetmeye çalışanlardır."⁽¹⁷⁹⁾

⁽¹⁷⁸⁾ Buhârî (5953), Muslim (2111), Ahmed (2/232, 259, 391), İbn Hıbbân (5759).

⁽¹⁷⁹⁾ Buhârî (5954), Muslim (2107), Nesâî (8/214) ve *Kubrâ'da* (9780, 9790). Ahmed (6/36, 83, 85).

Yine Buhârî ve Müslim'de yer alan bir hadise göre, İbn Abbas radiyallâhu anhuma şöyle anlatmaktadır: "Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle söylediğini duymuştum:

«كُلُّ مُصَوِّرٍ فِي النَّارِ، يُجْعَلُ لَهُ بِكُلِّ صُورَةٍ صَوَّرَهَا نَفْسٌ يُعَذَّبُ بِهَا فِي

جَهَنَّمَ».

"Her bir musavvir (suret yapan) cehennemdedir. Yaptığı her surete bir nefis verilecek ve cehennemde ona onlarla azâb olunacaktır."⁽¹⁸⁰⁾

Buhârî ve Müslim'de İbn Abbas radiyallahu anhuma'dan merfu olarak nakledilen bir rivâyette de şöyle buyrulmuştur:

«مَنْ صَوَّرَ صُورَةً فِي الدُّنْيَا كُفِّ أَنْ يَنْفُخَ فِيهَا الرُّوحُ، وَلَيْسَ بِنَافِعٍ».

"Dünyadayken bir suret yapan, yaptığı surete ruh vermekle mükellef tutulur. Ama bunu yapabilecek değildir."⁽¹⁸¹⁾

Muslim'in rivâyetinde Ebu'l-Heyyâc şöyle anlatıyor:

«قَالَ لِي عَلِيٌّ: «أَلَا أَبْعَثُكَ عَلَى مَا بَعَثَنِي عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ أَلَا تَدْعُ صُورَةً إِلَّا طَمَسْتُهَا، وَلَا قَبْرًا مُشْرِفًا إِلَّا سَوَّيْتُهُ».

"Bana Ali dedi ki: 'Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in bana tevdi ettiği bir görevle seni göndereyim mi? Hiçbir suret bırakmayacak, hepsini yok edeceksin. Yükseltilmiş tüm kabirleri yerle aynı seviyeye getireceksin.'⁽¹⁸²⁾

İlgili Meseleler

1. Suret yapanlar hakkındaki şiddetli ifadeler.

(180) Buhârî (2225), Müslim (2110), -lafız Müslim'e aittir.-

(181) Buhârî (5953), Müslim (2110).

(182) Müslim (969), Tirmizî (1069), Nesâî (4/88) ve Kubrâ'da (2158), Ebû Dâvûd (3218), Ahmed (1/96, 128, 145, 150).

2. Bu konuda illet olan, Allah'a karşı takınılması gereken edebin hiçe sayılmasıdır. Çünkü yukarıda geçen kudsî hadiste Allah Teâlâ, "Benim yarattıklarım gibisini yaratmaya kalkandan daha zâlim kimdir?" buyuruyor.

3. Bir zerre yaratsınlar bakalım! Tek bir dane yaratsınlar bakalım! Ya da tek bir arpa yaratsınlar bakalım! sözlerinden anlaşıldığı gibi Allah'ın kudretine ve kulların acziyetine dikkat çekilmektedir.

4. Suret yapanların en şiddetli azaba uğratılacaklarının açıkça bildirilmesi.

5. Allah'ın, tasvir ettiği her suret sayısınca can yaratıp bunlarla cehennemde suret yapanlara azâb edeceği.

6. Suret yapanların kıyamet gününde bu yaptıklarına ruh vermekle mükellef tutulmaları.

7. Var olan suretlerin yok edilmesinin emredilmesi.

Açıklamalar

Bu bâb, daha önce geçmiş olan bâbın dallarından biridir. Niyet, söz ve fiil planında Allah'a eş, ortak (nidd) koşmak helal değildir. Nidd, uzak bir yönden de olsa Allah ile arasında benzerlik kurulmaya çalışılan varlıktır.

Canlı varlıkların suretlerinin yapılması, Allah'ın yaratıklarına benzetmeye çalışmak demektir. Aynı ilahî yaratmanın yalanlanması, sahtecilik ve muhalefet anlamına gelmektedir. Bu nedenle de Şâri tarafından kınanmıştır.

ALTMİŞ İKİNCİ BÂB

SIK SIK YEMİN ETMEK HAKKINDA

﴿وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ﴾

“Yeminlerinizi muhafaza edin!” (Mâide, 89)

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh* şöyle anlatıyor: “Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in şöyle söylediğini duymuştum:

«الْحَلْفُ مَنْقَعَةٌ لِلْسَّاعَةِ، مَمْحَقَةٌ لِلْكَسْبِ»

“Yemin, mala rağbeti artırır, bereketi ise yok eder.”⁽¹⁸³⁾

Selmân *radiyallâhu anh*’tan rivâyete göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ: أَشْيَمُطُ زَانٍ، وَغَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ، وَرَجُلٌ جَعَلَ اللَّهُ بِضَاعَتَهُ لَا يَشْتَرِي إِلَّا بِيَمِينِهِ، وَلَا يَبِيعُ إِلَّا بِيَمِينِهِ»

“Üç insan vardır ki, Allah onlarla ne konuşur, ne de temize çıkarır. Onlara acıklı bir azâb vardır: İhtiyar zinakâr, kibirli fakir, malını yeminle alıp yeminle satan kimse.”⁽¹⁸⁴⁾ (Taberânî sahih senedle rivayet etmiştir.)

Sahîh[-i Buhârî ve Muslim]’de ‘İmrân b. Husayn *radiyallâhu anh*’tan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

⁽¹⁸³⁾ Buhârî (2087), Muslim (1606), Ebû Dâvûd (3335), Nesâî (7/246) ve Kubrâ’da (6052), Ahmed (2/235, 242, 413), İbn Hibbân (4906).

⁽¹⁸⁴⁾ Taberânî, *el-Kebîr* (6/246, no: 6111), *es-Sağîr* (no: 822).

«خَيْرُ أُمَّتِي قُرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ» (قال عمران: «فَلَا أَدْرِي أَذْكَرُ بَعْدَ قُرْنِهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا»)، ثُمَّ إِنَّ بَعْدَكُمْ قَوْمًا يَشْهَدُونَ وَلَا يَسْتَشْهَدُونَ، وَيَخُونُونَ وَلَا يُؤْتَمَنُونَ، وَيَنْذِرُونَ وَلَا يُوقُونَ، وَيُظْهِرُ فِيهِمُ السُّمُنَ».

“Ümmetimin en hayırlısı benim çağımdakilerdir. Sonra onların ardından gelenler. Sonra da onların ardından gelenlerdir. -İmrân radiyallâhu anh, kendi çağından sonra iki nesil mi, üç nesil mi zikretti bilemiyorum, der- Daha sonra istenmediği halde şahitlik yapan, hıyanet eden fakat kendilerine güvenilmeyen; adak adayan ama yerine getirmeyen ve aralarında şişmanlık (yeme içme düşkünlüğü) görülen bir toplum gelecektir.”⁽¹⁸⁵⁾

İbn Mes'ûd radiyallâhu anh'tan gelen rivâyete göre Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«خَيْرُ النَّاسِ قُرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ يَجِيءُ قَوْمٌ تَسْبِقُ شَهَادَةُ أَحَدِهِمْ يَمِينَهُ، وَيَمِينُهُ شَهَادَتُهُ».

“İnsanların en hayırlısı benim çağımdakilerdir. Sonra onların ardından gelenler. Sonra da onların ardından gelenlerdir. Sonra öyle bir kavim gelecek ki, aralarından birinin şهادeti yeminini; yemini de şهادetini geçecek.”⁽¹⁸⁶⁾

İbrahim en-Nehaî şöyle demiştir:

«كَانُوا يَضْرِبُونَنا عَلَى الشَّهَادَةِ وَالْعَهْدِ وَنَحْنُ صِغَارٌ».

⁽¹⁸⁵⁾ Buhârî (3650), Muslim (2535), Ebû Dâvûd (4657), Tirmizî (2221, 2222), Nesâî (7/17) ve Kubrâ'da (4751), Ahmed (4/426, 427, 436), İbn Hibbân (6729).

⁽¹⁸⁶⁾ Buhârî (2652), Muslim (2533).

"Biz küçükken, istenmediği halde yaptığımız şahitlikten ve verdiğimiz sözleri (tutmamaktan) dolayı bizi döverlerdi."⁽¹⁸⁷⁾

İlgili Meseleler

1. Yeminlerin korunmasının tavsiye edilmesi.
2. Yalan yere yemin etmenin mala rağbeti artırırken bereketi azalttığıının bildirilmesi.
3. Alım-satım işlerini yeminsiz yapmayanlar hakkında-ki şiddetli vaîd/tehdit.
4. [Günah işlemeyi kolaylaştıran] Etkenlerin azalmasına rağmen günahların büyüdüğüne dikkat çekilmesi.
5. İstenmediği halde yemin edenlerin kınanması.
6. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in üç ya da dört çağı övgüyle anması ve daha sonra olacakları bildirmesi.
7. Şahitlik yapmaları istenmediği halde şahitlik yapanların kınanması.
8. Şahitlik yapmaları ve söz vermeleri nedeniyle selefin küçük çocukları dövmesi.

Açıklamalar

Yeminin aslı, yemine muhatap olan kişiye durumu tekd etmek ve yaratıcıyı tazim etmek maksadıyla meşru kınanmıştır. Bu nedenle de yalnızca Allah adına yemin etmek gerekir. Başkası adına yapılan yemin şirkten sayılmaktadır.

Söz konusu tazimin gereklerinden biri de Allah adına yapılan yeminin yalan yere değil, doğru ve dürüst bir yemin olmasıdır.

⁽¹⁸⁷⁾ Buhârî (2652), Muslim (2533) Muslim'in lafzı şöyledir: "Biz küçük çocuklarken söz vermekten ve şahitlikte bulunmaktan nehyedilirdik."

Yine bu tazimi tamamlayan bir diğ er unsur, sık sık yemin etmeyerek Allah'ın ismine ihtiram göstermektir. Yalan yere ve sık sık yemin etmek, tevhîdin ruhu olan tazime aykırıdır.

فَأَوَدَّ
“
getiri
sonra
nız ş
R
سورة
الله، في
والأول
بالأول
لإسلام
جرب
جرب
جرب
جرب
جرب
جرب

ALTMİŞ ÜÇÜNCÜ BÂB

ALLAH VE PEYGAMBERİNİN ZİMMETİ (AHDİ) HAKKINDA

﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلَهُ اللَّهُ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا﴾

“Antlaşma yaptığınız zaman, Allah’ın ahdini yerine getirin ve Allah’ı üzerinize şahit tutarak, pekiştirdikten sonra yeminleri bozmayın. Şüphesiz Allah, yapacağınız şeyleri pek iyi bilir.” (Nahl, 91)

Rivâyete göre Bureyde şöyle anlatmaktadır:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَمَرَ أَمِيرًا عَلَى جَيْشٍ أَوْ سَرِيَّةٍ أَوْ ضَاةٍ بِتَقْوَى اللَّهِ وَمَنْ مَعَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ خَيْرًا». فَقَالَ: «اغْرَوْا بِسْمِ اللَّهِ، فِي سَبِيلِ اللَّهِ، قَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ! اغْرَوْا، وَلَا تَغْلُوا، وَلَا تَغْدِرُوا، وَلَا تُمَثِّلُوا، وَلَا تَقْتُلُوا وَلِيدًا! وَإِذَا لَقِيتَ عَدُوَّكَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، فَادْعُهُمْ إِلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ: (أَوْ خِلَالٍ)، فَإِشْتَهُنَّ مَا أَجَابُوكَ فَأَقْبِلْ مِنْهُمْ، وَكُفَّ عَنْهُمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ فَإِنْ أَجَابُوكَ فَأَقْبِلْ مِنْهُمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى التَّحَوُّلِ مِنْ دَارِهِمْ إِلَى دَارِ الْمُهَاجِرِينَ وَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ إِنْ فَعَلُوا ذَلِكَ فَلَهُمْ مَا لِلْمُهَاجِرِينَ، وَعَلَيْهِمْ مَا عَلَى الْمُهَاجِرِينَ فَإِنْ أَبَوْا أَنْ يَتَحَوَّلُوا مِنْهَا فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ يَكُونُونَ كَأَغْرَابِ الْمُسْلِمِينَ يَخْرُجُ عَلَيْهِمْ حُكْمُ اللَّهِ تَعَالَى وَلَا يَكُونُ لَهُمْ فِي الْغَنِيمَةِ وَالْفَيْءِ شَيْءٌ، إِلَّا أَنْ يَجَاهِدُوا مَعَ الْمُسْلِمِينَ، فَإِنْ هُمْ أَبَوْا فَاسْأَلْهُمْ الْجَزْيَةَ، فَإِنْ هُمْ أَجَابُوكَ فَأَقْبِلْ مِنْهُمْ وَكُفَّ عَنْهُمْ، فَإِنْ هُمْ أَبَوْا فَاسْتَعِنَ بِاللَّهِ وَقَاتِلْهُمْ».

«وَإِذَا حَاصِرَتْ أَهْلَ حِصْنٍ، فَأَرَادُوكَ أَنْ تَجْعَلَ لَهُمْ ذِمَّةَ اللَّهِ وَذِمَّةَ نَبِيِّهِ، فَلَا تَجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّةَ اللَّهِ وَذِمَّةَ نَبِيِّهِ، وَلَكِنْ اجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّتَكَ وَذِمَّةَ أَصْحَابِكَ، فَإِنَّكُمْ أَنْ تَخْفِرُوا ذِمَّتَكُمْ وَذِمَّةَ أَصْحَابِكُمْ أَهْوَى مِنْ أَنْ تَخْفِرُوا ذِمَّةَ اللَّهِ وَذِمَّةَ نَبِيِّهِ، وَإِذَا حَاصِرَتْ أَهْلَ حِصْنٍ، فَأَرَادُوكَ أَنْ تُنْزِلَهُمْ عَلَى حُكْمِ اللَّهِ، فَلَا تُنْزِلَهُمْ عَلَى حُكْمِ اللَّهِ، وَلَكِنْ أَنْزِلَهُمْ عَلَى حُكْمِكَ، فَإِنَّكَ لَا تَذَرِي أَنْ تُصِيبَ فِيهِمْ حُكْمَ اللَّهِ أَمْ لَا».

“Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem bir ordu ya da askerî birliğin başına emîr tayin ettiği zaman Allah’a karşı takva sahibi olmayı ve beraberindeki müminlere iyilikle muamele etmeyi tavsiye eder ve şöyle derdi: ‘Allah yolunda Allah’ın adıyla savaşın! Allah’a küfredenlerle savaşın! Ganimet konusunda hainlik yapmayın! Verdiğiniz sözlerde durmamazlık etmeyin! Müsle yapmayın! Küçük çocukları öldürmeyin! Müşrik düşmanıyla karşılaştığında onları üç haslete -ya da güzel huya- çağır! Bunlardan hangisini olumlu karşılarılarsa, kabul et, onlara ilişme! Sonra İslam’a davet et! İcabet ederlerse kabul et! Daha sonra onları kendi ülkelerinden muhacirlerin yurduna göç etmeye davet et! Böyle yaptıkları takdirde muhacirlerin sahip olduğu haklara sahip olacaklarını; muhacirlerin aleyhlerine olanın kendilerinin de aleyhine olacağını bildir. Göç etmeyi reddederlerse Müslüman bedeviler gibi muamele göreceklerini bildir. Haklarında Allah’ın hükmü cari olacaktır. Müslümanlarla birlikte cihada katılmadıkları sürece ganimet ve feyden hiçbir hakka sahip olmayacaklar. Bu yukarıdaki davetlerin tümüne olumsuz cevap verirlerse, cizye iste! Kabul ederlerse, dokunma!

Bunu da reddederlerse, Allah'tan yardım dile ve onlara karşı savaş!

Bir kale halkını kuşattığında senden Allah ve peygamberinin zimmetini (ahdini) isterlerse, onlara Allah ve peygamberinin zimmetini değil, kendinin ve beraberindekilerin zimmetini ver! Çünkü kendi zimmetinizi bozmanız, Allah ve peygamberinin zimmetini bozmanızdan daha hafiftir. Bir kale halkını kuşatırsan ve senden Allah'ın hükmüne göre kendilerini teslim almanı isterlerse, onları kaleden Allah'ın hükmü gereğince hükmetmek üzere değil, kendi hükmüne göre hükmetmek üzere indir! Çünkü Allah'ın hükmüne isabet edip etmeyeceğini bilemezsin!”⁽¹⁸⁸⁾ (Müslim)

⁽¹⁸⁸⁾ Muslim (1731), Tirmizî (1408), Ebû Dâvûd (2112, 2613), Nesâî, *Kubrâ'da* (8586, 8680, 8765), İbn Mâce (2858), Darimî (2439, 2442), Ahmed (5/358), İbn Hibbân (4739).

Bu hadiste doğrunun, ictihad eden ve birbirine muhalefet edenlerden sadece birinde olacağına ve birbirleriyle ihtilaf edenlerin hepsinin birden doğru üzere olamayacağına delil vardır. Üstelik hadisteki hitap sahabeye olmuştur. Onlar ise ilme ve doğruya insanların en yakınıdılar. Çünkü onlar bu ilmi Rasûl *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aldılar. Onlardan başkalarına gelince onların yanılma ve doğrudan ayrılma ihtimalleri daha öncelikli bir olasılıktır. Kişi kendi reyine ve ictihadına aldanmamalıdır. Çünkü onun yanılması ve doğrunun kendisine muhalefet edenle birlikte olması muhtemeldir. Kişi ictihadına aldanmaktan, reyinde taassub göstermekten veya münakaşa esnasında şiddetten sakınmalıdır. Bu, câiz olmayan bir davranıştır. Çünkü sen müctehidsen o da müctehiddir, doğrunun senin yanında olması muhtemel olduğu gibi onun yanında olması da muhtemeldir. Kişi münakaşada ve ihtilafli meselelerde sabırsızlık ve taşkınlık göstermemeli, 'Bu benim ictihadım, bu benim görüşüm.' demeli, 'Allah'ın hükmü budur.' dememelidir. [*lânetu'l-Mustefîd*, Salih el-Fevzân, 2/419]

İlgili Meseleler

1. Allah'ın zimmeti, peygamberinin zimmeti ve [bu ikisi ile] Müslümanların zimmeti arasındaki fark.
2. İki zararlı işten daha az zararlı olanın tercih edilmesi.
3. Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in "Allah yolunda Allah adına savaşın!" sözü.
4. "Allah'a küfredenlerle savaşın!" sözü.
5. "Allah'tan yardım dile ve onlarla savaş!" sözü.
6. Allah'ın hükmüyle alimlerin hükmü arasındaki fark.
7. Sahabînin ihtiyaç duyduğunda Allah'ın hükmüne isabet edip etmediğini bilmediği bir hüküm verebilmesi.

Açıklamalar

Bu bâb ile arada anlaşma sağlanmış olan düşmanlara Allah ve peygamberinin zimmeti tanındıktan sonra, verilen sözlerin ve yapılan anlaşmaların bozulmasına sebebiyet verecek durumlara düşmekten uzak kalmak ve sakınmak kastedilmektedir. Böyle bir durumda Müslümanlar tarafından vuku bulan vefasızlık, Allah'ın ve peygamberinin zimmetinin delinmesi anlamına gelmektedir. Aynı zamanda da Allah'a tazimin terk edilip Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in dikkat çektiği gibi en büyük mefsedetin işlenmesi demektir.

Diğer taraftan dinin ve İslam'ın kâfirlerin gözünde basite alınmasına ve değersiz sayılmasına sebebiyet vermek söz konusudur. Anlaşmalara, özellikle de en sağlam şartlarla kesinleştirilmiş olan anlaşmalara bağlı kalmak, insaf ehli düşmanlarını kendi izinden yürümeye çağıran İslam'ın güzelliklerindendir.

ALTMİŞ DÖRDÜNCÜ BÂB

ALLAH HAKKINDA YEMİN EDİLMESİ

Cundub b. Abdillâh *radiyallâhu anh*'tan gelen rivâyete göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

«قَالَ رَجُلٌ: «وَاللَّهِ لَا يَغْفِرُ اللَّهُ لِفُلَانٍ!»، فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: «مَنْ ذَا الَّذِي يَتَأَلَّى عَلَيَّ أَنْ لَا أَغْفِرَ لِفُلَانٍ؟ إِنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُ وَأَحْبَبْتُ عَمَلَكَ».

“Bir adam, ‘Allah’a yemin olsun ki, falan kimseyi Allah bağışlamaz.’ dedi. Bunun üzerine yüce Allah ‘Falan kimseyi bağışlamayacağıma dair kim Benim adıma yemin etti? Ben onu bağışladım, senin amelini boşa çıkardım.’ buyurdu.”⁽¹⁸⁹⁾

Ebû Hureyre *radiyallâhu anh* hadisinde bu sözü söyleyenin “âbid bir adam” olduğu bildirilir. Ebû Hureyre *radiyallâhu anh* şöyle demiştir:

«تَكَلَّمَ بِكَلِمَةٍ، أَوْبَقَّتْ دُنْيَاهُ وَآخِرَتَهُ».

“Bu adam, bir söz söyledi; dünyasını da, âhiretini de mahvetti.”⁽¹⁹⁰⁾

⁽¹⁸⁹⁾ Muslim (2621).

⁽¹⁹⁰⁾ Ebû Dâvûd, 4901; Ahmed, 2/323; İbn Mubarek, *ez-Zuhd* no: 900; Beğavî, *Şerhu's-Sunne* 14/384,385; İbn Ebî'd-Dunya, *Husnu'z-Zan billah* no: 45. el-Elbânî *Sahihu Suneni Ebî Dâvûd*'da sahih olduğunu belirtmiştir.

İlgili Meseleler

1. Allah adına yemin etmekten sakındırılması.
2. Cehennemin, her birimize ayakkabısının bağından daha yakın olduğu.
3. Cennetin de böyle olduğu.
4. "Kul, manasını kasdetmediği bir söz söyler de [doğu ile batı arasından daha uzak mesafeden cehenneme yuvarlanıverir]..."⁽¹⁹¹⁾ hadisinde de aynı manaya delâlet bulunmaktadır.
5. İnsan, kendisine hiç hoş gelmeyen bir sebepten dolayı mağfirete kavuşabilir.

⁽¹⁹¹⁾ Buhârî (6477), Muslim (2290), Ahmed (3/469), Tirmizi (2316), İbn Mâce (3970).

ALTMİŞ BEŞİNCİ BÂB

ALLAH'I ARACI KILARAK BİR YARATILMIŞTAN ŞEFAAT DİLENEMEYECEĞİ

Cubeyr b. Mut'im *radiyallâhu anh* şöyle anlatmaktadır:

«جَاءَ أَغْرَابِي إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «يَا رَسُولَ اللَّهِ! نُهَكَتِ الْأَنْفُسُ وَجَاعَ الْعِيَالُ، وَهَلَكَتِ الْأَمْوَالُ، فَاسْتَشَقْنَا لَنَا رَبِّكَ، فَإِنَّا نَسْتَشْفِعُ بِاللَّهِ عَلَيْكَ، وَبِكَ عَلَى اللَّهِ». فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «سُبْحَانَ اللَّهِ! سُبْحَانَ اللَّهِ! فَمَا زَالَ يُسَبِّحُ حَتَّى عُرِفَ ذَلِكَ فِي وَجْهِ أَصْحَابِهِ، ثُمَّ قَالَ: «وَيْحَكَ! أَتَدْرِي مَا اللَّهُ؟ إِنَّ شَأْنَ اللَّهِ أَعْظَمُ مِنْ ذَلِكَ، إِنَّهُ لَا يُسْتَشْفَعُ بِاللَّهِ عَلَى أَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ».

“Bir bedevî, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in yanına geldi ve ‘Zayıf düştük, evlatlarımız aç kaldı, hayvanlarımız helak oldu. Rabbinden bizim için yağmur yağdırmasını dile! Biz, Allah ile senden; seninle de Allah’tan şefaati isteginde bulunuyoruz.’ dedi. Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, ‘Subhanallah, subhanallah!’ dedi. Bunu o kadar çok tekrarladı ki Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in öfkeli olduğunu anlayan ashâbın yüz hatları değişti. Daha sonra Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ‘Yazık sana! Allah’ın ne olduğunu biliyor musun sen? Allah bundan daha büyük ve saygındır. Allah aracılığı ile hiçbir yaratılmıştan şefaati dilenmez.’⁽¹⁹²⁾

⁽¹⁹²⁾ Ebû Dâvûd (4736), Taberânî, *Kebîr* (2/128 no: 1547), İbn Ebi Asım (575). El-Elbânî, *Daifu Sunen-i Ebî Dâvûd*’da hadisin zayıf olduğunu söylemiştir.

İlgili Meseleler

1. "Allah aracılığı ile senden şefa'at istiyoruz." denilmesinin reddi.
2. Bu söz üzerine Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* O derece öfkelenmiştir ki, ashâbın bile yüzü değişmiştir.
3. "Senin vesîlenle Allah'tan şefa'at diliyoruz." sözü reddedilmemiştir.
4. "Subhanallah" sözünün açıklamasına ["Allah bundan daha büyük ve saygındır." denilerek] dikkat çekilmiştir.
5. Müslümanların Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'den yağmur duasında bulunmasını istemeleri.

Açıklamalar

Bu iki konu Allah hakkında edepsizliktir. Tevhîde aykırıdır. Allah hakkında yemin edilmesi genellikle insanın kendini beğenmişliğinden, şımarıklığından ve edepsizliğinden kaynaklanır. Bu olumsuzluklardan sıyrılmadan îmânın eksikliği giderilemez.

Allah vesîlesiyle yaratılmışlardan şefa'at dilemek ise Allah'ın şanına ve azametine yakışmayan bir tutumdur. Çünkü Allah, yaratılmış bir varlık için vesîle olmaktan çok çok yücedir. Aracılık yapacak olanın rütbesi genellikle aracılıkta asıl hedef olan varlıktan aşağıdadır. Allah hakkında edepsizlik olduğundan böyle bir davranışın terk edilmesi elzemdir. Şefa'at edebilecek olanlar, Allah yanında, ancak izni dâhilinde şefaatte bulunabilirler. Tüm varlıklar Allah karşısında korku içindeyken nasıl olur da durum tersine döner ve Allah, şefa'at izni verilecek olan varlık konumuna getirilebilir. Allah, bütün varlıkların, huzurunda boyun büküğü yüceler yücesi, büyük bir varlıktır. Her şeyiyle tüm evren O'nun karşısında aciz ve zelildir.

ALTMİŞ ALTINCI BÂB

RASÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM'İN TEVHİDİN SINIRLARINI KORUMASI VE ŞİRKE GÖTÜREN YOLLARI KAPATMASI

Abdullah b. eş-Şihhîr *radiyallâhu anh* şöyle anlatıyor:

«انْطَلَقْتُ فِي وَفْدِ بَنِي عَامِرٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْنَا: «أَنْتَ سَيِّدُنَا!». فَقَالَ: «السَّيِّدُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى». قُلْنَا: «وَأَفْضَلُنَا فَضْلًا، وَأَعْظَمُنَا طَوْلًا»، فَقَالَ: «قُولُوا بِقَوْلِكُمْ، أَوْ بَعْضُ قَوْلِكُمْ، وَلَا يَسْتَجِرْ بَيْنَكُمْ الشَّيْطَانُ».

“Âmiroğulları heyetiyle birlikte Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in yanına vardım. ‘Sen bizim seyyidimizsin/efendimizsin.’ dedik. Bunun üzerine, ‘es-Seyyid olan, Allah tebâreke ve Teâlâ’dır.’ buyurdu. ‘Sen bizim en üstünümüz, en yücemizsin.’ dedik. ‘[Daha önce] söylediklerinizi ya da bir kısmını söyleyin!’⁽¹⁹³⁾ Şeytan sizi cür’etkâr kılmasın (bu aşırı sözleri söylemeye sürüklemesin)!’ buyurdu.”⁽¹⁹⁴⁾ (Ebû Dâvûd, ceyyid bir senedle rivayet etmiştir.)

⁽¹⁹³⁾ Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem* kendisi hakkında aşırılık kapısını kapatmayı irade etmiş ve onların bu sözü terk etmeleri için, “Seyyid, Allah tebâreke ve teâlâ’dır.” buyurmuştur. Seyyid kelimesiyle murad edilen “Malik”tir, tıpkı kölenin maliğine/sahibine seslendiğinde “seyyidim” dediği gibi... Çünkü köle, maliğinin tasarrufu altındadır. Buna göre Seyyid olan Allah *subhanehu ve teâlâ*’dır. Muhakkak ki O, mutlak olarak Malik olan ve kulları hakkında dilediği gibi tasarrufta bulunmaktadır. [*Îânetu'l-Mustefid*, Salih el-Fevzân, 2/432].

⁽¹⁹⁴⁾ Ebû Dâvûd (4806), Ahmed (4/25), Nesâî, *Amelu'l-Yevmi ve'l-Leyl* (246). Yani daha önce Rasûlünüzle muameleniz nasıl idiye şimdi de aynı

Enes radiyallâhu anh şöyle anlatmaktadır:

«أَنْ نَامَا قَالُوا: «يَا رَسُولَ اللَّهِ! يَا خَيْرَنَا، وَابْنُ خَيْرِنَا، وَسَيِّدُنَا وَابْنُ سَيِّدِنَا».
فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ! قُولُوا بِقَوْلِكُمْ، وَلَا يَسْتَهْوِيَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ، أَنَا مُحَمَّدٌ عَبْدُ
اللَّهِ وَرَسُولُهُ، مَا أَحِبُّ أَنْ تَرْفَعُونِي فَوْقَ مَنْزِلَتِي الَّتِي أَنْزَلَنِي اللَّهُ تَعَالَى».

“Bazı kimseler ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Ey en hayırlımız! Ey en hayırlımızın oğlu! Ey efendimiz, Ey efendimizin oğlu!’ dediler. Bunun üzerine: “Ey insanlar! [Daha önce] söylediklerinizden söyleyin! Şeytan sakın sizin aklınızı çelip hevanızı azdırmamasın! Ben Muhammed’im, Allah’ın kulu ve rasûlüyüm. Beni, Allah’ın benim için takdir buyurduğu konumdan daha yukarılara çıkarmanız hoşuma gitmez.” buyurdu.”⁽¹⁹⁵⁾

İlgili Meseleler

1. İnsanların aşırılığa karşı uyarılmaları.
2. “Sen efendimizsin.” diyene karşı ne denilmesi gerektiği.
3. Kendisine söylenen hak olmasına rağmen Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem’in, “Şeytan sizi cür’etkâr kılmasın!” demesi.

şekilde davranın. Adet edindiğiniz üzere “Ya Rasûlallah” veya “ya Nebiyyallah” demekle yetinin. Aşırılığa gitmeyin. [Îânetu’l-Mustefid, Salih el-Fevzân, 2/434]

⁽¹⁹⁵⁾ Nesâî, el-Kubrâ (10078), Ahmed (3/153), İbn Hıbbân (6240), Abd b. Humeyd (1309). el-Arnâvut, Sahîhu İbn Hıbbân’da, “İsnadı Muslim’in şartı üzerine sahîhdir.” der.

4. [Üzerinde düşünülmesi gerekenlerden biri de] “Beni Allah’ın benim için takdir buyurduğu konumdan daha yukarılara çıkarmanız hoşuma gitmez.” sözü.

Açıklamalar

Buna benzer bir konu daha önce de geçmişti. Müellif, önemine binâen ve konu gereği burada tekrar zikretmiştir. Çünkü tevhîd, şirke götüren tüm yol ve vesîlelerden kaçınılmadığı müddetçe korunamaz/muhafaza edilemez, mükemmelleşemez. İki bâb arasında şöyle bir ayırım söz-konusudur: Birincisi eyleme yönelik yolların kapatılması şeklinde tevhîdin korunmasını ele alırken; bu bâbda lisanen sarfedilen sözlere dikkat edilmek suretiyle edebe riâyet ederek şirkten sakınılması ele alınmaktadır.

Tevhîdin eksiksiz olabilmesi için şirke düşme tehlikesi-ne götürmesi muhtemel her tür sözden sakınılması gerekir. Kısacası tevhîd, bir yandan şartlarını, rükünlerini, mükemmellik kazandıracak hususları yerine getirmek; diğer yandan da söz, fiil, irade, inanç olarak zahir ve batın tüm zıdlarından uzak durmakla mükemmelleşir.

Bu konuya dair detaylı açıklamalar daha önce zikredilmişti.

ALTMİŞ YEDİNCİ BÂB

"ONLAR ALLAH'I HAKKIYLA TANIYIP BİLEMEDİLER. KIYAMET GÜNÜ BÜTÜN YERYÜZÜ O'NUN KABZASINDA, GÖKLER DE O'NUN SAĞ ELİNDE DÜRÜLMÜŞ OLACAKTIR. O, ONLARIN ORTAK KOŞMALARINDAN YÜCE VE MÜNEZZEHTİR." ⁽¹⁹⁶⁾ (ZÜMER, 67) ÂYETİ HAKKINDA

İbn Mes'ûd *radiyallâhu anhu* şöyle anlatmaktadır:

«جَاءَ خَبِيرٌ مِنَ الْأَخْبَارِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «يَا مُحَمَّدُ! إِنَّا نَجِدُ أَنَّ اللَّهَ يَجْعَلُ السَّمَاوَاتِ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالْأَرْضِينَ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالشَّجَرَ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالْمَاءَ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالثَّرَى عَلَى إِصْبَعٍ، وَسَائِرَ الْخَلْقِ عَلَى إِصْبَعٍ، فَيَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ». فَضَحِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى بَدَتْ تَوَاجِدُهُ، تَصْدِيقًا لِقَوْلِ الْخَبِيرِ، ثُمَّ قَرَأَ: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ

⁽¹⁹⁶⁾ Müellif *rahimehullah* bu bâb ile *Kitâbu't-Tevhîd*'e son vermektedir. Bu bâb ise isim ve sıfatlarla ilgilidir. *Kitâbu't-Tevhîd* tümüyle ulûhiyyet tevhîdinin etrafında dönmekte; onun kemalini, ondaki eksiklikleri ve onu bozan şeyleri konu edinmektedir. Bu bâbda ise isim ve sıfat tevhîdi -kitabın konuları tamamlansın ve tevhîdin her çeşidinden sözedilmiş olunsun diye- işlenmektedir. Tevhîd-i uluhiyye, tevhîd-i rububiyyeyi tazammun eder. İsim ve sıfatlara imân da tevhîd-i rububiyyedendir. Ancak bu ümmetten Cehmiyye, Mutezile, Eşari ve onların yolunda giden bazı muhalifler yüzünden isim ve sıfatlarda tevhîd, ayrıca husûsî bir kısım kabul edilerek işlenmiştir. Ehl-i Sunnet imamlarımız onların yollarını şiddetlice inkar etmiş, birçok te'lif ve reddiye kaleme almışlardır. Çünkü bu yol isim ve sıfatların iptal edilmesi, Allah'ın sıfatlarında ilhada gidilmesidir. [*Îlânetu'l-Mustefid*, Salih el-Fevzân 2/441]

جَمِيعًا قَبِضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ».

“Yahudi din bilginlerinden biri, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in yanına geldi ve şöyle dedi: “Ey Muhammed! Biz [Tevrat’ta] şöyle bulmaktayız: Allah, gökleri bir parmak üzerinde, yerleri bir parmak üzerinde, ağaçları bir parmak üzerinde, suyu bir parmak üzerinde, toprağı bir parmak üzerinde ve diğer mahlukatı bir parmak üzerinde kılacak ve bunun ardından da ‘Ben melikim.’ diyecek.” Bu sözler üzerine Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*, bu yahudi din bilginini tasdiklediğini belli ederek azı dişlerinin beyazı görünecek şekilde güldü. Sonra [bu anlatılanın şâhidi olmak üzere ve yahudi bilginin verdiği haberin doğruluğuna delil olarak] şu âyeti okudu: “Onlar Allah’ı hakkıyla tanıyıp bilemediler. Kıyamet günü bütün yeryüzü O’nun avucundadır. Gökler O’nun sağ elinde dürülmüş olacaktır. O, müşriklerin ortak koşmalarından yüce ve münezzehdir.” (Zümer, 67)”⁽¹⁹⁷⁾

Muslim’in bir rivâyetinde şöyle geçmektedir:

«وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ عَلَى إِصْبَعٍ، ثُمَّ يَهْزُهُنَّ فَيَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ، أَنَا اللَّهُ.»

“Dağları ve ağaçları bir parmak üzerinde kıldığını, sonra da onları sarsarak ‘Ben melikim, Ben Allah’ım.’ dediğini görüyoruz.”⁽¹⁹⁸⁾

Buhârî’nin bir rivâyetinde de şöyle geçmektedir:

«وَيَجْعَلُ السَّمَاوَاتِ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالْمَاءَ وَالثَّرَى عَلَى إِصْبَعٍ، وَسَائِرَ الْخَلْقِ عَلَى إِصْبَعٍ.»

⁽¹⁹⁷⁾ Buhârî (4811), Muslim (2786), Tirmizî (3238), Nesâî, *Kubrâ*’da (7736, 11450, 11452), Ahmed (1/378, 457), İbn Hıbbân (7326).
⁽¹⁹⁸⁾ Muslim (2786).

“Gökleri bir parmak üzerlerinde, yeryüzünü ve suyu bir parmak üzerinde ve diğer yaratılmışları da bir parmak üzerinde kılacaktır.”⁽¹⁹⁹⁾

Muslim’de İbn Ömer *radiyallâhu anhuma*’dan merfu olarak rivâyet edilen bir hadis şu şekildedir:

«يَطْوِي اللَّهُ السَّمَاوَاتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ثُمَّ يَأْخُذُهَا بِيَدِهِ الْيُمْنَى، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ، أَتَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَتَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟ ثُمَّ يَطْوِي الْأَرْضِينَ السَّبْعَ، ثُمَّ يَأْخُذُهَا بِشِمَالِهِ، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ، أَتَيْنَ الْجَبَّارُونَ؟ أَتَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ؟»

“Allah kıyamet gününde gökleri dürer sonra sağ eline alır. Ardından ‘Ben melikim. Cebbarlar nerede? Mütekebbirler nerede?’ der. Daha sonra yedi kat yeri dürer sol eline alır ve ‘Ben melikim. Cebbarlar nerede? Mütekebbirler nerede?’ der.”⁽²⁰⁰⁾

Rivâyet edildiğine göre İbn Abbas *radiyallâhu anhuma* şöyle der:

«مَا السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُونَ السَّبْعُ فِي كَفِّ الرَّحْمَنِ إِلَّا كَحَزْلَةٍ فِي يَدِ أَحَدِكُمْ».

“Yedi kat gök ve yedi kat yer, Rahman’ın avucunda, sizden birinizin elindeki hardal tanesi gibidir.”⁽²⁰¹⁾

İbn Cerîr şöyle der: “Bana Yunus tahdis etti. Bize İbn Vehb bildirdi (ahberana) ve dedi ki: İbn Zeyd, babasının kendisine Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in şu hadisini tahdis ettiğini söyler:

«مَا السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ فِي الْكَرْسِيِّ إِلَّا كَدَرَاهِمِ سَبْعَةِ أَلْفَيْتِ فِي تَرْبِسٍ».

⁽¹⁹⁹⁾ Buhârî (4811).

⁽²⁰⁰⁾ Muslim (2788), Ebû Dâvûd (4732), Nesâî, *Kubrâ*, (7689), İbn Mâce (197), İbn Hibbân (7689).

⁽²⁰¹⁾ İbn Cerîr et-Taberî, *Tefsîr*, (17/27 no: 23280).

"Kürsiye nisbeten yedi kat gök, bir kalkan içine atılmış yedi dirhem gibidir."⁽²⁰²⁾

İbn Cerîr, Ebû Zer radiyallâhu anh'ın da şöyle söylediğini ifade eder: "Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'i şöyle derken duymuştum:

«مَا الْكُرْسِيُّ فِي الْعَرْشِ إِلَّا كَحَلَقَةٍ مِنْ حَدِيدٍ، أَلْقَيْتُ بَيْنَ ظَهْرِي فَلَا مِنْ الْأَرْضِ».

"Arşa nisbetle kürsi, çorak bir araziye atılmış demir bir halka gibidir."⁽²⁰³⁾

İbn Mes'ûd radiyallâhu anh şöyle der:

«بَيْنَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَالَّتِي تَلِيهَا خَمْسُمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ كُلِّ سَّمَاءٍ وَسَّمَاءٍ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ وَالْكُرْسِيِّ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ، وَبَيْنَ الْكُرْسِيِّ وَالْمَاءِ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ، وَالْعَرْشُ فَوْقَ الْمَاءِ، وَاللَّهُ فَوْقَ الْعَرْشِ، لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ أَعْمَالِكُمْ».

"Dünya semasıyla bir sonraki semanın arasında beş yüz yıl bulunmaktadır. Bütün gökler arasında beş yüz yıl bulunmaktadır. Yedinci gök ile kürsi arasında da beş yüz yıl bulunur. Kürsi ile su arasında da beş yüz yıl bulunur. Arş ise suyun üzerindedir. Yüce Allah da arşın üzerindedir. Sizin yaptıklarınızdan hiçbirisi O'na gizli kalmaz."⁽²⁰⁴⁾

Bu rivâyeti İbn Mehdî > Hammâd b. Seleme > 'Asım > Zîrr > Abdullah yoluyla tahrir etmiştir.

⁽²⁰²⁾ İbn Cerîr et-Taberî, *Tefsîr*'inde (8/3 no: 4522).

⁽²⁰³⁾ İbn Cerîr et-Taberî, *Tefsîr*, (8/3 no: 4522), İbn Ebî Şeybe, *Kitâbu'l-Arş*, (58), Beyhakî, *el-Esma ve's-Sifât*, (510), el-Elbânî, *Silsiletu's-Sahîha*'da (109) hadisin sahîh olduğunu söylemiştir.

⁽²⁰⁴⁾ Dârimî, *er-Reddu ale'l-Cehmiyye*, (26), İbn Huzeyme, *et-Tevhîd*, (105, 106, 376), Taberânî, *el-Kebîr*, (9/228), Ebu's-Şeyh, *Kitâbu'l-A'zame*, (2/689 no:279), Beyhakî, *el-Esma*, (301).

Bir benzerini de Mes'ûdî > 'Asım Ebû Vâil > Abdullah yoluyla rivâyet etmiştir.

Hafız Zehebî bunları kaydettikten sonra rivâyetin başka yollarının da olduğunu söyler.⁽²⁰⁵⁾

Abbas b. Abdilmuttalib radiyallâhu anh'tan şöyle rivayet edilmiştir:

«هَلْ تَدْرُونَ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ؟». قُلْنَا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ! قَالَ: «بَيْنَهُمَا مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ، وَمِنْ كُلِّ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ، مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ، وَكَثُفُ كُلِّ سَمَاءٍ مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ، وَبَيْنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ وَالْعَرْشِ بَحْرٌ بَيْنَ أَشْفَلِهِ وَأَعْلَاهُ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، وَاللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى فَوْقَ ذَلِكَ، وَلَيْسَ يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ أَعْمَالِ بَنِي آدَمَ».

“Gök ile yer arasında ne kadar (uzaklık) olduğunu biliyor musunuz?” diye sorunca ashâb, “Allah ve Rasûlü en iyisini bilirler.” demişler ve ardından da Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “İkisinin arasında beş yüz yıllık yürüme mesafesi vardır. Bir semadan diğerine beş yüz yıllık mesafe bulunmaktadır. Her bir semanın kalınlığı da beş yüz yıl yürüme kadardır. Yedinci sema ile arş arasında bir deniz bulunur. Bu denizin dibiyle en üstü arası, gökle yer arası kadardır. Yüce Allah ise bunun üzerindedir. Ademoğullarının yapıp ettiklerinden hiçbirisi O'na gizli değildir.”⁽²⁰⁶⁾ (Ebû Dâvûd ve diğerleri rivayet etmişlerdir.)

⁽²⁰⁵⁾ Bak: Muhtasar el-Uluv li'l-Âliyyi'l-Ġaffar (103).

⁽²⁰⁶⁾ Ebû Dâvûd (4723), Tirmizî (3217), İbn Mâce (193), Ahmed (1/206), Hâkim (3137) el-Elbânî, Silsiletu'd-Daîfe'de (1247) hadisin zayıf olduğunu söylemiştir.

Bir benzerini de Mes'ûdî > 'Asım Ebû Vâil > Abdullah yoluyla rivâyet etmiştir.

Hafız Zehebî bunları kaydettikten sonra rivâyetin başka yollarının da olduğunu söyler.⁽²⁰⁵⁾

Abbas b. Abdilmuttalib radiyallâhu anh'tan şöyle rivayet edilmiştir:

«هَلْ تَدْرُونَ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ؟». قُلْنَا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ! قَالَ: «بَيْنَهُمَا مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ، وَمِنْ كُلِّ سَّمَاءٍ إِلَى سَّمَاءٍ، مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ، وَكَثُفُ كُلِّ سَّمَاءٍ مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ، وَبَيْنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ وَالْعَرْشِ بَحْرٌ بَيْنَ أَشْفَلِهِ وَأَعْلَاهُ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، وَاللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى فَوْقَ ذَلِكَ، وَلَيْسَ يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنْ أَعْمَالِ بَنِي آدَمَ».

“Gök ile yer arasında ne kadar (uzaklık) olduğunu biliyor musunuz?” diye sorunca ashâb, “Allah ve Rasûlü en iyisini bilirler.” demişler ve ardından da Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “İkisinin arasında beş yüz yıllık yürüme mesafesi vardır. Bir semadan diğerine beş yüz yıllık mesafe bulunmaktadır. Her bir semanın kalınlığı da beş yüz yıl yürüme kadardır. Yedinci sema ile arş arasında bir deniz bulunur. Bu denizin dibiyle en üstü arası, gökle yer arası kadardır. Yüce Allah ise bunun üzerindedir. Ademoğullarının yapıp ettiklerinden hiçbirisi O'na gizli değildir.”⁽²⁰⁶⁾ (Ebû Dâvûd ve diğerleri rivayet etmişlerdir.)

⁽²⁰⁵⁾ Bak: Muhtasar el-Uluv li'l-Aliyyi'l-Ġaffar (103).

⁽²⁰⁶⁾ Ebû Dâvûd (4723), Tirmizî (3217), İbn Mâce (193), Ahmed (1/206), Hâkim (3137) el-Elbânî, Silsiletu'd-Daîfe'de (1247) hadisin zayıf olduğunu söylemiştir.

İlgili Meseleler

1. "Kıyamet günü bütün yeryüzü O'nun kabzasındadır." âyetinin tefsiri.

2. Bu ve benzeri ilimler Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* zamanındaki yahudilerde bulunmaktaydı. Bunları ne inkar ediyor ne de te'vil ediyorlardı.

3. Yahudi din bilgininin anlattıklarını Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* tasdik etmiş ve âyet bunu ikrar eder mahiyette nâzil olmuştur.

4. Bu önemli bilgiyi yahudi din aliminden duyan Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in gülmesi.

5. Allah hakkında iki el zikredilmesi. Göklerin sağ elinde; yerlerin de diğer elinde bulunduğunun bildirilmesi.

6. Bu diğer elin, sol el olarak adlandırılması.

7. Bu sırada cebbar ve mütekebbirlerin zikredilmesi.

8. "Sizden birinizin elindeki hardal tanesi gibidir" sözü.

9. Semaya nisbeten kürsinin büyüklüğü.

10. Kürsiye nisbetle arşın büyüklüğü.

11. Arşın, kürsi ve sudan farklı olduğu.

12. Semalar arasında ne kadar mesafe bulunduğu.

13. Yedinci gök ile kürsi arasında ne kadar mesafe bulunduğu.

14. Kürsi ile su arasında ne kadar mesafe bulunduğu.

15. Arşın su üzerinde bulunduğu.

16. Allah'ın arşın üzerinde bulunduğu.

17. Gök ile yer arasında ne kadar mesafe bulunduğu.

18. Göğün beş yüz yıl kalınlığında olduğu.

19. Gökler üzerinde bulunan denizin dibiyle en üstü arasında beş yüz yıllık mesafe bulunduğu.

Allah daha iyi bilir.

Hamd, alemlerin Rabbine mahsustur. Yüce Allah, efendimiz Muhammed'e, ailesine ve ashâbına salât ve selâm eylesin!

Açıklamalar

“Onlar Allah'ı hakkıyla tanıyıp bilemediler.” (Zümer, 67)

Müellif, eserine bu konuyla son vermektedir.

Yüceler yücesi Allah'ın ne kadar büyük ve yüce olduğunu, üstünlüğünü ve mahlûkatın kendi huzurunda boyun bükmüşlüğüne gösteren nasları zikretmektedir.

Bu yüce nitelikler ve mükemmel vasıflar, Allah'ın bir ve tek ma'bud, övgüyle anılması gereken tek varlık olduğunun en büyük delilidir.

İnsanın tazimde bulunacağı, huzurunda acizliğini izhar edeceği, en büyük sevgiyi göstereceği ve ilah olarak kabul edeceği tek varlık Allah'tır. O, hak ilahtır. O'ndan başkası ise bâtil, asılsız ve temelsizdir. Tevhîdin hakikati, özü ve ruhu; ihlâsın sırrı buradadır.

Allah'tan kalplerimizi kendisini hakkıyla tanımakla, kendisini sevmekle ve bol bol tevbe etmekle doldurmasını dileriz. O, çok cömert ve ikram sahibidir.

Kitâbu't-Tevhîd üzerine yaptığımız bu veciz çalışma burada son buluyor. Tevhîdin önemli konuları ele alınarak bütün ilimlerin temeli olan tevhîd ilmine dair faydalı açıklamalarda ve kısımlandırmalarda bulunulmuştur.

Çalışmamızı kolaylaştıran ve yardımsız bırakmayan Allah'a sonsuz hamdolsun!

Muhammed'e, ailesine ve ashâbına da salât ve selâm olsun!

İçindekiler

YAYINCIDAN	5
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ	7
ŞERHEDENİN ÖZGEÇMİŞİ	15
GİRİŞ	17

KİTÂBU'T-TEVHÎD

Birinci Bab

İlgili Meseleler	29
Açıklamalar	32
Tevhîdin Kısımları	33
1. İsim ve Sıfat Tevhîdi:	33
2. Rubûbiyyet Tevhîdi:	33
3. Ulûhiyyet / İbâdet Tevhîdi:	33

İkinci Bab

TEVHÎDİN FAZİLETİ VE GÜNAHLARA KEFÂRET OLANIN NE OLDUĞU	35
İlgili Meseleler	37
Açıklamalar	39

Üçüncü Bab

TEVHÎDİ GERÇEKLEŞTİREN KİŞİNİN HESAPSIZ CENNETE GİRECEĞİ	43
İlgili Meseleler	45
Açıklamalar	47

Dördüncü Bab

ŞİRK TEN KORKMAK	49
İlgili Meseleler	50
Açıklamalar	51
Büyük Şirk	51

Küçük Şirk.....	52
-----------------	----

Beşinci Bab

LÂ İLÂHE İLLALLAH'A DAVET ETMEK	53
---------------------------------------	----

İlgili Meseleler	55
------------------------	----

Açıklamalar	58
-------------------	----

Altıncı Bab

TEVHİD'İN VE 'LÂ İLÂHE İLLALLAH'IN AÇIKLANMASI	60
--	----

İlgili Meseleler	61
------------------------	----

Açıklamalar	63
-------------------	----

Yedinci Bab

BELAYA KARŞI HALKA, İP VB. ŞEYLER TAKMANIN ŞİRK OLDUĞU	66
--	----

İlgili Meseleler	68
------------------------	----

Açıklamalar	69
-------------------	----

Sekizinci Bab

RUKYE VE MUSKALAR.....	72
------------------------	----

İlgili Meseleler	74
------------------------	----

Açıklamalar	75
-------------------	----

Dokuzuncu Bab

AĞAÇ, TAŞ VE BENZERİ ŞEYLERLE TEBERRÜKTE BULUNMAK.....	77
--	----

İlgili Meseleler	78
------------------------	----

Açıklamalar	81
-------------------	----

Onuncu Bab

ALLAH'TAN BAŞKASI İÇİN KURBAN KESİLMESİ	82
---	----

İlgili Meseleler	83
------------------------	----

Açıklamalar	85
-------------------	----

On Birinci Bab

ALLAH'TAN BAŞKASI İÇİN KURBAN SUNULAN MEKÂNLARDA	87
--	----

ALLAH İÇİN KURBAN KESİLEMeyeceĞİ.....	88
---------------------------------------	----

İlgili Meseleler	
------------------------	--

Açıklamalar	89
On İkinci Bab	
ALLAH'TAN BAŞKASI ADINA ADAKTA BULUNMANIN ŞİRK K OLDUĞU	90
İlgili Meseleler	90
On Üçüncü Bab	
ALLAH'TAN BAŞKASINA SIĞINMANIN ŞİRK OLDUĞU	92
İlgili Meseleler	92
On Dördüncü Bab	
ALLAH'TAN BAŞKASINDAN İSTİĞÂSEDE BULUNMANIN YA DA	
O'NDAN BAŞKASINA DUA ETMENİN ŞİRK OLDUĞU	94
İlgili Meseleler	96
Açıklamalar	97
On Beşinci Bab	
(A'RÂF, 191-192) ÂYETİNİN TEFSİRİ	99
İlgili Meseleler	101
Açıklamalar	103
On Altıncı Bab	
(SEBE', 23) ÂYETİNİN TEFSİRİ	106
İlgili Meseleler	108
Açıklamalar	109
On Yedinci Bab	
ŞEFAAT	111
İlgili Meseleler	113
Açıklamalar	114
On Sekizinci Bab	
(KASAS, 56) ÂYETİNİN TEFSİRİ	116
İlgili Meseleler	117
Açıklamalar	119

On Dokuzuncu Bab

ADEMOĞLUNUN DİNLERİNİ TERKEDİP KÜFRE GİRMELERİNİN SEBEBİNİN SALİH KİMSELER HAKKINDA AŞIRI GİTMELERİ OLDUĞU	120
İlgili Meseleler	122
Açıklamalar	124

Yirminci Bab

SALİH BİR ZATIN KABRİ YANINDA ALLAH'A İBADET EDEN KİMSE HAKKINDA ŞİDDETLİ İFADELER KULLANILDIĞINA GÖRE SALİH KİŞİNİN BİZZAT KENDİSİNE İBADET EDEN HAKKINDA NELER SÖYLENİR?!	126
İlgili Meseleler	128

Yirmi Birinci Bab

SALİH KİMSELERİN KABİRLERİNE KARŞI SERGİLENEN AŞIRI TUTUMUN, BUNLARI BİRER PUTA DÖNÜŞTÜRECEĞİ	131
İlgili Meseleler	132
Açıklamalar	133

Yirmi İkinci Bab

RASÛLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM'İN TEVHİDİ HİMÂYE EDİP ŞİRKE GÖTÜREN TÜM YOLLARI TIKAMASI	135
İlgili Meseleler	136
Açıklamalar	137

Yirmi Üçüncü Bab

BU ÜMMETİN BAZILARININ PUTLARA İBADET EDECEĞİ	139
İlgili Meseleler	142
Açıklamalar	144

Yirmi Dördüncü Bab

SIHİR	145
İlgili Meseleler	147

Yirmi Beşinci Bab

BAZI SIHİR TÜRLERİ	148
İlgili Meseleler	150

Açıklamalar	150
Yirmi Altıncı Bab	
KAHİN VE BENZERLERİ	152
İlgili Meseleler	155
Açıklamalar	155
Yirmi Yedinci Bab	
NUŞRA	156
İlgili Meseleler	157
Açıklamalar	157
Yirmi Sekizinci Bab	
UĞURSUZLUK (TIYARE)	158
İlgili Meseleler	162
Açıklamalar	163
Yirmi Dokuzuncu Bab	
ASTROLOJİ (MÜNECCİMLİK)	165
İlgili Meseleler	166
Açıklamalar	166
Otuzuncu Bab	
YILDIZLARDAN YAĞMUR UMMAK	168
İlgili Meseleler	170
Açıklamalar	171
Otuz Birinci Bab	
(BAKARA, 165) ÂYETİ HAKKINDA	172
İlgili Meseleler	174
Açıklamalar	175
Otuz İkinci Bab	
(ÂL-İ İMRÂN, 175) ÂYETİ HAKKINDA	178
İlgili Meseleler	179
Açıklamalar	180

Otuz Üçüncü Bab	
(MÂİDE, 23) ÂYETİ HAKKINDA	182
İlgili Meseleler	183
Açıklamalar	183
Otuz Dördüncü Bab	
(A'RÂF, 99) ÂYETİ HAKKINDA	185
İlgili Meseleler	186
Açıklamalar	186
Otuz Beşinci Bab	
ALLAH'IN TAKDİRİNE SABRETMENİN İMANDAN OLDUĞU	189
İlgili Meseleler	190
Açıklamalar	191
Otuz Altıncı Bab	
RIYA	193
İlgili Meseleler	194
Otuz Yedinci Bab	
İNSANIN AMELİ İLE DÜNYAYI MURAD ETMESİNİN ŞİRK OLDUĞU	195
İlgili Meseleler	196
Açıklamalar	196
Otuz Sekizinci Bab	
ALLAH'IN HARAMLARINI HELAL; HELALLERİNİ DE HARAM KILMA HUSUSUNDA	
ALİMLERE VE YÖNETİCİLERE İTAAT ETMENİN, ONLARI RAB EDİNMEK OLDUĞU	200
İlgili Meseleler	201
Otuz Dokuzuncu Bab	
(NİSÂ, 60-62) ÂYETİ HAKKINDA	203
İlgili Meseleler	205
Açıklamalar	206
Kırkıncı Bab	
İSİM VE SIFATLARDAN HERHANGİ BİR ŞEYİ İNKAR EDEN	208

İlgili Meseleler	209
Açıklamalar	209
Kırk Birinci Bab	
(NAHL, 83) ÂYETİ HAKKINDA	211
İlgili Meseleler	212
Açıklamalar	212
Kırk İkinci Bab	
(BAKARA, 22) ÂYETİ HAKKINDA	214
İlgili Meseleler	216
Açıklamalar	216
Kırk Üçüncü Bab	
ALLAH ADINA YAPILAN YEMİNLE İKNA OLMAYAN	218
İlgili Meseleler	218
Açıklamalar	218
Kırk Dördüncü Bab	
"ALLAH VE SEN DİLERSEN" SÖZÜ HAKKINDA	220
İlgili Meseleler	222
Açıklamalar	222
Kırk Beşinci Bab	
DEHR'E/ZAMAN'A SÖVMENİN ALLAH'A EZİYET OLDUĞU	223
İlgili Meseleler	223
Açıklamalar	224
Kırk Altıncı Bab	
"KADILAR KADISI" GİBİ İSİMLERLE ANILMAK HAKKINDA	225
İlgili Meseleler	226
Kırk Yedinci Bab	
YÜCE ALLAH'IN İSİMLERİNE (ESMA-İ HÜSNA'YA) SAYGI GÖSTERMEK VE BU NEDENLE İSİMLERİN DEĞİŞTİRİLMESİ	227
İlgili Meseleler	228

Açıklamalar	228
-------------------	-----

Kırk Sekizinci Bab

ALLAH, KUR'AN YA DA RASÜLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM'İN ZİKREDİLDİĞİ

ŞEYLERLE ALAY ETMEK HAKKINDA	229
------------------------------------	-----

İlgili Meseleler	230
------------------------	-----

Açıklamalar	231
-------------------	-----

Kırk Dokuzuncu Bab

(FUSSİLET, 50) ÂYETİ HAKKINDA .....

İlgili Meseleler	232
------------------------	-----

Açıklamalar	236
-------------------	-----

Elinci Bab

(A'RÂF, 190) ÂYETİ HAKKINDA .....

İlgili Meseleler	238
------------------------	-----

Açıklamalar	240
-------------------	-----

El Birinci Bab

(A'RÂF, 180) ÂYETİ HAKKINDA .....

İlgili Meseleler	241
------------------------	-----

Açıklamalar	241
-------------------	-----

İlhadın Türleri	242
-----------------------	-----

El İkinci Bab

"ESSELÂMU ALALLAH" DENMEYECEĞİNE DAİR .....

İlgili Meseleler	245
------------------------	-----

Açıklamalar	245
-------------------	-----

El Üçüncü Bab

"ALLAH'IM, DİLERSEN BENİ BAĞIŞLA" DEMEK .....

İlgili Meseleler	246
------------------------	-----

Açıklamalar	247
-------------------	-----

El Dördüncü Bab

"KULUM" (KÖLEM) VE CARİYEM DENİLMEMESİ .....

.....	248
-------	-----

.....	250
-------	-----

İlgili Meseleler.....	250
Açıklamalar	251
Elli Beşinci Bab	
ALLAH ADIYLA İSTEYENİN GERİ ÇEVİRİLMEMEYECİĞİ	252
İlgili Meseleler.....	252
Elli Altıncı Bab	
ALLAH'IN VECHİ (YÜZÜ) İLE YALNIZCA CENNETİN İSTENEBİLECEĞİ	253
İlgili Meseleler.....	253
Açıklamalar	253
Elli Yedinci Bab	
"EĞER" HAKKINDA.....	255
İlgili Meseleler.....	256
Açıklamalar	256
Yerilen kullanım	257
Övülen kullanım	257
Elli Sekizinci Bab	
RÜZGARA SÖVMENİN YASAKLANMIŞ OLDUĞU	259
İlgili Meseleler.....	259
Açıklamalar	260
Elli Dokuzuncu Bab	
(ÂL-İ İMRÂN, 154) HAKKINDA	261
İlgili Meseleler.....	263
Açıklamalar	263
Altmışınca Bab	
KADER İNKAR EDENLER.....	264
İlgili Meseleler.....	266
Açıklamalar	267
Altmış Birinci Bab	
RESİM VE HEYKEL YAPANLAR	268

Kitap 1 Tevhid Açıklamaları

İlgili Meseleler	269
Açıklamalar	270
Kitap İkinci Bab	
SIK SIK YEMİN ETMEK HAKKINDA	271
İlgili Meseleler	273
Açıklamalar	273
Kitap Üçüncü Bab	
ALLAH VE PEYGAMBERİNİN ZİMMETİ (AHDİ) HAKKINDA	275
İlgili Meseleler	278
Açıklamalar	278
Kitap Dördüncü Bab	
ALLAH HAKKINDA YEMİN EDİLMESİ	279
İlgili Meseleler	280
Kitap Beşinci Bab	
ALLAH'I ARACI KILARAK BİR YARATILMIŞTAN ŞEFAAT DİLENEMEYECEĞİ	281
İlgili Meseleler	282
Açıklamalar	282
Kitap Altıncı Bab	
RASÜLULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM'İN TEVHİDİN SINIRLARINI KORUMASI VE ŞİRKE GÖTÜREN YOLLARI KAPAMASI	283
İlgili Meseleler	284
Açıklamalar	285
Kitap Yedinci Bab	
(ZÜMER, 67) AYETİ HAKKINDA	286
İlgili Meseleler	291
Açıklamalar	292
YİĞİDEKİLER	294

TEVHİD

Allah'ın, kulları üzerindeki en büyük hakkıdır.

Kitabu't-Tevhid; Şeyh Muhammed bin Abdulvahhab'ın tevhid konusunda yazılmış en büyük, en faydalı ve en değerli eseridir.

Müellif, bu eserinde; tevhidi, tevhidin faziletlerini, tevhidin zıddı olan büyük şirki, tevhidin vacib kemalini götüren küçük şirki, bid'atleri, tevhidin usullerini, kısaca tevhid konusunu bütün veçheleriyle ve ana hatlarıyla anlatmıştır. Ayrıca tevhidi ibadete, isim ve sıfatlara ve Allah'ı birlemeye özel vurgu yapmıştır. Her bölümde tevhidin bir yönünü ayet ve hadislerle delillendirmiştir. İşte bundan dolayı bu kitap her müslümanın okuması gereken bir eserdir. Çünkü bu kitabı hakkıyla anlayan, tevhidi ana çizgileriyle anlamış demektir. Ana çizgileriyle anlayıp onu uygulayan da kurtulmuş olur.

Elinizdeki bu eserin büyük bir zenginliği daha vardır: Kitabın gizli kalan, anlaşılamayan kısımları, yine büyük bir âlim olan Abdurrahman b. Nasır es-Sâdi tarafından açıklanmıştır.

İşte bütün bunlardan dolayı; güzel, akıcı ve sade bir dille yazılmış olan bu eser; tevhid konusunda her zaman başvurulması gereken bir kaynak hüviyeti kazanmıştır.

Hedefimiz Asr-ı Saadet'te Yaşamak ve İlim'i Yaymaktır.

الغراب
guraba

yayında mihenk taşı

